

GYAKORLATI SZOCIÁLPOLITIKA

PÉCS SZ. KIR. VÁROS
SZOCIÁLPOLITIKAI BESZÁMOLÓJA

Dr. ESZTERGÁR LAJOS
PÉCS SZ. KIR. VÁROS TANÁCSNOKA

1933

KULTÚRA KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZET NYOHÁSA
PÉCS

BEVEZETŐ.

A közigazgatásra talán soha olyan *nehéz* feladat megoldása nem várt, mint az amit a hirtelen keletkezett dekonjunktúrával, gazdasági válsággal járó munkanélküliség és az abból fakadó ínség enyhítésének problémája jelent. A felelősség fokozottan nagy, mert a város helyes, vagy helytelen intézkedései beláthatatlan következményekkel járó mozgalmaknak lehetnek előidézői. Ma, mikor a városok lakosságának egyötöde áll munkanélkül, fokozott figyelemben kell részesíteni azt a közigazgatási ágat, mely ennek a nagy néprétegnek gondozását van hivatva ellátni. Ha van probléma, mely megértést, felkészültséget és áldozatot kíván, úgy a jelenlegi szociálpolitikai problémák azok, mert a gazdasági, társadalmi rend megváltoztatásának csíráit rejtegetik magukban.

A hirtelen keletkezett válságok nyomában fellépett tennivalók nem tűrtek késedelmet, tartós megfontolásokra, tanácskozásokra, szakértekezletekre idő nem volt, azonnali munkát követeltek a közigazgatástól. Szisztematikus munkára volt szükség, hogy a válság következtében összezsugorodott anyagi lehetőségek határain belül a kérdések megnyugtató megoldást nyerjenek. Úgy kellett a munkát továbbá megszervezni, hogy az az emberértéket ne veszélyeztesse, a már elért nívót megtartsa, kiben-kiben megőrizze a munkakedvet és elejét vegye minden ilyen válság kísérő jelenségeinek, a nyughatatlanságnak és a parazitizmusnak.

Mindezeket a magasabb szempontokat egyesíteni kellett a megélhetési minimum biztosításával, ami viszont feltételezte, hogy az csupán az arra igényjogosultak részére biztosíttassék.

A szisztematikus munka nem nélkülözheti a tudomány eddigi eredményeit. A külföld ilyen vonatkozású gyakorlata évekkel előbb kezdődött és ott már kiforrott nézetek, elvek, tudományos megállapítások sora biztosította a problémák megnyugtató megold-

dását, Míg a külföld már a konjunkturális időben megalapozta a szociális munkát s anyagi lehetőségei tágabbkörű megoldásokra nyújtottak lehetőséget, addig itt ezek a feltételek hiányoztak. A külföldi példák lemásolása tehát ezen okok miatt lehetetlen volt. De céltalan lett volna a külföldi minták egyszerű applikálása azért is, mert más temperamentumból, más felfogásból sarjadtak, melyek nekünk idegenek voltak s ennek következtében nem kaptak helyet a magyar nép lelkében.

A tudományos részben tehát azoknak a magyar tudósoknak nyomdokain haladtam, akiknek elméletében már a külföldi tudományos megállapítások a *nemzeti* viszonyokhoz alakultak és akik nagyértékű munkáikban magyar szellemben adták a tudományos kutatások eredményeit. Heller Farkas, Földes Béla, Czettler Jenő, Erődi-Harrach Béla, Balázs Károly, Bencs Zoltán művei voltak irányítók.

A gyakorlati rész megértése végett elengedhetetlenül szükséges a tudományos eredmények ismerete. Ezért volt szükség arra, hogy a munka elején a társadalmi és gazdasági életet irányító nagy változások, eszmék, rendszerek rövid összefoglalásban előrebocsátást nyerjenek. A bevezetés nem nagyképszerűsítés, okoskodás, hanem kizárólag csak azt a célt szolgálja, hogy az érdeklődők a szociálpolitika szemüvegén keresztül láthassák a jelenlegi körülményeket, hozzásegítsenek a fogalmak tisztázásához és ne legyenek kénytelenek tapogatózva keresni a felmerülő kérdésekre a feleleteket, magyarázatokat.

A szociálpolitika feladatai megoldásánál nem nélkülözheti a polgári társadalom bekapcsolódó munkáját. Az inségenyhítéshez szükséges anyagiakat a polgári társadalomnak kell áldozatul hoznia, azok felhasználását fel kell tární mindenki előtt, aki az ügy iránt érdeklődik és aki hozott áldozatai alapján jogot tart a kritikához. A város hatóságának intézkedéseiből a társadalom csak mozaikszerű adatokat látott, melyekre sokszor kereste a magyarázatot és melyek sok indokolatlan kritikát váltottak ki. A polgári társadalom részére ez az összefoglalás próbál minden tekintetben megnyugtató választ adni, minden *részletre* világosságot vetíteni és ettől reméli a város hatósága a tehetős társadalom intenzívebb, tudatosabb bekapcsolódását.

A polgári társadalom mellett az érdekelt munkásosztály szempontjából is fontosnak mutatkozott ez a munka. A segélyre ren-

delkezésre álló anyagiak elosztása, felhasználása csak akkor vált ki közmegnyugvást, közbékét, ha az érdeklődő munkások is betekintést nyerhetnek az értük tett intézkedések minden részletébe. Az a tudat, hogy a város hatósága helyesen sáfarkodik, erőt ad sorsuk további türelmes viselésére. Ma a közhatóságok szociális intézkedéseinél találja meg a válságba került munkásosztály azt a kikötőt, ahová az élet viharai elől menekül. Tudnia kell, hogy a méretek meddig terjednek, igényeivel hogyan bánjon, magatartását hogyan szabja a közérdekekhez.

A város hatósága e munka kibocsátásával a polgári társadalmat és a munkásosztályt kívánja egymáshoz közelebb hozni, míg egyfelől megmutatja, hogy a polgári társadalom minden erejével és jóakaratával a szenvedő, válság és nehézség közé került embertársai segítségére siet, addig a munkásosztály részéről megértést, bizalmat, türelmet kíván, melyek révén a ma válságait megrázkódtatás nélkül leküzdheti. Hidat akar építeni az ellentétek között, amely lehetővé teszi a társadalmi osztályok közötti zavartalan találkozást és megértést.

A szociálpolitika ma a közigazgatásnak az a része, ahol a könnyek, keserőségek, szenvedés és kétségbeesés adnak egymásnak találkozókat. Nem elég itt a jó közigazgatás, azon messzemenőleg pszichológusnak, filantrópnak, szociálpolitikusnak és közgazdásznak kell lennie annak a városi vezetőségnek, amely ebben a probléma-együttesben, amelynek mikénti megnyilvánulásától függ a város békéje, nyugalma, rendje, az összhangot meg tudja teremteni. Idegek és idő kímélése nélkül, sok-sok szeretet, főképpen törhetetlen meggyőződés és a jobb jövőbe vetett hit ereje kell ahhoz, hogy a gáncs, rosszindulatú kritika, rágalom, meggyanúsítások tövissekkal kirakott útján haladni tudjon s hogy ereje legyen a megpróbáltatások keresztjét vivő lakosságnak a keresztje hordozásában segíteni.

Kárpótlást nyújt az a tudat, hogy munkája révén sok intézmény veszi védelmébe a gyermeket, ifjúságot, felkarolja a felnőttet és gondoskodik az élet viharában már elfáradt, munkában kimerült öregekről. Megnyugtatólag kell hasson mindenkire, ha látja, hogy a szociálpolitika nyomában a társadalomban sok jóakarát, megértés, együttműködés fakad, melyek mind az ember magasabb hivatásának teljesítésében működnek közre.

A leírt gyakorlat emberszeretetből táplálkozik s a közbékét

és nyugalmat kívánta megvalósítani. A gyakorlat nagy eredménye abban mutatkozik, hogy az elkeseredés nem lett úrrá. Hála és elismerés illeti érte a polgári társadalmat, mely sok áldozatot hoz, a munkásságot, mely sorsát hittel és a szebb jövő reményében viseli és a munkatársakat, akik nagy ügyszerezzettel, buzgalommal, lankadatlan kitartó munkával állottak a nyomorgó néptömeg szolgálatára.

Három esztendő munkáját bocsátja a város vezetősége a közvélemény elé azzal a lelkiismereti megnyugvással, hogy az ügyosztály azoknak a feladatoknak, melyeket tőle a polgári társadalom várt és a munkásság remélt, eleget tett. Kötelességét emberileg megtette.

Pécs, 1933. június.

Dr. Esztergár Lajos.

A SZOCIÁLPOLITIKA EREDETE ÉS FEJLŐDÉSE

A gazdasági életben jelentkező változások, nehézségek kényserítik az államot, társadalmat, egyeseket, hogy a gazdasági, társadalmi életben mutatkozó tünetekkel, törvényszerűségekkel foglalkozzék, az észlelhető törvényszerűségeket megállapítsa és ezekből levonja mindazokat a következtetéseket, melyek szükségesek ahhoz, hogy a viszonylagos rendet, megelégedettséget, a társadalom nyugodt együttélését, fejlődését tudja biztosítani.

Az élet mozgató rugói a materiális és intellektuális erők, azonban az egyik vagy másik erő kizárólagos érvényesülésének elismerése súlyos megállapítási hibákat szülne. El lehet *képzeln*i filozófiailag mind az egyiknek, mind a másiknak kizárólagos érvényesüléséből előállható államrendet és társadalmi berendezkedést, azonban az elméleteknek gyakorlati átültetése és egyoldalú alkalmazása súlyos következményeket vonna maga után. Az élet nem alkalmazkodik a tétélekhez, definíciókhoz, hanem ellenkezőleg a definícióknak, a bölceleteknek kell az életből fakadniuk.

A történelem során kialakult rendszerekben a gazdasági és szellemi erők szerepe körvonalazható. Azt azonban nem lehet pontosan megállapítani, hogy az egyes rendszerek kialakulásánál melyiknek volt nagyobb, fontosabb szerepe s melyik működött alárendelt, kiegészítő jelleggel.

A gazdasági rendszerekben nincs mozdulatlanság, mert sem a materiális, sem az intellektuális erők egy pillanatig sem állanak meg, hanem gyorsabb, vagy lassabb tempóban folytatják szakadatlanul tartó mozgásukat. A történelem szemüvegén keresztül *nézeti* letűnt gazdasági rendszerekben a mozgás állandóan tartott, csupán a távolság, amely a ma szemlélőjét az akkori viszonyoktól elválasztja, homályosítja el a látszólagos mozdulatlanság alatt működő erők munkáját.

A világtörténelemben érvényesülő és a fenti két erő hatásából keletkezett törvények között az ellentétek törvénye bontakozik ki a leghatározottabban. Az ellentétek törvénye észlelhető az

élet minden megnyilatkozásában. A jó és a rossz harca hozza létre az életben a változásokat. Az ellentétek törvénye fellelhető a gazdasági rendszerekben, az államok alakulásában, más szóval minden olyan vonatkozásban, mely az étellel szerves összefüggésben áll.

A patriárkális, majd az ebből kialakult feudális gazdasági rendszer kötöttségét felváltja a kontraszt törvény hatása alatt kifejlődött újabb rendszer, az individuális rendszer és ma az individuális rendszer különféle kinövéseinek szemléléséből az a következtetés vonható le, hogy az individuális gazdasági rendszer a feudális gazdasági rendszer sorsára jut, mert ellentétképpen kibontakozik annak az újabb korszaknak a körvonala, melyben az állami beavatkozás kénytelen az individuális kor kilengéseit, visszaéléseit megfékezni,

A gazdasági helyzetben olyan átalakulás jelentkezik, mely az állam keretein belül elhelyezkedett egyének összérdekeit, a nemzet egyetemét tartja szem előtt és ezzel szemben háttérbe szorít minden olyan törekvést, mely ennek az egyetemes együttműködésnek bármily vonatkozásban akadályát képezi.

A fejlődés, mely a patriárkális feudális kor lezárásával az individuális korszaknak nyitotta meg az útját, most egy-egy új korszaknak képét tárja fel, melyben az állami beavatkozás a gazdasági liberalizmus helyébe a nacionalista öncélúságot, a szabad piacok helyett az autarchiát, a szabad verseny helyett az erők egyesítését célozza. A magántulajdon elvéről, a kapitalisztikus termelő módról nem tér le, csupán annak a helyesebb és a nemzet egyetemének szempontjait szem előtt tartó érvényesülését szolgálja.

Az életet mozgó gazdasági és intellektuális erők mellett említett ellentétek törvénye kiegészül a korrelativitás törvényével. A patriárkális és feudális gazdasági rendben a gazdasági és intellektuális erők kevés kézben összpontosultak. Az akkor uralkodó eszmék hatása alatt a társadalom ebben nem látott különösebb igazságtalanságot és veszedelmet, mert a vallásos *érzület* és az aszketizmus lehetővé tette, hogy a társadalom a gazdasági egyenlőtlenségekből származó nehézségeket elviselje.

A feudális gazdasági rendben két társadalmi osztály szerepelt. Az egyiknek a kezelvén összpontosult a birtok és a hatalom, a másik viselte a terheket és a hatalom gyakorlásából ki volt

rekesztve. A két osztály mellett kiváltságokat vívott ki magának növekvő gazdasági és szellemi ereje révén a polgárság, mely tulajdonképpen egyben az uralkodó osztálynak a kincsesbányája is volt. A kiváltságok fejében különféle járulékok fizetésére kötelezte magát. A polgári osztály kiváltságai révén anyagi és szellemi megerősödéshez jutott.

A gazdasági élet kötöttsége kizárta a versenyt. Produktumainak árát az előállító szabta meg. Az iparos nem volt kénytelen a termelési költséghez alkalmazkodni, tehát előállításban, minőségben olyan tökélyre emelkedett, melynek bizonyítékát szolgáltatják a ma is megbecsült és műemlékként kezelt produktumok.

Az iparos nemcsak a megélhetésért dolgozott, hanem a munkája lelki gyönyörűségét is szolgálta, művésze volt annak, amit készített. Ezt megtehetette a rendi kötöttség idején, mert az egyes gazdasági ágak zárt számmal dolgoztak, a céhek szigorúan őrködtek, vigyáztak arra, hogy a szükséglet kielégítését szolgáló mértéken felül az egyes ágak ne nőjenek és ezzel egyfelől versenyt ne keltsenek, másfelől a produktumok minőségét ne veszélyeztessék. Ebben a rendszerben a termelés keretek közé volt szorítva, nem termelt ki-ki egyéni akarata szerint, hanem az egész termelés csak a szükségletek kielégítését célozta.

A munkáskérdésről ebben az időben alig lehetett szó. Aki egy szakma élsajátítására vállalkozott, azt bizonyos idő elteltével a megfelelő gyakorlat megszerzése és az ezek után kiállott vizsga önálló exisztenciává tette. Ha a feudális korszakban itt-ott munkásmozgalom meg is nyilvánult, az sohasem volt nagyobb méretű és sohasem vált szükségessé, hogy ezek miatt a gazdasági renden, a megkötöttségen bármilyen vonatkozásban változást eszközöljenek.

Az új kor kezdetén a rendi megkötöttségből megvagyonosodó polgári osztály szellemi és gazdasági erejének tudatában kezdte szétfeszíteni azt a keretet, mely a szabad érvényesülése elé akadályokat gördített. Míg az aszketizmus a földi élet örömeiről való lemondásban nyilvánult meg és a díszítést, szépet, nem mint öncélt kereste, addig az újkor kibontakozását jelentő megmozdulásokban kezdetét veszi az egyéni örömök kielégítése. A művészet az első hírnöke a kibontakozó új gazdasági rendszernek, produktumai az egyén kényelméhez, öröméhez, *szépérzékéhez* szolgáltatják az anyagot. Az aszkézis és rendi megkötöttség ellentéte kezd

kibontakozni, mely a földi örömeket, a megkötöttségből való felszabadulást, az egyén érdekeinek előtérbe helyezését tartja szem előtt. Az új irány nem fogadja el többé a túlvilágra épített kizárólagos boldogságot, de nem tűri a kereskedelmet, ipart akadályozó megkötöttséget, tehát úgy a termelésben, mint a szellemi élet terén követeli a szabadságot. Amerika felfedezése, majd a hitújítás kitarja az egyéni érvényesülésnek kapuit és kialakítja az új individuális rendszert.

A feudalizmust a teljes megkötöttség jellemezte, melyben a kiváltságos osztályok gyakorolják a hatalmat. Az ellentétek törvénye érvényesült, midőn ezzel a rendszerrel szemben kialakult individualizmus olyan természetes rend kialakulását hirdette, mely minden megkötöttségtől mentesen az egyén közérdekű magatartása révén olyan gazdasági életet tud kitermelni, mely az összhangot minden befolyástól mentesen tudja biztosítani. Az individualizmus felfogása szerint a feudális rendben az egyén és a társadalom között képződött nagy ellentéteket csak úgy lehet megszüntetni, ha mindenféle közhatósági intézkedéseket elhárítanak az egyén szabad érvényesülése és képességének kifejlesztése útjából. Ha ez megtörténik, önmaguktól megszűnnek az ellentétek és a helyükben tökéletes, harmonikus, kiegyensúlyozott gazdasági élet képződik.

Szabadságot kíván vallási, gazdasági és politikai téren, mert ez a szabadság mindenkit *erejének* teljes megfeszítésére és arra a működési területre kényszerít, ahol munkáját egyéniségének legmegfelelőbbben kifejtheti és értékesítheti. A társadalommal szemben különös kötelezettségeket nem érez, mert a társadalommal szemben akkor teljesíti ki-ki kötelességét legjobban, ha a maga ügyeit a lehető legjobban, behatóan végzi. Az egyéni érdekek szolgálata viszi előre a társadalom ügyeit, tehát nincs szükség semmiféle beavatkozásra. Az állam ne nyúljon be az egyén dolgaiba, hanem nyugodjék meg mindenki abban, amit az egyén cselekszik és ismerje el kötelezőnek a felek között létrejött szerződéseket. Az individualizmus idáig fejlesztett elmélete és gyakorlata a gazdasági liberalizmust alakította ki.

Az emberi természetben élő önzés a szabadságot szolgálóba állította. Az individuális rendszer nagy változásokat hozott minden téren. A megkötöttségből felszabadult gazdasági és szellemi erők új technikai és szellemi eszközöket állítottak be a közéletbe,

melyek lényegesen előrevitték a kultúrát, de melyek a liberalizmus túltengéséhez is vezettek. A természettudományok fellendültek. Új felfedezések, új találmányok láttak napvilágot. A technika, mechanika tökéletesedett és mindezeket alátámasztotta a gazdasági tudományok fejlődése, melyek a szabad verseny és az állami beavatkozás tökéletes kirekesztésében látták a fejlődés útját.

Az egyén korlátlan cselekvése, a társadalmi érdekek figyelmen kívül hagyása, a termelési eszközök birtokbavétele, a szabad verseny olyan kinövéseket eredményezett, amelyek hatása a nép munkásrétegein csattant. Az új piacok kihasználása minden gazdasági ágazatnak célja volt. A túltengésig vitt egoizmus nem volt többé tekintettel az etikai szempontokra. A termelést öncélúvá tette s míg a feudális gazdasági rendben úgyszólván limitálva volt a termelés minden módozata, addig a technikai csodák révén a termelő eszközök birtokosai többé nem a szükséglet kielégítésére termeltek csupán, hanem a termelésért önmagáért. Termeltek tehát olyan cikket, melyek fogyasztására az igény nem volt meg, csak később ébresztették. A termelési többlet és a technika újabb és újabb találmányai a termelő eszközök birtokosaiban további meggazdagodási ingereket keltek. Az individualizmus az egyén kötöttség alóli felszabadításával olyan természetes rend kialakulását feltételezte, melyben minden hatalmi kényszerítő behatás nélkül összhang keletkezik. A gazdasági liberalizmus révén kialakult egoizmus a társadalmi egyenlőtlenségeknek és békéltenségeknek további előidézőjévé vált. A gépek révén tökéletesített termelésben kifejezésre jutott szellemi erő az embereknek, az egyéneknek nagyobb boldogságát, kényelmét, kultúráját volt hivatva szolgálni, de a gyakorlatban az önzés következtében az ellenkezője következett be. A szabad verseny a termelési költségek csökkentését kívánta, magával hozta a gépek alkalmazását, a tömegtermelést, mely nem minőségűre, hanem a quantumra volt főképpen figyelemmel és mely a termelési költségeket növelő munkaerőt a minimálisra kívánta leszorítani. Míg a technika tökéletesítői az ember értékét domborították ki, erőinek kímélését célozták, addig az egoizmus a szellemi termékeket a nyomor és szegénység előidézőjévé tette.

A kiséxisztenciák nem tudtak lépést tartani a termelési eszközök egyesítése következtében túlsúlyba jutott gyári iparral. A kisiparosok termelési költsége nagyobb volt, a versenyhez szükséges gépi berendezés nagyobb tőkét igényelt. A tőke maga is

differentiálódott, az egyik részre szükség volt a befektetéshez, a másik részre pedig szükség volt, hogy az üzemenetet folyamatosan fenn lehessen tartani, újabb anyagot be lehessen szerezni, munkabéretet fizetni. A kisexisztenciák nem rendelkeztek tőkével, a szabad verseny nem volt többé tekintettel a piacokra, nem volt tekintettel az exisztenciákra, ennek következtében a kisiparosok, a kisexisztenciák önállóságuk feláldozásával kénytelenek voltak a gyárakban elhelyezkedni, ahol a munkások bizonytalan sorsára jutottak.

A kapitalizmus öncélúsága nem állott meg ezen a ponton, hanem mérhetetlen meggazdagodási vágya a kialakult munkásosztály érdekeit, emberi mivoltát is szem elől tévesztette. Az ellentétek törvénye a mohó meggazdagodási vágygal kapcsolatban ismét megnyilatkozott, midőn az altruizmust állította ezzel az iránnyal szembe. Követelte, hogy mindenki vegye ki a részét *azokból* a kötelezettségekből, melyek reá, mint a társadalom tagjára hárulnak. Működését mindenki a társadalom összessége érdekében köteles kifejteni és ezzel a társadalom egyetemes fejlődését biztosítani. Az altruizmus az etikai vonatkozásokat hangsúlyozta ki, mely az ember értelmétől, magasabbrendűségétől elválaszthatatlan és amely a túlzásbamenő egoizmus vágyát is egészséges keretek között kell tartsa. Az ember társadalmiságával van szoros összefüggésben más érdekeinek a figyelembevétele, az azokkal szembeni engedékenység teszi lehetővé a társadalmi osztályok tökéletesítését. Az individualizmus felszínre hozta az emberértéket, az altruizmus ennek az emberértéknek továbbfejlesztője, a gyengébbeknek támogatója lett.

A liberalizmusból fakadt kinövések oly társadalmi állapotokat teremtettek, melyek megjavítása és hibáinak megszüntetésére irányuló törekvés több új irányzatot, több új elméletet és rendszert szült. A kiszolgáltató társadalmi osztályok helyzete új vizsgálódásokra adott alkalmat. Az individualizmusnak természetes és beavatkozástól mentes fejlődési elmélete, a gyakorlati életben jelentkezett túlzások és eltolódások kitermelték a régi szocializmus rendszerét, mely a magára hagyott egyéneket akarja csoportosítani, hogy a csoportosítás révén tudják saját érdekeiket biztosítani. Ezekben a csoportosításokban az egyén nem adja fel önállóságát, kényszerből mentesen csoportosul és úgy látja a helyzetet, hogy szabadon, egyenlő félként, egymás mellett fejtheti ki legeredményesebb

ben tevékenységét. Ezzel a szervezethez és összműködéssel remélték annak a sok igazságtalanságnak a megszüntetését, amely az új gazdasági rend kialakulásában végbement. Morus Tamás, Campanella és más írók az akkor felmerült nehézségek hatása alatt írták meg államregényeiket, amelyekben az általuk elképzelt szociális álláspontok biztosítják az emberiség boldogulását.

Az utópiák világa után Saint Simon lép a realisabb megvalósítások útjára. Az ő elképzelésében a társadalom visszasságainak alapját a tulajdonban látja, amit azonban megszervezni és egy társadalmi kézben kell egyesíteni. Az általa elképzelt termelési rendben mindenkinek dolgoznia kell és ehhez képest részeseedik a termelt javakban. Az állam, mint egyetlen nagy gazdaság működik a tudomány férfainak és a legkitűnőbb vezéreknek, bankároknak a vezetése alatt, kik a szükséghez képest osztják szét a termelő eszközöket. A vagyoni különbség alapja, elgondolásában, a munkateljesítmény és a tehetség. Az etikai erők, a szeretet és az engedelmesség azok, melyek révén a természetes rend, a relatív megelégedettség létrejön. Az ő gondolatát Enfantin fejlesztette tovább, ki az örökjog eltörlésével véli a nehézségeket megszüntetni.

Az érdekek közösségét szolgáló társadalmi berendezkedések új etapját nyitotta meg Owen Róbert, aki az érdekellentétek helyébe elméletben az érdekközösséget helyezte előtérbe. A magántulajdon érintetlensége mellett kizárólag csak a termelési berendezkedésben látja a lehetőséget a gazdasági életben jelentkező kirívó ellentétek elsimitására. Ő a szövetkezeti termelést tartja egyedül célravezető eszköznek, melyben ki-ki a munkaerejével, mint tőkével vesz részt és a termelésnek eredményében részesül. A termelést és a fogyasztást is meg kell szervezni, hogy a pénz, amely felfogása szerint az ellentéteket előidézzi, a minimálisra csökkenjen. Ő foglalkozik először a munkanélküliséggel és az abból folyó nyomorral, melyet szerinte csak úgy lehet megszüntetni, ha a céltalan segélyezések helyett munkát biztosítanak mindenkire. A munkanélküli segély káros hatására ő mutat rá először és az ő működésének köszönheti az angol szociálpolitika azt az egészséges fejlődést, mely megmentette Angliát a forradalomtól.

Owentől teljesen függetlenül ugyancsak a termelés és fogyasztás megszervezésével képzelte el egészen különlegesen Fourier a maga falanszter-rendszerében a relatív megelégedettséget és bol-

dogságot. Louis Blanc a munka megszervezését hirdette, nemzeti műhelyeket kívánt felállítani, amelyekben az azonos foglalkozásokat űzni akarók helyezkedjenek el. A tőkét ehhez az államnak kell szolgáltatnia.

Morus Tamás és az utána következő fentebb említett rendszerek képviselői optimista alapból indulnak ki, a közös érdekek előtérbe helyezésével remélték az állapotokat megjavítani. Ki-ki a kölcsönösség alapján a gazdasági helyzet olyan átalakulásában hitt, mely az individualizmusból folyó kilengéseket meg tudja szüntetni. A tulajdon kérdését egyikük sem érintette, annak szabad fejlődését, szabad mozgását nem kívánták korlátozni, inkább a munka, termelés és fogyasztás megszervezésében látták az orvosszereket.

Proudhon ugyancsak az individuális felfogásból a tulajdont tette bírálat tárgyává. Az ő tétele volt, hogy a tulajdon nem más, mint a munkásoknak jogos keresetétől való megfosztásából eredő jogtalan előny. Szerinte a tulajdont ki kellene venni az egyének kezéből. Az állam egy nagy bank alapításával az egyenlőtlenséget és az igazságtalanságot el tudná oszlatni. Ez a bank szolgáltatná mindenki részére, aki a termelésben részt akar venni, az állami kamatmentes kölcsönt.

Az individuális gazdasági rend kitermelte az anarchizmust, mely alatt nem az összevisszaság értendő, hanem az elképzelt egyéni rend, mely tagadja a társadalom létezését és tagadja az erőszakos beavatkozás jogosultságát. Felfogása szerint nincs szükség még csak szervezkedésre se, hogy az egyének egymás mellett közérdekű tevékenységet kifejtsenek. Ha semmiféle korlát nincs, mely az egyén szabad erő kifejtését megakadályozza, akkor a munka és a termelés egymáshoz viszonyított aránya megváltozik, mert olyan együttműködés hozható létre általa, mely megsokszorozza a termelést. Sem a tekintélyekre, sem az államra, sem egyéb keretekre nincs szükség, azokat tehát meg kell szüntetni.

Az individuális liberális rend igénybe veszi az állam védelmét és megkívánja a társadalom olyan irányú magatartását, mely erő kifejtéseinek kedvez, ezzel szemben az anarchizmus semmi ilyenre igényt nem tart, hanem eszközökre, módokra való tekintet nélkül megsemmisítendőnek, szétrombolandónak vél minden állami és társadalmi keretet.

Az individualizmusból kialakult rendszerekhez tartozik a

marxizmus. A régi szocialistákkal szemben a társadalomgazdasági törvények alkalmazását helyezi előtérbe. Az alaptétele az, hogy az ember, mint társadalmi lény embertársával együttélésre van kényszerítve. A létért küzdeni kell, azonban a küzdelem megkönnyítésére törekszik. Megélhetésének megkönnyítése végett szüksége van a gazdasági életben előállott törvényszerűségek megismerésére. A társadalom gazdasági berendezkedésétől függ, hogy milyen jogi és gazdasági helyzet alakul ki. Valahányszor a gazdasági téren változás történik, bekövetkezik a jogi és politikai változások sorozata is. Ezt a változást, a történelemnek a gazdasági viszonyoktól való függőségét jelenti a történelmi materializmus. A társadalomgazdaság alapja sohasem változatlan, szüntelen mozgás észlelhető és ezeket a mozgásokat a gazdasági jelenségek idézik elő. A változások kihatnak a szellemi életre is és együttesen alakítják ki a társadalmi életet, mely rányomja bélyegét az emberi életre. Bár nem állítja azt, hogy a társadalmi életet kizárólag csak a materializmus irányítja, de tagadja, hogy a szellemi erők az események alakulására nagyobb hatással lennének. Szellemi rugók csak visszatükrözései valamelyik gazdasági rendnek. Az intellektuális erők csupán a gazdasági erőket juttatják kifejezésre, tehát a társadalom rendjének kialakulása nem az emberek belátásán, vagy elzárkózottságán múlik, hanem a gazdasági jelenségek észlelése következtében kifejezésre jutott osztályharcokon. A létfenntartáshoz szükséges elemek termelési módja határozza meg a szociális, politikai és szellemi nívót. A termelési erők a fejlődést megkötik, a fejlődésnek útjában állnak és akkor a materiális erők ezt az akadályt széttörik és létrejön a társadalmi forradalom. A társadalmi forradalomhoz való eljutás azonban fejlődés útján megy végbe és erre éretté kell tenni az egyéneket. Az élet a megélhetés körül forog. Az ellentétek is a megélhetés körüli nehézségekből származnak, amelyek az egész társadalmat több csoportra osztják. A hasonló sorsban élők osztályokká tömörülnek, melyeknek érdekellentéteiből származnak az osztályküzdelmek. A történelem kialakulásában két osztálynak van szerepe, az egyik a tehetőseké, a másik a munkásságé. A munkás dolgozik, azonban munkájának nem kapja meg teljes ellenértékét, hanem csak annyit, amennyi a létfenntartáshoz szükséges. A többi a tőke felduzzasztását idézi elő. Az idők folyamán ez a felduzzadás igen nagy lesz és ez lehetővé teszi olyan berendezkedésre, mely a befektetett

tőke révén a gépek segítségével a munkások alkalmazását feleslegessé teszi, miáltal a munkanélküliek száma növekszik. A termelés eltolódása a gazdasági rend összeomlására vezet és helyét elfoglalja az a termelési mód, mely a társadalom kezébe adja az összes termelési eszközöket. Miután a társadalom nem fog tőkeképződésre törekedni, önmaguktól megszűnnek az ellentétek, mert a társadalomnak minden tagja érdekelve lesz a termelési eredményben.

Ennek az időnek az elkövetkezéséhez fejlődésre van szükség, ezt nem lehet erőltetni, hanem meg kell várni, amíg önmagától megéri a helyzet arra, hogy a tőke a folytonos megnövekedése folytán felmondja a szolgálatot, összeomoljon és a szocializmus megkezdhesse a hivatását.

A Marx által felállított bölcseleti és gazdasági tantételeket bírálat tárgyává tették és ezt a bírálatot revizionizmusnak nevezik. Irányítói Bernstein, Dávid stb. voltak. A revizionizmus elismeri a történelmi materializmust, azonban emellett még egyéb erőknél az önállóságát sem tagadja. A tőkeképződés és az üzemkoncentráció, valamint a végső válság előidézésében sem értenek egyet Marxszal. A szocializmus kialakulásában nem elégséges egymaga a gazdasági viszonylatoknak átalakítása, hanem feltétlenül szükséges, hogy hozzáidomuljon az emberek lelkivilága is. Ezért a munkásságot megfelelően neveli, benne a hajlamokat úgy alakítja, hogy idők folyamán alkalmassá válják a termelési eszközök igazságos és a célnak megfelelő használatára. Ehhez a célhoz a munkásvédelmi és önszegélyintézmények szükségesek és fontos szerepük elvitathatatlan.

A keresztényszocializmus a társadalmi rend megoldatlan kérdéseire a krisztusi erkölcsen alapján akar megfelelni, főképp a munkaadó és munkás viszonyának rendezését célozza (pl. üzemi haszonrészesedés, a női és gyermekmunka). Ez nemcsak munkásvédelem, hanem a munkaadói, termelési és az általános társadalmi érdekek védelme és biztosítása is. A keresztényszocializmus tehát nem lehet egyetlen társadalmi osztály világnézete, hanem mindenkinek kell lennie. Nem ragaszkodik egyik vagy másik nemzetgazdasági rendszerhez, vagy taktikai megoldáshoz, mindeniket magáévá teheti, ha egyébként a keresztény erkölcsi elvekkel megegyeznek. Elfogad és támogat minden eszközt, amely a keresztény erkölcsi elvekkel igazolható. Ezek az elvek nemcsak az egyesek, hanem

a tömegek emberhez méltó anyagi megélhetését és szellemi kultúráját is követelik, mert ezek hiánya az erkölcsi fölemelkedést is megnehezíti, sőt a tömegek számára lehetetlenné is teszi. A társadalmi osztályok érdekközösségének és szükséges harmóniájának tanításával az újabb korporációs megoldások elméleti és gyakorlati előkészítőjének tekinthető.

A szocializmusból kifejlődött kommunizmus nem azonos azzal a kommunizmussal, mely az antik világban már Plató műveiben megnyilatkozott és mely a középkorban itt-ott megtalálható. Az antik kommunizmus arisztokratikus, a középkorokban a valódi jelleg domborodik ki erősebben. Az utópisztikus kommunizmus a kultúrát helyezi előtérbe a társadalmi kérdések megoldásánál.

A mai kommunizmus a történelmi materializmusból és osztályharcból indul ki. A modern munkástömegek nevezték magukat kommunistáknak, kik az osztályharc és a történelmi materializmus alapján állottak. Felfogásukban visszatükröződik, hogy most már az elnyomott osztálynak, munkásnak, proletároknak saját sorsuk irányításában döntőleg kell fellépniök, mert az elnyomó osztálytól nem tudnak szabadulni. A politikai hatalom kizárólag csak a polgári társadalom érdekeit szolgálja, mely a termelés esztelenségeit nem tudja megakadályozni, tehát a proletariátusnak a forradalom fegyveréhez kell nyúlnia, amelyben kíméletlenül kell fellépni az uralkodó osztályokkal szemben. A többi társadalmi osztályokkal való együttműködés kísérletét elutasítja. Mivel a felsőbb osztályok regenerálódó képességének tudatában van, tehát azoknak befolyását, a hatalomban való osztozkodását feltétlenül meg kell akadályozni. A proletárok diktatúrája lesz arra csupán csak képes, hogy minden ellentétes megmozdulást el tudjon nyomni. Ha az osztályuralmat létre tudja hozni, akkor az állam a kommunizmus előrehaladásával meg fog szűnni. Az állammal együtt a társadalmi osztályok is eltűnnek, mert a kommunizmusban mindenkinek egyformán munkásnak kell lennie.

A történelmi materializmus alapján áll ez a felfogás is, mert az alaptételében bennefoglaltatik, hogy a termelés a társadalmi változásokat is előidézi. A kommunizmust sokan úgy értelmezik, hogy ebben mindenki magának annyit szerezhet, amennyit tud, vagy akar, holott ezzel szemben áll az a tétel, hogy az összes egyéni javak köztulajdonba mennek át és a termelés is tervszerű

újjászervezés alá kerül, tehát nem minden közös, hanem az egyéneket önmagába foglaló nagyobb egység, a közösség birtokába megy át, amely a javaknak felhasználását és szétosztását végzi. Az újabbkor! kommunizmust és a régebbi kommunizmust éppen ez választja el egymástól, mert míg abban az egyenlő osztozkodás volt apredomináns, addig ebben a közös gazdálkodás és a termelés megszervezése kerül előtérbe. Az egyén itt sem kerül háttérbe, mert az egyént a fogyasztásában, a közösségben végrehajtott termelésben és osztozkodásban az új rend elismeri. A mai kommunizmus a munkásosztályon, a proletariátuson kívül más társadalmi osztályt nem ismer el és az ezekkel való együttműködést már eleve kizártnak tarja,

A kommunizmussal sok rokonvonást árul el a szindikalizmus, mely azonban nem egy központosított rendszeren nyugszik, hanem külön szakszervezetekben fejt ki tevékenységét és alapítója a gazdasági osztályharc, melyet a forradalmi általános sztrájkkal odafejleszt, hogy az elég erős legyen a társadalmi osztályok megdöntésére. A tőkével szemben minden eszközt megenged, mint a szabotázs, rossz munkát, az állammal szemben pedig erőszakos tömegmozgalmak szervezésével gyakorol hatást. A nemzetköziség és antimilitarista irányzat jellemzik, melyeket mint eszközöket vesz igénybe a jelenlegi társadalmi rend megdöntésére.

A felsorakoztatott rendszerek valamennyien az individuális gazdasági rendből fakadtak. A liberalizmus túlhajtásai váltották ki e mozgalmakat, melyek végeredményben osztályöntudattal telítették a munkástársadalmat. Kifejezésre jutott az emberérték és a munka értéke, a túltengő egoista kapitalizmussal szemben, mely a XVII. és XVIII. században Angliában a züllést idézte elő. Miután a visszaélések megtorolatlansága az egész társadalmi rend felborulásának veszélyét hordta magában, az államhatalom közbelépése vált szükségessé. Az etatizmus első intézkedése oda irányult tehát, hogy a gyengébb társadalmi osztály védelmére siessen. Az államhatalom, mely a nyugodt együttélést és fejlődést, tehát az alattvalók összességének érdekeit kell szolgálja, a gyengébb és magárahagyott munkásosztály érdekeinek a védelmében létrehozta azokat az intézkedéseket, intézményeket, melyek révén az emberérték védelemben részesül. Szabályozta a munkaidőt, létrehozta a betegség, öregség elleni biztosító intézeteket, gondoskodott megfelelő munkaszünetek elrendeléséről és kivette azokat az üzemeket az

egyének kezéből, melyeknek produktumai a nép széles és kevésbé tehetősebb rétegeit szolgálták, így a közlekedést, bányákat, villany-, víz-, gázüzemeket stb.

Az állam mellett a társadalom is kivette részét a túltengések elleni küzdelemből, iparkodott olyan intézmények létrehozását előmozdítani, melyek keretében a munkás olcsón elsősorú szükségleti cikkeket szerezhetett be. Egyleteket hozott létre, melyek a szórakoztatást, képzést előmozdították. A munkaadó és a munkás közötti feszült viszony enyhítése érdekében a panaszok és kívánások megnyilatkoztatása céljából több államban a munkáskamarákat hívták életre, melyek kebelében a békéltetés, a vitás ügyek elintézése megejthető volt és ezáltal a sztrájkokat elkerülhették. A társadalom tudományos ismertetések, rábeszélések révén a gyáraknak a városok belsejéből való kihelyezését sürgette, a gyárak mellett munkástelepek létesítését előmozdította, hogy a munkás a gyári foglalkozásán kívül szabad levegőn mozgó foglalkozást, saját céljára kerti munkákat végezhesen.

A kapitalizmus kilengései ellen kialakult állami és társadalmi védelmen kívül a munkásság maga is gondoskodott önvédelméről. A fentebb felsorolt gazdasági rendszerek az individualizmusból fakadtak a munkásság védelmének szolgálatára. Ezek a rendszerek akkor váltak testté, midőn a munkásság szervezkedése, tömörülése egyik vagy másik rendszer megvalósítása érdekében megtörtént. A munkásság elég korán belátta, hogy magámaradottságában eredményesen érdekeit nem szolgálhatja. Az angliai Trade Union volt az első szervezkedés, mely az önálló társadalmi, gazdasági és termelési rend figyelembevétele mellett kívánta a munkásság érdekeinek védelmét ellátni. Felismerte ez a szervezkedés a piacok szabadságának és a versenyeknek kiélezéséből előállott helyzetet és belátta azt, hogy csupán a jó munka részesülhet megfelelő díjazásban és azért arra törekedett, hogy a munkások tudását fejlessze. A munkásság érdekeinek védelmét a munkaerő kínálat és kereslet közötti viszonyban felismerte és ezért gondoskodott arról, hogy a munkaerőben túlprodukciónak ne jöjjön létre, meghatározta tehát, hogy az egyes munkások mellett hány tanuló alkalmazható. Ha a munkásság érdekeinek védelme úgy kívánta, sztrájkot szervezett, munkát közvetített stb. és ezzel a munkabérek szabályozta.

A szervezett munkásság önvédelmének főeszköze a sztrájk

volt, amellyel érdekeit biztosítani tudta. A későbbi fejlődés során a munkásság, különösen a marxizmus óta politikai hatalom megszerzésére törekedett, mely annál könnyebben volt eszközölhető, mert a liberális gazdasági rend a termelést nagy centrumokba összpontosította, hol a munkásság politikai felfogása érdekeinek szolgálatában kifejezésre is juthatott.

A munkásság tényleges helyzete és a liberális-kapitalista rendszerek kialakulása kikényszerítették e kérdések tanulmányozását. A társadalom léte, zavartalan fejlődése érdekében a társadalmi osztályok között az összhangra kellett törekedni. Az állam felette áll a társadalmi osztályoknak, tehát neki kötelessége gazdasági és társadalmi téren olyan viszonylagos rendet biztosítani, mely lehetővé teszi a kultúra fejlődését, a társadalmi osztályok működését, az egyének relatív jólétét. Az állam feladata olyan szabályokat alkotni, melyek a termelő eszközök birtokosait egoizmusukban fékezik, valamint a túlsó oldalon a túlzott és indokolatlan követeléseket megfelelő mértékben leszorítják. A lelkiismeret és az etika eszközei mellett a kényszerhatalmi szabályok is indokoltak, ha az etika és a lelkiismeret eszközei a túlzások lefaragására elégteleneknek bizonyulnak.

A szociálpolitika az állam azon tevékenységének főrésze, mely az összesség szellemi, gazdasági és testi jólétét kívánja védeni és fejleszteni. Az a tudomány, mely a gazdasági és szellemi erők társadalmi szervezésének szolgálatában áll azon célból, hogy a munkaviszonyokat szabályozza, a szociálpolitika.

A szociálpolitika feladata a kapitalizmust, melyet az individuális rendszerből fakadó szocializmus minden alakja a gazdasági egyenlőtlenségek forrásaként jelöl meg, olyan közérdekű magatartásra szorítani, hogy a társadalmi osztályok közötti együttműködést lehetővé tegye és ezzel biztosítsa a kapitalisztikus rend fennmaradását. Magántulajdon nélkül magasabbfokú gazdasági rendet a szociálpolitika egyelőre nem tud elképzelni, mert ehhez szükséges az emberek egész lelkivilágának átalakulása. Viszont a magántulajdonból folyó kilengéseket sem hagyhatja szó nélkül, hibáit megbírálja, feltünteti, levonja a konzekvenciákat, hogy a hátrányos állapotok megszüntetésével a relatív társadalmi béke létrehozásának megnyissa kapuját. A szociálpolitika az állampolgárokat egyéniségük kifejlesztésében elősegíti. A gyengébbek védelmét az erősebbekkel szemben éppen magasabbrendűségéből

kifolyólag kell szolgálja. A szociálpolitika az összes társadalmi osztályok érdekeit szolgálja és ennek a feladatának úgy szellemi, mint gazdasági téren addig a határig eleget tesz, míg a gazdasági rend tökéletlenségeiből származó következmények felistmertetnek és a gyengébb néposztályok érdekében az intézkedések megtörténnek.

A szociálpolitika ennek következtében igen széles téren mozog. A vállalkozás magánkézben való tartását feltétlenül szükségesnek és kívánatosnak tartja, azonban ezt a vállalkozási működést a köz ellenőrzése alá állítja és megszabja érvényesülésének korlátait, azonban ezek a korlátok az egyént nem az előrehaladásában akadályozzák, hanem megóvják a forradalmak szakadékaiba való zuhanástól. A szociálpolitika éppen a fenti elvek figyelembevételével lehetővé teszi, hogy az egyébként eltérő társadalmi fel fogásokat és gazdasági nézeteket valló gondolkozók rendszereinek keretei között elhelyezkedjenek.

Úgy a közhatóságoknak, mint a társadalomnak érdeke, hogy a keretein belül elhelyezkedett egyének részére a relatív megelégedést biztosítsa. Ehhez a munkájához elengedhetetlenül szüksége van az összességnek a jóindulatára.

A társadalmi téren eszközölt cselekedeteknél az a lelki tulajdonság, mely szeretet néven ismeretes, nem mellőzhető. Bármilyen tökéletes legyen is egy intézkedés, mely a társadalom egyes tagjainak jólétét van hivatva szolgálni, ha annak végrehajtásából hiányzik a lelkiség, a szeretet, az intézmény nem elősegítője lesz a relatív megelégedettségnek, hanem ellenkezőleg állandó kritikai felületet nyújt.

A jelenkor kétségtelenül legsúlyosabb problémájánál, a munkanélküliségből folyó inség enyhítésénél a jóindulat elengedhetetlenül szükséges. Ennek meg kell nyilatkoznia a végrehajtásban, meg kell nyilatkoznia a polgári társadalomban és főképpen szükség van erre az érdekelt osztályoknál. A tapasztalat mutatta, hogy a teljesen kifogástalan állapotban nyújtott élelmiszereket a jóindulat hiányában az arraszoruló visszautasították, inkább drágábban gyengébb minőségűeket vettek át, csakhogy a rosszindulat következtében előállott előítéletek alól felszabaduljanak.

A jóindulat kialakulásához is idő kell. A hatóság egymaga a jóindulat kialakulásához elégtelen. Feltétlenül szükséges a társadalom, főképpen az egyházak ily irányú munkájának erős meg-

szervezése. Folyamatosan kell az irányban dolgozni, hogy ennek révén a válságos idők problémájának megoldásához elengedhetetlenül szükséges etikai felfogás kitermelődjék.

Midőn tehát Pécs szociálpolitikájáról esik szó, alatta értendő a város lakosságát egyetemlegesen érintő gazdasági és egyéni jólétre, továbbá együttműködésre irányuló intézkedések összessége és az ezen célt szolgáló intézmények és eszközök egyeteme.

A város szociálpolitikai munkája kiterjed a polgári társadalom megszervezésére, az egyházak és a társadalmi egyesületek közötti munkának összhangba hozására.

A munka több részre tagozódik s míg főképpen a munkanélküliségből származó inség enyhítése képezi főfeladatát, az inség többi forrását sem hagyta figyelmen kívül. A pécsi szociálpolitikai működés az anya-, csecsemő-, gyermekvédelemre, az ifjúság problémáira, a munkaképes, de munka nélkül állók elhelyezésére, a munkanélküliségből folyó inség enyhítésére, az elaggott, megrokkant, magukkal tehetetlen, támogatás nélkül maradt polgárok gondozására terjed ki. Ehhez csatlakozik a nem inséges, de a sors mostohasága következtében nehezebb sorsban levő munkásrétegek életterheinek könnyítése, erkölcsi és szellemi nivójának emelése, továbbá mindazoknak az intézkedéseknek a megtétele, amelyek segítségével az emberérték süllyedése megakadályozható.

Együttvéve arra törekszik, hogy olyan harmonikus életfeltételeket és berendezéseket, továbbá gazdasági és társadalmi keretek kiképződését kezdeményezze, illetőleg segítse elő, melyek a város összalakosságát társadalmi osztályra való tekintet nélkül egy harmonikusan egymás mellett működő egységgé alakítsa, amelyben a szükségletek kielégítése érdekében a zavartalan termelés, a munkakészség előfeltételei meglegyenek s ami védelmet nyújt az egyes osztályok egoizmusával szemben, biztosítja a munka eredményességét és oltalmat biztosít a gyengébb társadalmi osztályok kihasználásával szemben. Pécs város szociálpolitikája tehát nem pillanatnyi szükség kielégítésére szorított és ideiglenesnek hitt, adott helyzetnek narkotikus, máról-holnapra tartó megoldási álláspontjára helyezkedik, hanem az egész társadalmat átfogó programjával annak zavartalan együttműködését, fejlődését biztosítja.

**PÉCS VÁROS
SZOCIÁLPOLITIKÁJÁNAK ÁTTEKINTÉSE
1921-1933-IG**

Pécsett a szerb megszállás 1921 augusztus 21-én ért véget. A felszabadulás időpontja az ország újjáépítésének konszolidációs időszakával esik egybe. A háború és megszállás alatt stagnáló fejlődés elől az erőszakos akadályok elhárultak. Rohamos fejlődés indult. 1921 és 1927 közötti időben jelentkező nagy lakásínség építési konjunktúrát váltott ki. A bányák jóvátétel címén nagymennyiségű szénét szállítottak, ez lehetővé tette a pécskörnyéki bányák újjáépítését, nagy munkástelepek létesítését.

Amikor ezek a vállalati berendezkedések a konjunktúra megszűnése következtében lecsökkentek, a Speyer-kölcsön tette lehetővé, hogy a városok folytathassák az államra és a társadalomra háruló gazdasági kiegyenlítési feladatot. Hatalmas csatornázási munkálatok, a vízvezeték kibővítése, újjáalakítása óriási munkástömegeket foglalkoztattak. A lakásínség enyhítése céljából a város hatalmas bérpalotákat emelt. Az egyetem Pécsre történt helyezésével járó munkálatok lehetőséget nyújtottak a kisexisztenciák foglalkoztatására. Új utak létesültek, térrendezések, parkosítások stb. munkálatai állottak útját a munkanélküliség keletkezésének. Volt időszak, mikor a munkaalkalmakat a helybeli munkásság kielégíteni nem tudta, a nagy kereslet béremelésekre késztette a munkásságot, egymást érték a sztrájkok. A bőségesebb munkaalkalmak rengeteg új településre, beköltözésre nyújtottak lehetőséget és ez magyarázza meg Pécsnek tíz esztendő alatti hatalmas fellendülését, mely nemcsak gazdasági és kulturális téren mutatkozott, hanem a lakosság nagymérvű megszorodásában is.

1928-ig tehát csupán az elerőtlenedettekre, vagy az ínség egyéb forrásaiból származó nyomor enyhítésére kellett gondolni, amit a karitatív egyesületek, egyházak könnyen meg tudtak oldani. A konjunktúra idején jelentkező pénzbőség a karitatív egyesületek munkáját igen megkönnyítette, a lakosság jobb anyagi helyzete elviseltette még azt a kellemetlenséget is, amelyet a házról-házra való koldulás jelentett és azt mint megszokott dolgot vette tudomásul.

1928 decemberében jelentkezett a dekonjunktúra hatásaképpen

a munkanélküliségből folyó inség pregnansabban. Akkor ezt úgy az intézőkörök, mint a karitatív egyesületek pillanatnyilag jelentkező tünetként kezelték. Megvolt minden remény arra, hogy a mutatkozó inség csak tünet lesz, s egy erősebb karácsonyi, téli segítőakció elegendő lesz a kérdés elodázására. A karitatív egyesületek közül főképpen a Keresztény Nemzeti Liga nagyszabású karácsonyi akciója, a Jótékony Nőegylet népkonyhája elegendőnek mutatkozott, a mostani arányához viszonyítva akkor, kis segélyezés lebonyolításához.

1928-ban a téli akcióhoz a város napközi melegedőt létesített, ahol a munkanélküliek között naponta kétszer, délelőtt és délután egy-egy csésze meleg teát, egy darab kenyeret osztott szét. 1929 novemberében már hangosabban kívánta alakosság a kolduskérdés rendezését és a közvélemény hangoztatta a folyton növekvő munkanélküliségből származó inségenyhítéssel való foglalkozás szükségét. A város hatósága indokoltnak látta a kérdéssel való szisztematikus foglalkozást. Már akkor levonta a gazdasági és társadalmi életben jelentkező tünetből azt a megállapítást, hogy a munkanélküliségből származó inséget nem lehet többé tünetképpen kezelni. A háború előtt és főképpen a háború alatt erősen kihangsúlyozott emberérték megkívánja a rendszeres szociálpolitikai berendezkedést, a parazitizmus ellen meg kell védeni a polgári társadalmat. Megindult tehát a szociálpolitika tövises útján.

1929 decemberében mindenekelőtt összeíratta amunkanélkül maradt családokat. Ezekből kiválasztotta a nyomorgókat és pénzbeli támogatással átsegítette őket az élet nehézségein. A karitatív egyesületek sem maradtak tétlenül. A fokozódó nyomorúság intenzív munkára készítette őket s az eredmény az volt, hogy 1929 decemberében igen tekintélyes értéket képviselő anyagot és pénzt osztottak szét az arraszorulóknak között.

1930 telén a munkásság képvisellete az esetről-esetre nyújtott pénzbeli támogatás helyett a szisztematikus munkanélküli segélyt követelte.

A város hatósága 1929-30telén a gyermekvédelem érdekében a tejtízórai kérdését oldotta meg és részükre egy-egy csésze tejet és egy zsemlyét biztosított a téli hónapokra.

1930 januárjában az első gyermekétkeztetési akciót rendszerezítette. 700 gyermek kapott kezdetben ebédet, a későbbiek során ez a létszám 800-ra emelkedett. A hatás az első gyermek-

étkeztetésnél a várakozásokon túl nőtt. Míg azelőtt az iskolamulasztások nagyon megnehezítették a tanítók munkáját, addig gyermekétkeztetés a leggyakoribban mulasztó gyermekeket is az iskolába vitte. Az első gyermekétkeztetési akció 90 napon át tartott.

A nyári időszakra 1928. évben a város hatósága gyermeknyaralattási intézményesített. E célra Fonyódon gyermeknyaralatótelepet létesített, ahol a nyár folyamán turnusokban 320 gyermek nyaralt. Gondos iskolaorvosi kiválogatás után kerültek ki a gyermekek Fonyódra, ahol 3 hetes turnusokban, felváltva fiúk és leányok, tanítók, illetőleg tanítónők felügyelete alatt nyaraltak.

1930 májusában a szegényügy végleges megoldása is megtörtént. A koldulást a város vezetősége eltiltotta. A lakosságba koldulás megszüntetéséhez önkéntes megajánlásokkal járult hozzá. A viszonyokra jellemző, hogy midőn a felajánlások összeírása megtörtént, a lelkesedés első hevében havonta mintegy 5000 P felajánlás érkezett. Az első összeszedésnél már 3000 P-re csökkent és azóta hónapról- hónapra visszaesett a felajánlások összege. A szegénygondozásban az egrí minta szolgált irányadóul. A koldusok élelmiszert, lakbért, háztartási szükséglet cikkeket kaptak. Az év szeptemberétől a segélyezésük kész ételek formájában történt. A megszüntetéssel járó nehézségek novemberig tartottak, mikorra véglegesen megoldottnak tekinthető volt. A koldulás megszüntetésére felajánlott összegek összegyűjtésének nagy munkáját az egyházközségek, kongregációk, Szent Ferenc harmadrendje vállalta.

1930 tavaszán a város vezetősége megtette az előkészületeket az 1930 telén elkövetkezendő inség szempontjából súlyosnak ígérkező feladatok lebonyolítására. Mindenekelőtt gondoskodni kellett egy központi konyháról, ahol a szükséges kész ételmenyiséget is, meg az élelmiszereket is kiszolgáltathassák. A gazdasági helyzet romlásával nagyméretű ellátásra kellett készülni, amit az előző években kölcsönként helyiségekkel és felszerelésekkel megoldani nem lehetett. E célra külön központi konyhát emelt, mely december 1-vel megkezdte működését s hogy milyen formát bonyolított le, arról a későbbiek során lesz szó. Az 1930 évi ősz nagyon kihúzódtott és a konyhának működését december 1-jé előtt nem kellett üzembe helyezni.

Az 1930-31. évi inségnyhító tevékenység lebonyolítására a főispán inségnyhító bizottságot alakított. Az inségnyhító bizott-

ság végrehajtására a Keresztény Nemzeti Liga 10 kerületi bizottságot szervezett. E bizottságok vezetői törvényhatósági bizottsági tagok voltak, akiknek irányítása mellett az arra vállalkozó urak és hölgyek környezettanulmányokat végeztek. Javasataik alapján nyújtott a város vezetősége kinek-kinek a szükséghez mérten segílyt. A segílyezés olyan méretűvé vált és annyira szubjektív megítélés alapján történt, hogy szükségesnek mutatkozott a nagy anyagi hátrányok elkerülése végett valamilyen rostát beállítani, amely kiselejtezze a segílyezésre rá nem szorultakat, illetőleg érdemteleneket. A lakosság tehetősebb része nagy áldozatokkal sietett az ínséget enyhíteni. A város vezetősége lelkiismereti kérdést csinált a nehezen összehozott anyagiak felhasználásából és midőn látta, hogy a parazitizmusnak olyan mérve kezdett kibontakozni, mely később nemcsak anyagiak terén veszélyezteteti a társadalmi osztályok érdekeit, hanem súlyos demoralizációnak veti meg az ágyát, elhatározta, hogy segílyt csak munkaellenszolgáltatás fejében nyújt. Ez a határozat természetesen nagy ellenszenvvel találkozott, de szelektáló hatású volt. Azok a nyilván tartott munkanélküliek, kik nem voltak egyúttal ínségesek is, vagy akiknek megfelelő tartalékjuk volt, vagy más úton-módon tudták megélhetésüket biztosítani, a segílykéréstől távoltartották magukat.

A rászorultak által végzett munkában nem volt kezdetben túlnagy köszönet. A munkaellenszolgáltatást a munkások magukra nézve sérelmesnek találták. Az elv következetes keresztülvitele azonban meghozta a maga gyümölcseit. Mindenkinek olyan méretű ellenszolgáltatást kellett adni, mint amilyen a segíly mértéke volt. Ha tehát valakinek jobb elhelyezkedésre nyílt lehetősége, nem jött a városhoz ínségmunkára. A város hatóságának törekvése oda irányult, hogy lehetőleg minden munkást a szakmájában foglalkoztasson. Ezt a célt olyan módon remélte elérni, hogy nagyobb-szabású kislakásépítési akciót indított. 1931 év végén meg is indult a mozgalom, s a lakosság lejegyzett 270,000 P értékű kötvényt. A kivitelre azonban sajnos nem kerülhetett sor.

1931 ősszel bekövetkezendő ínségenyhítés periódusa mar határozottabb formában bontakozott ki, Az ínségenyhítés gazdaságos és igazságos végrehajtása érdekében megejtett vizsgálat alatt kialakult kép, amely a munkásság soraiban 4 kategóriát mutatott: 1. a munkábanállók, 2. a munkanélküliek, 3. a munkakerülők, 4. a beteg és tehetetlen munkások csoportját, A munkanélküliek

kategóriája ismét 2 csoportra oszlott: ellátással rendelkező, tehát a köz támogatására rá nem szoruló és az ellátatlan csoport, akiknek ellátása a köz vállára nehezedik a beteg és tehetetlen munkások kategóriájával egyöntetűen.

A város hatósága elvképpen leszögezte, hogy munkaképes személyeknek ellenszolgáltatás nélkül támogatást nem nyújt. A nem ínséges munkanélküliek csak abban az esetben alkalmaztatnak az e célra beállított munkáknál, ha az ínségesek ellátása biztosítható. A munkáskatasztert élő anyaggá tette, állandóan figyelemmel kísérte az O. T. I. útján az alkalmaztatásokat. Akik közben alkalmazást nyertek, azok lapját áthelyezte a munkások kategóriájába, akik viszont közben elvesztették munkahelyüket, a munkanélküliek kategóriájába kerültek. A helyi illetőséggel nem rendelkező ínségesek az ínségmunkáknál csak abban az esetben alkalmaztattak, ha 3 évi helyi lakást igazolhattak.

A munkálatokat szakma és akkord-rendszer szerint szervezte meg. Tervbevette a háziipari foglalkoztató létesítését. Elvileg kimondotta, hogy minden munkás csak annyi ideig foglalkoztatható, ameddig a minimális élelmiszert, tüzelőanyagot, lakbért és kisebb szükségleteinek fedezésére szükséges készpénzt maga és családja részére megszerezte. A munka szigorúan ellenőrzendő és csak akkor fizetendő ki, ha az a követelményeknek megfelelően készül el.

A nagycsaládú munkások, akik akár azért, mert munkanélküliek, akár azért, mert keresetük nincsen arányban a családjuk nagyságával és így családjukat eltartani képtelenek, gyermekeiknek iskolában, óvodában ebéddel, tejjel, ruhával való ellátását tervbe vette a munkaellenszolgáltatás elvi kikötésével. A munkaképtelenek ellátása ezen állapotuknak orvosi igazolása után ugyanúgy történik, mint a munkában állóké. A munkás, aki a neki kiosztott munkát nem fogadja el, vagy azt nem rendesen végzi és ezt háromszor ismétli, mint munkakerülő, a munkából és a segélyezésből kizárandó. A munkás az egy hónapra járó munkamennyiségén kívül több munkát nem követelhet.

Ezen elvek szemelött tartásával indult meg az ínségenyhítés munkája 1931 november elején. December 1-én a háziipari foglalkoztató létesült. Naponta 150-tól 350-ig terjedő létszámban nyertek alkalmazást azok a munkások, akik a nehéz munkánál alkalmazhatók nem voltak.

Az elmúlt évben berendezett tejpasztöröző üzembehelyezése biztosította 1800 gyermeknek tejjel való ellátását, december 1-től pedig 1500 gyermek kapott naponta ízletes ebédet. Gondoskodás történt, hogy a szegény néposztály olcsó, ízletes ebédhez jusson, azért külön e célra ebédlőt rendezett be, ahol rendes terített asztal mellett 15 fillérért kétfogásos hústalan, 20 fillérért kétfogásos húsos ebédet juttatott az arra szorulóknak minden esetben 15 dkg. kenyérrel.

A tejakcióban az iskolás gyermekeken kívül a Stefánia Szövetség és Tüdőgondozó, valamint a gyermekmenhely által javaslatba hozott, iskolaköteles koron kívüli gyermekek és felnőttek napi fél, vagy egész liter tejellátásban részesültek.

A város hatósága gondoskodott arról, hogy a szemérmes szegények ellátását biztosítsa. A város törvényhatóságának népjóléti bizottsága állandó jellegűvé alakult és az ínségnyhítés munkájából 6 albizottságban vette ki a részét. A bizottságok munkája nem zártkörű, hanem mindenki minden bizottság munkájában részt vehet,

A Keresztény Nemzeti Liga 10 panaszbizottsága a város különböző részein újra alakult. 1931 novemberében megalakult a Katolikus Karitás és ezzel egyidejűleg a többi felekezet is megkezdte intenzíven az ínségnyhítés munkáját. Ebben az évben az állam búzáat juttatott az ínségesek részére. A munkásság akkord teljesítménye úgy volt megállapítva, hogy a napi 2 P 40 fillér keresetet elérje.

Az ínségnyhítés egyéb eszközei bővültek, az iskolás gyermekek között nagyobb mennyiségű ruha- és cipőjavítás és ellátás bonyolódott le. Pécsbányatelepen két napköziotthon létesült, amelyekben a bányászgyermek megfelelő gondozás mellett tej-tízorai és ebéd ellátásban részesültek. A tantestületnek szociális munkájában igen lényeges támogatást nyert a város vezetősége.

A közönség szélesebbkörű bevonása és jótékonyágának egysegésítése, továbbá a parazitizmus és a munkanélküliek molesztálásának megakadályozása érdekében a város vezetősége 20, 15, 10 és 4 filléres jegyeket hozott forgalomba, amelyeknek a célja az volt, hogy a beváltásnál megfigyelés alá kerüljenek a kéregetők.

A munkanélküliek foglalkoztatására és a produktív intenzívebb munkában való bekapcsolására a szövetkezeti tömörítést tűzte ki célul a város hatósága. Az ínségesek munkaerejének

eredményesebb kihasználása végett a nyári időkben is berendezkedett a munkások foglalkoztatására, az így biztosított keresetet azonban csak télen fizette ki.

Gondoskodik a munkaközvetítő hivatalnak megfelelő áthelyezéséről, ily módon lehetővé teszi, hogy a munkások támogatást jelentő munkaalkalmakhoz, illetőleg azok ellenértékéhez gyorsan, minden várakozás nélkül hozzájussanak.

Az 1932. évben a munkanélküli kéregetők részére munkajegyeket rendszeresít, melyeket a város közönsége vásárol meg és a város hatósága abban az esetben váltja be az értékét, ha a bemutató megfelelő munkát végez.

A felügyelet és ellenőrzés szempontjából nagy hiány mutatkozott azon a téren, hogy az átvonuló vándorok részére nem volt megfelelő vándorszállás. Sok olyan nőtlen férfi és egyedülálló nő, kinek nem volt pénze arra, hogy szállását megfizesse, kiszorult az istállókba, tégláégető kemencékbe, A nők sok esetben kerítők kezébe kerültek. Ezt a mindenképpen egészségtelen állapotot a város hatósága megszüntette olyképpen, hogy a férfiak és nők részére elkülönítve, fürdőszobával, fertőtlenítővel ellátott ott-hont létesített, összesen 80 ágygal felszerelt helyiséget rendezett be e célra.

A cselédek várakozási idejének gazdaságos kihasználására a háziipari foglalkoztatásban előállított vászonanyagra varrottasokat, hímzéseket készítenek. A várakozó cselédek ellenérték fejében ellátást kapnak.

A cselédkérdés megoldása érdekében a város hatósága a tüdővész ellen védekező egyesülettel lépett szoros összeköttetésbe. Ügy a tüdő-, mint a nemibetegek gyógyításáról gondoskodik és azokat csak felgyógyulásuk után helyezi el.

Az 1932. évi inségakció még egy fontos intézménnyel bővült. A város szélén a város hatósága 32 szükséglakást építtetett, melyek mindenikénél egy-egy kis kert biztosítja a legszükségesebb konyhakerti növények termelését. Ez a kis városszéli telep a sokgyermekes családok elhelyezésére létesült, s ott abban az esetben nyernek elhelyezést, ha a családfő munkaképtelen, vagy ha keresete nincsen arányban családtagjai számával.

A város hatósága 1932 novemberében az egyházak és társadalmi egyesületekkel együttesen szociális hetet rendezett, melylyel az inségényhítés végett a legszorosabb együttműködést ki-

vánta biztosítani. A szociális hét hatása alatt rendkívül sokan jelentkeztek, akik a munkából aktívan kívánták kivenni részüket. Főképpen a kereskedelmi iskolát végzettek szövetsége kezdeményezésére, az elhelyezkedni nem tudó fiatal emberek és nők vállalkoztak a szociális munkára, illetőleg az ezzel kapcsolatos tanfolyam hallgatására. A jelentkezők száma kibővült okleveles tanítókkal és tanítónőkkel, egyetemi hallgatókkal. December 10-én megkezdődött a tanfolyam, melynek 60 hallgatója volt. A tanfolyam a szociális munkánál nélkülözhetetlen fogalmak, definíciók megismerésére szorítkozott. Gyakorlatban a tanfolyam hallgatói az ingyenességgel, valamint a szegényügy problémái megoldásával foglalkozó teendőket végzik.

1933 február 1-én a város hatósága 7 kerületi irodát létesített, melyekben a munkanélküliséggel és szegényüggyel kapcsolatos összes tennivalókat már a tanfolyamok hallgatói, a szociális szervezőtestület látta el. A gyakorlati részben a polgári társadalom megszervezését is végezték, 1932-ben az adakozást rendszerezítették, 1933-ban a szociális hét határozatait hajtották végre, amennyiben az adott körülmények és az idő rövidsége arra módot és lehetőséget nyújtottak. A szociális szervezők munkája folyamatosnak van tervezve és remény van arra, hogy a szociális szervezők tavaszi és nyári munkája annyira felkészül az ősszel bekövetkező inséges időkben végzendő teendőkre, hogy azok a köznyugalom és relatív megelégedés keretei között lesznek elvégezhetőek.

A szociális munka rövid összefoglalásban a gyermekek tízóraija és étkeztetése intézményesítésével kezdődött, majd a gyermeknyaralótelep létesítésével, azután a kolduskérdés rendezésével folytatódott, amit nyomon követett a központi konyha épületében a szegények és a gyermekek ellátása céljára való berendezkedés. Ugyanott tejpasztőröző és palackozó létesült, majd ezt háziipari foglalkoztató felállítását követte. A rákövetkező évben újra gyarapodott az inség leküzdését célzó intézmények száma a cselédotthonnal, foglalkoztatóval és vándorszállás létesítésével, mit a szűzseglakások építése és telepítése követett nyomon. Az építkezésen kívül megoldást nyert a társadalmi egyesületekkel való együttműködés, a polgári társadalomnak a szociális munkába való intenzív bekapcsolása, a munkásoknak arcképes igazolvánnyal való ellátása, a gyermekek táplálása, ruházása és végül a koldusok együtt-tartása, foglalkoztatása.

Az 1933-as év munkája odairányul, hogy a várost minél több egységre bontsa és ezen az úton a szociális problémához minél közelebb jusson. Ennek a feladatnak végrehajtói a kerületi irodákban működő szociális szervezők lesznek.

A téli súlyosabb idők lassú enyhülése után már alapjaiban megindult a jövőt előkészítő szervező munka, mint azt a kerületi irodák működésének ismertetésénél látni fogjuk.

1929-33 év közötti fentebb leírt fejlődés a szociális élet követelményeinek megfelelően alakult. Ezek az intézmények még akkor is igen fontos feladatot fognak betölteni és hasznosak lesznek a város szempontjából, ha a viszonyok remélt javulása olyan mértékű lesz, hogy többé a munkanélküliségből folyó ínség problémájával foglalkozni nem kell. Ínség mindig volt és mindig lesz és még ha a munkanélküliség tökéletesen megszüntethető is lenne, az emberiségnek elég sok elesettje kerül a társadalom elé, akiktől emberi módon gondoskodni kötelességük úgy a közjótársaknak, mint az egyházaknak és a társadalomnak.

**A SZOCIÁLPOLITIKAI FELADATOK
GYAKORLATI MEGVALÓSÍTÁSÁNAK
ÚTJAI**

Játék a napközi otthon udvarán.

Páris sz. kir. város gyermeküdülő telepe Fonyódon.

Bányatelepi napközi otthon.

A tej pasteurizálása és porlasztása a Népsz. Szövetkez. az. Intézet. Tejipari sz. üzemében.

Zsoltvárosi sz. Intézet. Tel. Hely. 193

Judokorra Németország az insé-
gységet ebesjénél az elosztásigeltre
szállítására a Rözponi Ronykán
csaló.

A Nép Ronykán naponta 3000 szél
Pészülhet el
Az inségakció
Rözponi Ronykája.

A Rözponi Ronykán a sze-
gényházi ápoltak is segite-
nek.

Zsabolnorszky foto. Pécs, 1933.

I. A GYERMEK VÉDELME.

Anya- és csecsemővédelem.

Pécs város hatósága a Stefánia Szövetség célkitűzéseit határozottan támogatja. Az anya- és csecsemővédelem kérdésének hordereje, a város összletességét érintő fontossága arra készítette, hogy erre a célra az állam támogatásával és a Stefánia Szövetség anyagi hozzájárulásával hatalmas székházat létesítsen mintegy 320.000 P költséggel. Ebben az épületben nyert elhelyezést az egészségügyi mintaváros iskolaorvosi szerve és a budai külváros részére egy kisdudó. A Stefánia székháza napközi otthon céljait szolgálja, valamint befogadja az anyaotthont is. 135 csecsemőt helyez el a bölcsődében, 15 anyának ad az anyaotthonban helyet, 30-30 csecsemő és kisdud áll napközi gondozás alatt.

A városban 6 kerületben 1 fő védőnő, 6 védőnő és 2 védőnőjelölt végzi a családok látogatását. A Stefánia Szövetség helyi főtitkárjának élelmiszer, tüzelőanyag, ruha- és tejitalványozási jogot adott, hogy sürgős és indokolt esetekben momentánsegélyt juttathasson azoknak a családoknak, ahol ínséges várandós anya, újszülött, vagy kisgyermek a támogatásra nem várhat. A város hatóságának ezzel az intézkedéssel az volt a célja, hogy enyhítse az élet mostohaságát és részükre biztosítsa azt a minimumot, amely a fejlődésüket elősegíti, egészségüket megvédi és ezzel elejét vegye az elcsenevésedésüknek.

Az anya- és csecsemővédelem mellett a Stefánia Szövetség a Tüdőbeteg Gondozó egyesülettel karöltve gondozza a tuberkulotikus családokat. A Stefánia Szövetség és a Tüdőbeteg Gondozó védőnői szoros összeköttetést tartanak fenn a kerületi irodákkal és az egyes konkrét esetekben a szükséges intézkedéseket ilyen módon a leggyorsabban és leefficiensebb módon eszközlik. A kerületi irodákban működő szociális szervezők minden két hétben kötelességszerűleg meglátogatják a munkáscsaládokat. Az észlelt tüne-

tekről azonnal értesítik a megfelelő szervet. Ha várandós anyával találkoznak, megadják neki a szükséges felvilágosítást a Stefánia Szövetséggel való összeköttetésről. Ha valamely tünet tuberkulózisra, vagy más népbetegségre enged következtetni, úgy a Tüdőbeteg Gondozó figyelmét felhívják és az a családot, illetőleg a gyermeket szakszerű védelemben részesíti.

Napközi otthonok.

Az a szociálpolitikai feladatsor, amely a csecsemővédelemmel kezdődik, a napközi otthonokban szülői felügyelet nélkül maradó gyermekek védelmével folytatódik.

A napközi otthonok a munkásnegyedekben válnak szociális szempontból igazán jelentőssé. Nemcsak egészségügyi, de erkölcsi szempontból feljebb emeli ezt a nehéz anyagi sorban élő néposztályt az, hogy érzi, hogy a hatóság és a társadalom tevélegesen is segítségére siet, amikor a gyermek nevelésére és szeretetére ösztönzi polgárait.

A város területén ezideig a Stefánia Szövetség napközi otthonán kívül 2 napközi otthon működik, a harmadik közel áll a megnyitáshoz. Az általános elv szerint az lenne ideális, hogy a város minden kerületében működjék legalább egy napközi otthon, de ez mindeddig megvalósíthatatlan az anyagi nehézségek miatt.

A napközi otthonok vezetését tanítónők látják el, egy-egy dada segítségével. A foglalkoztatás és napi beosztás teljesen óvodaszerű.

Reggel hétkor, amikor a szülők munkára indulnak, beadják a gyermekeket az otthonba, ahol a dada gondjaiba veszi őket. A téli hónapokban, amíg az iskolai étkeztetési akció tart, a gyermekek nagyrésze a várostól kapja az ebédet, amelynek ellenében a szülők éppen úgy munkát végeznek, mint az iskolásgyermekek szülői, így a napközi otthon leveszi a szülők válláról a terhet, mentesíti őket a gondtól, hogy mire és hogyan hagyják gyermekeiket, amíg ők munkájukat végzik. Az egészséges, tágas, tiszta levegőjű, jól szellőztethető helyiségben a gyermekek mindenestre jobb helyen töltik idejüket, mint a sokszor piszkos, dohos, egészségtelen, szelőlötlen munkáslakásokban. Emellett rendszeres foglalkoztatással fegyelemhez, rendhez, tisztasághoz szoknak a gyermekek, s így mintegy előkészülnek az iskolára.

A foglalkoztatás tekintettel a gyermekek különböző korára, (3-6 évesek) két csoportban történik. Amíg az egyikkel a tanítónő foglalkozik, korukhoz és felfogásukhoz mért versekre, énekekre tanítja őket, könnyebb beszéd-értelem gyakorlatokat végez velük, addig a dada a másik csoporttal játszik. A napi program egyik legfontosabb része a reggeli tornagyakorlat, amelyet az összes gyermekek együtt végeznek. Valláserkölcsi és hazafias nevelésre külön nagy gondot fordítanak, amennyire ez kicsiny gyermekeknél lehetséges.

Apró ünnepek rendezésével (szüreti, karácsonyi, húsvéti stb.) nemcsak a gyermekek figyelmét tartják állandóan ébren, hanem a szülőknek is mindjobban felkeltik az ambícióját, hogy a gyermekekkel otthon is foglalkozzanak és eredményeket mutassanak fel.

Szép időben tágas, árnyékos udvarokban töltik a gyermekek a napot – természetesen itt is felügyelet mellett – és homok, labda és a legkülönbözőbb játékokkal szórakozhatnak a tanítónő irányítása mellett.

A gyermekek száma évszakonként változó. Télen aránylag kevesebben vannak, mert kevesebb munkaalkalom lévén, a szülők otthon tartózkodnak, s így ráérnek a gyermekekkel foglalkozni. Legtöbb a gyermek ősszel és tavasszal a napközi otthonban, amikor a szülők inkább tudnak napszámos munkához jutni. A két napközi otthon gondozottainak legnagyobb együttes létszáma cca 120.

Az óvodás és iskolás gyermekek szociális gondozása.

Az óvodás és iskolás gyermekek védelmének leghatásosabb eszköze a tejakció, a gyermekfelruházás és nyaraltatás.

A társadalmat sújtó ínség a gyermeknevelés terén a gyermek testi fejlődésének visszaesésében jelentkezik. A nyomorúságos viszonyok között élő szülők képtelenek az egészséges fejlődéshez múlhatatlanul szükséges táplálékmenyiséget és minőséget, a megfelelő lakást nyújtani.

Amikor a város hatósága a gyermekvédelmi akciók sorát megindította, egyrészt a súlyos anyagi nehézségekkel küzdő szülők segítségére akart sietni, másrészt az egész társadalomra ható testi és lelki épiséget kívánta szolgálni.

A tejkiszolgáltatásnál nagy súlyt helyez a város a tej higiénikus kezelésére és ezért tejellátás céljára Frigyes főhercegnek

tehenészet szempontjából legmodernebben felszerelt gazdaságából szerzi be a tejet, amit a legodaadóbb figyelem mellett pasztőröz, palackoz és szállít az egyes iskolákhoz. Minden adag tej mellé öt dkg-os rozs-süteményt ad, amelyet a sütődében darabonként papírba becsomagolnak és így szállítanak az egyes iskolákba. A tehetősebb gyermekek egy kétdecis, süteményes tejadagért 10 fillért fizetnek. Mivel a tej önköltségi ára alatta marad a 10 fillérnek, a különbséget a szegény gyermekek tejellátását szolgálja. 5 2 fillérbe kerül egy tejadag, tehát minden 10 filléres árból 4 8 fillér jut az arraszoruló gyermekeknek.

Az ebédellátás levesből, főzelékből, vagy tésztából és hetenként kétszer húsból áll. Az edényeket és az evőeszközöket a központi konyha szállítja az egyes iskolákba. Az edények elmosogatása ugyancsak a központi konyhán történik, ahol minden egyes alkalommal mosogatás után magas hőfokon sterilizáltatnak. Az ebédhez minden gyermek étvágyának megfelelően 10-20 dkg-ig terjedő kenyeret kap.

Az ideai iskolai évben a tanulóifjúság körében mozgalom indult meg olyan irányban, hogy minden tehetősebb gyermek egy ismeretlen iskolatársának, egy szegény testvérnek támogatását vállalja. Ennek a szegény testvérnek a fejadagját 6 filléres jeggyel a tanító útján megváltja, ugyancsak megveszi 12 fillérrel a szegény testvérnek az ebédadagját is. Ez a mozgalom lehetővé tette a nagyarányú gyermekétkeztetést. A gyermekek kiválogatását a tantestület végezte, de a gyermekek ellátásra, – amit a kerületi irodák eszközöltek – a tantestületi tagok, a Stefánia Szövetség, a tüdőbeteg-gondozó, azonkívül a karitatív egyesületek ajánlására is felvételtek,

A gyermekek védelmét és táplálkozásának biztosítását szolgálja továbbá az az intézkedés, hogy a munkanélküli családok még abban az esetben is, ha nem voltak inségesek, gyermekeiknek az iskola útján való ellátását kérhették, ha az önköltség erejéig a városnak e célra folyamatba tett munkálatoknál munkát végeztek. Ezen intézkedések révén a gyermekek táplálása úgyszólván kivétel nélkül keresztülvihető volt. Minden gyermek, aki arra szorult, fejlődésben elmaradt, a gyermekétkeztetés révén megfelelő támogatásban részesült.

A gyermekétkeztetés mellett a gyermekek ruhával való ellátásának programja is megvalósult. Az iskolás gyermekeknek

ruhát, cipőt, fehérműt juttatott a város hatósága a fent megjelölt szervek ajánlására, illetőleg azoknak vizsgálata alapján. A gyermekek a tél kezdetén december hónapban cipőt kaptak, a Zrínyi Miklós reáliskolai nevelőintézet nagylelkű ruhaadománya lehetővé tette, hogy kiváló minőségű felsőruhákat, kabátot, nadrágot, téli-kabátot is juttasson a rászorulóknak, azonkívül a háziipari foglalkoztatásban szövítt vászon fehérművel való ellátásukat is lehetővé tette. A társadalom önkéntes adakozása révén befolyt ruháknak az a része, amit kizárólag csak gyermekruházati célokra lehetett igénybevenni, átalakítás után a gyermekek között osztatott szét. A munkanélküli szülők a ruháknak önköltségi erejéig ugyan-csak munkát vállaltak.

A karácsonyi és húsvéti ünnepek idején, mivel az étkeztetés szünetelt, megfelelő élelmiszermennyiséget szeretetsomagként juttatott minden gyermek részére. Minden csomagban $\frac{1}{2}$ kg. cukrot, $\frac{1}{4}$ kg. zsírt, 2 kg főzőlisztet, 5 kg. burgonyát, $\frac{1}{2}$ kg. hagymát, 1 kg. babot, 2 kg. kenyérlisztet, azonkívül $\frac{1}{4}$ kg.-os kalácsot kaptak a gyermekek, mely mellé a közönség adakozásából cukorka is került szétosztásra.

A gyermekvédelem szolgálatában áll a Fonyódon létesített gyermeknyaralótelep. 1930 tavaszán a Rotary Club és a pécsi pénzintézetek együttes támogatása tette lehetővé, hogy Fonyódon a Balaton partján a felhagyott cementárúgyárat a város gyermeknyaralattási célokra megvásárolhassa. Egy kat. hold bekerített terület megfelelő nagy épülettel áll a célra rendelkezésre. A hatalmas hálóterem 80 gyermek ágyának ad kényelmes férőhelyet. A város hatósága által hozzáépített veranda az étkező és rossz idő esetén a játszóhely is. Szép konyha, higiénikus berendezések, jégverem egészíti ki a nyaralótelep gazdasági felszerelését. A város 35 méter mély kutat furatott és az látja el egészséges, jó vízzel a nyaralótelepet. A telepnek az épület előtti része parkosítva van, a többi része gyepesítve játszótérül szolgál. A Balaton-Nagyberek Leccsapoló Társaság előzékenységből átengedte az épület és az árok között elhúzódó $\frac{1}{2}$ kat. hold nagyságú akácost, mely parkosítva, gyönyörű árnyékos játszótérül szolgál. A fürdő pompás, menedékes, minden veszélyt kizárt. Az élelmezési anyagot Pécsről szállították, csupán a hús beszerzése történt Fonyódon.

80 gyermek turnusonként felváltva került Fonyódra 3-3 heti időtartamra. A szállítás vasúton történt. Az államvasút igazgatósá-

gának megértő támogatása lehetővé tette, hogy a gyermekek 66%-os kedvezménnyel utazzanak.

A kiválogatást a városi tiszti főorvos végzi nagy körültekintéssel és csak a minden tekintetben átvizsgált gyermekek nyernek beosztást. Ezzel a megelőző intézkedéssel a fertőzésnek fellépését, terjedését zárja ki. A fonyódi üdülés alatt a gyermekek társasjátékokkal tanítók, illetőleg tanítónők felügyelete alatt töltik idejüket, naponta a legmelegebb órákban kétszer fürödnek. A gyermekek nyaraltatása szociális szempontból igen nagy horderejű. A gyermekek 3 hétig felügyelet és ellátásban részesülnek, ami a szülőknek szabadabb mozgást és megfelelő ellátási tehermentesítést jelent.

Egészségügyi szempontból is nagy horderejű a gyermeknyaraltatás, mert a gyermekek szakszerű, bőséges, rendszeres táplálkozása elősegíti fejlődésüket, ellenállóvá teszi testi erejüket, a Pécssett hiányzó fürdő, víz- és napfürdő kedvezően befolyásolja egészségük alakulását. Szakértők megállapítása szerint a gyermeknyaraltatás eredményei szemelláthatók és sokszorosan visszahozzák azt az áldozatot, amit a város közönsége reá fordít.

A gyermekvédelem egyik fontos etappja továbbá az árvaszék útján az árvagyámpénztári kamatoknak évenkénti szétosztása. Ebből az összegből a nagy családoknak 15 éven aluli gyermekei részére juttat a város hatósága ruházkodás céljaira évenként 15-30 P-ig terjedő támogatást.

AZ IFJÚSÁG VÉDELME ÉS SZOCIÁLIS NEVELÉSE.

A középiskolák közreműködése az inségenyhítésben

A gyermekvédelem további fokozataként mutatkozik a középiskolás ifjúság bekapcsolódása a szociális munkába.

A középiskolai ifjúságnak a polgári iskolába járó része a szegény néposztályból kerül ki és azok részére ugyanolyan támogatást biztosít a város hatósága, mint a fentebb felsorolt apróbb gyermekeknek. A középiskolába járó ifjúság nagyjából jómódú családok gyermekei, akik a közöttük élő szegény szülők gyermekeinek támogatását, úgyszólván kizárólag maguk végzik. A *középiskolás* ifjúság is kiveszi részét a tejakcióból, a tejadagoknál jelentkező többlet a város gyermekvédelmi céljait szolgáló tejjelátvitel kibővítését teszi lehetővé. Az ifjúság a szociális nevelés célzatával, a szociális *érzéknek* a fejlesztése érdekében iskolai dolgozatokat írt. Karácsony előtt az általuk összegyűjtött ruhát, élelmiszert, játékot és egyéb anyagot a város hatósága által kijelölt nyomortanyákra ők vitték el tanáraik vezetése mellett és osztották szét. [

Kiss Albin ciszt. r. főigazgató az alábbiakban foglalta össze a középfokú iskoláknak az inségenyhítő akcióba való bekapcsolódását, mely követésre méltó örömdetes eredményt vetít a hatóságok és a társadalom elé.

„Pécs sz. kir. város középfokú iskolái, nevezetesen a községi polgári leány- és fiúiskola, a Pécs városi négyévfolyamú női és fiú-felsőkereskedelmi iskola, a gr. Széchenyi I. gyakorló reáliskola, a Pius-alapítványi Jézus-társasági gimnázium, a Sz. Erzsébet-leánygimnázium, a Püspöki Tanítóképző-intézet, s a Ciszterci Rend Nagy Lajos-reálgimnáziuma az 1932. év november 22-től kezdődőleg kapcsolódtak bele a városi inségakcióba. Az intézetek igazgatói a gyakorlati módokat szempontjából a következő alapelvekben állapodtak meg: a) az inségenyhítés munkája során

minden egyes intézet első sorban a saját szegény tanulóit segí-
lyezi, *b*) az adminisztrációt maguk a tanulók végzik tanári irányítá-
s és felügyelet mellett, *c*) az ínségmunkában valláskülönbség
nélkül résztvesz minden reászoruló ifjú.

Az intézetek igazgatói – a közös megállapodás értelmében –
körözünyben hívták fel a tanulók figyelmét a világszerte észlel-
hető tömegnyomorra, s az irgalom munkájában való részvételre
buzdították őket. A hittanárok és osztályfőnökök azután részlete-
sen is megvilágították a tanulók előtt azokat az elméleti és gya-
korlati elveket, amelyeket a szociális cooperatio művében alkal-
mazniok kell. Kiváló szolgálatot teljesítettek az akció lebonyolítá-
sában az ifjúsági szervezetek: a Mária-kongregáció, a cserkészlet,
a Vöröskereszt-egyesület, a Pius-gimnáziumban a VIII. o. tanulók
bölcsele köre, a leánygimnáziumban az Ifj. Segítő Egylet, amely
intézményeknek a tevékeny szeretet gyakorlása vagy egyébként
is alaphivatása, vagy mellékcél gyanánt is nagyszerűen beleillik a
programjába. A Nagy Lajos reálgimnáziumban a tanulók egy szű-
kebbkörű „Szociális Diákbizottság”-ot is létesítettek, amely az
intézeti hittanár vezetésével az akció legfőbb irányítását végezte.

A legelső feladat a szociális munka megkezdésénél az ínsé-
ges tanulók felkutatása volt. E tekintetben a szükséges információk
zömét maguk a tanártestületek szolgáltatták, hiszen a nevelői hi-
vatáshoz a környezettanulmányok végzése is hozzátartozik; azután
a tanulók, akik a társakkalvaló közvetlen érintkezés révén sok
olyan dolgról szerezhetnek tudomást, amelyhez a nevelő szeme
hozzáférközni nem képes. A dolog mégsem ment egész könnyedén.
A tanulók ugyanis az élet megszokott rendjében arra *nézve* kap-
nak ösztönzést, hogy társaikban csak a testvért nézzék s tekin-
tetük gyengéd kímélettel surranjon át a szegénység jelei fölött.
Az is általános tapasztalat, hogy a kedvezőtlenebb anyagi hely-
zetben lévő ifjak a lehetőségig rejtegetni szokták az ő szomorúbb
sorsukat. Most az irgalom nevében az előbbieknél fürkészve kel-
lett szemeiket nyomorgó társaikra irányítaniok, az utóbbiakat pedig
arra kellett buzdítani, hogy vallják meg őszintén, mi okoz nekik
„nehézségeket, így akadtak, akik a társak minden szorgoskodása
ellenére is elzárták magukat a caritas jótékony melegétől. Nagy
általánosságban azonban az akció sok szép eredménnyel dicseked-
hetik. A jobbmódú tanulók lelkét sikerült megindítani s ezek szü-
leik engedélyével szorgalmasan hordogatják kinőtt, megviselt, de

még használható ruháikat vagy egyéb felszerelési tárgyaikat az iskola gyűjtőhelyére. De felszólítást nyertek arra is, hogy otthonuk környékén szertetekintsenek s kutassák fel a sürgős segítségre szoruló egyedeket vagy családokat. Bár az akció elsősorban az egyes intézetek ifjúságát illette, de a tanulók a maguk szerény erőihez mérten – segítették azok könnyeit is letörölni, akiknek nehéz sorsát magánbuzgalom útján sikerült kinyomozniuk. Az iskolai testületek – az igazgatók előzetes elhatározása szerint - forma szerint való pénzgyűjtést nem végeztek. Voltak azonban egyes jószívű egyének, akik az ifjúság szeretetaktiójáról értesülvén, önkéntes pénzadományaikkal is hozzájárultak a szociális munka támogatásához. A Pius-gimnázium tanulói & városi plakátok és sajtókészítésű röpiratok szétosztásával is siettek kiszélesíteni az érdeklődést a nyomorgó családok iránt. A Sz. Erzsébet leánygimnázium karácsonyfa ünnepség, karácsonyi vásár, tombola és műsoros matiné rendezésével, a Pius-gimnázium s a fiúkereskedelmi iskola pedig színdarab előadásával nyitotta meg a szívet s az erszényeket is a szeretetaktió céljaira.

A tanintézetek által az inségakcióra fordított pénzösszeget *nehéz* pontosan ellenőrizni. A szeretetmunka ugyanis megszokott, régi hagyománya az iskoláknak s az idevonatkozó részletes elszámolások az inségenyhítés legtetemesebb áldozatot igénylő formáját: a tankönyv s tandíjkezdvezményeket, vagy az internátusban a lemérsékelt tartási díjakat figyelmen kívül hagyják. Hogy minő összegeket képvisel ezen, részben a szorgalom, de mégis elsősorban a szegénység címén foganatba tett jótékonyosság, egy-két példa fogja megvilágítani, A Püspöki Tanítóképző 10.983 P-t áldozott a jelen tanévben ilyen célokra. Az Erzsébet leánygimnázium tandíj címén 2,570, az internátusi díjból pedig 970 P-t engedett el. A Nagy Lajos reálgimnázium ezidei rendes tandíjkezdvezménye 3.336 P. A jelen esztendőben a segélyakcióra fordított pénzösszeg a polgári leányiskolában 334 44 P, a polgári fiúiskolában 20 P, a felsőkeresk. leányiskolában 45904 P, a felsőkeresk. fiúiskolában 371 P 63 f, a Pius-gimnáziumban 680 P, a Sz. Erzsébet leánygimnáziumban 790 45 P, a Széchenyi reáliskolában 456 P, a Nagy Lajos reálgimnáziumban 23310 P, amely utóbbihoz oda kell kapcsolnunk az intézet kegyurától, Werner Adolf dr. zirci apáttól, a hivatalos %-on felül pusztán szegénység címén elengedett 1.495 P tandíjösszeget.

Az inségakcióra fordított pénzüsszeg részben az iskolai egyesületek (Vöröskereszt, Önképzökör, Segélyegylet) pénztárából, részben az egyes iskolák életét meleg szimpátiával kíséró intézmények (Öregdiákok Szövetsége, Kér. és Iparkamara, Első Pécsi Börgyár, stb.) részben az iskolafenntartók áldozatkészességéből, továbbá előadások rendezéséből s önkéntes adományokból állott elő. A segélyakciónak rendelkezésére álló összegekből a tanulók közvetlen készpénzsegítseget csak néhány intézetben kaptak, így a polg. fiúiskola erre a célra fordított 20 P-t, a Pius-gimnázium 400 P-t, a Püspöki Tanítóképző 580 P-t. A többi intézetek beíró s tandíjsegély, gyógykezeltetési díj, iskolai szerek, tejjellátás, a tanulók tartási díja, stb. címén részesítették az ifjúságot készpénz jellegű segítségben.

A segélyakciónak azon területe, ahol a tanulói caritás a l legelevenebben buzoghatott, a ruhaneműekben, lábbeliekben s itt-ott élelmiszerekben nyújtott támogatás volt. A részint ajándékozás, részint vásárlás folytán egybegyűjtött s kiosztott állomány a polgári leányiskolában 114 drb. ruhanemű, 8 pár cipő s 120 kg. élelmiszér; a polg. fiúiskolában 6 öltözet új ruha, 5 pár cipő s 14 viseltes fehérnemű; a fiúkereskedelmiben 1 télikabát, 3 öltözet ruha s 26 egyes ruhadarab; a Pius-gimnáziumban 119 drb. ruha s 36 pár cipő, az Erzsébet leánygimnáziumban 40 drb. új ruha, 2 tanuló részére új ruhára való szövet, 4 pár új cipő, 167 drb. használt ruhanemű, 36 pár használt cipő, 12 drb. mesekönyv, 60 drb. játékszer, 72 kg. liszt, továbbá burgonya és egyéb élelmiszér; a Széchenyi reáliskolában 4 teljes öltözet ruha, 249 drb. egyes ruhadarab, s 22 pár cipő; a Püsp. Tanítóképzőben 24 drb. ruhanemű; a Nagy Lajos reál-gimnáziumban 78 drb. ruhanemű (új 23 drb.) s 25 pár cipő (új 19 pár).

A segélyezési tárgyak kiosztását egyes intézetekben maguk a a tanulók végezték, hogy a jótékonyág pozitív gyakorlása által nyújtott örömket közvetlenül megérezzék. így történt ez a Széchenyi reáliskolában. A karácsonyi ünnepek alkalmából az igazgató, a hittanár s három más tanár vezetése mellett 50 tanuló felkeresett 43 budai külvárosi nyomortanyát s 116 csomag cukorkát 8 kg. kekszet, azután élelmiszert, játékokat s képeskönyvet osztott ki a szegény gyermekek között. Azután a leánypolgáriban a Vöröskereszt-egylet tagjai 120 kg. élelmiszert vittek el személyesen 7 sokgyermekes családhoz s 72 drb. ruhaneművel örven-

deztették meg a szegény iskolatársakat. Ugyancsak a Sz. Erzsébet leánygimnáziumban, ahol a nevelés egyik hathatós eszközeként elevenen s gyakorlatiasan ápolják a szociális caritas égi pártfogójának tiszteletét; a Püspöki Tanítóképzőben, ahol ezt a szeretetmunkát a cserkészek végezték; a Nagy Lajos reálgimnáziumban, ahol a diákbizottság tagjai osztották ki az adományokat. Egyebütt az intézeti elöljáróság juttatta a szeretetajándékokat a rászoruló kezeihez. Ahol a gyűjtésben feleslegek mutatkoztak, ott a segélyanyagot a Sz. Vince-egyletnek, a Ferences segélyakciónak s az ú. n. Littke-kaszárnyában lévő központnak bocsátották rendelkezésére értékesítés végett.

Az intézetek segélyakciójának arányairól az immár közölt készpénzáldozat s felszerelési tárgyakban nyújtott segítség adhat képet. Hogy a jótékonyság mennyi tanulót, illetve mennyi családot érintett, azt több intézet nem tartotta számon. Ahol erre nézve statisztikai adatokkal is rendelkezünk, még közvetlenebb s beszédesebb formában vehetjük észre a nemes irányú lelki megmozdulás áldásos hatásait. A leánypolgáriban 35 külső szegény s 36 intézeti növendék részesült segélyadományban, a fiúpolgáriban 24 tanuló, a leánygimnáziumban 8 tanuló s 50 zárdái elemi iskolás, a tanítóképzőben 8 növendék, a reáliskolában 125 tanuló, illetve felnőtt, a Nagy Lajos reálgimnáziumban 22 tanuló s 3 többgyermekes család.

Az iskolák jótékonyága a nevezett formák mellett számos egyéb irányban is megnyilatkozott. Voltak intézetek, ahol ingyenes orvosi rendelőt s gyógyszereket biztosítottak a reászoruló tanulóknak. Másutt ingyenes tej s ebéd kiosztással siettek a szegénysorsú tanulók támogatására. A fiúpolgáriban az ilyen segélyezették száma 72-re emelkedett. A Széchenyi reáliskola ingyen tejadagban részesített 30 tanulót. Több iskola – a tanulók használatára adott könyveken kívül – tekintélyes mennyiségű iskolai szert osztott ki, amelyek, bár magukbanvéve csekélyebb értékűek, jóleső segítséget biztosítottak a szegény családok számára s kellemes megnyugvást azok részére, akik az ő nemes szándékukat ebben a formában juttatták kifejezésre.

Nagy általánosságban úgy érzik a tanári testületek, hogy a városi jótékonyági akcióba való bekapcsolódás – azon friss ösztönző erők révén, amelyek a nagy társadalom nemes megmozdulásából áramlottak át az iskola falai közé – igen kellemes nevelő

hatással volt az ifjúságra s megsejtette vele a magasabb szolidaritásnak gondolatát, amelyet az előkelő események tudnak kialakítani s amelyet szolgálni az iskola életében, de az élet iskolájában is legszentebb kötelességük.”

A munkánélküli munkásifjúság foglalkoztatása.

A körülöttünk zajló éveket, könyvek és szónokok előszere-ttel szokták a szociális kérdések, sőt egyenesen a munkáskér-dések korának aposztrofálni. Valóban a munkásság, a gazdasági és technikai fejlődés következtében kialakult ezen új rend, az életmegnyilvánulás minden terén sajátos problémáinak egész sorát vetette a társadalom elé.

Van valami találó abban is, hogy a társadalom alakulásának legújabb periódusa egész korszakot igényelt az új feladatok *leküz-désére*. Paradoxonszerűen hangzik bár, de talán éppen azért van szükség egy egész korszakra, mert a társadalomnak nem állott elegendő idő rendelkezésére azok megoldására. Az új osztálynak ki sem alakulhatott egészen elhelyezkedése, *szerepe* az emberi-ség egyetemes sorsában, amikor azt a világot elborító munka-nélküliség létrejöttének alapján, a termelő munkában megin-gatta, s ezzel új nehézség elé állította egész társadalmi *berendez-kedésünket*, A változás súlyosakká, veszedelmesekké és kibővülőkké tette a megoldásra váró feladatokat, Ez a megállapítás a munkás-kérdés komplexumának egyik részére sem áll annyira teljes egészé-ben, mint a munkásifjúság nevelésének ügyére.

A tömegtermelést megelőző kisipari élet és egyszerűbb keres-kedelem, a maga patriarchális rendszerével, megadhatta a szakma-beli képesítésnek és jellemképzésnek azt a családi iskolát, amely a kézműves és kereskedőréteg akkori számának és a kor követel-ményeinek megfelelő szukreszcenciát nyújtott, a nemzeti társada-lomnak pedig gazdaságilag értékes, polgári erényekben kifogástalan embereket biztosított.

A technikai módszerek gyors előretörése, a munkástömegek megnövekedése és nagyipari foglalkoztatása, az élet egész átala-kulása jelentőségében letörpítette a munkásifjúság nevelésének e természetes módszerét.

Sajnos, hogy helyette nem adhatott az új adottságokhoz sza-bott olyan másikat, amely értékben felért volna a régivel. A neve-

lés ugyanis jellegében empirikus. Az átalakulásnak az a rövid ideje, amely a munkásifjúságot is tömegrangra emelte, bármennyire is meggyorsult az életfolyamat, nem volt elegendő a munkásifjúság nevelésének olyan szisztematikus kialakulására, mint amilyen például ma a továbbtanuló iskolás ifjúságé.

A folyamat azonban megindult. A szakok Látás terén a tanítói tisztet átvette a mesterektől az időközben kialakult szakirányú tanonciskola és felsőbb iparoktatás. A dolog nehezebb részét pedig, a szorosabban vett nevelést, azaz a munkásifjúságnak karakterben való kialakítását, nemzet és társadalom számára való faragását, egyelőre a jóindulatú és előrelátó társadalom vállalta. Nem olyan mértékben ugyan, mint ahogy azt a nemzet és társadalom egyetemes érdeke, sőt magának a munkásosztálynak a jövője gazdasági, szociális és kultúrszempontról megkívánta volna.

A küzdőtéren a legényegyletek úgyszólván egyedülállottak jóidéig. Ezeknek is megvolt azonban a gyöngéjük, hogy az elemi iskolák befejezése után az inasévekre kerülő, serdülő fiatalságot kihagyva, csak a segédkorba belépőkkel foglalkoztak.

Új és mélyreható változásokat a tanulóifjúság nevelési rendszerében is előkelő helyet betöltő cserkészlet munkásifjú csapatai jelentenek. A cserkészlet térhódításától a munkásifjú-kérdés szempontjából azért várható jelentős eredmény, mert módszerével be tudja fogni a munkásifjúnak egyrészt munkahelyén kívüli minden idejét, jó környezetet biztosít számára, másrészt erkölcsi erejével a munkásifjú munkakedvére és szaktudásának mélyítésére képes hatni.

Nemzeti viszonylatban, ha a nagyobb vonalakat *nézzük*, eddig jutott el – azaz a kezdőlépéseken túl a mozgalom általános megindulásáig, a belső kiépítésig – a munkásifjúsággal való törődés, amikor az ipar és kereskedelem fejlődésének száguldó iramát valósággal kisiklatta a munkanélküliség.

Ebbe a zökkenésbe belerecseg a munkásifjúság további sorsa is.

Ha a munkásifjúság ügye eddig lényegileg ifjúsági nevelési kérdés volt, ezzel a zökkenővel átfordult szociálpolitikai feladattá, mely legsürgősebben a hatóságok és a társadalom legössze-fogottabb munkáját igényli.

A szakoktatás ugyanis hiába termeli ki a legképzettebb ifjú munkaerőket, ha ez a tudás munka hiányában fel nem használ-

ható, gyakorlat nélkül visszafejlődik, esetleg elvész, ahelyett, hogy növelhető és értékesíthető lenne.

De a munkásifjúság nevelését munkáló társadalmi szervezetek sem tudnak elvergődni a célzott eredményig. Mert az inasévek legnagyobb hajtóereje éppen az a biztatás, hogy az ifjú ember önjerejével a társadalom értékes és munkás tagjává művelje ki magát. Ehhez pedig az alapvető ösztönzést a munka adja.

A serdülő fiú életének legnehezebb szakasza a felszabadulás idejére esik. Ez a szűkebb értelemben vett társadalomba lépésnek természetes ideje. Az ifjú ilyenkor nézeteinek kialakulásában valóságos szellemi kamaszkorban él. Ügy érzi, hogy nevelőitől kapott és átvett minden elgondolás most ért a megvalósuláshoz. És ebben a csupa jószándéktól és reménységtől duzzadó időszakban, a felszabadulás napjaiban éri őt a felmondás. A munkanélküliség váratlanul leszereli az elszánásokat, terméketlen és belátatlan pusztaságba löki a munkásfiút.

A tragikus helyzetet még csak sötétebbé teszi az, hogy ezen az állapoton a nevelő társadalom sem tud segíteni. A munkásifjúság nevelésével foglalkozó társadalmi alakulatok minden erejüket megfeszítve sem tudják kis hányadán felül munkára elhelyezni munkanélküli tagjaikat. Nagyobb arányú foglalkoztatáshoz pedig hiányzik az anyagi erő. Ezzel nevelésük eddigi eredménye és továbbfolytatása lehetetlenné válik. A társadalmi szervezetek nevelő működésének ideje és tere ugyanis eddig a munkásifjú napi munkájának befejezése utáni szabadidő volt. Ezt az időt különös nehézség nélkül kitöltötték az összejövetelek, kulturális és sportszerű foglalkoztatások. A munkásifjakat összegyűjtő otthonok, a hasonló szándékú társakkal és nevelőkkel való együtt-lét jóhatású környezetet biztosítottak a fiatalembereknek.

Most azonban az ifjú napjának legnagyobb részét a munkán és közös életen kívül tölti. Szabad befolyása van lelkére az utcának és minden belébotló véletlennek. Hogy ezekkel a ráhatásokkal szemben tud-e érvényesülni a magasabb célok felé vezető nevelés, hogy az egy-két esti óra ellensúlyozni tudja-e a semmittevéssel eltöltött egész napot, az úgyszólván egyéni adottságtól függő szerencse kérdése.

Az erkölcsileg destruáló semmittevéshez lassan azután csatlakoznak a megélhetés kérdése és a vele felbukkanó egyéb szociális bajok.

A legszerencésebb helyzet még az, ha a munkanélkülivé vált munkásifjú szülei tehetősek és így, bár áldozatok árán, az ifjú otthoni eltartásáról gondoskodni tudnak. Ez a kedvező eset is együtt jár azonban azzal, hogy az ifjú kiesik a mester révén elsajátított gyakorlatból és a hosszú tétlenség következtében elszokik a munkától.

A bajnak egy másik következményeként jelentkezik az is, hogy az időközben megnyíló munkaalkalmaknál a munkanélküliség folytán kevésbé gyakorlott segéd nem versenyezhet a nagyobb gyakorlattal bírókkal és ebben a versenyben egyre-másra marad le, szinte örökös hosszúságig nyújtva a maga munkanélküliségét.

A munkanélküli munkásifjúnak ez a sikertelenségektől meggyötört része alakítja ki a lélektanilag elégedetlenül állók felforgató csapatát.

Az ifjúságnak az a része pedig, amely családirag szűkös körülmények között él, vagy árván és gondozás nélkül áll, kénytelen a kenyerét továbbra is a maga ügyességével, ha lehet, munkájával megszerezni. Válogatásra természetesen nem sok az alkalom. A betevő falat megkeresésére mindent képes elkövetni, mert el is kell követnie. Életkörülményei először az alkalmi munkások sorába degradálják. Az időszakos kereset miatt természetesen megfelelően berendezkedni nem tud. Tömeglakásokban, erkölcstelen környezetben tengeti életét. Az élet lassan hozzászoktatja a fizikai és erkölcspiszokhoz. Észre sem veszi, hogy napról-napra alább és alább szállva, mint foglalja el helyét nemcsak az elégedetlenek, de a bűnözők tömege között.

Ez a munkanélküli munkásifjúság életéről felvett pillanatkép.

A kép sötét, de igaz! Még sötétebb lesz akkor, ha a gazdasági válság okozta munkanélküliségben nem áll be kedvező fordulat.

Megoldásra csak egy a lehetőség.

A munkanélküli munkásifjúságot lekötni, foglalkoztatni kell, foglalkoztatni úgy, hogy ez a foglalkoztatás egyfelől a már elsajátított szakmabeli tudás elvesztését megakadályozza, sőt annak továbbfejlesztésére módot nyújtson, másrészt ugyanakkor lehetőséget adjon a karakterben és világnézetben való nevelésre, illetve továbbnevelésre.

Ami a közelebbi kivittelt illeti, helytelen lenne a hatósági segítséget szubvenció alakjában elképzelni. Az alakulatok részére

kiosztva, *a* nyújtott segítség aligha érhetné el célját akkor, amikor a gazdasági relációkban amúgy is csak a nagy anyagi egységek képesek a prosperálásra.

Legeredményesebb módja a foglalkoztatásnak valami olyan közös munkára szervezkedés, mely közhasznú termelésre alakul.

A társulás minden kényszertől mentes, nem hatósági, hanem hatóságilag támogatott lehet csupán. Ezen a réven biztosítható az odaadó munka és az eredményes termelés. A tömörülésről az ifjúságnak azt kell éreznie, hogy az az övé, s nem mások szerzik azt az ő számára.

A munkának magának olyannak kell lennie, amely átmenetileg biztosítaná kenyerét, lakását és ruháját a foglalkoztatott ifjúságnak, s ezzel teljesítményre ambicionálná a dolgozókat. Nem sértheti azonban a helyi érdekelteket az alakulás célkitűzése sem. Ezért irányulna a termelés közhasznú termelésre, amelynek *ériereké* állandósul, s amelynek értékesítése a tömörített ifjúság anyagi erejét növelné azzal, hogy a produktumok tiszta haszna értékesítés után széteszattákné közöttük.

Forma szempontjából erre a szövetkezet mutatkozik legalkalmasabbnak, amelynek vezetésében a társadalmi nevelő egyesületek, hatósági és a munkaalkulatok tényleges vezetői arányosan foglalnának helyet.

A szövetkezeti gondolat különösképpen azért is jelentős mert:

1. A produktumok későbbi értékesítése lehetőséget nyújt arra, hogy a kifizetett munkabérek a teljesített munka arányában, mint előleg számoltassanak le a megindításra nyújtott pénzüsszegeből.

2. Pedagógiai célt is szolgál azzal, hogy konkrét feladatot állít a dolgozó munkásifjú elé, amely összetartó munka után a becsületes haszon serkentő erejével hat, s végül

3. a szövetkezeti gondolat megkedveltetésével az ifjúságot az önszegélyezés gondolatához szoktatja.

A szövetkezet közelebbről olyan termelésre alakulna, mely egyrészt a lehető legtöbb szakmának nyújtana munkaalkalmat, másrészt nem sajátítaná ki a hatóságok által végrehajtandó szorosabban vett szükségmunkákat, de közhasznú voltánál fogva indokolt. Ilyenek: nép- vagy leventeház építése, kirándulohelyek berendezése, kialakulóban levő telepeknél értékesíthető családi ház építése stb.

A munkásifjúságnak az a része, amely az ily munkálatoknál

szakmájában nem foglalkoztatható, a munkaközösség tagjainak önellátásánál nyerne munkát. Ilyenek a borbély, cipész és szabómunkákból élő munkásifjak.

Ugyanekkor a megállapíthatóan túlterhelt foglalkozási ágakban munkanélkülivé lett munkásifjúság szövő és más háziipari, esetleg ipari szakmára való átképzése is végrehajtható.

A fizikai foglalkoztatással párhuzamosan kell haladnia a munkásifjúság nevelésének, kulturális és szakmabeli továbbképzésének. Erre módot az olyan napi beosztás adna, amelyben a nyolcórás munkaidőből két óra szellemi foglalkozásra jutna.

A munkanélküli munkásifjúság foglalkoztatásának a szövetkezeti megoldáson kívül másik formája lehetne az olasz és német példák után az úgynevezett „önkéntes munkaszolgálat” magyar (nem utánczolt!) megvalósítása.

Ez lényegében a Levente-törvénynek azzal az egy mondatral való kiegészítéséből állana, hogy a szakmában kereső, vagy otthoni munkában el nem foglalt leventeköteles ifjakkal a vezetőség hétköznapi is rendelkezhet.

Különösképpen a nyári táborozások lennének jól felhasználhatók. *Ezeken* a leventeképzésnél is több időt kellene juttatni a pedagógiai foglalkoztatásnak, de az iparinak is. (Szétszedhető week-end házacska felállítása, ahol a fa- és lakatos szakmunkások, mázolok, díszítők foglalkoztathatók lennének.)

A nyári hónapok alatti foglalkozás és nemes szórakozás némi erkölcsi tartalékot jelentene télre.

A munkásifjúság foglalkoztatásának ez a második formája sokkal inkább pótló és kiegészítő jellegű, elvi támadási felülete sokkalta nagyobb. Az olasz példa azonban erősebb érv az elméleti aggodalmaknál.

A fentieket egybevetve, tehát a munkaközösségbe tömörített munkásifjúság nevelési eszközei a következők volnának:

1. A hozzáértő vezető kiválasztása.
2. Olyan munkavezetők alkalmazása, akik a szakmán kívül is magatartásukkal, szellemükkel a munkahelyen folytatják és erősítik a vezetőség nevelő munkáját.
3. Maga a munka, amely *a)* anyagi biztosítéka mellett, *b)* lehetőség szerint más elemektől függetlenül, kizárólag a munkaközösségben levő munkásifjak munkája, *c)* természeténél fogva, (mutatósság, eredetiség, stílus) alkalmas a munka megszerettetésére.

4. Helyiségek, amelyekben az elméleti képzések, ülések, munkabeszámolók, a zárt helyi szórakozások lebonyolíthatók.

5. Szakmabeli továbboktatás.

6. Előadások a nemzeti kortörténetek, elemi közjog, társadalmi és gazdasági kérdések, nemzetvédelem, illetan stb. köréből.

7. Munkabeszámolók tartása.

8. Egyszerűbb írásbeli munkákra való oktatás, üzemek, nevezetességek, színelőadások, filmek megtekintése.

9. Közös játékok, sportórák, közös fürdők.

Természetes, hogy az előadók bekapcsolódását, a tanulságos szórakozásokat, a testedző sportórákat, tisztán hatósági anyagi áldozatokkal megvalósítani nem lehet. Kellő propaganda és szervezetség mellett a társadalom, ha különös pénzkidadásokkal ezek nem járnak, megadná mindezekre a lehetőséget.

Ami ezek után Pécs szab. kir. város szociálpolitikájában eddig a munkanélküli munkásifjúság foglalkoztatására irányul, arról csak rövid beszámolót adhatunk.

Az ügyosztály az ínségakció harmadik évében, 1933 telén kezdett rendszeresen foglalkozni a dologgal. Az impulzust bizonyos szám adatok adták meg. 1933 február 1-én a nyilvántartás szerint a munkanélküliek száma 5.680 volt. Ebből 3.538 volt azoknak a munkanélküli családfőknek a száma, akik a város támogatását igénybevétték. Az ínségakció támogatására szoruló családok keresetképes tagjainak száma 2.290 volt. Mivel a szűkreszabott anyagi viszonyok csak a legkritikább esetben tették lehetővé azt, hogy a város egynél több családtagot foglalkoztasson, ennek következtében 2.290-es létszám bőven adta mindennap az olyan tétlenségre kárhoztatott fiatal erők jelentkezését, akiket a legjobb meggyőződésünk és minden szociálpolitikai szempont ellenére el kellett utasítanunk.

Előfordult, hogy a nehéz viszonyok között élő nevelőapa, mostoha, sőt édesszülő is tehetetlen elkeseredésében előttünk küldte világgá felnőtt fiát, aki munka és kereset nélkül az amúgy is ínségakcióból tengődő családjának a legkellemetlenebb nyúge volt.

A népjóléti ügyosztály a hasonló tapasztalatokat észlelő társadalmi szervezetekkel kölcsönös érintkezést keresett. Alapos megfontolások eredménye az volt, hogy a munkanélküli munkásifjúság mielőbbi megszervezése és foglalkoztatása a legsürgősebb szociálpolitikai és nemzeti feladat.

A közös megállapodás és a munka első eredménye az volt, hogy lefektettük a munkásifjúság foglalkoztatásának előbb már fölvázolt módszerét. Egyöntetű vélemény azonban az, hogy a foglalkoztatás megindítása gondos előkészítést kíván, nehogy az amúgy is reményeiben sokszor csalatkozott munkásifjúság, akár a munka fennakadása, akár más szervezeti zökkenő miatt, még az intenzívebb munkaközösségi élet kialakulása előtt számban vagy kedvben megkevesbedjen. Viszont nem akartunk az utolsó órákból perceket sem vesztegetni. Ezért elsősorban az ínségesek foglalkoztatási körében lehetőség szerint elkülönítve külön munkafeladatokkal állítottuk be az első jelentkezőket.

Ugyanakkor megindítottuk a szervezkedést és megtettük az előkészületeket az őszi munka megindítására.

A szerencsés véletlen megadta a lehetőséget arra, hogy a munkásifjúságnak két kategóriája szerint más és más megindulással és nevelő módszerrel kezdjük meg a nagyobb mértékű mentő munkát.

A két kategóriába való sorolás alapja, hogy a munkásifjú valamely munkásifjú neveléssel foglalkozó szervezetnek cserkészcsapat, legényegylet, levanteegylet stb. Tagja-e, vagy sem. Jószándék és munkakedv szempontjából ugyanis mélyreható különbségek vannak az elhagyott, külvárosi munkanélküli munkásifjúság és a már bizonyos nevelőhatások alatt álló munkanélküli munkásifjúság között. Ennek a két különböző lelkületű csoportnak az együtt való foglalkoztatása legalább is kezdetben nem bizonyos, hogy javára válik közszellem szempontjából a munkaközösségnek és a már bizonyos erkölcsi és szellemi nívón álló munkásifjú tagoknak.

Természetes, hogy ez a felosztás nem akar merev kategorizálás lenni, s a legfőbb óhajtás az, hogy a két színvonal mentői hamarabb összeérjen még pedig úgy, hogy az alacsonyabban levő színvonal érje el a magasabbikat.

A szerencsés véletlen egy ideális és vállalkozó lelkű fiatal tanárember képében jelentkezett, aki Pécs Budai-külvárosában, a Balokányi liget környékén élő nagyszámú ifjúsággal barátkozott meg először, majd később klubba tömörítette őket.

Ez a javarészen 18-28 éves ifjúság a ligetben, az ótemető dűledező sírkövei között töltötte napjait és nem mondható, hogy közerkölcsiség és közrend szempontjából különösebb érdemeket szerzett volna.

A velük való foglalkozás settlement-szerűen kezdődött. Rövid hetek alatt csodálatos változás ment végbe a mindinkább növekedő társaság gondolkodásmódjában és magatartásában. A látszólag közönyös, sőt rosszindulatú fiúk lelke mélyén annyi jóindulat és annyi jószándék szunnyadt eltemetve valami becsületesebb és tisztább munkásélet után, hogy valósággal resteltek azt egymás előtt bevallani.

Mintegy új perdöntő bizonyíték állt ez a tapasztalat előttünk,

A város hatósága tehát gyors áldozatkészséggel sietett segítségére az időközben „Balokányi Törekvés”-nek kialakított új ifjúsági alakulat vezetőjének.

A további nevelés mindenekelőtt állandó helyiséget kívánt, melyet az ifjúság önerejéből megszerezni és fenntartani nem tudott volna. A város hatósága tehát régi tanyájuk közelében otthont Szerzett a „Balokányi Törekvés”-nek. A mindig több energiát követelő munkához pedig a vezető segítségére küldte a népjóléti ügyosztály fiatal tisztviselőit.

A végleges kézbentartásnak két további fontos feltétele volt: a munka és a sport.

A valóságban ugyan helyesebb, ha a sorrendet fordítva mondjuk: a sport és munka. A már jóideje munkanélkül levő fiatalságot egy klubba tömörülés egyéb előnyeivel kellett ugyanis a munka kedveléséhez visszavezetni. A sport pedig ezért játszik olyan szerepet a tömörítés és az együttartás eszközei között, mert az utcához szokott ifjúság szemében a legimpozánsabb és vonzóbb valami a fizikai erő és a verseny. Egyetlen pár boxkesztyű beszerzése ezen a téren messzehatóbbnak bizonyult, mint egy különben nagy figyelemmel végighallgatott szívhezszóoló előadás. Helytelen lenne a sportéletnek a tömörítésre ható előnyeit fel nem használni. Mutatja ezt különben az is, hogy már az ilyen irányú terveknek csupán nyilvánosságra hozása nagy számban vonzotta a klubalakulathoz az olyan környékbeli fiatalságot is, amely ugyan elég szerencsés volt ahhoz, hogy munkát kapjon, mindazonáltal semmiféle egyesületnek, vagy közösségnek a tagja nem volt, ahol hasznos szórakozást, vagy jó társaságot kaphatott volna.

Az ügyosztály tehát megkereste a város jónevű és régi sportegyleteit, atlétikai klubjait. A legnagyobb készséggel ajánlották fel segítségüket a vezetők az új irányú munka támogatására, így jutott a „Balokányi Törekvés” sportpályához, úszótréninghez. Talál-

tunk áldozatkész, hozzáértő sportoktatókat is, akik heti 1-2 órában foglalkoztak a balokányi liget ifjúságával, akikben minduntalan sürgető vágy kelt aztán, hogy erejüket más egyesületek atlétáival és játékosaival összemérjék.

A sportélet megindítása mellett szinte váratlanul nagy vonzó és összetartó erőt jelentett egy dalárdának a megalakítása. Az ügyosztály szellemi szükségmunkásai között találkozott olyan karmesteri pályára készülő fiatal, tehetséges muzsikussal, aki ambícióval vállalta a dalárda megszervezését. A gondolat magától az ifjúságtól származott. Ügyes és célzatos jeligét is kapott a „Balokányi Törekvés” dalköre. Ez csak fokozta a fiatalság dalos kedvét. Szívesen vállalkoztak arra is, hogy a gyakorlati órák előtti elméleti foglalkoztatásokon az ének és zene alapelméleteit megismerjék és megtanulják.

A sport és dalkör természetesen több tisztség létesítésére és betöltésére adott alkalmat, amely tisztségek mint új kötőanyag mindig több és több szállal fűzték össze a tagokat a „Balokányi Törekvés” alakulatával és céljával.

Az ilyen mozgalmas klubélet mellett aztán a munkábaállítás nem okozott munka és vállalkozó kedv szempontjából különösebb gondot. Annál nagyobb feladat volt a megfelelő munkaterp megkeresése. A célkitűzésből és a dolog természetéből következik, hogy a legteljesebb eredmény akkor érhető el, ha a munkanélküli munkásifjúság saját szakmájában foglalkoztatható és ha mód van rá – munkaközben egyéb idegen befolyásoktól megőrizhető. Vagyis ha a munkanélküli munkásifjúság a fentebb említett munkaközöségbe szervezhető.

Az ilyen berendezkedés azonban, különösen a súlyos viszonyok miatt egyre érzékenyebbé váló érdekeltségek sérelmezése miatt nem vihető olyan gyorsan és jól végbe, mint amennyire az sürgős és kívánatos volna.

Nem maradt egyelőre más megoldás, mint a „Balokányi Törekvés” ifjúságát az inségakció keretein belül, a háziipari foglalkoztató üzemében és a mérnökségi munkálatoknál munkára elhelyezni. Amennyire a lehetőségek megengedték, itt is a szakmában való foglalkoztatás volt a vezérlő gondolat. A szakmanélkülieket és azokat, akikről azt gondoltuk, hogy a szakmájukban észlelhető túlterhelés miatt későbbiek során foglalkozásukban elhelyezni nem tudjuk, a háziipari munkaágakba fogtuk.

A munkábaállítások után a munkavezetők egyöntetű megelégedéssel nyilatkoztak az új munkaerőről.

A „Balokányi Törekvés” mozgalmának leírásához még csak az hiányzik, hogy az esti beszélgető órákról szóljunk. Ezeket az órákat a klub settlement vezetői tartják. A hét bizonyos estéin meglátogatják a klubotthont, maguk köré gyűjtik az ifjúságot és szabadon felvett témát fejtenek ki, úgy, hogy abban akár kérdésekkel, akár más véleménnyel a hallgatóság maga is részt vesz.

Hogy a kültelki ifjúsággal való foglalkozás eredményeiben meddig ér el az a jövő titka. *A lelkes hangulat és a kialakulófélben levő közszellem azonban kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a kültelki ifjúság életéért, nemzeti és társadalmi magatartásáért a felelősség a társadalomra hárul.* A fiatalság természetében rejlik bizonyos jóra való készség. Ha a társadalom ezt a lappangó jószándékot a velük való törődéssel és foglalkozással a maga javára fordítja, olyan kötelességet teljesít, amely nemcsak erkölcsileg tiszteltetreméltó, hanem reális viszonylatokban is kézzelfoghatóan hasznos.

A munkanélküli munkásifjúságnak másik csoportja, vagyis az a csoport, amely már nevelő irányú társadalmi szervezetnek vagy egyesületnek tagja, a Balokányi Törekvéshez hasonló nevelő foglalkozás szempontjából nem kívánt ilyen sürgős beavatkozást. Feladatunknak ezt a részét a társadalmi alakulatok amúgy is elvégzik. A népjóléti ügyosztály segítségével itt elsősorban a munkaalkalom nyújtására volt szükség.

A szövetkezetbe tömörülés előtt felmerülő akadályok folytán azonban egyelőre csak időleges munkát tudunk nyújtani.

Ez a munka a foglalkoztatás elgondolásának mintegy kísérleti része, valósult meg a fonyódi gyermeknyaraltató tatarozásával.

Szakmák szerint összeválogatott kis csoport dolgozott itt, mely a tatarozás befejezése után beton építőtettek készítésére tért át. Lakást és ellátást a nyaraló nyújtott az ifjúságnak, mely ellátásának költségei mellett néhány pengőt is megtakaríthatott magának.

A munkanélküli ifjúságnak foglalkoztatása szempontjából e kis töredékműködésnek eredménye kettős volt. Az egyik, hogy a várostól távol berendezett kis koloniális élet kivezette az ifjúságot a városi környezetből, mely tele van a rossz útra csábítás minden, fajtájával a munkanélküli számára.

A másik, hogy az így alakult kis munkásgárda szorgalmával,

vidám kedvével és nagy munkateljesítményével megmutathatta, hogy a vele való törődés és a munkához juttatása megtermi a kívánt eredményeket.

A végső következtetés ezekután: ha az ősz előtt megnyílik a lehetőség a munkanélküli munkásifjúság foglalkoztatásának fentebb vázolt rendszeréhez, az ifjúságból feltörő akarást a nemzet és a társadalom javára sikerrel fogjuk gyümölcösöztetni.

III. FELNŐTTEK SEGÉLYEZÉSE.

A segélyre szoruló felnőttek osztályozása és szegényjoga.

A háborút követő nagy gazdasági válság előtt azoknak a felnőtteknek száma, akiknek megélhetése a közhatóságok támogatásától függött, nagyon csekély volt. Ezek a „szegények”, a munkaképtelen betegek, elaggottak és az elhagyott gyermekek sorából kerültek ki. A gazdasági válság újabb kategóriát csatolt ezekhez: a munkanélküliek kategóriáját,

Ezeket a segélyre szorulókat nem lehet együtt kezelni a szegényházi ápolattal, közsegélyesekkel és koldusokkal. Ezek még vissza akarnak térni a segélyre nem szoruló, önmagukat fenntartó dolgozók közé. Ezeknek nem lehet alamizsnát adni. Nemcsak a legszükségesebb megélhetést, szerető ápolást kell biztosítani számukra, hanem munkautáni vágyukat, önérzetüket, életkedvüket, egészségüket, erejüket kell megmenteni az elkövetkezendő jobb időkre.

A felnőttek segélyezésében a munkanélküliek és a tulajdonképpen, régi értelemben vett szegények ügyét tehát teljesen külön kell választani egymástól. Az elválasztás alapja a munkaképesség. Munkanélküli az, aki rászorul arra, hogy munkával tartsa fenn magát, tudna és akarna is dolgozni, de nem kap munkát.

A munkanélkülieket – ismét egészségi állapotuk szerint – teljesen és reszten munkaképesekre osztjuk. Osztályozni kell azonkívül a munkanélkülieket képzettségük, foglalkozásuk szerint is. Teljesen külön kezeljük a szellemi munkanélkülieket, de el kell különíteni a napszámosoktól a képzett gyári munkásokat, iparos- és kereskedősegedeket, ezektől pedig az önállóságukat veszített kisiparosokat és kiskereskedőket is. Ezenkívül a férfiakat és a nőket is külön számba kell vennünk.

A következő fejezetekben ennek a felosztásnak alapján mutatjuk be a segélyezés módozatát és eszközeit.

Mielőtt a segélyezés, illetve foglalkoztatás részleteire térnénk át, a felnőttek segélyezésénél előljáróban egy elvi kérdést kell tisztáznunk. Ki jogosult közhatósági segélyre? Kit terhel a segélyezés kötelezettsége?

A községi törvény (1886: XII. t.-c.) 145. §-a szerint, azokról, akik magukat közsegély nélkül fenntartani nem tudják, az illetőségi község köteles gondoskodni. A 6.000/1931. M. E. számú rendelet ezt az állapotot megszünteti. E rendelet 17. §-a szerint ugyanis a szegények segélyezése a tartózkodási hely községének kötelessége. Ez a község a kiadások megtérítését kérheti a lakóhely községétől. Lakóhelynek azt a községet kell tekinteni, amelyben a segélyezett az utolsó három év alatt állandóan lakott, illetőleg, ahol az utolsó öt év alatt legtovább tartózkodott (18-20. §.). Ha a lakóhely kívánja, az állandó segélyre szoruló lakóhelyére lehet szállítani (21. §.).

Ez a rendelet megszabadítja a községeket az állandó segélyre szoruló illetőségi ügyének hosszadalmas, nehézkes és költséges tárgyalásától. A munkanélküliek ügyeiben azonban gyakorlati jelentősége nincs. Az általános elvek szemellett tartásával a hatóság kénytelen szükségmunkára beosztani az ínségeseket, a ledolgozott segélyek megtérítésére pedig egyik község sem hajlandó. A munkanélkülieket lakóhelyükre sem lehet szállítani, mert nem szorulnak] állandó segélyezésre, így aztán előáll az a helyzet, hogy egy-egy város egész környékének, esetleg egy egész vármegyének munkanélkülieiről is gondoskodni kénytelen. Még jó, ha a vidékről bejöttteket koldulásra érik, mert ekkor a rendőrség közbelép és illetőségi helyükre toloncolja őket. Azt azonban, aki vigyáz arra, hogy a hatóságokkal ne kerüljön összeütközésbe, lakást bérel és akár már néhány nappal beköltözködése után segélyért jelentkezik, az idézett rendelet értelmében elutasítani nem lehet. De nemcsak az ellenkezik a város érdekeivel, hogy a vidéki munkanélküliek beözönlenek, az sem mindig előnyös, hogy a helybeliek időnkint ki-kirándulnak néhány hónapra a szomszédos községekbe. Az ilyen kirándulók ritkán keresnek annyit, hogy itthonmaradt családjukat el tudják tartani (vagy ha keresnek, azt eltitkolják, esetleg el is dorbézolják), a városban maradt feleség és gyermekek ellátásának gondja pedig teljesen a hatóságra hárul. Már pedig a családfenntartó nők szükségmunkán való foglalkoztatása minden város legnagyobb gondjai közé tartozik.

Az állampolgárok költözködési jogát korlátozni nem lehet. Azonban gondoskodni kellene arról, hogy a már-már amerikai ízű csavargóveszedelemmé elfajuló munkásvándorlásokat a munkaközvetítés helyes át-, illetőleg megszervezésével szükségtelenné tegyék. Addig is el kellene rendelni, hogy mindazok, akik lakóhelyükön kívül hatósági támogatásért jelentkeznek, azonnal lakóhelyükre toloncoltassanak.

A munkaképes munkanélküliek.

A munkanélküliség problémája nem mai keletű. Kísértett minden időben. Minden gazdasági válságnak megvoltak a maga munkanélküliei, azonkívül a szezon, időközi változások stb., munkarendszerek, új gépek bevezetése és alkalmazása újabb és újabb tömegeket dobtak ki a bizonytalanságba. Az általános gazdasági élet hibája a társadalom és a munka szervezésének hiánya, ebből fakad a munkanélküliség, ami azt jelenti, hogy a soraiba került egyén nem látja máról-holnapra biztosítva a mindennapi kenyeret. Az egyes közgazdászok és szociálpolitikusok már régebben foglalkoztak e problémával. Fichte leszögezte azt a tételt, hogy az államnak kötelessége a keretében elhelyezkedett egyéneknek megélhetéséhez alkalmat biztosítani. Fourier határozottan állítja, hogy a munkásnak joga van a munkához, mert a munka létfenntartását biztosítja a munkásnak. Egyedüli tőkéje a munka, ennek hiánya a létfeltételeitől fosztja meg. A munkanélküliek száma napról-napra változik. A mai idők munkanélkülisége, melyet a gazdasági életben bekövetkezett egyenlőtlenségek idéztek elő, nem azonos az egyébként normális gazdasági viszonyok között is észlelt úgynevezett szezonmunkanélküliséggel. A mai munkanélküliség oka nem e csonka ország kormányzati, vagy belső gazdasági hibáira vezethető vissza, hanem lassan korrelatív módon állott elő. A többi állam gazdasági válsága súlyosította le a mi gazdasági helyzetünket is és okozta a nagy munkanélküliséget.

A munkanélküliség egyidős a kapitalisztikus gazdasági rend kialakulásával. Mórus Tamás Utópiájában már foglalkozik e problémával és a külterjes gazdálkodást okolja a munkanélküliségből fakadó nyomor előidézésével. A bérmunka kialakulásával a helyzet rosszabbodott. A bérmunkás munkahiánya esetén kikerült az utcára, senki sem törődött sorsával. Rosszabb helyzetbe került, mint a

rendi korszakban a jobbágy, mert ott a kifejlődött patriarchális viszony elejét vette a tömegnyomornak.

A munkanélküliség egyéni szempontból vizsgálva, lehet szubjektív és objektív, aszerint, amint a munkanélküliség az egyén tulajdonságaival áll összefüggésben. A munkanélküliség lényeges előidézője a munkások szaktudásának hiányában is keresendő. A vállalkozók a termelési költségek csökkentésére törekednek, hogy ezzel biztosítsák versenyképességüket. Az előállítási eljárás annyira differenciálódott, hogy úgyszólván minden gyártási mozzanatnak szüksége van megfelelő gyakorlatú és szaktudású emberekre, akik a tömegprodukciónak eredményességét biztosítják. A kevésbé alkalmas munkásokat a testi ügyesség hiánya, főképpen a tudatlanság kenyérenélkülivé teszi.

A szubjektív munkanélküliség okozója az egyén rossz tulajdonságában lehetőségek fel, ami a pontatlan munka, összeférhetetlenség, iszákosság és munkakerülés stb. következtében állhat elő. Ezek a káros tulajdonságú emberek a termelés folyamatában zavart okoznak, azért a vállalkozó a termelés zavartalanságának biztosítása érdekében munkásait sorából kizárja, illetőleg nem veszi fel őket.

Az objektív munkanélküliség, melynek okai a munkáson kívül keresendők, két részre osztható: abszolút és relatív munkanélküliségre. Az abszolút munkanélküliség azt jelenti, hogy a gazdasági életben oly pangás állott be, hogy a munkás minden jó szándék és egyéni képesség ellenére sem tud hozzájutni a mindennapi megélhetést biztosító munkához. Ez az állapot szüli az ínséget. A relatív munkanélküliség azt jelenti, hogy a munkaalkalmak forrásai még nem dugultak el teljesen, "Bizony ős körülmények és lehetőségek még nyújtanak keresetet, de a munkásnak el kell vállalnia azt a munkaalkalmat, amely ránézve megnyílik és nem szabad keresnie kizárólag csak a szakmájában való elhelyezkedést.

Vannak foglalkozási ágak, ahol relatív munkanélküliség még a legjobb konjunkturális időszakokban is észlelhető, ezek a szezonmunkák. Relatív munkanélküliek a munkakerülők is és relatív munkanélküliség jelentkezik minden esztendőben a mezőgazdaságban.

Az ínség szempontjából ezeket a kategóriákat külön vizsgálat tárgyává kell tenni, mert a szubjektív munkanélküliség eseteiből fakadó ínség sokkal könnyebben orvosolható, mint az objektív munkanélküliségből származó s viszont a relatív munkanélküliség

sokkal több mozgási lehetőséget enged a hatóságoknak, mint az abszolút munkanélküliség. Más a gyógyítási eljárás a szubjektív munkanélküliségnél, más az objektívénél és ismét másképpen kell eljárni akkor, ha a munkanélküliség olyan általános, hogy a munka nélkül maradottaknak semmiféle kereseti lehetőséget biztosítani nem lehet és más, ha csupán a szervezetlenség hiánya következtében lép fel a munkanélküliségből fakadó ínség. A szubjektív és relatív munkanélküliség okainál a munkaközvetítés tehet nagy szolgálatot, a munkakerülés és tudatlanságnál megfelelő oktatás, továbbá a segélyezésnél munkaellenszolgáltatás megkövetelése azok a keretek, melyeken belül ha nem is tényleges gyógyítást, de lényeges enyhítést lehet biztosítani. E problémák megoldásához vezető utak csak akkor lesznek járhatók, ha az eljárásban nem a lélek nélküli intézkedéseké a főszerep, hanem egyénileg történik a megfigyelés, baj megállapítás és az egyéni tulajdonságok figyelembevételével alkalmazzák a gyógyászati segédeszközöket.

A társadalom a munkásproblémákat általában csak kívülről látja, belsejükbe hatolni nem tud. A szociális problémák súlyát érzi, azonban mentalitása még nincsen hozzánevelve e kérdések beható tanulmányozásához. Általában sok tettkézség, jószándék nyilvánul meg, azonban ezek gyakorlati téren nem termik meg a várt gyümölcsöket. Az emberi természetben rejlő irgalom felszínre hozza a segítség szándékát, azonban vagy rendszertelensége miatt, vagy a közbeékelődő nehézségek, emberi gyarlóságok, hálátlanság következtében hatástalanok maradnak.

A munkanélküliség kérdésével csak az foglalkozhat, aki bele tudja magát élni a munkanélküliek helyzetébe. A munkáscsalád a mai viszonyok között nem tudja előre elkészíteni czámítását, kis háztartási, gazdasági programját, állandóan a feje felett lóg a munkából való elbocsájtás veszélye, ha pedig munkahelyét elvesztette, a kétségbeesés, máról-holnapra való bizonytalan élés súlya nehezedik rá. A gyermekek kenyeréért aggódó apa, a hideg szoba, az elhelyezkedés kilátástalansága megrendítik önbizalmát és a társadalmi rend ellenségévé teszik. Ha nincsen támasza, nincsen egy hely, ahová bizalommal fordulhat, ahol bárminő kis támogatásra számíthat, amellyel égető nyomorán segíteni tudnak, a társadalom részére egyszersmindenkorra elveszett. Az izgatás, az alkoholizmus rabjává teszi, megkezdődik a züllés, amelyet pedig időben alkalmazott intézkedéssel meg lehetett volna előzni.

Pécs város a munkanélküliségből eredő inség leküzdésénél ezt a lelki motívumot tartotta szem előtt. A munkásháztartás kis hajója a gazdasági élet hullámai között hányódik jobbra-balra, azonban a horgony le van erősítve a város szociális munkájánál, ahol a munkás megtalálja abban az esetben a megélhetését, ha máshol nem tudja megszerezni azt a minimumot, amelynek birtokában az elhagyatottság érzésétől és a kivetettség gondolatától megszabadul. Lehet az eljárást kritizálni, sok jó és rosszindulatú bírálat hangozhat el, soknak, vagy kevésnek tarthatják a nyújtott támogatást, egyet azonban elvitathatatlanul el kell ismerni, hogy a mai nyugtalan, bizonytalan gazdasági életben a munkásoknak egyedüli fix pontja az a berendezkedés, amelyet a város hatósága a munkásosztály helyzetének javítása érdekében létesített.

Az inség problémájának vizsgálata téves utakon járna, ha az az inséges munkásság helyzetének megkövesítésének feltevéséből indulna ki. A munkás, aki az év egy napján inségbe jut, ebből az állapotból iparkodik kikerülni és tévedés volna azt hinni, hogy ezen az állapoton ne akarna változtatni. Azok a grafikonok, melyek a munkanélküliségnek hullámszerűségét mutatják, arról győznek meg, hogy az inséges állapot – hasonlással – csupán egy kátyút jelent, melybe az inséges szekere beleragad és melynek kiemeléséhez szükséges a közhatóságoknak megfelelő segítsége. (Lásd grafikont.) Ha a megakadásból az egyénileg vizsgált munkás kikerül, jó ideig ismét önállóan tudja magát fenntartani, minden hatósági támogatás nélkül. Egy széles gazdasági úton haladnak a munkások ezrei. Ezt az utat keresztbe szelik a keskenyebb, szélesebb, mélyebb, vagy sekélyebb, könnyen átlátható, vagy átgázolhatatlannak látszó gazdasági válságok és egyúttal inséget jelentő megszakítások, melyeknél a haladó munkástömeg megakad. A szociálpolitikának a feladata ezeket a beékelődő akadályokat az akadály természete szerint alkalmazott segítő eszközökkel elhárítani, áthidalni.

A gyakorlat azt mutatja, hogy a munkások önjelétől képességük szerint alkalmasak, vagy kevésbé alkalmasak az útjukat keresztező akadályok leküzdésére. Megválogatott és a bajukhoz igazodó eszközökkel gazdaságossá és egyszerűvé teszik az átsegítést.

Ezzel szemben, ha az az elgondolás jut érvényre az inségenyhítés kérdésénél, hogy a megakadt és inséges helyzetbe jutott család állandó támogatásra szorul, minden számítás felborul, sem-

miféle programm meg nem valósítható. Az így kezelt tömeg két-féle szempontból rejt veszélyt, és pedig 1. mert minden intézkedéssel szemben elégedetlenek lesznek és 2. mert a hatóság által eltartottak számát hihetetlenül megduzzasztják. Ennek a néprétegnek a társadalommal szemben fennálló kötelességérzete ellanyhul, nem érzi szükségét és fontosságát, hogy saját fenntartása érdekében energiát fejtsen ki, megáll egy helyen s ezzel a haladást megakasztja. Egy társadalmi osztálynak tehetetlensége korrelatív módon aztán kiterjed a többi társadalmi osztályra is és a legsúlyosabb zavarokat idézi elő. A hatóságnak az ínségre vonatkozó intézkedései átmeneti jelleggel képezzék a hidat, kompot, melynek segítségével a nehézségeken átvezeti a rászorultat. Ha a gazdasági ügyeinek továbbviteléhez szükséges egyéni üzemanyaga kifogyott, kössön ki a hatóságok kikötőjében, ott pótolja a hiányt, de aztán járja tovább az élet útját önállóan, vegye elő leleményességét, tudását, birkózzék az étellel, vesse le mindazokat a káros tulajdonságokat, melyek elhelyezkedésében akadályozzák és alkalmazkodják azokhoz a követelményekhez, melyek lehetővé teszik az önálló elhelyezkedését.

A jelenben észlelhető nehézségek létrejöttének elősegítője volt az individuális, liberális gazdasági rendszerrel szemben kifejlődött szociális irányzatnak az a kinövése, mely az osztályegoizmusban jutott kifejezésre. A munkásság az utolsó évtizedekben eltévesztette szem elől azt a gazdasági tételt, hogy minél többet termel, annál többön osztozkodhat, hanem a legkisebb munkával a legkevesebb munkaidő alatt a legtöbb bért akarná megkeresni és ennek következtében a kötelességérzet csorbult. A lelki adottság meggyengült az élet küzdelmeivel szemben, ellenálló ereje megcsappant, s válságos idők által szükségképpen bekövetkezett korlátozásokkal szemben elégedetlenné vált és e komponensekből összetevődött közhangulat hatása alatt lelki egyensúlya megbillent. Az ínségnyhitésnél ezeket a körülményeket mind figyelmbe kell venni, mert különben minden kísérlet, minden fáradság hiábavaló és meddő, a köz szempontjából inkább káros, mint hasznos munka lesz.

A munkanélküliség hatásait igen kevesen látják. Azt a lelki folyamatot, mely a munkanélküliekben végbemegy addig, míg szakmunkás sorból az alkalmi munkás kategóriájába süllyednek, az illetékesek nem tudják megérteni; hbgy mit jelent gazdasági téren, milyen

hihetetlen energiapazarlás következik be ennek folytán, azt senki figyelembe nem vette. A legutolsó időkig csupán a szegénysegélyezés keretében foglalkoztak ezzel a problémával. A városok részéről kitalt havi 4-8 pengős közsegély, jótékony egyesületek karitatív gondoskodása a helyzetet nem javította. Angliában a munkanélküliek foglalkoztatására munkaházakat létesítettek, ahol bárki jelentkezhetett és dolgozhatott limitált lehetőségek mellett. Hatásuk inkább megszégyenítő volt és nem segítő, innen magyarázható, hogy a munkaellenszolgáltatással szemben előítélettel viseltetnek. Az ingyenlevés intézményével, a hajléktalanok menhelyével, céltalan adakozással, a parazitizmust ki lehet tenyészteni, a probléma megoldásához közelebb jutni azonban nem. A túlzásba vitt rendszeretlen jótékonykodás éppen azért annyit ront, mint a béreknek indokolatlan leszállítása.

A megelőzésre kell tehát a súlyt helyezni. Az államnak, a közületnek a feladata, hogy a gazdasági életben jelentkező eltolódások révén keletkező egyenlőtlenségeket nivellálja. A mai viszonyok között nehéz mértéket szabni és meghatározni a lehetőségek módjait és eszközeit, de meg lehet találni a gyógyeszközöket.

A gazdasági élet megfigyeléséből le kell vonni azt a következtetést, hogy sem a munka, sem a munkaalkalom, sem a mezőgazdasági termelés nem rendelkezik a célszerűség és megszervezettség kellékeivel. A mezőgazdaságban rendszeretlenül folyik a termelés, kivételünk van a búzában, viszont vannak mezőgazdasági termények, amelyeket külföldről kell behozni. Bizonyos cikkekben előállt a túlprodukción, de ezek külföldi elhelyezése elé az autarchiára törekvő államok erős, magas vámokat emelnek s így a termelési áron jóval alul kénytelen az ország a kivitelét biztosítani, viszont sok olyan cikket kell behozni, melyek megfelelő megszervezettséggel belföldön is előállíthatók lennének. A statisztikai hivatal kimutatásai élénken rámutatnak *ezekre* a hiányokra. A részletezésre nem nyílik ez alkalommal mód, de az idevágó dolgozatok, számítások ezt az állítást minden tekintetben alátámasztják,

A javak elosztásánál is mutatkoznak bajok. A munkaalkalmak megszervezésével, a termelés rendszeresítésével ezeken is könnyen lehetne változtatni. Az individuális liberalizmus elvein kell csupán változtatni s anélkül, hogy a kapitalisztikus gazdasági rendszert fel kellene adni, megoldást találna, – mint azt Olaszország példája mutatja, – e problémák sokasága. Az individuális liberális

gazdasági rendszer tengelye a közgazdaságon nyugszik, elhanyagolta ennek következtében a szociális kérdéseket. A világháború utáni idők változásai azonban az ellenkezőjét kívánták. A szociális szempontok kell irányítsák a gazdasági életet, hiszen a technika és kultúra az emberiség jólétét, nívójának emelését van hivatva szolgálni. Nem az egyéni meggazdagodás, hanem a közjó emelése lehet a cél. Azok az államférfiak, akik államaikban a közgazdasági tengely helyébe a szociális tengelyt helyezték, a krízist könnyebben úsztak meg. Habár az egyes államok kölcsönhatása alól kivonni magukat nem tudják, mégis az általános gazdasági válságból származó bajok lefolyása simább, kevésbé fájdalmas, mint a többi államé. Ahol a gyakorlati szociálpolitikát, a preventív megoldási módokat választották, ott a válságból is a köz javát szolgáló előnyöket tudtak biztosítani. Amíg e problémáknál kizárólag a gazdasági kérdések viszik a főszerepet és ezek mellett a szociális szempontok háttérbe szorulnak, addig a válságok fokozódnak, leküzdésük nehezebb és hosszadalmasabb folyamattá nyúlik.

A prevenciónak már a munkálatok megszervezésénél és irányításánál kell érvényesülnie. A munkálatok négy csoportra oszlanak:

1. A magánmunkálatok, miket a magánvállalatok hajtanak végre.
2. A közmunkák, melyeket az állam, a városok különféle közszempontokból~végeztenek.
3. A szükségmunkák, melyeket az állam, vagy a közületek a munkanélküliség~enyhítése célzatával hajtanak vég e, végül
4. az ínségmunkák, amelyeknél nincsen arról szó, hogy szükségese-e, hasznosak-e, hanem csupán azért tételnek folyamatba, hogy a közület ne legyen kénytelen ellenszolgáltatás nélkül segílyezést eszközölni.

A legegészségesebb állapot az volna, ha a magánvállalkozási téren elvégzetett munka volna úgy megszerveve, hogy minden munkanélküli annak keretében jusson megélhetéshez. Ideálisan, tökéletesen azonban a magánvállalkozás sem képes a munkanélküliséget kiküszöbölni, mert az időszakhoz kötött munkások az év egy részében akkor is munka nélkül maradnak.

A közmunkák volnának tulajdonképpen hivatva a gazdasági élet terén előálló és mutatkozó differenciákat kiegyenlíteni. A tervszerű végrehajtáshoz elengedhetetlenül szükséges volna a szakmák-

nak állandó figyelése. Sajnos, ilyen berendezkedés nálunk nincs, sőt még a létesítése is nagyon problematikus. Pedig a munkapiac kereslet és kínálati viszonyának megfigyelése alapján lehetne csak helyes intézkedésekkel elejét venni az olyan nagymértékű válságoknak, aminő ezidőszerint is jelentkeznek. A megbízható statisztikai helyzetismeret tudná kiküszöbölni az érdekkörök beruházási kezdeményezéseit, manőverjeit.

Hiányzik országosan a munkásstatisztika, olyan megfigyelés, mely a munkapiac terén szeizmográfyszerű érzékenységgel és pontossággal mutatja az eltolódásokat. Egy megfelelő grafikon esetén az államhatalomnak módja volna a rendelkezésre álló összegeken olyan munkákat végeztetni, amelyek a kiegyenlítést és a szociális megnyugvást szolgálnák.

A munkaalkalmak megszervezésénél a fentebb említett négy kategória subsidiarius jellegű összhangba hozása szolgálná a munkapiacok olyan irányú berendezkedését, hogy a gazdasági élet terén csak kisebb hullámzások álljanak elő és nagy zökkenések, valamint ezek következtében fellépő inség ne keletkezzék. Amennyiben a magángazdaság a kínálkozó munkaerőt felvenni nem tudja, a közmunkák vegyék át az elhelyezés szerepét s ha ezek sem bizonyulnak elegendőknek, a szükségmunkák beállításával lehet a célt elérni. A három tényezőnek az ereje feltétlenül a minimumra csökkentené a munkanélküliség égető problémáját. A megszervezésnek ki kellene terjednie a gazdasági élet minden vonatkozására és csupán az ezen felül maradtak segélyezésénél kellene az inségenyhítés eszközeit alkalmazni.

Az inségmunka tehát csupán csak mint végső megoldási mód jöhet számításba. Az eddigi gyakorlat szerint az inségmunkának nem kell értéktermelőnek lennie, tehát nem fontos az, hogy mi készül, hanem kizárólag csak a foglalkoztatás szempontja döntő. Ez az álláspont a szűken rendelkezésre álló anyagi eszközök egyoldalú kiadását jelenti, anélkül, hogy abból a közre más, mint morális előny származna. Az inségmunka fogalmában impliciten benne van, hogy az „inséges módon”, tessék-lássék végzendő. Az inségmunkák ellenértékénél erősen kihangsúlyozódik a segélyjellege. Az inséges állapot a köztudatban szégyelni való állapotot jelent, tehát az inségmunkáknál dolgozó munkásokat a többiek lenézik. Ebből az állapotból következik, hogy az inségmunkáknál jelentkező munkaerők minőség szempontjából erősen alatta ma-

radnak az átlagos munkaerőknek, ami a munka eredményességének rovására megy.

A társadalomnak, főképpen a hatóságoknak a szellem és a szellemiség ellen kell minden eszközt igénybe vennie, azért az inségmunkákat át kell alakítani értéktermelőkké. Ez az átalakítás kétirányú haszonnal jár, az egyik jelentkezik a munkások lelki állapotának megtartásában, a másik pedig a köz szempontjából a munkák értékében, hasznosságában.

Az inségmunkák helyébe lépő értéktermelő munkára való berendezkedés elé azonban nagy akadályokat gördít a többi társadalmi osztályban jelentkező önzés. Ha inség nincs, a magánvállalkozás, a közmunkák és a szükségmunkák alkalmazása esetén inségmunkára alig kerül sor. Viszont, hogyha ezek egymást harmonikusan ki nem egészítik, úgy inségnyújtásra feltétlenül sor kerül. Az inségnyújtás költségei egész különös rendeltetésüknél fogva a már fentebb felhozott eddigi gyakorlat szerint improkutíve kerülnek szétosztásra. Tehát ebből az összegből az érdekelt inségek mellett egyetlenegy más társadalmi osztály sem részesül.

Az újonnan átszervezendő inségmunkából a közre előnyök származnak, mert a köz általuk gazdagodik és amellet morális hatásuk sem maradna el. Kizárólag szociális szempontokat szolgáló olyan intézményeket kell a munka révén életre hívni, amelyeket közpénzen megvalósítani belátható időn belül nem lehetne, például éppen leveteház, egy-egy városrész ifjúságának befogadását szolgáló társalkodó, hangverseny- és táncterem, továbbá kerületi népiroda céljait szolgáló épületek emelése stb. Mind olyan feladatok, amelyek a szociális jólétet lényegesen emelnék s amelyek megvalósítását a közhatóságok soha nem vállalnák. Ez a munka tehát nem sérti az ipar, kereskedelem stb. érdekeit s e munka céljaira indokolt a tégláégetéstől kezdve minden munka. A munkák végrehajtása kívül és felette kell, hogy álljon minden helyi kicsinyeskedő, gáncoskodó szempontnak s a célok megjelölése kívül kell maradjon a szakérdekeltségek akaratán.

Az inségmunka jelenlegi jellege csak úgy volna megszüntethető, ha a segély helyébe a munkabér lépne. A munkaidő megfelelő leszállítása 14-16 órás munkahét számításba vétele, amely mellett nagycsaládúaknál a családtagok másirányú támogatása jelentené az igazságos progresszív elbánást, megoldaná ezt a problémát. A munkás nem segélyért, hanem munkabérért dolgozna, meg

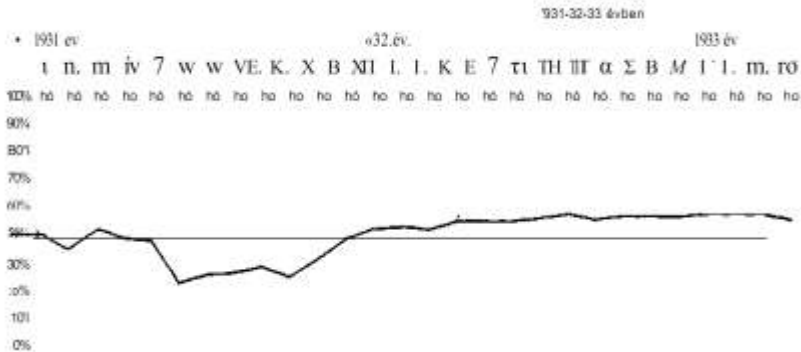
volna határozva a szükség mértékének megfelelő, havonta megkereshető munkabér, amelyen túl terjedő alkalmazást senki sem igényelhetne. E berendezkedés a munkanélküliek és inségesek között az utóbbiak terhére jelentkező nivódifferenciát megszüntetné és az improduktív inségmunkát felváltaná a minden tekintetben hasznot hajtó produktív munka, mely mellett önellátás és háziipar útján ki-ki biztosíthatná magának nyomasztó helyzetének további könnyítését jelentő szükségletei kielégítését. Ezeknek a berendezéseknek, a munkaprogramok kidolgozásának azonban az alfája az országosan megszervezett munkaügyi hivatal, mely szemléltető módon tudná az intézkedésekben az egyes foglalkozási ágakban jelentkező eltolódásokat és az összmunkáslétszámban jelentkező elhajlásokat demonstrálni s azonkívül lehetőséget és módot nyújtana olyan tervek elkészítésére, amelyeknél a parlagon hagyott erők eredményesen, gazdaságosan alkalmazhatók lennének.

A munkanélküliség mérve, melynek alapján a helyes intézkedések megtehetőek, csupán a legpontosabb létszámismeret mellett állapítható meg. Pécs városa 1930-ban a jelentkező tünetek alapján bevezette az egyes szakmákban, illetve a munkapiacokon mutató eltérések tanulmányozását. Az 1930-as népszámlálás segítségével jött, s ennek alapján a munkásnyilvántartást elkészíthette.

1931 januártól kezdve pontos kimutatások a hatóság elé tárják abban a hónapban mutató eltolódásokat. (A gazdasági viszonyokat jellemzi, hogy a munkanélküliség létszáma 1931 januártól kezdve csak egyszer, június havában mutatott 25%-os munkanélküliséget. 1931 januárban a munkások 42%-a állott munkanélkül, ez fluktuált, februárban 37%-ra esett vissza, márciusban ismét 44%-ra emelkedett, júliusban 28%, augusztusban 29%, szeptemberben 32%, októberben ismét visszaesett 28%-ra, majd rohamosan emelkedett s novemberben 35%, decemberben 42%,

1932 januárban 45%-ra emelkedett. Ezen időtől kezdve visszaesés nincs, hanem állandó lassú, fokozatos emelkedés. Április, május, június, július hónapokban 49%-ra emelkedett, augusztusban elérte az 51%-ot. Ezen idő óta a munkanélküliség képe kisebb-nagyobb kirezgéssel 49-51⁶ között váltakozik.)

A nyilvántartott osszimunkásszázóól hány % olt a munkanéülí?

A grafikonokban lerögzített hullámzásokból nem szabad arra következtetni, hogy a grafikon vonala zárt munkanélküli tömeget takar. Ebből a folyamatból állandóan vannak kiválások és állandóan új egyének kerülnek a sorok közé, aszerint, amint hosszabb vagy rövidebb ideig vergődik a munkás a gazdasági élet útját keresztező akadályokban. A hatóság részéről foganatosított intézkedések helyessége akkor van biztosítva, ha a menetbe tartozó egyén csak igen rövid ideig vergődik a munkanélküliek táborát okozó akadályokban, Minél gyorsabb a kiválás, annál helyesebbek az intézkedések s minél tovább marad valaki ebben az állapotban, annál kevésbé igazolt és mondható helyesnek az inségenyhítés berendezkedése.

Pécs város hatósága összeállította a munkásnyilvántartást s nem csupán az inségesekről vezetett jegyzéket. A társadalombiztosítóhoz eszközölt ki- és bejelentések naponkénti kiírása képet ad a változásokról. A nyilvántartás így vált élő anyaggá. Ha egy munkás elvesztette állását, azt a munkanélküliek sorába iktatta, míg a bejelentett, alkalmazott munkás kikerült a munkanélküliek nyilvántartásából.

A változások szemléltetése céljából megrajzolt grafikonok ijesztően mutatnak rá a gazdasági visszaesésre, melyből a munkanélküliség következik. A munkanélküliek számának emelkedése egyfelől a gazdasági élet hanyatlásáról, másfelől pedig a fogyasztók sorainak megritkulásáról tesz tanúbizonyságot. Csupán az inségesek létszámának szemelött tartásával, amely nem esik össze a

munka nélkül maradt munkások számával, hanem 5450 munkanélküli családból csupán az ellátást igénylő 3840 családot s annak családtagjaival együtt 12.690-et kitevő tömeg azt jelenti, hogy a lakosságnak egyötöde nem képes megkeresni a mindennapiját, hanem a köz eltartottja lesz. Nem vásárol a kereskedőnél, tehát a kereskedők létszámának egyötöde felesleges, nem végeztet semmi munkát az iparosoknál, tehát a különféle iparosoknak jövedelme egyötöddel megcsökken stb. A gazdasági életben eltartásukkal olyan tehertétel jelentkezik, amely rövid időn belül a társadalom elszegényedését vonja maga után. Ezeket a terheket csökkenteni kell, mert a tehetősebb társadalmi rétegek teherbíró képessége rövid idő alatt kimerül és az ellátatlanok táborába sodor olyan egyéneket, akiket a termelésből kiesett és ellátást igénylő társadalmi rétegek terhei juttatnak ebbe a sorba.

A hatóságoknak meg kell találniok azt a lehetőséget, amely kizárja ennek a folyamatnak a továbbterjedését. Sok nehézség, ellenvetés és érdekösszeütközés jelentkezik. Az érdekelt egyének a gazdasági élet megbénulásának okául a hatóságok által folyamatba tett ínségakciót jelölik meg, mert a hatóságok a munkások ellátásáról gondoskodnak.

A fogyasztás csökkenése átcsoportosításokat idéz elő, ezeket a kényszerű átcsoportosításokat a kis mozgási és látókörben élő egyének nem is látják meg. A folyamatos elszegényedés érzete ideges, megfontolatlan, elhamarkodott véleményeket szül, amelyek az objektivitást nélkülözik. A társadalmat a további elszegényedéstől csak úgy lehetne megmenteni, ha az állam, törvényhatóságok, városok az ellátatlanok nagy tömegeinél az autarchikus ellátási rendszerre térnének át, mely azt jelentené, hogy mindazokat az elsőrendű szükséglett cikkekkel, amelyek a munkanélküliek, precízebben az ínségesek ellátásához szükségesek, a munkanélküliek maguk állítanák elő.

A közgazdasági életben a munkaerő éppen olyan tőkét jelent mint a pénz, vagy a föld, tehát ezt a tőkét jelentő munkaerőt kell átszervezéssel időlegesen úgy beállítani a termelő munkába, hogy az kizárólag a munkanélküliek, helyesebben az ínségesek létfenntartását biztosítsa. E célból indokolt az ínségeseknek nagy termelő és fogyasztási szövetkezetekbe való tömörítése s ezzel a gazdasági élet romlásának megakadályozása. Az autarchikus irányzatok nemcsak egyes kis közületekben, hanem államokban is jelentkez-

nek. Minden állam arra törekszik, hogy a külső behozatalt a minimumra szorítsa s így reméli a válságok, gazdasági nehézségek csökkentését elérni. A feudális kor kötött gazdasági és társadalmi rendszerét felváltó individuális és liberális gazdasági rendszer kénytelen lesz helyét átengedni a nacionalista autarchikus rendszernek, mely az egyén korlátlan gazdasági tevékenységét a közösség érdekében erős korlátozásoknak veti alá. Ha ez az irányzat hosszabb lesz, amire a kilátások és a jelek mutatnak, úgy a szövetkezeti megoldás az egyetlen út, amely a tökéletes elszegényedés és a nyomában fellépő kommunizmus terjedésének gátat emelhetne.

A munkanélküliség egyik kinövése a parazitizmus. A gazdasági élet romlása és a vele járó nyomor szemlélése szentimentális hangulatot fejlesztett ki, amelyet azok az egyének, akik szubjektív okok folytán kerültek nyomorúságos helyzetbe, a maguk előnyére kihasználnak. A közönség nem disztinívál, ennek következtében a nehezen nélkülözhető filléreket az irgalmasság gyakorlása közben a legtöbb esetben érdemtelen személyeknek juttatja. A kéregetés és a vándorlás jövedelmező kereseti ággá alakult. A kéregetési hullámnak megvannak a maga periódusai és helyei, télen inkább a városokat keresik fel, ahol a hideg és a rossz öltözet biztosítja részükre a könnyű keresetet. Az aratás alatt és őszi időben a mezőgazdasági helyeken láthatók, míg nyáron a nyaralótelepeket lepik el. Ez a tünet nemcsak Magyarországon, hanem világszerte észlelhető és panasz tárgyát képezi minden országban.

A parazitizmusban is két részt lehet megkülönböztetni. Az egyik a világjáró rész, a másik a városban megtelepedettek közül kerül ki. A megejtett vizsgálatok során megállapítást nyer, hogy az ilyen módon kéregetők 95 százaléka munkakerülő, kik a könnyű megélhetést akarják kéregetés révén biztosítani. A parazitizmus káros kihatásai ismeretesek, mert aki egyszer belekóstolt a kenyérkeresés ezen ágába, az csak a legrikkább esetben vezethető vissza a hasznos társadalmi javakat termelők sorába. A megrokkantak, hülyék, a született gyengék stb., akik a nyomorúság folyamatát duzzasztják, elhelyezhetők megfelelő intézetekben, ez a rész azonban nem tarthat igényt a közellátásra. A parazitizmus ilyen irányú kitermelődésének oka abban keresendő, hogy a szegénység ügye és a munkanélküliség kérdése egy kalap alatt nyert elintézését. A parazitizmust csak szervezett társadalmi munkával lehet kiirtani, itt álszentimentalizmusnak helye nincs. Mindenkinek

részt kell vennie a nyomor megszüntetésére irányuló hatósági akciókban és ha az ebbéli kötelezettségének eleget tett, nyugodt lelkiismerettel tagadjon meg minden támogatást. Ahol szervezetten, egységesen kitartanak ezen elhatározás mellett, ott a parazitizmus önmagától megszűnik.

A munkanélküliség és inség elleni küzdelemben a hatóságoknak szervesen bele kell kapcsolni a munkások szaktudásának védelmét. A munkanélküliek foglalkoztatási programját úgy kell összeállítani, hogy az mintegy továbbképzésre nyújtson lehetőséget. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy rengeteg szakképzett munkás a hosszú munkanélküliség következtében elveszíti a megfelelő gyakorlatát, mert a megélhetés olyan kereseti forrásokhoz kényszeríti, ahol szaktudás nélkül dolgozhat. Ez az állapot azt eredményezi, hogy a munkanélküliek egy bizonyos idő elteltével egészen elveszítik a szakmunka iránti érzéküket s a napszámosoknak amúgy is magas létszámát szaporítják.

A hatóságoknak arra kell törekedniök, hogy minél több, minél jobban képzett szakmunkás legyen sorai között, azért szükséges, hogy a munkanélküliség és az inség ideje rájuk nézve ne a feledés korszakát jelentse, hanem lehetőséget és módot nyújtson arra, hogy a szakmájukban foglalkozzanak, azonkívül be kell arra is rendezkedni, hogy e tudást még tovább tökéleltessék. A tapasztalat azt mutatja, hogy a munkanélküliek szívesen hallgatnak megfelelő szakelőadásokat, melyeket vonzóvá kell tenni és be kell állítani a nemzeti nevelés szolgálatába. A megfelelő szakiskolák tanerői e célra igénybe vehetők. Azonkívül a kulturális, oktató filmek is beállíthatók a cél szolgálatába, anélkül azonban, hogy a panem et circensesre irányuló vágyak felébresztessenek. Lehetővé kell tenni, hogy a munkanélküli szabad idejének felhasználása céljából a tanfolyamok keretén belül saját berendezését, elsőrendű szükségletét előállíthassa. E célra a hatóságok bocsássanak rendelkezésre megfelelő mennyiségű anyagot, amelynek értékét a munkanélküli a város által folyamatba tett közmunkák és szükségmunkáknál ledolgozhatja.

A munkanélküliség és inség kérdésénél az a gazdasági tétel tartandó szemellett, hogy ha kevés a termelés, a szétosztásra kerülő javakból egy-egy fejre kevesebb jut. A munkanélküliek nem termelnek, a részükre szükséges javak termelését mások végzik, így a termelésben résztvevőnek is kevesebb jut, tehát ezt a

termelésből kikerült munkanélküli tömeget kell termelővé tenni, a termelést részükre kell úgy megszervezni, hogy az általuk előállított produktumok a saját szükségleteiket fedezzék.

Pécs város hatóságának e téren végzett kísérletei kiváló eredménnyel végződtek. Bár minden szakfoglalkoztatás az érdekelt szakmák részéről erős kritika tárgyát képezte, erős támadási felületet nyújtott, mégis indokolt volt a munkanélküliek szakszerű foglalkoztatása gazdaságosság, főképpen pedig morális szempontból. A háziipari foglalkoztató keretein belül a ruházathoz szükséges anyagot lehetőleg már a szövéstől kezdve saját maguk állították elő. A foglalkoztatás nem terjedt túl az ínségesek ellátásán. Ez a módszer lehetőséget nyújtott széleskörű és sok ágra kiterjedő foglalkoztatás eszközésére, egyben a munkásság nivójának megtartásához lényegesen hozzájárult.

A javak arányos szétosztása a létminimumhoz igazodott. Mindenkinnek lehetőséget nyújtott a város vezetősége arra, hogy a létfenntartáshoz minimálisan szükséges terményeket, tüzelőanyagot, lakbért, ruházatot és kisebb kiadásai fedezésére szolgáló összeget megszerezze. Akik ezt a mennyiséget akkordmunkával megkeresték, arra a hónapra munkájukat befejezték és átadták munkahelyüket olyanoknak, kik rászorultak, de ezt a minimumot még nem szerezték meg. Ily módon ugyanazt a munkát háromszor annyi munkás végezte és a javak progresszive a családtagokhoz mértén úgy oszlottak meg, hogy annak révén mindenki a létfenntartását biztosította. E módszer helyességét a gyakorlat igazolta.

Ez az eredmény azonban csak úgy volt elérhető, hogy a szociális kérdésekben jártas munkaerők vették át dilettáns és amatőr munkaerők szerepét. A munkások helyzetének egyéni vizsgálatát, a bajok diagnosztizálását, a családokban előforduló bajokon való segítség révén vált szelektálhatóvá az a nagy tábor, mely a munkanélküli segélyezést a maga javára iparkodott biztosítani. A helyesen alkalmazott segítség azt az állítást támasztotta alá, hogy a munkanélküli és ínséges sorba került egyén csak addig marad a hatóság gondozásában, míg saját lábán tovább nem tud haladni. Ha a hatóságok az egyesek gazdasági útját keresztező szakadékokat át akarják hidalni, akkor elengedhetetlen szükség van szakképzett, hivatásos szociális munkásokra, kik nélkül intenzív, gazdaságos és valóban értéktermelő munka, egyúttal etikai színvonal-emelés el sem képzelhető.

Szellemi szükségmunkások foglalkoztatása.

A szellemi szükségmunkások intézménye a világválság és a trianoni mostoha idők szülötte. Létrejöttének közelebbi oka az értelmiségi pályára felkészülteknek olyan sokasága, amely természetesen és önmagától megfelelően el sem helyezhető.

Ennek az embercsoportnak csapatai egyrésztükben az ipar és kereskedelem meggyengült mezejéről rekrutálódtak.

A kisipar és kereskedelem mai állapotában javarészt elvesztette kenyérkereseti szerepét a középosztály gyermekei és az olyan fiatalság számára, mely hivatást érezve, akár a további tanulás helyett, akár tanulmányainak bevégezte után a nyugati államoktól megirigyelt, s éppen azért sokszor reklamált magasabb képzettségű kereskedő és iparos generációt kialakíthatná.

Az az ifjúság pedig, melyet az ipari irányzat kezdetén az iskolák rendeletek segítségével készítettek szabad fizikai pályákra, keserves tapasztalatok után újra könyveket fogott és visszaszivároga még terhesebbé tette az értelmiségi elhelyezkedésre váró amúgy is felduzzadt tömeget. Az ipar és kereskedelmi életnek ez a halódása a világviszonylatok változásának a következménye. De ha az értelmiségi elhelyezkedés lehetetlenségében a gazdasági krízis lenne csupán az egyedüli ok, ez bizonyos egyensúlybeli kibillenésnél nagyobb veszedelmet nemzeti szempontból nem jelentene.

A területileg egyharmadára csökkent országnak azonban az utolsó statisztikai adatok szerint 50.000 főiskolát végzett, 130.000 középiskolai érettségit tett és 30.000 olyan polgára van, aki alsóbb-fokú iskolákkal szellemi munkára képesített. Ebből a 210.000 magyarból, ha a ma munkanélkül levő 20.000-ret fel is szívna valami jótékony fordulat után az ipar és kereskedelem, a békeviszonylatokhoz képest 300% -kal emelkedett fiatal értelmiségiek elhelyezése és a nemzeti termelő munkába való beállítása még mindig probléma maradna. Ez már több mint egyensúly kérdése. A nemzetnek nemcsak jelenét, hanem jövő sorsát is terhelő erkölcsi és gazdasági probléma.

A tényeknek egyszerű regisztrálása után nem szándékozunk az értelmiségek és az ezek legjavát kitevő képzett fiatalág elhelyezkedésének kérdésében valami új receptet publikálni.

Nemzeti és szociálpolitikai szempontból vizsgáljuk a kérdést

s ezért inkább elvont, de a megoldásnak indokaiban kemény szabályát állítjuk fel. És ez abban áll, hogy az értelmiség s különösképpen az iskolázott fiatal magyarság elhelyezése a nemzeti társadalomban csak bizonyos teljes, végig átgondolt és következetesen alkalmazott rendszer mellett lehetséges. Más szóval ez a feladat nem oldható meg, sőt még csak nem is enyhíthető a közhangulat következtében alkalmazott egyes olyan intézkedésekkel, amelyeknek legfőbb indokolása az, hogy az általános helyzet változása folytán az értelmiség-elhelyezkedés újra önmagától rendeződik.

Ismételjük: a legcsodálatosabb helyzetváltozás is csak nehezen birkózhatna meg azzal a ténykörülmennyel, hogy a háború előtti Magyarországon minden huszadik ember helyezkedett el értelmiségi pályán, ezzel szemben a mai Csonka-Magyarországon már minden tizenhatodik él vagy kíván élni magasabb szellemi képzettségéből,

Ha mindezekkel számot vetünk és hozzávesszük még azt is, hogy egy ilyen végig elgondolt rendszert még csak halavány körvonalaiiban sem láthatunk kibontakozni annyi divatos újságcikk és különféle-fajta megbeszélés után, akkor tagadhatatlan, hogy a teendők e részén a nemzeti és szociálpolitikai perspektíva sötét és leverő.

A gyakorlati szociálpolitika azonban nem állhat oda az ilyen megállapítások mellé sajnálkozni. Legelső kötelessége a fizikai ínség elleni első segély. A második, valami komolyabb és mélyebben ható orvosságot nyújtani. Nevezetesen reális reményekkel kell bevilágítani a magyar értelmiség, a jövőben vezetésre elhivatott fiatal magyarság vigasztalannak látszó sorsába.

Ezen a kettős gondolon épül a szellemi szükségmunka. A fizikai nyomor enyhítése mellett az erkölcsi erőknek a jobb jövő számára való átmentése predomínál a felvétel és foglalkoztatás rendszerében.

Pécsett a szellemi szükségmunkások összeírására kísérlet először 1932 nyarán történt. Kellő anyagiak és szervezet híján, azonban a házról-házra való összeírás egyedül helyes módjáról le kellett mondani s így egyenlőre az összeírást jelentkezési alapon ejtettük meg. Ez tehát csak az ínségakció támogatására szorulókat számát adta volna meg.

Azokban a szellemi szükségmunkák megindulása után az így

jelentkezettek közül többen kiváltak akkor, amikor látható volt, hogy a szellemi szükségmunkán való működés valóban inkább támogatás jellegű s nem komoly alap a későbbi elhelyezkedésre. A jelentkezőkből előálló 260-as létszám (192 férfi, 68 nő), tehát csak relatív tájékoztató értékű volt. Ezekután nem maradhat más hátra, mint az ősz folyamán a támogatásra szorultakat jelentkezés és környezettanulmány alapján felvenni szellemi szükségmunkára s az előbbi feladatot a már teljesen kiépített kerületi irodák jövő évi munkái közé sorolni.

A rendszeres szellemi szükségmunka november 1-től április végéig tartott. A magukat felvétetni szándékozók kérvényt adtak be a polgármesterhez, amelyben kérelmük annak indokolására családi és vagyoni helyzetüket foglalták röviden össze. A hónap elei beállítások között a népjóléti ügyosztály beszerezte a jelentkezőkről szóló környezettanulmányt és polgármesteri véghatározatra terjesztette elő a következő havi csoportot. Az így kialakult kontingens külön kérvény nélkül, havonként és átlag 50-es csoportokban váltakozott, úgy, hogy az egyes rászorulókat két-három hónapot dolgozhattak.

A felvételnél elsősorban az anyagiakat néztük. De gondosan ügyeltünk arra, hogy a szellemi szükségmunkások között arányosan legyenek olyanok is, akik jóllehet megkapják szerény ellátásukat a szülői házban, nehezebb anyagi helyzetük folytán erkölcsileg kétszeresen érzik az állásnélküliség keserű voltát, amely fiatalos önrzetüket mélyen megalázza.

Természetes, hogy ott, ahol a szellemi szükségmunka családeltartás számba ment, a gyakoribb beállítás és az időnkint alkalmazott természetbeni, vagy pénzbeli segélyek egészítették ki a szerény javadalmazást.

A szellemi szükségmunkások ugyanis az első hónapokban napi két pengő javadalmazásban részesültek.

A mindig nagyobb és nagyobb számra emelkedő jelentkezés és az a körülmény, hogy a jelentkezőknek 80%-a nem a szorosabban vett inségesek közé tartozik, azt vonta maga után, hogy az illetmény napi 2 pengőről, havi 30 P-re csökkent. A szellemi szükségmunkásokra fordított összeg november 1-től május 1-ig 8980 40 pengő összeget tett ki.

Ennek az összegnek terhére félév alatt Pécs szab. kir. városa 135 szellemi szükségmunkást foglalkoztatott, 259 egy-egy hónapos

beállítás keretén belül. A 135 szellemi szükségmunkás közül férfi volt 116, nő 19. A szellemi szükségmunkásokat az egyes osztályok előzetes igénylési keretei alapján osztottuk be munkára.

Eszerint a szellemi szükségmunkások foglalkoztatása az egyes ügyosztályokban így alakult:

	Nov	Dec	Jan	Febr	Marc	Apr
Népjóléti ügyosztály	27	28	3	5	2	3
Adó- és pénzügyi osztály	9	21	12	25	20	20
Számvevőség	5	2	4	4	4	2
Forgalmi adóhivatal	1	5	3	8	10	6
I fokú közigazgatási hatóság	1	2	1	1	1	1
Erdőhivatal	1	1	—	—	—	—
Anyakönyvi hivatal	1	1	3	3	3	3
Levéltár	1	1	1	1	1	1
	46	61	27	47	41	36

(A táblázatban a népjóléti ügyosztálynál történő nagymérvű változás december hónapban a Szociális Szervező Testületnek megalakulásából következett. A környezettanulmányok és az inség-akció lebonyolítása a népjóléti ügyosztálynál alkalmazott ideiglenes szellemi szükségmunkások kezéből az erre kiválasztott külön képzett erőkhöz került, akiknek havonkénti váltása természetesen ellenkezett volna a szociálpolitika alapvető kívánalmaival.)

A szellemi szükségmunkások foglalkoztatása általában a szak-képzettséget nem igénylő irodai munkálatokban (könyvek lefektetése, lezárása, mutatók készítése, zálogolási jegyzőkönyvek, árverési hirdetések rovatainak kitöltése, stb.) az adóhivataloknál a külső tennivalók lebonyolításában állott (adóösszeírás, bevallási ívek kézbesítése, stb.).

Bizonyos nehézséget okozott a női szellemi szükségmunkások elhelyezése. A kereskedelmi iskolát végzett gyors- és gépírnői tudó nők beosztása ebből a szempontból jóval könnyebb volt, mert alig volt hivatal, amely ne vállalt volna egy ilyen segítséget, másutt a különben sok időt igénylő másoló munkáknál kaptak foglalkozást azok, akik nem rendelkeztek ilyen képességgel. A levéltár a klasszikus nyelv- és történelmi felkészültségű szellemi szükségmunkásoknak látta nagy hasznát, a városi levéltár anyagának feldolgozásánál és rendezésénél.

A mérnökség rajzolóit talált a (később saját ügyosztályában alkalmazott) fiatal munkaerők között.

Hogy a legszerényebb ellenszolgáltatás mellett micsoda munkaminőséget produkált és milyen ambícióval dolgozott a magyar sorsnak ez a tétlen várakozásra ítélt csapata, azt az ügyosztály vezetőinek jelentései hivatottak a legméltóbban dokumentálni.

A jelentések munkaképesség és megbízhatóság szempontjából egyöntetűen kifogástalannak minősítik a szellemi szükségmunkások magatartását.

Az effektív eredmény sem volt kisebb ennél az erkölcsi minősítésnél.

A szellemi szükségmunkások legnagyobb számát foglalkoztató adó- és pénzügyi osztály vezető tanácsnoka írja a következő jelentésében:

„A szellemi szükségmunkások által teljesített segédmunkálatok elvégzése folytán, az adóhivatal rendes alkalmazottai munkerejükkel olyan teendők elvégzésére fordíthaták, amelyek előképzettséget, szakismeretet és gyakorlatot kívánnak. Ezáltal lehetővé vált, hogy a rendes alkalmazottak az adóhátralékokat fokozottabb mértékben hajthatták be, ezzel jobb bevételi eredményeket ért el, továbbá a határidős munkákat az előírt időre elkészíthettük.

Megállapíthatom azt is, hogy az adóhivatal az 1931. évben 5 fővel csökkent, jelenlegi létszámával az utóbbi időben számos rendkívüli adópótlék behozatalával és a végrehajtások megsokszorosodásával, mintegy 50%,-ban megszorodott tennivalójuk a szellemi szükségmunkások foglalkoztatása nélkül, a másfél év óta amúgy is állandóan napi 1-2 órával meghosszabbított munkaidejének további meghosszabbításával sem lett volna képes a kisegítő munkaerők nélkül megfelelően ellátni.

Ezekre való tekintettel a város és az állam pénzügyi érdekében a szellemi szükségmunkásoknak a jövőbeni alkalmazását nemcsak kívánatosnak, hanem egyszerűen szükségesnek tartom.

Megítélésem szerint valamennyi osztály és hivatal közül éppen az adóhivatalnál volt a leggazdaságosabb a szellemi szükségmunkások foglalkoztatása. Fizetésük nemcsak hogy megtértült a többletbevételekben, hanem a tisztviselők tehermentesítése s ezzel jobb kihasználása tekintélyes bevételi többletet adott a városnak és államnak egyaránt.”

A forgalmi adóhivatal főnökének jelentése teljesen azonos értékű nyilatkozatokat tartalmaz:

„A férfi munkaerők teljesítménye semmivel sem maradt el

a nyolcszor annyi illetményt élvező állandó alkalmazott teljesítményétől. A női munkaezők inkább az irodai munkálatokban szintén olyan szorgalommal működtek, hogy semmivel sem maradtak a férfi munkaezők mögött. A szellemi szükségmunkások fel dolgoztak hivatalunknál 4-5.000 ügdarabot.

Ha a szociális szempontokat is figyelembe vesszük, akkor ezt a munkateljesítményt tekintve, javasolom feltétlenül, hogy a szellemi szükségmunkások az elért eredmény után még nagyobb számban alkalmaztassanak, mint jelenleg.

A középosztály ilyen értékes tagjainak támogatását, mikor értékes munkateljesítményt adnak cserébe csekély ellenszolgáltatásért, működésükkel a köz javára munkálkodnak, olyan célkitűzésnek kell tekinteni, amelynek eredménye semmiképp sem maradhat el a fizikai munkások látható és emelkedő eredménye mögött. Minthogy egyes szellemi szükségmunkások szorgalmas és kiváló magatartásukkal a többi állandó tisztviselőre jó hatást gyakorolnak, kívánatos lenne a szellemi szükségmunkások megfelelő és kiváló tagjaiból pótolni az állandó alkalmazottak meg nem felelő tagjait.”

A tágabb értelemben vett szellemi szükségmunka keretében a Szociális Szervezők foglalkoztatása *képezi* az ideális megoldását a fiatal értelmiség átmeneti elhelyezésének, amelyről külön fejezetben számolunk be.

A munkabeszámolóhoz csupán az tartozik még hozzá, hogy ez a foglalkoztatás a társadalom szociálisabb érzésre való nevelésének gyakorló iskolája volt. Az így munkálkodó ifjúságból kialakuló intelligens középosztály későbbi világnézetére nem maradhat hatás nélkül a társadalmi rétegek életének és felfogásának, az életszínvonal erkölcsi és anyagi emelésének, gyakorlati lehetőségeinek megismerése. A világháborúban, gazdasági krízisben ösztört, leszegényedett mai társadalom ezzel az életiskola nyitásával egy boldogabb, egy jobb nemzeti, társadalmi életnek leg-gazdagabb erkölcsi alapítványát tette le.

A szellemi szükségmunkáról szóló fejezet végső összefoglalásaként visszatérünk, reflektálunk a bevezetésben elmondottakra. A szellemi szükségmunka véleményünk szerint céljában nem akkor teljesült, amikor arról számolunk be, hogy hány embert mentettünk meg a végső kétségbeeséstől, sem akkor, amikor bizonyítani tudjuk a gazdasági áldozatok megtérülését, hanem amikor

megállapíthatjuk, hogy képes volt az állásnélküli értelmiségek deprimált atmoszférájában friss termő erőket fakasztani. Nemzet és szociálpolitikai szempontból ezt a tapasztalást értékesíteni kell.

Az erkölcsi erők sorompóba állítása mellett a szellemi szükségmunka kézenfekvő eszköznek mutatkozik az értelmiségek elhelyezésének gyakorlati megoldásában is.

Számadatokból következtettük azt, hogy ez a probléma kedvezőbb körülmények mellett is, nemcsak a jelen, hanem a jövő problémája is. A fájdalomcsillapítás helyett a gyógyító folyamatot, azaz bizonyos rendszernek alkalmazását jelöltük meg, mint reális és egyedüli megoldást.

Célszerűnek véljük a szellemi szükségmunka rendszerét ebben, a nemzet egyetemes érdekében megkonstruált, az átfogó gazdasági és szociális szisztémában, mint egy fokozatot felhasználni. A szellemi szükségmunka – természetesen más elnevezés alatt – egyrészt, mint szelektáló, másrészt, mint elosztó terület jutna így szerephez.

A provizórikus elhelyezés ideje alatt eldőlné, hogy értelmiségi, különösképpen közpályára termett-e az elhelyezkedni szándékozó. Ez a gyakorlati időszak azonban módot kellene hogy nyújtson az értelmiségi munka legtöbb ágaiban való munkanemek megismerésére és az új munkaerő képességének megállapítására az egyes munkaköröket illetőleg. A szellemi szükségmunkák ideje alatt nem egyszer tapasztaltuk azt, hogy olyanok, akik számokkal való foglalkozás terén (mint amilyen a számfejtés, elszámolás, könyvvezetés) semmit sem produkáltak, a közönséggel való érintkezés és az adatbeszerzésben kiválóan jók voltak, így különböztek a teljesítmények a fogalmazás és tisztán adminisztrációs munka terén is.

A kiválasztás és munkatanácsadás így nyert eredményét hites bizonylat rögzítené, amely feltétlen kelléke lenne a végleges állásokra való pályázatoknak. Az átmeneti idő közelebb hozná egymással a későbbi hatásokat és a társadalmat is, mert alkalmat adna szélesebb körben az ügkörök és ügymenetek kölcsönös megismerésére. De megóvná a közületet és az egyes embereket is attól a kártól, amely mindkettőre háramlik, a meg nem felelő embereknek egy helyre való kötéséből.

Az ínséges idők szülötte, a szellemi szükségmunka erkölcsi és gyakorlati eredményeiben így hatékony erő lenne a magyar értelmiség további sorsának jobbrafordulásában.

A mérnöki hivatal keretében foglalkoztatott inségesek.

A munkaképes inségesek foglalkoztatásának megszervezése nagy körültekintést és előkészületet igényel. A munkásság igen tekintélyes százalékát kitevő napszámos munkások különösebb szakképzettséget igénylő munkáknál alig foglalkoztathatók. Viszont a szakképzett munkások differenciáltabb tudását kell a köz szempontjából hasznosítani, mert az inségenyhítés csak ebben az esetben lehet efficiens.

A munkaterveknek időbeni elkészülése az első és főfeltétele a foglalkoztatásnak. A foglalkoztatásra várók nagy számára való tekintettel a mérnöki hivatalnak többféle munkát kell előre kitervezni, hogyha valamelyiknél akadály állana elő, a foglalkoztatás a másik tervnél zavartalanul folyhasson.

Az első és legfontosabb feltétel olyan munkatervek elkészítése és olyan munkák beállítása, melyek nagy munkástömegek foglalkoztatására alkalmasak, másik feltétele, hogy a munkások különösebb előképzettség nélkül eredményesen foglalkoztathatók legyenek és végül, hogy anyagbeszerzésre minél kisebb összeg fordíttassék, hanem az e célra rendelkezésre álló összeg kizárólag a munkabérek fedezésére szolgáljon. A munkálatoknál még figyelembe kell venni az ellenőrzési szempontokat is, tehát a munkának mérhetőnek kell lennie és úgy szervezendő meg, hogy azt akkordban végezzék.

Ezek a feltételek igen nagy feladatot rónak a műszaki osztályokra. A munkának az efficiencitása a programnak a pontos betartásától függ. A műszaki hivatalnak intenzív szerves bekapcsolódása megtestesíti azokat a nagy szociális elveket, melyeknek szinte hajsználvi betartásától függ az egész inségenyhítés hatékonysága, jmit viszont az engedékenység felboríthat. A munka folytonosságában beállott megszakadások, melyek a munkatervek hiányából, vagy az időjárásból származnak, azonnal megmozdítják a könnyű megélhetést és keresetet leső mob követelődzését. A múltban nem egyszer volt rá példa, hogy valamely oknál fogva megakadt foglalkoztatás után tömegesen jelentkeztek olyanok, akik azelőtt munkát vállalni nem voltak hajlandók és kértek azonnali munkát, illetőleg munka hiányában „előleget”, mert dolgozni akarnak, holott azelőtt egyáltalában nem voltak láthatók. A könnyű megélhetésre leső munkakerülők között megvan az összekötetés

és hihetetlen gyorsasággal tudomást szereznek minden olyan változásról, melyet munkanélküli megélhetésük céljából kihasználhatnak. Ezek szüneteltetések alkalmával hangoskodnak, követelődznek és a munkanélküliek nagy tömegét indokolatlanul izgatják.

A hatóságok, ha a kellemetlenségeket, tüntetéseket el akarják kerülni, kénytelenek ilyen esetekben előlegeket folyósítani, akár élelmiszerben, akár pénzben. Ennek a magatartásnak ellen-szere, hogy mindig megfelelő munkaalkalmak álljanak rendelkezésre.

A foglalkoztatásnál arra kell törekedni, hogy minden munkahelyre megfelelő ember kerüljön. Útépítésnél a szükséges kőnek a kitermelését, magas építéseknél a téglától kezdve a faanyag kitermeléséig minden anyagelőállítást munkanélküliekkel kell elvégeztetni. Ez az elv sajnos nem vihető keresztül, mert az érdekeltségek minden megmozdulásban érdekeiket veszélyeztetve látják és nehézségeket támasztanak. A nehézségek viszont a közönség rovására esnek, mert megfelelő differenciált munkaalkalmak hiányában szakképzett munkást is kénytelen a város hatósága olyan munkáknál alkalmazni, melyeknél szaktudása nem értékesíthető.

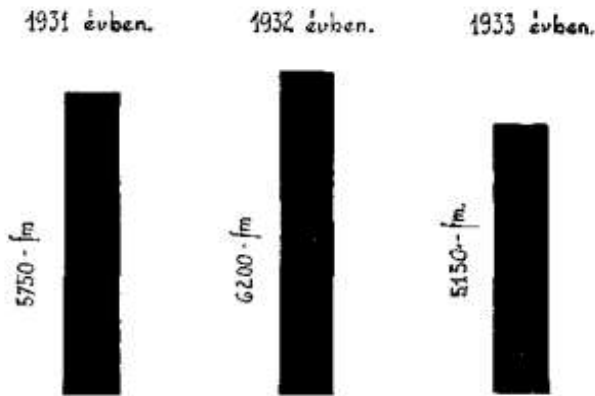
Az elmúlt inségenyhítési időszakokban ismételten az a kifogás hangzott el, hogy a munkanélküliekkel végeztetett munka sokkal drágább, mint a vállalatban végzett munka. Ezeknek az állításoknak a megcáfolására mellékletképpen álljon itt az útburkolási munkákról készített ábrázolás. (Lásd A) jelzésű diagramm.)

(1931-ben a város hatósága a következő utcákat burkoltotta: Bártfa-, Gr. Zichy Gyula-, Mezőszél-, Hun-, Móré Fülöp-, Péter-, Kiss Ernő-, Athinay-, Zsigmond-, Pilóta-, Zerge-, Sas-utca, Fertőtlenítő telephez vezető út, Nagy Lajos-, Nagyszeben-utca, Sporttelephez vezető út, Légszeszgyár-utca (kavicsterítés), Petrezselyem-utca (kavicsterítés). 1931-ben 5750 folyóméter burkolást végzett el az inségmunka keretében és az erre fordított költségből 80% volt a hasznos munka és csak 20, veszett kárba. Ha a segítyezést minden ellenérték nélkül adta volna a város, a 80% munka sem térült volna meg.

1932-ben a város hatósága inségmunkák keretében rendezte a Reáliskola-, Dobszay-, Sas-, Vas Gereben-, Kassa-, Hettyey Sámuel-, Almos-, Gyula-utcákat, Alsómakár utat, Szigeti-, Pécsvárad-, Mohácsi országutat és Felsőhavi dűlőutat. Az 5260 fm. hosszúságban végzett burkolásnál a *százalék* javult, mert a munka-

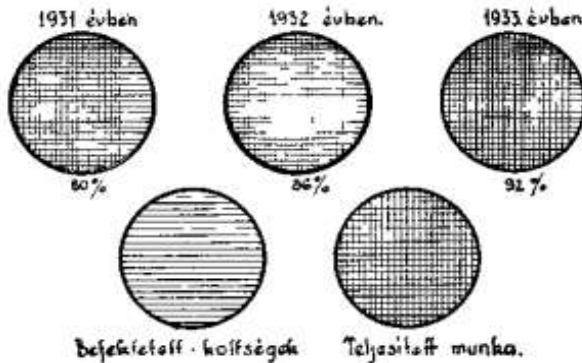
A)

SZÜKSÉG-MUNKÁLATOKKAL - KAPCSOLATOSAN - VÉGZETT - - ÚTBURKOLÁSI - MUNKÁK -

Költségek és teljesítmények viszonya.

A költségek és teljesítmények az 1931-33-években végzett vállalati és
hídkészítésben végzett munkálatok költségei és teljesítményeinek hőszép-
értékéhez viszonyítottak.

béreknek 86 % -a megtérült és csak 14 % -át emésztették fel az ú. n. segélyezések.

1933 május 1-ig az ínségnyhítással kapcsolatban rendezést nyertek: Bendegúz-, Csaba-, Hajnal-, Lehel-, Béla-, Újvilág-, Csillag-, Szövetség-, Légszeszgyár-utcák (vasút alatti szakasz), Vásártéri-, Szigeti tanyai-út. Endre-, Hegyalja-, Vas Gereben-, Tompa Mihály-u., Bányatelepi-út felsőszakasza, Menedékházhoz vezető út, Kürt-utca 5.150 folyóméterhosszúságban. Az erre fordított összeg 92.7%-ban, térült meg. Tekintettel arra, hogy az 1933. évben végzett munkálatok tulajdonképpen március és április hónapra estek, mikor az esős időszak a munkák megfelelő kifejlődését megakadályozta ez az *arány* a későbbiek során lényegesen emelkedni fog.

1932-ben 46.000 m² terület munkát végeztetett a mérnöki hivatal, melynek keretében a Rókusdomb, Weisztelep melletti terület, *Tüzér* utcai kislakások melletti tereprendezést végezték el. 1933-ban 39.000 m² területen a Balokányi liget rendezése történt meg.

Az ínségmunka hatékonysága leginkább a magas építésnél mutatkozik. 1931-ben 1.070 lég m³ építés készült az ínségmunkák keretében a Xavér utcai népkonyhánál. Ugyanezért az összegért vállalkozásokban csak 970 lég m³ munkát kaptak volna. 1932. évben 9.260 lég m³ épület készítése történt a Littke-kaszárnyának megfelelő átalakításával. Ugyanezért az összegért vállalatban csak 6.900 lég m³-t kapott volna a város. 1933-ban 2.800 lég m³ magasépítés történt a gyárvárosi szükséglakások megépítésével, az ínséges kisiparosok támogatására. Ugyanezért az árért rendes vállalkozás keretében csak 2000 lég m³-t kapott volna a város vezetősége. (B) jelzésű diagramm.)

A csatornázási munkálatoknál 1932-ben a Mindszent-, Kini-zi-, Tettye-, Kaposvári-, Antónia-utca, Frühweisztető, Horgos-út csatornázását J;425 fm. hosszúságban végeztette a város hatósága. Ugyanezért az árért vállalatban csak 1000 folyóméter hosszúságot kapott volna. 1933. évben ugyancsak március, április hónapokban 1.210 folyóméter csatornát építtetett a Mecsek-, Hatház-, Virág-, Szikla-, Otemető, Mihály-, Nagyvárad-, Zöldfa és Mandula-utcákban. Ez évben épült még két új tároló medence és a Lakitslaktanyában csatorna alap vezetés. Ugyanezért a költségért vállalatban 920 folyóméter csatornája lett volna a város közönségének. (C) jelzésű diagramm.)

C)

SZÜKSÉG MUNKÁLATOKKAL KAPCSOLATOSAN VÉGZETT
CSATORNÁZÁSI MUNKÁK

1932 évben.

1933 évben

Ha ezen munkálatok normális viszonyok között vállalatilag végeztek-
volna ugyanazon befektetési eszközfélséget feltételezve a munkatél-
sítmenyek diagrammái

1932 évben

1933 évben

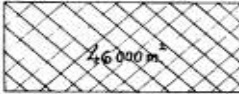

B)

- SZÜKSÉG-MUNKÁLATOKKAL KAPCSOLATOSAN - VÉGZETT -
A/ TERÜLETRENDEZÉSI - MUNKÁLATOK -

/ideális szűségmunka /

1932 évben

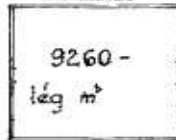
1933 évben

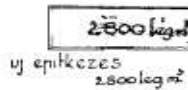
Költségek és teljesítmények megegyezők a normális munkamenetnél.
szereplő költségek és teljesítményekékel

B/ MAGASÉPÍTÉSI - MUNKÁLATOK

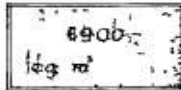
1931 évben

1932 évben
átalakítás

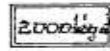
1933 évben

Ha ezen munkálatok normális munka bérértékben végezhetők volna ugyanazon-
befektetés összköltségét felhelve a munkateljesítmények diagramjai.

1931 évben
970 leg m²

1932 évben

1933 évben
2000 leg m²

Ezek a mérnöki hivatal által összeállított számadatok és diagrammak legékezebb szószólói a munkások mentalitásában történt előnyükre szolgáló változásoknak, bizonyítékai a munkakereskedésnek, jóakaratsnak, megértésnek, azonkívül erősen rávilágít arra a nagy előnyre, ami az ügyosztályok összhangú, egymást kiegészítő munkájából származik

A munkaképesek az egyes körzeti irodákban nyernek beosztást a mérnöki hivatal munkálataihoz A kapott munkalappal jelent-

ségüeket osztályozzák. A munkákat mindenkor akkordban tetik. A teljesítményt a mérnöki hivatal közegei lemérik és amikor a munkalapon feltüntetett kereseti összeget a munkás keresményével elérte, a mérnöki hivatal „lejárátja” (ínséges műszó) a munkalapját, annak hátlapján igazolja, hogy milyen munkát, milyen minőségben végzett, az egységár feltüntetésével kiszámítja a járandóságot, a munkalapot aláírja, lepecsételi, a munkásnak visszaadja, ki a kerületi irodában az ellenértéket felveszi.

Aki a részére kijelölt munkát nem fogadja el, illetőleg megtagadását megfelelően igazolni, indokolni nem tudja, több munkábaosztást nem kap. Az ilyen egyéneknek munkalapját a mérnöki hivatal közegei bevonják és a központba visszaszármaztatják, ott a törzslapján a munka megtagadását feljegyzik.

Sokszor megtörtént, hogy a munkáknál fennakadás történt és ennek következtében a beosztott munkásokat a mérnöki hivatal nem tudja foglalkoztatni. Ilyenkor, aki már dolgozott, annak munkalapját a teljesítmény feltüntetésével kiadja és kifizetés után a különbözeti időre megkapja az új munkalapot, amellyel a munkaalkalom megnyílásakor folytathatja a munkát. Aki addig még nem dolgozott, munkalapját megtarthatja és a kijelölt napon jelentkezik. Aki munkáját nem végzi rendesen, fegyelmet nem tartja be, vagy a munkások között széthúzást, egyenlenségeket szít, annak munkalapját – e körülmény feltüntetésével – a mérnöki hivatal lejárátja. Az ilyen egyént, magatartása kivizsgálása után a munkából kizárják. A törzslapon a kizárást és annak okait feljegyzik. Ugyanilyen sorban részesül, aki az előre fizetett munkánál amerikázik, vagy munkáját rosszul végzi. Ezeknek a szabályoknak betartása biztosítja azt a munkaeredményt, amit a fentebbi ábrázolatok mutatnak.

Háziipari foglalkoztató.

Amíg a munkanélküliség csekélyebb méretű volt, az ínségek foglalkoztatása is könnyebben megoldható volt. Ebben az időben leginkább csak munkaképes férfiak munkához juttatásáról kellett gondoskodni. Ha ez sikerült, akkor az ínséges családok helyzete önmagától javult. Az ínség növekedésével azonban mind sürögősebbé vált a nőknek, továbbá rokkantság vagy öregség miatt lecsökkent munkaképességű egyének segélyezésének, illetőleg foglalkoztatásának kérdése. Nem kevesebb gondot okozott az intel-

Gyermekjáték készítése, festése és díszítése. - Vesszők előkészítése a fonáshoz.

Kaszafonás és Rortibátor készítés.

Gyarmetkötés,
keszítés,
festése és
díszítése. —
Vesszők előkészíté-
se a fonáshoz.

Készítmények
és
Részletek
Készítés.

ligens nyomorgók és szakmunkások ugye sem. Amíg csak a fizikai munkát végző férfi napszámosokról volt szó, a csatornázásoknál, útépitéseknél való foglalkoztatás nagyon kielégítő volt. Szakmunkások, pincérek, kereskedősegédek, de különösen női munkások és inségbe jutott tisztviselők, sőt még a leromlott testi kondíciójú, vagy rokkant, esetleg kisebb-nagyobb betegségben szenvedő napszámos-munkások sem voltak alkalmazhatók – a dolog természeténél fogva – ezeknél a nagy fizikai erő kifejtést igénylő *nehéz* munkáknál. Ezeknek a száma 1931-ben már akkora és a foglalkoztatásukra való kilátás oly csekély volt, hogy már-már felborítással fenyegette a „nem segélyt, munkát” elvet. Csak út és csatornaépítésről lehetett szó és számos inséges testi és lelki adottságainál fogva erre nem volt alkalmas. Figyelemmel kellett lenni arra is, nehogy a szakmunkások alacsonyabb kategóriájú napszámos-munkássá degradálódjanak és munkanélküliségük, illetőleg az alacsonyabb rendű napszámos inségmunka miatt iparuk gyakorlásából teljesen kiessenek. Ez szociális és nemzetgazdasági szempontból egyaránt nagy kár lett volna.

Már-már megoldhatatlannak látszott „a helyzet, amikor 1931 november 15-én a város vezetősége üzembe állította a háziipari foglalkoztató-műhelyt,

Az üzem rövid idő alatt a következő ágazatokra tagozódott.

1. Asztalosműhely.
2. Lakatosműhely.
3. Cipészmuhely.
4. Játékkészítő műhely.
5. Háncs-, bútór- és kosárfonó műhely.
6. Szóvőüzem.
7. Szőnyegszövő.
8. Varroda.
9. Kézimunka.
10. Seprűkötő.

Mindenyik műhely élén egy-egy kiválóbb szaktudású inséges munkavezető áll, aki a rendre, az anyagok takarékos felhasználására felügyel. Fontos kötelessége még, hogy a műhelyébe nap-nap után bekerülő új, még gyakorlatlan és tanulatlan inségmunkásokat a legrövidebb idő alatt kiképezze. Ebben segítségére van a minden műhelybe beosztott 2-3 állandó jellegű és abban a szakban tökéletes képzettségű, de ugyancsak inséges munkás. Miután az

ínségeseknek a foglalkoztatóba történt beosztása nem állandó, hanem periodikus jellegű és minden hónapban csak bizonyos ószszege, illetőleg ennek megfelelő több-kevesebb munkanapra szól, a kiképzés, különösen az első időben, nagy feladatot rótt az üzem és az egyes műhelyek vezetőire. Később, amikor már az ínségesek nagy része keresztül ment a foglalkoztatáson és már másod, vagy harmadízben került be bizonyos időre – természetesen mindig ugyanabba a munkakörbe nyert beosztást – az oktatás gondja lényegesen megenyhült és a termelés a munkások folytonos cserélése következtében előállott kedvezőtlen körülmény dacára is eredményesen haladt.

Az arra szorultság megállapítása után kiadott munkalap birtokában az ínséges beosztottak megjelennek a foglalkoztató műhelyben, reggelenkint a munka megkezdése előtt pár perccel. A napi jelentkezők száma 25-50 fő között váltakozott. Átadják munkalapjukat az üzem vezetőjének, aki a különböző műhelyekbe való szétosztásukat azonnal elintézi. A követett elv az, hogy amennyire csak lehetséges, minden megjelent ínséges a maga szakmájában kapjon foglalkozást, vagy pedig abba a műhelybe kerüljön, ahol az elmúlt havi beosztásoknál már egyszer dolgozott.

A különböző üzemekbe való szétosztáshoz kiválasztás szükséges. Az első kiválasztás történhetik a külső megjelenés alapján. A megjelenés, az öltözködésben megnyilvánuló tisztaság és csín, az arc intelligenciája vagy talán éppen az ellenkezője rendszerint biztos alapot nyújtanak annak eldöntésére, hogy a foglalkoztatóban a munkalappal a kezében megjelenő ínséges alkalmas-e differenciáltabb munka elvégzésére vagy sem. Azok, akiknél a külső ismérvek némi reményekre jogosítanak, első próbára a leginkább differenciált, legnagyobb figyelmességet megkívánó munkára nyernek beosztást.

Aki itt megállja a helyét, az marad, a többit pedig alacsonyabb fokozaton próbálják ki. A legutolsó fokozat a háncs-fonó műhelyhez kapcsolt fűzvevessző tisztítása, cirokválogatás, ajtónállás, takarítás és napszámos munka stb. Ezek már mind olyan egyszerű munkák, amiket egy gyengeelméjű, vagy egy megrokkant öreg is könnyűszerrel el tud végezni. Megtörtént pár ízben, hogy középiskolai végzettségű és fiatal, életerős egyéneket is ilyen alacsonyabb munkára kellett helyezni, mert velük született ügyetlenségük folytán magasabbrendű munkára használhatók nem voltak.

A kiválogatás két másik szempontja a kor és egészségi állapot, öregeket, idült betegeket, csak olyan munkára lehet beosztani, amelyeknél a külső körülmények, levegő, továbbá a forszírozás foka leromlott testi kondíciójukat nem befolyásolja kedvezőtlenül. Feltétlenül kizártuk a munkából azokat, akik a műhelyekben dolgozó társaikat megfertőzhetik, mint pl. nyílt tuberkulózisosok stb. Könnyű volt a szelekció egyes ínséges szakmunkás kategóriák esetében. Szobafestők, vagy mázolóok pl. nagyon jól beilleszkedtek a játékgyártás munkakeretébe. Elég volt számukra legcsekélyebb útmutatás és máris a játékdíszítésben a legkitűnőbbet produkálták. Megfelelő kiválasztással azonban olyan laikusokból is, akiknek ecset soha sem volt a kezükben, kitűnő játékdíszítők váltak. Más vonatkozásban ugyanez áll az asztalosokra is. Természetesen ezek a próbálkozások az anyag és a gyártási segédanyagok bizonyos mérvű pazarlásával járnak, azonban ezt a veszteséget a munkavezető figyelmessége a legminimálisabbra szoríthatja le. Az okosan keresztülvitt kiválasztással minden üzemág és gyártási szakasz számára olyan gárda toborozható össze, melynek tagjai, ha állandóan változnak is, mégis mind mennyiség, mind minőség tekintetében kifogástalan produktív szolgáltatnak.

Látható, hogy a nehézségek rendkívül nagyok. Hogy mást ne említsünk, a munkások állandó váltakozása és különösen kezdetben a gyakorlatlan és tanulatlan turnusok gyors egymásutánban történt váltakozása a leggyakorlottabb vállalati vezető képességét is próbára teszi. Fokozza a nehézséget, hogy munkaerő szempontjából a legszelejtesebb népréteg kerül be a foglalkoztatóba. A dolog természetéből következik, hogy akiben még van elegendő munkaerő és képesség, az a nehezebb építőmunkákhoz kerül, aki pedig gyengélkedő, fizikailag leromlott, rokkant, erősebb munkára képtelen asszony, vagy leány, az a háziipari foglalkoztatóba nyer beosztást. A foglalkoztató ínségmunkás állománya tehát antiszelekció eredménye.

A vázolt nehézségek fokozottabb mértékben súlyosabbá teszik az ellenőrzést is, mely leginkább két szempontból szükséges. Egyik a megfelelő munkateljesítmény elérése, másik az anyag takarékos felhasználása, illetőleg a tolvajlások megakadályozása.

A parazitizmus, ami bármilyen segély ellenszolgáltatás nélküli kiosztásánál megejt némelyeket és a mi könnyű pénzszerezésre

csábítja azokat, akik nem munkából, hanem közsegélyből való életre akarnak berendezkedni, még a foglalkoztató küszöbén való belépésnél sem hagyja el a könnyelmű erkölcsi felfogású inségest, aki abban a hitben él, hogy a közületnek kötelessége őt eltartani és elruházni, úgy hogy valósággal merényletnek minősíti, ha tőle, a neki fizetett inségmunkabérért valaki munkát követel. El lehet képzelni, hogy az ilyen erkölcsi felfogású egyéntől milyen *nehéz* megfelelő munkateljesítményt kapni.

A másik ok, ami a figyelmes ellenőrzést szükségessé teszi, az a tolvajlás. Ez a jelenség minden üzemben fel szokott lépni, még a legjobban megszervezett magánüzemben is, hát még az inség-üzemnél, ahol a már említett antiszelekció révén a lakosság legalacsonyabb gondolkodású rétege verődik össze. Szerencsére, tiszteletreméltó kivételek szép számmal akadnak. Ez a kedvező körülmény jön a munkavezetőknek segítségére abban, hogy meg tudják akadályozni az elharapódzását.

Eddig nem is fordult elő komolyabb eset, csak egy-két fadarab, játékkatrész találtatott némelyeknél, – mind olyan esetek, amik minden üzemben előfordulnak, de aggodalomra nem adnak okot. Természetes, hogy az ilyen eseteket azonnal megtoroltuk. Ezeknek a jogtalanul eltulajdonított csekélységeknek az értéke alig említésre méltó pár fillér, de szigorúan kell örködni nehogy általánossá válják. Az anyag pazarlása, vagy eltulajdonítása a munkabérré jutó összeget csökkenti. Azok az inségesek tehát, akik az anyagot pazarolják, vagy éppen eltulajdonítják, az inségesek egyetemét károsítják meg.

Az ellenőrzést könnyebbé teszi a megfelelő munkabérendszert megválasztása. A legkedvezőbb a teljesítmény szerint való fizetés az úgynevezett akkord-rendszer, illetőleg a havonta kiutalt összegnek darabszámban való ledolgozása. Ez a rendszer leginkább javasolható. Előnyei szembetűnőek. A munkakedvet fokozza, mert napszámbérről jóval nagyobb összeg megkeresésére nyújt módot, illetőleg az egy óra járó keresetet rövidebb idő alatt végzi el és kiküszöböli azt az igazságtalanságot, hogy a szorgalmas és ügyes munkás is csak azt a minimumot kapja, mint a lusta és naplopó. A rossz példa ragadós lévén, napszámbér esetén az egyesek teljesítménye nem a csúcsteljesítményű munkásokhoz fog igazodni, hanem éppen a leggyengébb teljesítményeket követi. A verseny nem a jobb teljesítmény elérésére fejlődik ki, hanem az ellenke-

zöre. Mindegyik irigyli, ha – azonos kereset mellett – a társa kevesebbet dolgozik és igyekszik azt még kevesebbel túlszárnyalni. Ez a jelenség egy-két ízben megfigyelhető volt, különösen akkor, ha valamelyik műhelyrészben egy csomó laza, könnyelmű inségmunkás verődött össze. Ilyen alkalmakkor valóságos lustasági verseny fejlődött ki. Az egyszerűbb kalkuláció is nagy előnye e rendszernek.

Azonban hátrányai is vannak. A munkást hajszolja a nagyobb kereset reménye, gyorsan, esetleg túlgyorsan dolgozik és túlzott forszírozás az anyaggal való takarékoság és a gyártott cikk csinoságának, a precíz munkának a rovására megy. Több nyersanyag, több gyártási segédanyag fogy és kevésbé csinos lévén az árú, növekszik az amúgy is nagy nehézség, amit az eladás okoz. Még egy baj – ami ugyan valójában bajnak nem mondható – a nagy forszírozás miatt erősen megnövekszik a termelés, tehát az árú elhelyezése quadratikusan nehezzé lesz.

A forszírozott gyártás következtében az anyagszükséglet is megnövekszik, ami túlnagy és esetleg rendelkezésre nem álló tőke mozgósítását teszi szükségessé.

Az adminisztráció is nagy mértékben növekszik, mert a teljesítmények állandó felvétele, nyilvántartása, számfejtése nagy irodai munkát igényel.

A munkások szempontjából vizsgálva, az akkordnyomástól való félelem az, ami általában elidegeníti a munkásokat ettől a rendszertől. A piacokért folytatott nagy küzdelem gyakran rá is szorítja a magánvállalatokat erre a manipulációra, aminek a lényege az, hogy amint a munkás a forszírozás, szorgalom és a nagymértékben fegyelmezett ökonomiájú munkamozdulatok révén, nagyobb teljesítményt és így nagyobb bért ért el, leszállítják az akkordegység béreket. E módot ismételve, a munkás sohasem érhet el a liberálisan megállapított napszámbernél nagyobb javadalmazást.

Meg kell állapítani, hogy ez a veszedelem a foglalkoztatóban dolgozó inségmunkást nem fenyegeti. Egyrészt a foglalkoztató nem haszon elérését célzó, hanem altruista vállalkozás, nincs tehát kényszerítve arra, hogy az önköltségi árakat olyan mértékben szorítsa le, ami a nagy verseny folytán lenyomott eladási árak mellett még hasznot is hozzon. Másrészt miután a beosztott munkások nagy része vagy testileg, vagy egészségileg leromlott kon-

diciójú egyénekből áll, az intézmény népjóléti jellege nem engedi meg a túlzott forszírozást.

Harmadsorban: periodikusan váltakozó rendszer mellett még a legügyesebb munkás sem idegződhetik be annyira az ökonomikus és gyors mozdulatokra, ami szélsőségesen nagy teljesítményt, illetőleg ennek megfelelő túlzott keresetet eredményezne.

Akkordnyomás a foglalkoztatóban nem is fordult elő és az ínségmunkások nem is idegenkednek, sőt jó néven veszik, ha akkordmunkára nyernek beosztást, mert egy kis igyekezettel jobban keresnek, mint a napszámba osztottak.

A másik munkabérendszert a napszám, illetőleg órabérendszert. Ez a rendszer van általánosítva, a legjobban elterjedve. Ennek is megvannak az előnyei és hátrányai. Előnye az egyszerűség, kevés adminisztráció, a precíz munka, csinosabb árú, némi anyagmegtakarítás és a kisebb tőkeszükséglet. Igen nagy hátránya az az előbb már részletesen letárgyalt és a laza erkölcsi felfogásból következő szabotálás, amerikázás. Olyan üzemben, amely állandó és minden tekintetben jól kiválógatott munkásokból áll, ez a rendszer különösen alkalmazható.

Ha a foglalkoztatóba csupa komoly életfelfogású, a szó neves értelmében vett öntudatos munkás kerülne, kár lenne ettől az egyszerű bérendszertől eltérni. Tekintettel azonban a már említett antiszelekczióra, a többség nemcsak fizikai, de erkölcsi szempontból is selejtes munkás-rétegből rekrutálódik – ez az úgynevezett lumpenproletáriátus – mégis csak az akkord-bérendszert kell előnyösebbnek nyilvánítani. A törekvés tehát odairányul, hogy az akkordrendszert minden téren bevezessük. Hogy ennek micsoda előfeltételei vannak, a későbbi fejtegetések során megtalálja az olvasó.

Fontos megvizsgálni, milyen szempontok szerint kell az egyes gyártási ágaknak működniök, illetőleg milyen cikkek gyártandók az ipari ínségmunkaüzemben, mert az elv: a szociális célkitűzés adva van.

Az ebből folyó, üzemi szempontból kedvezőtlen körülmények lerögzítették és csak kismértékben változtathatók. Nem mindegy tehát, hogy mit gyárt egy ínséges ipari foglalkoztató. A technikus feladata, hogy olyan gyártási ágazatokat keressen, amelyek simulnak a szociális elvből folyó kedvezőtlen üzemi körülményekhez. Ha a körülményeket kedvező üzemi lehetőségek

elérése céljából túlságosan meg akarná változtatni, akkor ez éppen a legfőbb szociális elvre hatna vissza nagyon károsan. Illusztrálásképpen egy példa: nem lehet izzólámpát, vagy pl. művészi porcellánfigurákat gyártani, mert ezek oly cikkek, melyeknek gyártása komoly tanuló munkában eltöltött hosszú inasestendőket igényel. A betanulásra pedig idő nincsen. De ha volna is, száz és száz ínségest, – váltakozó rendszerrel – lehetlenség betanítani, így pedig kútba esnék a „mindenkinek kell egy falat kenyér” fontos szociális elv.

A szociális szempontok mellett éppen olyan mértékben fontosak az üzemi, kereskedelmi szempontok is. Próbáljuk meg e majdnem homlokegyenest ellenkező szempontok között kompromisszumot létesíteni és ennek a szellemében konkrétan pontokba sorolva felvázolni azokat a követelményeket, melyeknek kielégítéséről egy ipari ínségmunkaüzem munkaprogramjának összeállításánál gondoskodni kell:

1. Eladható legyen a cikk.
2. A gyártás akkordírozható legyen.
3. Nagyobb előtanulmányt, vagy ügyességet ne igényeljen.
4. A munkások válthatók legyenek.
5. Helybeli iparnak, kereskedelemnek, – tovább menve – hazai magángazdaságnak versenyt ne támasszon.
6. A munka otthon is elvégezhető legyen.
7. Sem piszkos, sem megalázó, vagy túlságosan megerőltető ne legyen.

Az 1. ponthoz kommentárt fűzni felesleges.

A 2. ponthoz fűzhető reflexiókat is már az eddigi tárgyalás folyamán nagyrésztben kimerítettük. Gyártást akkordírozni csak tömegtermelés esetén lehet. Tartózkodni kell tehát a speciális és különböző alakú, illetőleg méretű cikkek gyártásától. Ha valamely üzem ily változatos cikkek gyártására kényszerül, akkor még napszámberrendszer esetén is a teljesítmény csökkenésével számolhat. Minden különböző alak, forma, méret újratekészt, beállítást új és szokatlan munkamozdulatokat igényel és az egyes darabokra eső munkaidő szükségképpen növekszik. Elég, ha a nagy tömegtermelésre, széria gyártásra berendezett amerikai gyárak kedvező helyzetére mutatunk rá az európai speciális termelésre berendezett gyárakkal szemben.

Fontos, hogy csak olyan cikkeket gyártson az állandóan

váltakozó munkásokkal terhelt inségüzem, amely cikkek gyártásának elsajátítása rövid időt igényel. Különösen az üzem megindulásakor az egymást váltó turnusok csupa képzetlen munkásból verődnek össze és miután a beutalások nem üzemí, hanem szociális szempontból történtek, vajmi kevés a bekerülő munkások között a fiatal, értelmes, ügyes és tanulékony. A többség a kevésbé ügyesebből, továbbá idősebb napszamos és napszamosasszonyból áll, akiknek a tanulékonyága és kézügyessége a primitív és nehéz munkában eltöltött élet után már majdnem a nullára csökkent.

A 4. pont az előbbinek a következménye. Nagyon fontos az 5. követelmény, de betartása nagyon nehéz és a helyi termelés és kereskedelem alapos ismeretét kívánja meg. Lehet azonban olyan gyártási ágakat felfedezni, amelyeket helybeli iparosok nem kultiválnak, úgyhogy a foglalkoztató üzem részéről a polgárokat fenyegető konkurrencia és munkaelvonás kikerülhet.

Ezen a követelményen túlmenőleg meg lehet honosítani olyan üzemágakat is, melyek nyersanyagszükséglete, a helyi piacon fellépő kereslet révén, ez anyagok magasabb árnívóját eredményezi. Előfordulhat az is, hogy egy helyesen megválasztott üzemág olyan anyagokban is keresletet teremt, mely anyagok eddig a piacon nagyon kedvezőtlenül feküdtek, vagy irántuk kereslet egyáltalán nem jelentkező, eladhatók nem voltak.

Ilyen cikk pl. a fűzvesző-, illetőleg a tengeriháncs. Előbbi csak kevésbé, utóbbi pedig egyáltalán nem volt értékesíthető addig, míg a foglalkoztató révén nem lépett fel kereslet irántuk.

Ami helyi viszonylatban áll, – természetesen még nagyobb körülményeket feltételezve, – megáll az országos viszonylatban is. Elsősorban helyi, azután hazai nyersanyag feldolgozását kell és lehetőleg semmi külföldit nem szabad programmba iktatni és főleg olyan cikkeket gyártani, amelyekben behozatalra szorulunk.

Még tökéletesebb, ha olyan cikkeket sikerül előállítanunk, amelyek külföldön is elhelyezhetők. Utalunk ennél a tételnél a foglalkoztató által gyártott Svájcba exportált kézimunka és varrottas árukra.

Belátható, hogy lehetséges olyan üzemterv megállapítása, mely lehetővé teszi a magángazdaságot érintő konkurrencia elkerülését. Az erre való törekvés állandóan az előtérben állt. Sőt a nyers- és segédanyagoknak a helyi iparnál és kereskedelemnél történt beszerzése, valamint a foglalkoztató gyártmányainak a helyi keres-

kedelemnél bizományban vagy készpénzre történt elhelyezése direkt úton segített elő, hogy a helyi magángazdaságok lankadt érhálózatában a keringés meg ne álljon. Ugyanez történt indirekte a fogyasztásból már régen kiesett néprétegeknek ismét fogyasztóképpessé tételével.

Fontos törekvés az is, hogy olyan munkát vegyünk programba, mely otthon is elvégezhető. Nagyon sok érv szól emellett. Nagy tömegről lévén szó, annak egy helyen – műhelyekben – való elhelyezése nagy helyiséget igényel, ami esetleg nem is áll a közület rendelkezésére. Túlzsúfolás esetén pedig az egészségügyi követelmény szenved. A foglalkoztatás háziipari jellege is az otthoni munka mellett szól. Cél egyidejűleg az is, hogy az inséges olyan ipart sajátítson el, amit később minden nagyobb tőke, vagy befektetés nélkül otthon is űzhet és ami őt ismét gazdaságilag önmagában megálló egyeddé teheti és leveheti a közületről a gondot, amit az inséges egyén felsegítése és munkához juttatása okoz. A szociális szempontból pedig inséget szenvedő nőkre jelent előnyt, akiknek az önmagukról és családjukról történő gondoskodáson felül, még anyáknak és háziasszonyoknak is kell lenniök. Otthoni munka esetén minden kötelességüknek eleget tehetnek.

Az utolsó követelményt nem kell bővebben magyarázni. Egy inséges foglalkoztató üzem, ahol leginkább nők, öregek nyerne munkát és ahová az inséges családok, esetleg fiatal gyermekeiket küldik, feltétlen el kell kerülje az olyan üzemágazat létesítését, amely túlnagy teljesítményt követel az elgyengült szervezettől. Megállapítható, hogy az inséget szenvedő munkásokban nincs is ellenszenv a foglalkoztatóban előforduló munkákkal szemben és határozottan észlelhető a foglalkoztató favorizálása egyéb inségmunkákkal szemben.

A gépies berendezkedés mellőzése is fontos és az észszerűség irányította költségszámítás óvatos figyelembevétele mellett olyan munkák választandók, amelyekben nagymennyiségű emberi munka akkumulálható.

A foglalkoztató munkáslétszáma erős ingadozásokat mutat. Lehet mondani, hogy a gazdasági helyzet jóságával fordított arányban áll. Javuló helyzet mellett a szám csökken, rosszabbodó gazdaság következtében emelkedik. Legnagyobb értékét eddig 1932 december havában érte el, amikor az ötszáz főt is meghaladta a foglalkoztatóban dolgozó inséges munkások száma. Karácsonytól

kezdve kisebb-nagyobb kilengésektől eltekintve, a létszám állandó csökkenést mutat. Remény van arra, hogy a nyár folyamán a létszám minimális lesz és nem haladja meg az 1932 nyarán volt 50-80 létszámot. Elképzelhető, hogy az ilyen hirtelen létszámú lökések mennyire megnövelik a gondot, amit a tömegeknek produktív munkával való ellátása okoz. A különböző üzemágak megválasztásához ezek a hirtelen létszámlökések egy újabb szempontot szolgáltathatnak.

A foglalkoztatóban gyártott cikkek értékesítése tagadhatatlanul nagy gondot okoz. Elsősorban a helyi piac megszervezése javasolható. Gyárjellegű, vagy termelési üzembről lévén szó, a detail-eladás alig jöhet számításba. Legajánlatosabb értékesítési módnak látszik a termelvényeknek a helyi kereskedőknél való elhelyezése. Tőkeerős kereskedőknél ez lehet készpénzeladás, tőkeszegény kereskedőnél pedig hitelüzlet. Az értékesítés kérdésében bekapcsoltuk a szociális szempontot olyan esetekben, amikor egyes elszegényedett, még kellő bonitással sem rendelkező kereskedőknek bizományi hitelt nyújtottunk. Ezáltal tőkebefektetés nélkül áruhoz jutottak és még az árú kimaradásának rizikója sem terhelve őket, lehetőségük volt arra, hogy üzletüket tovább vezessék. Nem egy elszegényedett piaci és vásároló kereskedő jutott így az életet jelentő áru-raktár birtokába és szabadult meg a veszedelemtől, hogy a hatósági eltartásra szoruló ínségesek sorsára jusson. Ezeknek a bizományi áru-kihelyezéseknek a jellegét nem annyira az üzleti, mint inkább szociális érdek adta meg. Ínségbe jutott munkanélküli ügynököket is gyakran alkalmaztunk.

Az eladási ár kalkulációhoz az önköltség-számítás adta meg az alapot. Ettől azonban fölfelé, vagy sok esetben lefelé is el kellett térnünk a piaci helyzet esetleges kényszere miatt. Az ár-kalkulációnál nem fektettünk túlságos nagy súlyt a jövedelmezőségre. A jövedelmezőség növelése nem jelenti szükségképpen a termelékenység növekedését, mert ezt csak behatóbb munkával, találékonysággal lehet megnagyobbítani. Mi inkább az igazi termelékenység, a tényleges produkció növelésére fordítottuk a nagyobb gondot.

A helyi piac mellett igénybe kell venni a vidéki, vagy éppen külföldi piacokat is, különösen abban az esetben, ha a foglalkoztató termelés olyan nagy arányokat ölt, hogy a gyártmányok elhelyezésére a helyi piac kapacitása nem elegendő. Ilyen esetek-

ben kiállítások rendezése, mintakollekció küldése és a megfelelő szakmabeli kereskedőknél az áruk közvetlen ajánlása látszik célszerűnek. Látnivaló, hogy az ínséges foglalkoztató üzem a vállalkozóí tevékenység minden ágát felöleli.

A foglalkoztató szempontjából az áru-elhelyezés egy rendkívül fontos módja az ínségeseknek való eladás. Az esetek túlnyomó részében ez hitelezés útján történik és e tartozás törlesztését az ínségmunkabérből vonják le, illetőleg munkával fizetnek. E hitelek nyilvántartása természetesen pontos könyvvezetést igényel. A könyvelést a kerületi irodákban végzik és ugyancsak ott intézik a munkalapon az üzem által igazolt teljesítménynek megfelelő kereset számféjtését és utalványozását. Ugyancsak itt eszközlik a tartozásokra való levonásokat is.

Az ínségesek részéről megnyilvánuló kereslet nagyon sok irányú és felöleli a foglalkoztató minden üzemágát. Lábbeli javítások, új cipők, bakkancsok, munkásingek, fehérneműek, munkaruhák, kosarak, seprők, gyermekruhák, vásznak, gyermekjátékok, kisebb asztalosárúk rendelése napirenden van. Sok ízben megtörtént, hogy az ínséges asszonyok vásznat vettek előlegképpen, amit odahaza kézimunkákká dolgoztak fel és haszonnal értékesítettek. Megtörtént az is, hogy vállalkozóbb szellemű ínségesek egész munkabérüket seprőben, vagy játékban kérték ki, amiken; haszonnal adtak túl. Így részben megvalósult az ínségesek önállóságának elve.

Legnagyobb probléma a jövőt illetően, a foglalkoztató üzemének racionalizálása. Ez erősen érezhető nagy hiány, amit a néha abnormis létszám és a hirtelen változó létszámcsökkenések idéznek elő. A gazdálkodás lényegét tekintve, észszerű folyamat és ezért bármely üzem gazdálkodása a termelés helyes vezetésére, a termék minőségének javítására és költségeinek csökkentésére irányul. Minthogy a termelést mindenkor költségek kísérik, a racionalizálásnak leghatalmasabbi eszköze a költségek céltudatos csökkentése. Ennek módja a munkamenet tanulmányozása, az ínségesek kellő kioktatása és a teljesítménnyel kapcsolt bérrendszer. Károsan befolyásolja az üzem határfokát a munka- és anyagköltségek minden meg nem okolt tétele. Beletartozik a racionalizálás folyamatába a gondos anyaggazdálkodás és az üzem minden fázisának pontos egymásbaillesztése a gyártás egyszerűsítésével és az alkatrészeknek típusokra való visszavezetésével.

A háziipari foglalkoztató Pécs város szociálpolitikájának egyik modern alkotása A szociálpolitika nemcsak segélyek osztásával kívánja a bajokat elkerülni, hanem egy célszerű intézmény létesítésével akar a munkához, vagy ami ezzel egyértelmű az élethez való jogosultságnak reális alapot adni

A foglalkoztatás szükséges, a fenntartás indokolt és elkerülhetetlen mindaddig, míg a közgazdaság módot nem nyújt arra, hogy a társadalom tagjai munkához jussanak

Munkaberek. Azok kifizetése

A szükségmunkák bérének megállapítása nagy körültekintést kívánó feladat A berek nagyságának általában igazodnia kell a munkapiacian kialakult berek nagyságához Azoknál alacsonyabb nem lehet, mert e? esetleg a munkapiacian is leszállítana a berekét, de nagy óbb se, mert ez arra vezetne, hogy mindenki szükségmunkára igyekezne bejutni Azt kellene hinnünk, hogy a szuksegmunkaberek emelése jótékony hatással lenne az általános bernivo emelkedésére, de ez nem áll, mert a munkaadók barmikor kapnak vidéki munkásokat Ezt láttuk Pécssett az idei, tavaszi szőlőmunkáknal A városi munkások l 60-2 pengőn alul nem vállaltak munkát, mert hiszen a város is ennyi napszámot fizetett es akkordbereit ekkora napi keresethez szabta, ezért a szolokban mindenütt vidékről bejött munkások dolgoztak, akik l pengőt, l pengő 20 fillért is elfogadtak egy napi munkáért, amellet nem ragaszkodtak 8 órai munkaidőhöz, hanem napkeltétől napnyugtáig dolgoztak

Ugyanezen okból nem alkalmazkodhatunk a munkapiacian kialakult legnagyobb berekhez sem A munkák szükségmunka jellege kívánja, hogy a legalacsonyabb berekhez alkalmazzuk a szükségmunkák béreit is Ezzel meg nem rontjuk a rendes munkabereket, de erősen megrostáljuk a szükségmunkára jelentkezőket Csak a leginkább rászorulók fognak jelentkezni

A szükségmunkán semmiesetre sem célszerű napszámbert (általában időbert) fizetni Nem válogatjuk szorgalom, munkakészség szerint az embereket s a 10-12 napos váltói endszer sem növeli túlságosan a munkások szorgalmat és lelkiismeretességét A kevésbe szorgalmas munkanélkülieket is foglalkoztatnunk kell mert legtöbbször egész családjuk léte függ ettől

A megkeresett munkabereknek csak egy részét fizetjük ki

késpénzben – általában körülbelül a felet – a többi pedig élelmiszerben, tüzelőben és ha az ínséges ken, ruhafélében

Az 1931 február hó 22-en kelt 4 196/1931 számú polgármesteri rendelet szerint a magános, vagy nos, de gyermektelen insecmunkas havonta 2 50 pengő értékű eleimet, lakbérre 10 P-t, apróbb kiadásokra 2 50 P-t kapott Mivel ekkor az ínségmunkánál napszámban dolgoztak és 2 50 P napszámot kaptak, minden hónapban 6 napot dolgozhattak A 3-4 tagú család 5 P-t, az 5-6 tagú 7 50 P-t a 6-8 tagú 10 P élelmet kapott, ennek megfelelően 7-8, illetve 9 napot dolgozott a családfő 1931 őszén a napszámot 2 40 P-re szállítottak le, ettől kezdve azonban a magános férfi 10 napot dolgozhatott, 3-4 tagú család 12 napot, az 5-6 tagú 14 napot, a 7-8 tagú 16 napot stb.

1932 tavaszán megkezdődött az akkord-rendszerre való átérés. Ugyanekkor a napszámért 1 60 P-re szállítottak le A szakmunkások 25-30 filléres órabért kaptak

A ma érvényes elosztótáblázat a következő

1 személyre			3 személyre		
	P	f		P	f
Késpénz	14	—	Késpénz	14	42
Eleiemért 75 dkg a 2 50 P	7	50	Eleiemért 1 kg a 2 50 P	10	—
Tüzelőért Fa 100 kg a 0 355 P	2	50	Tüzelőért Fd 100 kg a 0 355 P	2	50
			Tüzelőért Dauszen 50 kg a 0 38 P	1	88
Összesen	24	00	Összesen	28	80

5 személyre			7 személyre		
	P	f		P	f
Késpénz	14	77	Késpénz	15	27
Eleiemért 1 5 kg a 2 50 P	15	—	Eleiemért 1 75 kg a 2 50 P	17	50
Tüzelőért ba 100 kg a 0 3a5 P	2	50	Tüzelőért Fa 1,0 kg a 0 355 P	3	75
Tüzelőért D o szén 35 kg a 0 38 P	1	33	Tüzelőért Di szén 50 kg a 0 38 P	1	88
Összesen	33	60	Összesen	38	40

9 személyre	P	f	11 személyre	P	f
Készpénz	15	92	Készpénz	16	12
Eleiemért 2 kg. 25 dkg. a 2 50 P	22	50	Eleiemért 2 kg. 25 dkg. a 2 50 P	25	—
Tüzelőért Fa 100 kg. a 0 355 P	2	50	Tüzelőért Fa 200 kg. a 0 355 P	5	—
Tüzelőért Dio szén 60 kg. a 0 38 P	2	28	Tüzelőért Dio szén 50 kg. a 0 38	1	88
Összesen :	43	20	Összesen :	48	—

Az élelmiszeradagok a következők
Pécs szab. kir. város polgármesterétől.

Pécs szab. kir. város polgármesterétől.

sz.

193

UTALVÁNY.

pécsi lakosnak, végzett munkája ellenértéke fejében

1 egynegyed	1/4	lel	1 egy	2 kettő	kg. knst.-cukor
1/2 egynegyed	1/8	fél	1 egy	2 kettő	kg. zsír
2 kettő	4	negy	8 nyolc	16 tizenhat	kg. fozóhszt
5 öt	10	tíz	20 húsz	40 negyven	kg. burgonya
1/2 fél	1	egy	2 kettő	4 négy	kg. hagyma
1 egy	2	kettő	4 négy	8 nyolc	kg. bab
2 kettő	4	négy	8 nyolc	16 tizenhat	kg. kény erliszt

Idadandó.

Pécs, 193 évi

hó n.

ρ. II.

A polgármester nevében :

Az első négyszögben levő adat az úgynevezett „negyedes” élelem, értéke 2 50 pengő, a második „feles” élelem 5 pengő, a harmadik „egykilós” élelem 10 pengő, a negyedik „kétkilós” J-lelem 20 pengő. Az élelmiszereket, a tüzfát és a szénét kezdettől fogva házikezelésben osztottuk ki. A város kereskedői több ízben kérték, hogy ezt a rendszert változtassuk meg és a terme-

szetbeni segélyeket az ő közbenjöttükkel adjuk ki. A Városok Kongresszusának 1932 év őszén tartott szakértekezletén is hangzottak el felszólalások emellett a rendszer mellett.

Mi az egyik előnye és mi a másiké?

A házikezelés előnyei:

a) olcsó nagybani beszerzés. Egész téltre ellátjuk magunkat élelmiszerekkel. Mivel egyik kiskereskedő sem tud ilyen nagymennyiségű árut beszerezni, nem is kapják azt olyan jutányos áron. Ha a beszerzést magunk végezzük és csak a kiosztást bizzuk a kiskereskedőkre, ez az előny természetesen megmarad,

b) jóllehet a kezelés és csomagolás költségeit hozzászámítjuk az árakhoz, mégis körülbelül 7-20%-kal olcsóbban adhatók az élelmiszerek a kiskereskedelmi árnál; részint a beszerzés olcsósága miatt, részint azért, mert nincs üzleti haszon,

c) egyszerűbb a kezelés, nem kell 10-15 kereskedőt ellenőrizni, hogy ugyanazt az árut adja-e, nem ad-e helyette rosszabb minőségűt, vagy esetleg luxuscikkeket, alkoholt, nem kényszeríti-e a munkásokat arra, hogy egyidejűleg más árut is vásároljanak, nem tartja-e vissza az utalványt valamilyen adósság törlesztésére stb.

A kereskedők útján való kiosztásnak egyetlen előnye, hogy a kereskedőket megnyugtatja. Erre tényleg szükség van. A kiskereskedők azzal, hogy az ínségeseknek hiteleznek, sokat segítenek azok helyzetén. Méltányos, hogy legalább is vevőkörük megtartásához hozzásegítsük őket.

Ha tehát lehet módot találni arra, hogy az utóbbi rendszer hátrányait kiküszöböljük, ha azt olcsóbbá és az ellenőrzést egyszerűbbé tudjuk tenni, helyes és szükséges a központi házikezelés megszüntetése.

Az ínségesek nem vették szívesen azt, hogy bérüknek csak egy részét kapták meg készpénzben. A tiszta készpénzben való kifizetés nagyobb függetlenséget biztosított volna nekik.

Az ínségmunka célja azonban a nélkülözhetetlen életszükségletek biztosítása. A készpénzben való kifizetés nagyon sok esetben a család romlását is okozhatja.

A munkás megélhetése bizonytalan, egyszer keres, egyszer nem, alig van reménye arra, hogy takarékoskodással tőkét, vagyunkát gyűjthessen, mindig nagyon rendszertelenül élt és rendszertelenül költött. Ma, amikor a mindennapi falat kenyér is bizonytalan, még

kevésbé képes takarékoskodni és nagyon könnyen az alkoholizmus karjai közé kerül. Ha pedig a családfő elissza az amúgy is nagyon kevés keresetet, mi lesz a gyerekekkel?

Bizonyos, hogy az élelmiszert, tüzelőt is el lehet adni, de ennek valószínűsége nagyon csekély. Természetesen vannak kivételes esetek mikor az egész keresetet készpénzben kell kiadni, pl. nagyobb lakbérhátralék, kilakoltatás, sürgető adósság stb. miatt. Ilyenkor megvizsgáljuk, hogy a kérelem indokolt-e és a készpénzben kiadott összeg hováfordítását is ellenőrizzük.

Az ínségeseknek olyan kéréseit, hogy élelem helyett tüzelőt, fa helyett szénét adjunk, vagy fordítva, teljesítettük.

A keresetből le kell vonni kiadott előlegeket. A munkalap ledolgozása alatt kiadott előleget, ha pénz volt, a készpénz, ha élelem, az élelem járandóságából vonjuk le. A régebben kiadott és nagyobb előlegeket az egész keresetből számítjuk le és a fennmaradó összeg felét adjuk élelemben, felét pénzben. Általában a kereset feléig terjedhet csak a levonás. A rendkívüli, nagyobb előlegeket külön „előlegre”-jelzésű munkalapokkal dolgoztatjuk le. Ilyenkor a kereset összegének kb. 90%-át szoktuk levonni. Ezt azonban a táblázatban feltüntetett munkán felül kapja az ínséges.

A bérfizetésnek ez a módja meglehetősen kidomborítja annak segély-jellegét. Arra törekszünk, hogy ínségmunka helyett rendes munkát adjunk a munkanélkülieknek, A cél, csökkenő munkaidővel, de mégis állandóan foglalkoztatni őket.

Ha ez sikerül, az ínségakciós irodák munkaközvetítőkké, a szükségmunkák rendes közmunkákká, vagy ami még kívánatosabb, szövetkezeti magánmunkákká változnak át, ezzel a bérfizetés segély-jellegének utolsó maradványa is eltűnik és át kell majd térnünk a tiszta készpénzben való fizetésre.

A munkanélküliek egészségügyi ellátása.

A m. kir. munkaügyi és népjóléti miniszternek 1932. évi január hó 2-án kiadott 2-1932. Ein. számú rendelete következtében, amely 1931. évi szeptember hó 1-től kezdődően visszamenő hatállyal az ínségakció során szükségmunkát végző egyének betegségi, baleseti, valamint rokkantsági, özvegység i, árvasági biztosítási kötelezettségének a szüneteltetését rendelte el, az ínségmunkások egészségügyi ellátása teljesen a városra hárult.

Anyagi szempontból újabb megterhelést jelentett ennek a feladatkörnek az ellátása, éppen akkor, amikor a gazdasági helyzet súlyosbodása folytán az ínségesek egyre növekvő számával és a nyomorenyhítésnek folyton nyomasztóbb súllyal reánk nehezülő problémájával kellett megküzdeni. Röviddel ezelőtt jelent meg ugyanis a m. kir. kormány 6.000/1931. számú rendelete, amely 1931. évi november hó 1-től kezdődően a szegény betegek részére rendelt gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök költségeinek, továbbá a ragályos és hevenyfertőző betegségek ellen való védekezés költségeinek viselésére kötelezte a városokat (községeket). Azelőtt az előbbieket teljes egészében, az utóbbi költségeket fele részben az országos betegápolási pótaból befolyó jövedelemből maga az állam fedezte.

A törvényhatósági bizottság feliratára és többszöri utánjárásra sem nyertünk a népjóléti minisztérium részéről a további hozzájárulás mértékére nézve határozott ígéretet és amiben azóta ezen a címen a kormányhatóságtól részesültünk, az a korábban élvezeti állami támogatástól messze elmaradt.

Jóllehet, az említett kormányhatósági rendelkezés érzékeny terhet jelentett a városra, mégsem zárkózhattunk el az elől, hogy a szociális gondozás széleskörű rendszerével kapcsolatosan az ínségmunkások ellátásának körét is kiépítsük. Az a törekvés lebegett a szemünk előtt, hogy az ínségmunkálatok során foglalkoztatott, betegség, baleset vagy fiziológiai állapot folytán teljesen vagy részben munkaképtelenné vált egyének és családtagjaik részére legalább is megközelítőleg ugyanazokat a kedvezményeket biztosítsuk, őket mindazokban a szolgáltatmányokban részesítsük, amelyeket az állandóan munkában álló egyének a betegségük és baleset elleni törvényes biztosításra vonatkozó rendelkezések révén élveznek.

Az ínségesek egészségügyi gondozása természetesen csak addig a határig terjed, ameddig a helyi lehetőségek engedik. Amíg az Országos Társadalombiztosító Intézet kötelékébe tartoztak az itteni ínségmunkások, addig nyitva állottak előttük az intézetnek az ország különböző területén levő gyógyintézetei, gyógyfürdői, üdülőtelepei, amióta azonban Pécs városa gondoskodik ezen a téren is róluk, a legtöbb esetben kénytelenek beérni azokkal a szolgáltatásokkal, amelyeket a helybeli egészségügyi intézmények útján nyernek. Bár Pécs városa, az egyetemi klinikák, különböző

filantropikus intézmények és az egészségügyi mintaváros szervezete révén az elsőrendű egészségügyi követelményeknek a mai kor nivójához mérten megfelelni képes, a lokális keretek közé szorítva, mégsem érjük el azt a széleskörű társadalomgondozást, amelyben a biztosítás hatálya alá eső munkások az 1927. évi XXI. t.-c. eredeti rendelkezései szerint részesülhetnek.

A mi egészségügyi gondozásunk módszere más tekintetben is eltérést mutatott az OTI keretében nyújtott munkásgondozástól. Az OTI ugyanis táppénzben részesíti azt a munkást, aki betegsége folytán keresetképtelenné válik, tekintet nélkül arra, hogy van-e családja, vagy nincs és családjának tagjai keresetképesek vagy keresetképtelenek-e? Ezt a rendszert azonban takarékosági okokból nem követhettük. Az ínségakció során létesített szükségmunkálatok 80 százaléka olyan egyszerű munkatevékenységből áll, amilyent minden egészséges ember előzetes gyakorlat, vagy előképzettség nélkül el tud végezni. Azt a gyakorlatot honosítottuk meg, hogy ha például a családfenntartó apa beteggé vált, munkába állítottuk helyette a felnőtt fiát, esetleg a feleségét, vagy más családtagot. Ezek a családfő helyettesítők azután megkereshették azt az összeget, amelyet egy ugyanolyan számú tagból álló család részére előírányoztunk. Ennek a gyakorlatnak a követését azért is kívánatosnak tartottuk, mert kiemeltük azt az „elvet, hogy támogatás csak munka fejében jár és amellet a családi összetartozás érzésének erősítésére is szolgált.

Szem előtt tartva az 1927. évi XXI. t.-c. 30. §-ában foglalt felsorolást, az ínségesek a saját részükre betegség esetén a következő támogatást igényelhetik:

1. Az orvosi gyógykezelést a városi (kerületi) tiszti orvosoktól, akik erre az 1876. évi XIV, t.-c. 145. §-a értelmében kötelesek.

2. Elnyerhetik a közgyógyszer ellátás terhére adható gyógyszereket és gyógyászati segédeszközöket a 400/1932. sz. N. M. N. rendeletnek megfelelően.

3. Keresetképtelenséggel járó betegség esetén, amennyiben családjuk egy másik tagja őket nem helyettesítheti, segélyben részesülhetnek.

4. Ha gyógyintézeti kezelés válik szükségessé, az ínségmunkások a nyilvános betegápolási pótdó terhére kórházi, klinikai

ápolásban részesülhetnek, tekintet nélkül arra, hogy az ápolás mennyi időre terjed.

Az ínségakció női gondozottjai nemcsak betegség esetén részesültek a város részéről támogatásban, hanem akkor is, ha az anyai kötelességüket teljesítették. Segítségükre voltak ilyenkor a hatósági szülésznök, a hatósági orvosok, az egyetemi szülészeti klinika. Rendkívül nagyértékű az a támogatás is, amelyet az Országos Stefánia Szövetség helybeli anya- és csecsemővédő intézetei részéről nyerek. Kiterjesszkedtünk a terhesség és gyermekágy folytán munkaképtelenné vált nő családjára is. Segély alakjában kapta meg az egész család megélhetéséhez szükséges támogatást az ilyen időlegesen keresetképtelenné vált nő, aki az egész család fenntartásáról egyedül maga gondoskodott. Ezenfelül kedvezményesebb elbánásban részesítettük azt az ínségmunkás férfit, akinek neje gyermekágyban feküdt, oly módon, hogy a többenél hosszabb ideig tartottuk munkában.

Külön ki kell emelnünk azokat a juttatásokat, amelyekben az üzemi balesetet szenvedett ínségmunkások és családtagjai részesülnek. Természetesen megkapta a szerencsétlenül járt ínségmunkás a szükséges orvosi gyógykezelést, gyógyszereket, gyógyászati segédeszközöket, továbbá segély alakjában azt a támogatást, amely a gyógykezelés befejeztéig a saját és családja létfenntartásához szükséges volt.

Abban az esetben, ha az üzemi baleset folytán a munkás akár teljesen, akár részlegesen, de állandó jelleggel munkaképtelenné válik, az 1927. évi XXI. t.-c. a gyógykezelés befejeztétől rendszeres életjáradék alakjában ad kártalanítást. Az ínségmunkás halála esetén ez a járadék az özvegyet, illetve a gyermekeit illeti meg. A balesetet szenvedett ínségmunkások és hátramaradottjai járadékszerű kártalanítását nem tartottuk célszerűnek. Ezen rendszer mellett ugyanis a kártalanításból származó teher még évtizedek múlva is a városra nehezedett volna. Nem tévesztettük azonban szem elől azt, hogy az ínségesek foglalkoztatása voltaképpen egy kényszer kitermelte, ideiglenes jellegű intézmény, amely a mai gazdasági válság örvénylő folyamát hidalja át. Nem kívánatos, hogy a normális gazdasági életrend beálltával – amelynek bekövetkeztét rendíthetetlenül hinnünk kell – még mindig álljanak fenn olyan terhek, amelyek a mai kedvezőtlen idők folyamányai. Ezért sokkal megfelelőbbnek találtuk a balesetet szenvedett

dett, illetve hozzátartozóinak egyösszegben való kártalanítását és pedig nagyobb anyagi teher elkerülése céljából az egyik magán-biztosító társaság szerződése útján. A megállapodás értelmében – mely nyilvános írásbeli versenytárgyalás eredményeként jött létre – a biztosító társasággal nem közöltük az állandóan változó ínségmunkások személyét, hanem csak az egy időben dolgozó átlagos számát, s a biztosítási díj pedig az egész év folyamán az ínségakció keretében kifizetett munkabérek fél %-ában nyert megállapítást. A kártalanítás maximuma 1000 pengő volt és a keresetképtelenség mértéke szerint %-szerűen változott. A tapasztalat igazolta feltevésünk helyességét, mert a kártalanításoknak ezt a módját az érdekelt munkások is megnyugtatólag és relatíve kielégítőnek tartották.

Objektív szemmel összehasonlítva az 1927. évi XXI. t.-c.-ben szabályozott társadalomgondozást, az ínségmunkások egészségügyi gondozása címén lehetővé váló juttatásokkal, feltétlenül az intézményes társadalomgondozást illeti meg az elsőbbség. Ez a létesülés óta eltelt 25 év anyagi és gyakorlati munkájának szociális produktumaival rendelkezik s így természetesen úgy minőségileg, mint mennyiségileg nagyobb értékű, változatosabb és szélesebbkörű ellátást nyújthat gondozottjainak. Ehhez járul, hogy az intézményes társadalomgondozásnak kizárólag erre a célra felépített apparátusa van, így tehát gondozottjainak ellátását rendszeresebben és gyorsabban tudja lebonyolítani, mint más természetű munkateendőkkel is megterhelt hatósági orvosok és a közigazgatási tisztviselők. A munkások érdekei szempontjából tehát kívánatosabb, hogy egészségügyi gondozásukat továbbra is az OTI lássa el, minthogy a jelenlegi rendszer álljon továbbra is fenn.

Az említett 2/1932. eln. számú N. M. N. rendelet megszüntette az ínségmunkások rokkantság és öregség esetére szóló biztosítási kötelezettségét is. Az 1928. évi 40. t.-c. rendelkezései értelmében a törvény szerint megillető járulékra csak annak a munkásnak van igénye, aki a biztosítási járulékot 200, illetve 400 munkahéten át munkaadója útján leróta és a várománya ép. Az a munkás, aki egy éven át legalább 13 munkahéten nem fizetett járulékot, az a már korábban szerzett várományát is elveszíti. A mai folyton romló gazdasági viszonyok mellett, amikor a munkaadók tábora egyre kisebb közre szorul, mindinkább nehezebbé válik a munkások részére, hogy a törvényes minimumként előírt 13 héten át járulékfizetési kötelezettséggel járó alkalmaztatásukat

felmutatni tudják s így folyton több és több munkás elé mered fenyegetőleg annak a lehetősége, hogy veszendőbe megy az az anyagi áldozat, amelyet csekély bérükből éveken át megrokkánásukra, vagy öreg napjaikra tekintettel hoztak.

A Magyar Városok Országos Kongresszusa az elmúlt év őszén a m. kir. kormányhoz intézett felterjesztésében foglalkozott az ínségmunkások egészségügyi ellátásának és szociális biztosításának problémájával is. Rámutatott ekkor arra, hogy a súlyos anyagi nehézségekkel küzdő OTI költségvetésének hiányait az államkincstárnak kell pótolnia. Ha tehát az állam jelentős anyagi áldozatokat kénytelen hozni ennek az intézménynek a fennmaradásáért, megkívánhatja, hogy ennek ellenértékeként az OTI is hozza meg a maga áldozatát legalább az ínségnyhító akciók megkönnyítése terén. Azt a javaslatot tette azért, hogy az államhatalom kötelezze az Országos Társadalombiztosító Intézetet – mintegy ellenértékeként az államtól nyert anyagi támogatásnak – a téli ínségakció idején az ínségmunkások ingyenes egészségügyi gondozására, vagyis arra, hogy akár tőlük, akár a községektől, városoktól, mint munkaadóktól bármilyen összegű járulékot is követelnek, mindazokat a szolgáltatásokat adja meg, amelyeket a biztosított munkások és azok családtagjai élveznek.

Ha ennek a javaslatnak megfelelő kormányhatósági rendelkezés a közismert anyagi nehézségek miatt nem is történne s az ínségmunkások egészségügyi gondozását az OTI keretein kívül kell továbbra is elvégezni, feltétlen kívánatos volna annak kimondása a törvényhozás, illetve a kormányhatóság részéről, hogy az öregség és rokkantság esetére való biztosítás terén eddig szerzett várományát nem veszíti el az az ínségmunkás, aki önhibáján kívül nem juthat egy éven át 13 hétig biztosítási díj fizetési kötelezettségével járó alkalmazásba. Ugyancsak kívánatos volna, ha a kormányhatóság segítségével megoldást nyerne az ínségmunkásoknak a városon kívüli gyógyfürdőkben, üdülőtelepi ápolásban, különös gyógyintézeti kezelésben való részesítése, részben a kölcsönös ellátás, részben az érdekelt községek utólagos elszámolásának kötelezettsége mellett.

Ezekkel a kiegészítésekkel bizton remélhetjük, hogy az ínségesek érdekeit a mai rendkívül nehéz és a társadalom minden rétegétől lemondást és áldozatot kívánó időkben az egészségügyi ellátás tekintetében is lehetőséghez képest meg tudjuk óvni.

IV. A SEGÉLYEZÉS ESZKÖZEI ÉS SZERVEI.

Az inségenyhítés szervezete.

Az inségakció szervezete a jogügyi és népjóléti ügyosztály szerves része. Élén a tanácsnok áll, ki irányítja az egész akció munkáját. Működését a törvényhatóság Népjóléti Bizottsága ellenőrzi, mely hetenként tanácskozik. Ezeken a tanácskozásokon elsősorban a központi konyha és háziipari foglalkoztató anyag-igényléseit tárgyalják meg, továbbá megbeszélik az inségenyhítés egyéb kérdéseit is.

Az inségakciót a központi iroda és hét kerületi iroda adminisztrálja.

Az inségakciót lebonyolító szervezet első pillanatra nagy-nak látszik. Ez a látszat azonban eltűnik, ha az inségeseknek és segélyezetteknek 12,750-től 18 ezer főnyi tömegét nézzük és meggondoljuk, hogy itt éppen a célzott eredmény miatt nem sablonszerű, tiszta adminisztrációról van szó, hanem kézbentartásról, gondozásról és szolgálásról is.

1933 február 6-ig a segélyezést, munkábaállítást, kifizetést, általában az egész adminisztrációt egyetlen központi irodában bonyolították le. Az 1931-32. télen voltak ugyan kerületi panaszirodák, amelyekben egy-egy törvényhatósági bizottsági tag és egy-egy tisztviselő felvette és véleményezve a központba továbbította a kérelmeket, ezek az irodák azonban semmit sem könnyítettek a központ munkáján, mert nem volt önálló hatáskörük. Ebben az évben az ú. n. Littke-kaszárnyában elhelyezett és nagy várótermekkel felszerelt helyiségben, a lehetőség legvégső határáig leegyszerűsített adminisztrációval és jól begyakorolt személyzettel kezdtük a munkát.

Azonban a nehéz télen elégtelennek bizonyult a váróterem, a segélyezést intéző két tisztviselő és a négy könyvelő nem bírta a munkát, a felekkel való tárgyalás sablonszerű volt, a kérel-

mezőket nem nyugtatta meg, a gyors könyvelésbe minden igyekezet mellett is kerültek bele hibák, a pénztárral, konyhával, falkiosztóval, stb. nem lehetett az idő hiánya miatt egyeztetni, az elszámolásokra pedig egyáltalában nem kerülhetett sor. A környezettanulmányok nem voltak megbízhatók, mert azokat gyakorlatlan szellemi szükségmunkások készítették. A kérelmek jogosultságát nem tudták ellenőrizni, mert a kivizsgálásra nem volt sem idő, sem ember.

A váróteremben összezsúfolt és félnapos – a forgalmasabb szombati kifizetési napokon 7-8 órai – várakozásra kárhoztatott többszáz főnyi tömeg nagyszerű anyag volt az izgatás számára, de ez a zsúfoltság egészségügyi szempontból is káros volt.

Február 6-án megkezdte munkáját a hét kerületi iroda, kerületenként 3-4 szervezőnővel, egy-egy férfivel. A körülbelül 4-5 ezer ínséges családfőből egy-egy kerületbe 4-800 jutott. A hatás azonnal látható volt. A nagy tömeg eltűnt! Zárt váróterem, szűk folyosók, rendőr, kiabálás, türelmetlenség, nagy teremben fáradt tisztviselők helyett üvegajtós, barátságos kis irodákban 3-4 fiatal úrileány és férfi elé kerültek az emberek. Az izgatásra nem nyílt többé alkalom, nem kellett annyit várni az elintézésre, a szervezők mindenkinek a bajával külön tudtak foglalkozni, a kérelmeket ki tudták vizsgálni és még az elutasítottakat sem küldték el néhány megnyugtató szó, hasznos tanács nélkül. A környezet-tanulmányt ugyanazok végezték, akik a segélyezést, ennél fogva az megbízhatóbbá, gondosabbá vált. Az ínségesek helyzetét állandóan tudták figyelni a családlátogatások útján.

Az, hogy a város hét különböző pontján intézik ugyanazon ügyeket, nem okoz zavart. A kerületek munkája állandó ellenőrzés alatt áll, mely az egyöntetűséget biztosítja.

A központi iroda munkaköre.

1. Ellenőrzi és pedig úgy segélyezési, mint ügyviteli és számszerű szempontból a kerületi irodák működését és gondoskodik az ügyek egyöntetű vezetéséről. Ennek módjai a következők:

Az iroda vezetője naponta megbeszéli a kerületvezetőkkel az aznap történeteket, az észlelt hibák kiküszöbölésére utasításokat ad, közli a munkába állíthatók számát és az esetleges újabb utasításokat. Ugyancsak a központi iroda vezetője mindennap, vagy

minden második nap meglátogatja a kerületi irodákat és megfigyeli munkájukat. A kifizetési naplót naponta a központi irodában összegyűjtik és átvizsgálják.

2. A kerületek napi elszámoló jelentései alapján a heti, fél havi és havi összesített elszámolásokat elkészíti és a konyha, háziipari foglalkoztató és fátalep, stb. elszámolásaival egyeztet. Az elszámolásokat a város számvevősege vizsgálja aztán felül.

3. Szegényügyi aktákat feldolgozza és referálja.

4. Központi nyilvántartás. A kerületekből befutó adatok és változások rávezetése a központi fejlapokra.

5. Munkanélküliségi Statisztika. A munkanélküliek és munkában levők napi létszámának megállapítása és a havi ingadozások grafikonba rajzolása.

6. A városi szükséglakások kiutalása és felügyelete.

7. A munka-, ebéd- stb. jegyek kezelése.

8. A koldus-ügyek intézése.

A kerületi irodák.

A kerületekben 3-4 szociális szervező dolgozik. Minden kerületnek van egy „patronusa”, egy törvényhatósági bizottsági tag, aki ismeretségével és tekintélyével segíti a kerületet munkájában.

A kerületi irodák munkája nagyon sokoldalú. Vezetik a Nyilvántartás című fejezetben felsorolt nyilvántartásokat, azok adatait kéthetenkinti családlátogatások útján állandóan ellenőrzik, kiegészítik, s a változásokról értesítik a központot is.

A szükségmunkát, vagy segélykérőkről környezettanulmányt készítenek. A rászorulókat szükségmunkára osztják, szükség szerint előleggel, vagy a munkaképteleneket pillanatnyi segéllyel ellátják. A munkabéretet kifizetik, Elintézik az ínségesek lakásügyeit gondozzák őket stb. Minden a szükségmunkával kapcsolatos kifizetést és a pillanatnyi segélyként kiadható élelmet, tüzelőt, ruhaneműt joguk van kiutalni, s a készpénzeket kifizetni.

A közsegélyesek ügyeit is intézik, azokkal a segélyért járó ellenszolgáltatást ledolgoztatják, a segélyösszeget pedig nekik kiadják.

Naponta jelentést tesznek a nyilvántartásokban beállott változásokról és a végzett munkáról.

Az adminisztráción túl a kerületek igazi feladata s társadalmi szervezés, állandó érintkezésben maradni az ínségesekkel és a polgári társadalom azon tagjaival, akiknek az ínségesek támogatása módjukban áll. Az előbbieket az ínségakció keretén belül munkával és segéllyel, de az állandó családlátogatások alkalmával jótanáccsal, kisebb-nagyobb ügyeik elintézésével is támogatják. Az a tudat, hogy a hatóság állandóan figyelemmel kíséri sorsuk alakulását, hogy a kerületi irodákban minden ügyes-bajos dolgot előadhatják és mindig kapnak támogatást, útbaigazítást, tanácsot, olyan megnyugtató érzést vált ki, amely a bőségesebben, de rendszertelenül és ellenőrzés nélkül adott pénzbeli segítséget felülmúlja.

A polgári társadalom tagjainak gyakori látogatása azt akarja elérni, hogy az ínségesek sorsa iránt az érdeklődést felkeltse.

Ma is érdeklődnek irántuk, de ez az érdeklődés felületes és kevés gyakorlati eredménnyel jár. Ennek az oka nem is annyira a segíteni nem akarásban rejlik, mint inkább abban, hogy egyrészt nem ismerik az ínség nagyságát, másrészt eddigi rendszertelen jótékonyosságuk csalódást keltett bennük. Maguk is látták, hogy az ajtón kopogtató, s erőszakos segílyt kérők nem érdemlik meg a támogatást és látták, hogy a sokféle jótékonyági akciónak, gyűjtésnek az eredménye szétforgácsolódik.

A többség jótékonykodik, a középosztály tagjai közül nem egy erején felül is, de rendszertelenül.

Egyrészt tehát meg kell mutatni a nyomor igazi arcát, fel kell tárnai a veszedelemnek a teljes nagyságát, amely a társadalmat a mai időkben fenyegeti, másrészt meg kell mutatni a helyes segélyezés útját, be kell bizonyítanunk azt, hogy az ínségeseket lehet támogatni úgy, hogy az tényleg hatékonyan vigye előre a nyomor elleni küzdelmet.

A szervezők célja, a rendszertelen jótékonykodást rendszeressé tenni. Propagálják a koldulásmegváltást, sürgetik, hogy ajtón kopogó – nem egyszer dörömbölő – „munkanélküli iparossegédnek” (minden koldus valami ilyen hangzatos címet vesz fel) ne készpénzt, hanem munkajegyét, vagy ebédjegyét adjanak.

A társadalom megszervezése a Szociális Hét határozatai alapján történik. Ezeket az Együttműködés című fejezetben ismer-tetjük, itt csak a két legnagyobb jelentőségűt említjük meg. Az egyik, amely egyúttal az ínség nagyságának és következményének megismerésére is vezet, a következő: Minden család vállalja el

egy ínséges család támogatását. Elsősorban nem anyagi támogatásra gondolunk itt, hanem jótékony tanácsokkal való segítségre. A munkanélküliség folytán a legtöbb család – sajnos – erkölcsileg is züllésnek indul. A családi kötelék meglazul, a házastársi hűség, a gyermeki szeretet elenyészik, ez az erkölcsi züllés aztán további anyagi romlásnak lesz az okozója és nemcsak a mai nemzedéket, hanem a jövőt, a gyermek lelkét is megrotntja. Minden ilyen veszélyeztetett család mellé egy-egy polgári társadalombeli családot akarunk állítani, mintegy vezérül, oktatóul.

A második mód, a munkaalkalmak szerzése, A társadalomszervezéssel függ össze az is, hogy a kerületek a munkaközvetítést is végezzék. Azoknak, akik mint képzett, jó munkaerők, ipari munkára alkalmasak, állandó munkát igyekszünk szerezni, azokat pedig, akik testi gyengeségük, s a szakképzettség hiánya miatt csak kisegítő munkát tudnak végezni, alkalmi munkához akarjuk juttatni.

A háztartásokban sok olyan rendkívüli munka van (pl. kertfelásás, mosás, nagytakarítás stb.), amit most a cseléddel végeztetnek, vagy a családtagok maguk végeznek. Pedig ha ezek elvégzésére egy-egy munkanélkülit vennének fel, ha minden család havonta csak egy-két ilyen munkanapot ajánlana fel, máris egész sereg ínséges jutna keresethez. Talán „társadalmi szükségmunkának” lehetne nevezni az így felajánlott munkát, amely sokkal többet ér minden más jótékonykodásnál és amely mégis kevesebb áldozattal jár. Különösen a nőket és idősebb, nehezebb munkára nem igen alkalmas férfiakat lehetne így munkához juttatni, akiket a város csak a legnagyobb nehézségek leküzdésével és csak kisebb mértékben tud munkához juttatni.

A szociálpolitikai feladatokat ellátó szervezet ismertetése után Vegyük vizsgálat tárgyává, hogy az akcióra háramló feladatok közül lehetne-e egyet vagy többet mellőzni? Azután pedig azt fogjuk nézni, hogy a feladatok elvégzésének módját, magát az adminisztrációt nem lehetne-e még egyszerűsíteni, olcsóbbá tenni.

Az első kérdésre határozott nemmel kell felelni. A mi munkánknak kettős célja van. Enyhíteni a ma oly fenyegető méreteket öltő ínséget és előkészülni a munkapiac és általában az egész társadalom olyan megszervezésére, amely a maihoz hasonló ínséges idők újból való beköszöntését meg tudja előzni.

A mai nyomor olyan nagy, hogy annak leküzdésére minden

elképzelhető eszközt és módot igénybe kell venni. Sem a segélyezés, sem a szükségmunka, sem a munkaközvetítés egymagában nem elegendő. A segélyezés különböző, az inség fokához és az azt előidéző okokhoz alkalmazkodó, állandó ellenőrzéssel, erkölcsi támogatással és családgondozással egybekapcsolt rendszerre van szükség. A feladatok közül tehát egyetlen egyet sem lehet mellőzni, sőt azokhoz mindig újabb és újabb feladatokat kell csatolni.

Az adminisztrációnál sem lehet a racionalizálást tovább fejleszteni. Nemcsak a téli és a nyári hónapok között van nagy különbség, hanem az időjárás változása, a magángazdaság helyzetének hullámzása miatt, szinte naponta változik az a teher, amely az adminisztrációra hárul, annak alkalmazkodnia kell a viszonyokhoz, hogy a forgalom hirtelen emelkedése se akadályozza meg állandó munkáját.

A szociális munka fejlődése azt mutatja, hogy a társadalmi jótékonykodást folyamatosan egy centralizált, keményen összetartott hatósági szervezet munkája váltotta fel. E szervezet kiépülése után azonban más formák között újból hozzálátunk a társadalom önkéntes munkaerőinek bekapcsolásához. Minden kerület önkéntes gárdát szervez maga mellé. E gárda intelligens és agilis tagja a szervezők irányítása mellett, részint a társadalom szervezésében, részint a szegénygondozásban, a családok látogatásában fognak segíteni.

Minden kerület mellé a polgári társadalom tagjaiból és az inségesekből paritásos bizottságot fogunk szervezni, amely a panaszok kivizsgálásával, a félreértések békés elintézésével fogja a kerület munkáját támogatni. Részint a szükségmunkások fegyelmének javulását reméljük, részint hasznos tanácsokat várunk ettől az intézménytől.

Szociális szervezők.

A hatalmas méretekre növekedett szociálpolitikai kötelességek teljesítésére és a társadalom szervezetlensége folytán fenyegető visszaélések megakadályozására a hatóság és az eddigi gyakorlat elégtelennek bizonyult. Szükségesnek mutatkozott egy olyan szerv életre hívása, amely az új feladatok ellátására alkalmas és a társadalomban az adakozók és inségesek közötti ügyeket intézze.

Ehhez a munkához feltétlen intelligencia, hozzáértés, körültekintés, előkészület és szakképzettség szükséges.

A kereskedelmi iskolát végzettek, a Szociális Hét keretében tartott gyűlésükön elhatározták, hogy a nemes eszmék szolgálatára felajánlják munkálkodásukat. Az így jelentkezett leányok és fiúk száma kiegészült még gimnáziumi érettségit tett és tanítónőképzőt végzett leányokkal, akik ma a Szociális Szervezők Testületét alkotják. Ötven fiatal, diplomás leány és fiú, tele munkakedvvel és ambícióval, komoly hivatásuk tudatában, megfelelő előkészületek után indult útnak azzal a feladattal, hogy a polgári társadalmat éppen úgy, mint az ínségesek táborát megszervezzék, az adakozók listáját nyilvántartsák, az adakozást racionálissá tegyék, a társadalmi és jótékony egyesületek (Stefánia, Tüdőgondozó stb.) és a nagyközönség között a kapcsolatot intenzívebbé, szorosabbá tegyék.

Az elmúlt 6 hónap kemény napjai s a mögöttük álló tél rányomta a piacetet az új Magyarország ifjúságának erre a szociális tevékenységére. A Szociális Szervezőkről szóló fejezet gondos át-olvasása után nem állhat meg csodálkozás nélkül senki az előtt a munka előtt, amely már sokoldalúságában is impozáns, teljesítményében pedig csupán a fiatal lelkesedéssel és JL lelki erők dominálásával magyarázható. A Szociális Szervezők a társadalom minden rétege, a tehetősebeknél csakúgy mint a nyomorgó részére, ezalatt az idő alatt valóban nagyjelentőségű szociális munkát végeztek.

Hogy a gazdasági továbbromlás közepette az 1933-as ínségakció költségei nem haladták túl a megelőző évi ínségakcióra fordított anyagi áldozatot, az egyedül a társadalom megszervezésének tudható be. Ezt a töretlen és sokkal inkább tövises, mint rózsás utat rövid idő alatt a Szociális Szervezők Testületébe tömktített fiatalság futotta be.

December elején kezdték meg a munkát. A várost 12 kerületre osztottuk, ennek megfelelően 48 szervező négyes csoportokban kezdette meg a munkát. Sorra járták a házakat, minden családról, sőt az egyes családokon belül minden önálló keresettel rendelkező egyénről kartoték-lapokat töltöttek ki. Munkájuk közben sok megértéssel, szolgálatkészséggel, de talán még több visszautasítással találkoztak. Bár a sajtó felvilágosító tartalmú cikkekkel és riportokkal gyakran tájékoztatta a közönséget a szervezők látogatásának céljáról és fontosságáról, valamint arról, hogy csupán

adatgyűjtés és nem adományok kérése a feladatuk, napról-napra hangzottak el panaszok arról, hogy nem akartak semmiféle adatot bemondani és – különösen a felületes szemlélők – felesleges időpazarlásnak minősítették ezt a munkát stb. De ugyanekkor örvendezve jelentették azt is, hogy mennyi mindent ajánlottak fel egyesek az inségakció céljaira. Anélkül, hogy a kellemetlenségek lehangolták volna őket, az akadályok talán még jobban sarkalták ambíciójukat és jártak tovább igyekezettel házról-házra.

Voltak városi bizottsági tagok, akik vállalkoztak arra, hogy kerületnek, ahol laknak és amelynek lakóit többé-kevésbé ismerik, patrónusai legyenek s az előforduló kellemetlen eseteknél barátságosan, vagy ha kell tekintélyükkel közbelépjenek. A segítségre szorulókat is jobban ismerik azok, akik a közelükben laknak, így a kerületi patrónusok a segélyezés módjára és mikéntjére vonatkozólag is hasznos tanácsokat adhattak a szervezőknek. A rendőrség pártfogására is mindenkor számíthattak. Ha valahol az adatokat nem tudták megkapni, addig érdeklődtek a szomszédoknál, házbelielnél, amíg végül is kitöltött kartotékokkal jelentkezhettek a központi irodában, ahol azokat azonnal rendezték.

Így a szervezők munkájának eredményeképpen tiszta képet nyertünk az adakozók és inségesek táboráról. Láttuk, hogy tehetőségéhez képest ki adott eleget, így módunkban állt az is, hogy őket a további zaklatásoktól megkíméljük. Az inségesek részéről pedig pontosan ellenőrizhettük, hogy ki kapott már annyi segélyt, amennyi a körülményeihez mérten elégségesnek látszott. Ezeket aztán a további segélyezésből kizártuk, így sokkal több élelem, tüzelő és ruhasegélyt juttathattunk azoknak, akik megállapításunk szerint máshonnan támogatásban nem részesültek.

A látogatásokkal kapcsolatban felhívták a szervezők a lakosság figyelmét a helyes adakozás módjaira. Megismertették velük az élelem és munkajegyekkel való segélyezést. Előjegyzésbe vették az ezekre a jegyekre bejelentett igényléseket és a felajánlott pénzt, vagy természetbeni adományokat, amelyeket azután összegyűjtöttek. Voltak akik önkéntes munkát: szabást, varrást, foltozást ajánlottak fel. Ezeknek jó hasznát láttuk az összeszedett régi ruhák javításánál. Orvosok ingyenes rendelőórákat, ügyvédek díjmentes tanácsadást, fogorvosok fogkezeléseket ajánlottak fel az inségesek részére. Ezeket a központi irodában mind nyilvántartottuk és felhasználtuk. Nagyon sokan napi, vagy hetenkénti egy-

két ebédet ajánlottak fel a rászoruló szegény iskolás gyermekek részére. Ezeket a felajánlásokat az iskolák igazgatóihoz juttattuk, akik a rászorulókat néhány kísérő sorral a megfelelő helyre utasították.

Ha ínséges családokra akadtak a szervezők látogatásaik közben, ott környezettanulmányt végeztek. Ebben feltűntették azt is, hogy mikor, kitől és mit kapott a család. Azt tapasztaltuk, hogy szerényebb sorban és nyomorban élő emberek általában bizalmatlanul fogadták a szervezőinket, kérdezősködésekkel zaklató, de segíteni nem tudó hivatalos hatósági személynek tekintették őket és ahelyett, hogy bizalommal fordultak volna hozzájuk, sokszor a legridegebb fogadtatásban részesítették. Hogy ezt ellensúlyozzuk, elláttuk szervezőinket élelem- és tüzelőutalványokkal, amelyeket azok saját belátásuk szerint kiadhattak ott, ahol fontosnak találták a sürgős segítséget.

A jótékony egyesületekkel úgy tartották fenn a kapcsolatot, hogy amikor fiatal anyára, vagy csecsemőre akadtak, felhívták rájuk a Stefánia figyelmét, viszont a Tüdőbeteggondozóhoz utasították azt, aki annak támogatására szorult.

Hogy az együttműködés teljes és szakszerű legyen, a szociális szervezők a nagyobb társadalmi alakulatok és az ínségakció üzemeiben (központi konyha, háziipari foglalkoztató, napközi otthon), bizonyos ideig mint beosztottak, szolgálatot teljesítettek.

Miután a kartotékozást befejezték, az ínségesek munkába állítása és munkaközvetítésnek decentralizálása céljából felállított kerületi irodákban teljesítenek szolgálatot, ellátván azok teljes adminisztrációját.

A szociális szervezők a gyakorlati tevékenység mellett rendszeres elméleti kiképzésben részesültek. Napi munkájuk után összejöttek, azon beszámoltak a napi eseményekről és eredményekről. Ezeken az összejöveteleken részletes felvilágosításokat, oktatásokat kaptak, először a társadalomról, a társadalom alakulása, célja és fejlődéséről, azután a szocializmusról általában a szociális tevékenységről, majd az ő külön munkájukról. A kartotékok és környezettanulmányok pontos és helyes kitöltéséről, illetőségeik megállapításáról. A szociálpolitikával, szociális kérdéssel, munkáskérdéssel, társadalompolitikával, közgazdaságtannal foglalkozó munkákat megismerték. Az összejövetelek keretében egyes csoportok ismertették kivonatban a nekik tanulmányozás

végett kiadott könyveket. Ezeket a kivonatokat aztán összegyűjtötték.

A Szociális Szervezők tanfolyamán végzett elméleti anyag az alábbiakban foglalható össze:

A) Történeti rész.

A társadalom fejlődésének története. A szocializmus története az ókor népeitől napjainkig. Történelmi szociális rendszerek. A vallások szocializmusa. A romantikusoktól XIII. Leó fellépéséig. A keresztényszocializmus Magyarországon. A háborút megelőző évek szociálpolitikája. A fascizmus története. Az egyházi szegényápolás története. Az egyházi rendek szegényápolása. Segélyezés az ősegyházban. A szegényügy Konstantintól Nagy Szent Gergelyig. Külföldi államok szegényápolása a keresztény középkorban. A frank birodalom szegényápolása. Lovagrendek a szegényápolás történetében. Kórházak és betegápoló-rendek. A birtokososztály kialakulása a nyomorgók osztályával szemben. A szegényápolás a hitújítás alatt. Az angol szegényügy története. Az 1601 és 1834-i angol szegényügyi törvény,

B) Társadalomtan.

A szociális kérdés okai. A szocializmus fogalma. A szocializmus célja és feladatai. A szocializmus irányai. Adminisztratív és konstruktív szocializmus. Agrárszocializmus. A szocializmus és az otthon. A szocializmus vezéralakjai. Rerum Novarum Enciklika. A keresztényszocializmus. Marxizmus. Szociáldemokrácia. Vallás-talan munkásszövetkezések. Internacionálék. Fehér internacionálék. Demokrácia. Gazdasági individualizmus. Liberalizmus. Kapitalizmus. Forradalmi szocializmus. Kommunizmus. Szovjet. Sárga, fekete, vörös szervezkedés. Társadalmi érdekek, célok és eszközök. A civilizált társadalom megalapozása. A műveltség társadalmi hatalma. Keresztény társadalmi szemlélet. Vallásos szocialisták. Vallás- és munkáskérdés. A gépek feltalálásának hatása, új társadalmi problémák, fajkérdés. Nemzetiségi kérdés. A társadalom egysége és a nemzeti egység. A társadalom közérdekű berendezkedése. Társadalmi renaissance. A szociális reform. Efficiens társadalom. A tömegnézet kialakulásának módjai. A szociális

kuruzslók és szociális orvosok. A szociálpolitika fogalma, célja és határai. A szociálpolitika és a közgazdaság. A szociálpolitika jelentősége az állam és társadalom számára. Irányelvek a szociális kérdés megoldására.

C. Közgazdaságtan.

A közgazdasági alapfogalmak: forgalom, árú, ár, piac. Pénz. A fogyasztás és káros tünetei. A drágaság és leküzdése. A tőkekamat. A tőke egykézben való csoportosulása. Stuart Mill és Spencer elméletei. A jövedelemelosztás politikája. Vállalkozói nyereség. A magántulajdon. A tulajdonjog. A modern szocializmus és a magántulajdon. Munkások és munkaadók megváltozott viszonya. A munkásság öntudatra ébredése. Munka, pihenés és szórakozás. A modern munkáskérdés alakulása. Munkaidő szabályozása. Gyermekek- és női munka, A munkásosztály. Munkásvédelem, záróra. Gyermekek, nők védelme. Egészségvédelem, jogvédelem. A társadalom hatása az ipari munkásvédelemre és a mezőgazdasági szociálpolitikára. A munkabér, bérvédelem, bérhivatalok. Időbér és darab-bér. Nyereségrészesedés. A részvevőrendszer. Reálmunkabér. A munkásság otthon végzett munkája. A belföldi fogyasztás piaca. A munkabér és munkateljesítmény egymáshoz való viszonya. Békeltető bizottságok az ipartestületek kebelében. Munkásszövetségek. Kollektív szerződések. Jogviták és érdekelttségi viszályok. Sztrájk, szabotázs, munkáskizárás. A bérharcok. Támadó- és védősztrájkok, bojkott. Kizárás. Sztrájk szabadság a német birodalomban. Olaszország és a sztrájk. Anglia sztrájk törvényei. Védekezés a sztrájkok elfajulásai ellen. Bizottságok a sztrájkok megakadályozására. Vasárnapi munkaszünet. Maximális munkanap. Az olasz szakszervezetek. A francia szakszervezetek. A német birodalom szakszervezetei. A szakszervezetek. A szakszervezetek kialakulása. A Trades Uniók. Az Egyesült Államok szakszervezetei. A szakszervezetek állami felügyelete. A munkáslakás kérdés. Munkások önszegélye. A munkanélküliség esetére történő biztosítás. A biztosítás lényege, fejlődése és fajtái. A biztosítás gazdasági jelentősége. Népbiztosítás. Biztosítás. Önkéntes és kényszerbiztosítás. Szociális biztosítás. Munkásbiztosítás. A társadalmi biztosítás. Ipari és mezőgazdasági munkásbiztosítás. Betegségélyezés. Üzemi védelem és iparfelügyelet. Munkanélküliség. Hányféle és mitől függ a

munkanélküliség? A munkanélküliség abszolút és viszonylagos volta. A mezőgazdasági munkásosztály. A gazdasági munkás a jövő kiscgazdája. Mezőgazdasági munkanélküliség Magyarországon. Mezőgazdasági munkajog. A földművelés kifejlődése. A társadalmi osztály tagozódás. A kiterjesztett családi gazdaság. A földesuraság. Jobbágyság. A mezőgazdasági népesség foglalkoztatottsága és jövedelme. Kisebb mezőgazdasági egyedek: szőlőművelés, gyümölcs-termesztés, konyhakertészet, ipari növények. Baromfityésztés, méhészet, halászat. Az állam és kisüzem termelése. Mezőgazdasági és iparos kérdés. A munkanélküliség elleni harc Angliában, Franciaországban, Németországban, Svájcban, Bulgáriában, Olaszországban, Ausztriában és az Egyesült Államokban. A munkaalkalom biztosítása. Munkakamarák, munkáskamarák, munkaügyi tanács. A munkaszerződés és annak megszünte. Német javaslat a munkáskamarákról. Munkásmozgalmak, munkásházak. Munkásbíróságok. Bevándorlás és kivándorlás. A túlnépesedés kérdése. Malthus és elődei. A telepítések nemzeti jellege 1880-as és 1894-es törvények. Munkaalkalmak teremtése és védelme. Nemzetközi Munkaügyi Hivatal. A munkaközvetítés. Osztályok, középosztály. A negyedik osztály kiválása a harmadikból. A gép és a munkások. A nők és gyermekek gyári munkája, A gyártörvényhozás. Ipar fejlődése. Segéd- és képzőeszközök a kis kézműipar számára. Gazdasági válság és okai. Agrárpolitika. A gazdaságtársadalom osztályozása. Földreform. A földreform hazánkban. A gazdasági munkás, mint önálló termelő, a törpebirtokosok. A kiscgazda és az árútermelés. A kiscgazda és az adók és illetékek. A szabad kereskedelem és a védvám. Az efficiens termelés, A magyar mezőgazdaság termelési viszonyai és reformja: talaj, hőmérséklet, csapadékmennyiség. Az örökbérlet, a pénz és felesbérlet. Birtokmegosztás. Tagosítás. Túltermelés és a gazdasági élet tökéletlensége. Az anyagbeszerzés reformja és a fogyasztás szabályozása. Az értékesítés szervezése. A forgalom és annak segédeszközei. A termelők szövetezetei. Széchenyi Szövetség, Országos Központi Hitelszövetkezet, Hangya, Gazdák Biztosító Szövetkezte. A fascizmus rendszere és szervezetei. Szakegyesületek a fascista rendszerben.

D) Gyakorlati szociálpolitika.

A szociális kérdés megoldásának eszközei. Anya- és csecsemővédelem. Gyermekvédelem, gyermeki nyomorúság. Egy londoni iskola statisztikája. A gyermek jogköre. Tartási, nevelési és vagyongazdálkodási jogkör, A gyermek- és ifjúságvédelem szervei. Nevelési jog elvonása a német jogban. Szülői hatalomról való lemondás a francia és holland jogban. A genfi deklaráció. Az iskolás gyermek védelme. Romlásnak kitett gyermek védelme. Germán, latin, skandináv-rendszerű gyermekvédelem. Gyermek és ifjúságvédelem az egyes államokban. A jövő nemzedék nevelésének módja és eszközei. Az ifjúság nevelése. Német ifjúsági jóléti intézmények. Munkanélküli munkásifjúság. Német önkéntes munkaszolgáltatás. Szociálpolitikai vívmányok, intézmények és szervezetek. Egyetemi szociálpolitikai intézetek. Settlement-mozgalmak hazánkban. Napközi otthonok. Tanonc- és legényotthonok. Népkönyvtárak, szemináriumok, tanfolyamok. A falusi szabadtanítás. A falusi kultúra védelme, a falu kultúrképessége. A népműveltség termékei. A falu kedély-életének ápolása. A természeti szépségek és emlékek gondozása. Népszépi statisztika. Születési és halálozási arányszám. Népszépi politika. Védelem a népbetegségek ellen. Szociális higiénia. Közélelmezés, élelmiszevizsgálat. Az éhség pusztítása. Táplálkozás és népbetegségek. A munkaerő védelme, fenntartása és helyreállítása. A kisgazda-társadalom egészségügye. Tuberkulózis elleni küzdelem, A különös ápolásra szorulóknak gondozása. Gyakorlati óvó- és gyógyeszközök. Az egészség gondozása Magyarországon. Kórházak, egészségügyi propaganda. Kivándorlás és népszéppolitika. Bevándorlás. Köztisztviselők, rokkantak és árvák állami gondozása. A nemzetközi munkásvédelme. A szegényügyi politika helyes megoldásának tervei. A szegényápolás módszerei a külföldi államokban. A „hamburgi-rendszer”. Az „elberfeldi-rendszer”. A „strassburgi-rendszer”. Az „angol-rendszer”. Önkéntes szegénygondozás. Az egyház munkája. A papság szociális feladata. Önségítés.

Forrásmunkák:

1. Heller Farkas: A társadalmi kérdés megoldásának útjai. – 2. Heller Farkas: Szociálpolitika. – 3. Balás Károly: Társadalompolitika. – 4. Balás Károly: A szociálpolitika főkérdései. – 5. Dr. Buday László: Szociálpolitikai feljegyzések. – 6. Hilscher Rezső: Bevezetés a szociálpolitikába. – 7. Dános-Kovács: A szociális eszmék fejlődése. – 8. Szabó Gyula: A szocializmus és a társadalmi feladatokról. – 9. Dr. Bencs Zoltán: Carta del lavoro. – 10. Jászai Sándor: A magyar szakszervezetek története. – 11. Gelléri Mór: Szociális problémák. – 12. Erődy-Harrach Béla: Szociálpolitikai évkönyv. – 13. Heller Farkas: Magyarország szociálpolitikája. – 14. Dr. Scholtz Kornél: Az egészség gondozása Magyarországon. – 15. A munkanélküliek segélyezése: Anglia, Franciaország, Németország, Svájc, Olaszország, Ausztria. – 16. Dr. Theisz Konrád: Bajtársak a munkaszolgálatban. – 17, Erődy-Harrach Béla: A magyar settlement-mozgalom eszméi. – 18. Geosits Lajos fordítása: XIII. Leó pápa körlevele a munkáskérdésről. – 19. Dr. Giesswein Sándor: A szociális kérdés és a keresztényszocializmus. – 20. Miholics Vid: Keresztényszocializmus. – 21. György-Méhely: A munkáskérdés lényege. 22. – H. G. Wells: Új világ a régi helyén. – 23. Nagy Sándor: A jövő társadalma, univerzális demokrácia. – 24. Dr. Csorna Károly: A szociális gyermekvédelem rendszere. – 25. Webb Sidney és Beatrice: A szegénység problémája. – 26. Heller Farkas: Közgazdaságtan. – 27. Földes Béla: Társadalomgazdaságtan. – 28. Dr. Kautz Gyula: Nemzetgazdasági eszmék története Magyarországon. – 29. Dr. Czettler Jenő: Magyar mezőgazdasági szociálpolitika. – 30. Matolcsi Mátyás: A mezőgazdasági munkanélküliség Magyarországon. – 31. Dr. Ratzinger György: Az egyházi szegényápolás története. – 32. Dr. Mezgár Lajos: Egyházi szegénygondozás módszerei. – 33. Ifj. Leopold László: A presztízs, – 34, Dr. Reischl Károly: Szocializmus és munkáskérdés. – 35. Röt. Loebel előadása Klagenfurtban: A gazdasági inség. – 36. Dr. Balogh Arthur: A társadalom. A szociológia alapvetői. – 37. Bodnár Zsigmond: A szociológiai változás alapja. – 38. Szilvek Lajos: A vallás- és szocializmus. – 39. Dr. Vadnai Tibor: Magyar jövő. – 40, Geosits Lajos: Szociális világnézet.

Az inségenyhítés adminisztrációja.

Minden adminisztrációnak gyorsnak, egyszerűnek és áttekinthetőnek kell lennie. Fokozottabb mértékben állanak ezek a követelmények az inségenyhítés adminisztrációjával szemben. Hiszen a segítség mindig sürgős, a segítséget kérők pedig a legegyszerűbb néposztályból kerülnek ki. Legideálisabb az lenne, ha azok, akik a környezetanulmányozás során megállapítják a rászorultságot, azonnal, a helyszínen segíthetnének is. Ez azonban több okból lehetetlen. Az inségesek szempontja mellett arra is kell ugyanis ügyelni, hogy minden segélyezés ellenőrzés alá kerüljön. Azok

a segélyeket, amelyeket vissza kell téríteni, vagy le kell dolgozni, a visszatérítés érdekében, de mindenféle segélyezést a parazitizmus, a többszörös segélyezés kizárása és számszerű ellenőrzés érdekében, könyvelni és nyilvántartani kell.

Mivel azonban az ínségesek érdeke, a hatóság tekintélyének és a közrendnek a megóvása parancsolóan követeli a gyorsaságot, az ínségnyhítés adminisztrációját egészen különleges módon kell megszervezni.

A mai pécsi rendszer három évi tapasztalat eredménye.

Az akció 1930 őszén a hatósági munkaközvetítő és a háború alatt megszűnt cselédotthon 3 szobás helyiségében kezdte meg munkáját. Az egyik szobában vártak a munkanélküliek, ha elfértek. Legtöbbször a városház udvara, sőt a városház előtti utcarész is tele volt várakozókkal. A következő szobában 7-8 szellemi szükségmunkás egy irodatiszt vezetésével intézte a munkábaállítást. A harmadik szobában történt a munkalapok számfajtése és az utalványok kiadása. Az utalványokat eleinte a város főpénztára, illetőleg a mérnöki hivatal üzemi pénztára fizette ki.

1932 eleje óta a hét három napján külön pénztári órát tartottak a munkaközvetítő helyiségében. A természetbeni előlegeket nem naplózták, csak a fejlaphoz tűzött kis cédulákon tartották nyilván. Később előlegkönyveket fektettek föl. Ezek kezelése azonban nagyon nehézkes volt. Sok nehézséget okozott, hogy a hivatalban dolgozó szellemi szükségmunkásokat időnként váltani kellett, a megfelelő váróterem hiánya pedig az ínségesek egészségét, meg a közrendet is veszélyeztette.

1932 augusztusában elkészültek a háziipari foglalkoztató épületének, az ú. n. Lítke-kaszárnyának átalakításával. Itt kapott helyet a hatósági munkaközvetítő és tőle most már egészen elkülönítve az ínségakció központi iroda.

A munka három szobában folyt. Egyik a vezető szobája, a másikban a munkaképtelen ínségesek ügyeit – a tulajdonképeni szegényügyet – intézték, a harmadikban, amely egy kisebb-fajta bank pénztárhelyiségéhez hasonlít, a munkanélküliek ügyeivel foglalkoztak. Négy asztalnál az a, b, c, szerint fölfektetett kartoték egy-egy részét kezelték, külön dolgoztak a statisztikusok és kis fülkét kapott a pénztár, A hivatal alatt, az alagsorban berendezett három nagy váróteremben külön várakoztak a férfiak és külön a nők. Innen ötösével egy ráccsal elkerített úton jutottak a nagy-

terembe, ahol szinten rács választotta el őket az asztaloktól. Mindenki a neve kezdőbetűjének megfelelő asztalhoz ment, ahol elkérte és a közepén ülő vezetőhöz vitte a fejlappját, ki meghallgatta a kérését, segélyeket kiutalta. Az utalással az ínséges újból az asztalához ment, ahol kiállították az utalványt, mellyel az ínséges a pénztárhoz ment, majd a pénztár melletti ajtón át újból egy elzárt folyosóra és innen anélkül, hogy a bejövőkkel találkozott volna, az utcára került.

1932 őszén cseréltük ki a kartotékot is új fejlappal, ekkor kerültek forgalomba a most is használatban lévő naplók és utalványok is. Decemberben úgy felszaporodott a munka, hogy a vezető munkáját meg kellett osztani. Januárban a váróterem teljesen hasznavehetetlennek bizonyult, a sokszor 8-900-1000-es tömegnek az udvaron kellett várakoznia. A hivatal munkája mind sablonosabbá, lélektelenebbé vált. A 8-10 szellemi szükségmunkás nem bírta, – de nem is értette – a környezettanulmányozás felszaporodott munkáját, a hivatal pedig nem tudott megfelelően foglalkozni minden kérelemmel. Ezért vált szükségessé a munka decentralizálása és a kerületek felállítása. A hét kerület mindegyikének csak 4-800 ínségest kell nyilvántartania, akiknek ügyeit a kerületekben dolgozó 4-5 szociális szervező nyugodtan el tudja intézni.

A munkábaállítás menete a három év alatt tökéletesedett ugyan, de alapjában véve nem sokat változott. A jogosultság megállapítása a fejlapp útján történik. Az új fejlappnak két része van. Felső része a legszükségesebb személyi és családi adatokat tartalmazza. Az alsó, nagyobb része a napló. Ennek baloldalára a munkábaállítások, jobboldalára a kifizetések kerülnek. Ennek a résznek beosztása teljesen azonos a kifizetési napló beosztásával. Az eredeti elgondolás szerint a fejlappra ráfektetjük a naplót és így az adatok indigó-papír segítségével egy munkával kerülnek a fejlappra is. Ezt a módszert a téli nagy forgalom idején nem tudtuk bevezetni és csak most tanítjuk be erre a szervezőket. A fejlapp személyi részének kiegészítésére szolgáló környezettanulmány, az esetleges orvosi bizonyítvány megőrzésére a fejlappot kettőbe hajtjuk és két kapoccsal borítékká formáljuk.

1933 áprilisában az ínségesek igazolványt is kaptak. Ez fényképpel, személyleírással, a~személyazonosság megállapítását nagyon megkönnyíti. Az igazolványba bekerül mindaz, ami a fejlapon

rajta van. Cél az, hogy a magán-munkaadók is bevezessenek ide, minden munkabér kifizetést, az adományozó egyesületek és magánosok pedig minden adományt és segélyt, így az ínséges is tudja, hogy a fejlapra és az előleg-könyvekbe hamis adatok nem kerülhetnek be, az adományozók pedig azonnal meg tudják állapítani, hogy a kérelmező eddig mennyit keresett, mennyi segélyt kapott, tehát, hogy rászorul-e újabb adományra, így a társadalmat meg lehet védeni a parazitizmustól. Ez az igazi, becsületes ínségesek érdeke is, mert a paraziták éppen őket károsítják meg legjobban.

Az adminisztráció menete ma a következő. Központi hivatal a mérnöki hivatallal, a háziipar foglalkoztató vezetőjével történt megbeszélés alapján megállapítja, hogy másnap hány ember állítható munkába és ezeket milyen munkahelyre kell irányítani. A központ azután a nehéz- és könnyűmunkás-kategóriákat a nyilvántartottak arányában szétosztja a kerületek között.

A munkanélküliek délelőtt a hivatalos órák alatt jelentkeznek a megfelelő kerületi irodában. Itt az igazolvány és a rendőri bejelentő lap szelvénye alapján megállapítják személy azonosságukat és a kerület illetékességét. Ha minden rendben van, következik a jogosultság és rászorultság megállapítása. Ez a fejlapról, ha annak adatai nem-elégségesek, a környezettanulmányról történik. Mindenki csak egyszer kaphat munkát havonta, pontosan négy héttel az utolsó beosztása után. Egészen kivételesen lehet csak valakit rövidebb várakozási idő után beosztani. (Betegség a családban, kilakoltatás, stb.)

Ha elég munkahely van és kevés a jelentkező, olyanok is beoszthatók, akiknek sok az előlegük. Ilyen esetben a munkalapra rákerül az „Előlegre!” jelzés, ami annyit jelent, hogy a kereset legnagyobb részét le fogjuk vonni.

A munkába állítottak munkalapot kapnak, a munkahely megjelölésével, pl. mérnökség, Littke stb.

Munkalap

A munkába lépő neve :

lakása :

Fentnevezett pécsi lakos dolgozik a

munkanapot	P	f értékben.	beosztásban
Pécs, 193	évi	hó	napján.

Megjegyzés. A munkabér 50 százaléka készpénzben! 50 százaléka pedig természetében kerül kifizetésre.

Újabban a munkalap különböző színekben készülnek: fehér a háziiparral foglalkoztató zöld a mérnöki hivatal kék a központi konyha, rózsaszín az esetleges egyéb munkahelyek számára, így kifizetéskor és elszámolásakor könnyebb az osztályozás. A munkábaállításról két példányban lista készül, egy a központ, egy a munkáltató hivatal részére,

Eleinte a ledolgozandó munkanapok számát jelöltük a munkalapon. Mivel a legtöbb munkát akkordban kell végezni. 1932 november óta a „Munkabérek kifizetése” c. fejezet táblája szerinti összeget tüntetjük fel a munkalapon, amelyet a szükségmunkásnak meg kell keresnie. Hogy azt hány nap alatt dolgozza le, az egészségétől, erejétől és szorgalmától függ.

A munkalappal – az azon megjelölt napon – a munkaelosztó helyre megy a munkás. Itt azután megkapja közvetlen beosztását. Munkaruháját beszedik és azt csak a munka elvégzése után kapja vissza.

Aki a munkalapon megjelölt napon nem jelentkezik munkára, vagy beosztását nem fogadja el és a munkát rendetlenül végzi, vagy megtagadja, azt kizárjuk a szükségmunkából.

Ha a munkalap ledolgozása alatt nincs megélhetése, inséges nyelven „kitartása” a szükségmunkásnak, amint beállott a munkába és egy-két napot dolgozott, előleget kérhet. Ilyenkor – a szükség elbírálása után – kevés ételmet és tüzelőt kaphat. Ezek értékét aztán kifizetéskor levonják. Aki kilakoltatás előtt áll, a lakbérének rendezésére pénzbeli előleget is kaphat.

Az előleg szükséges rossz. Megtagadni nehéz a kiadását, levonni még nehezebb. Kifizetéskor mindenki „legközelebbre” akarja a levonást halasztani, Persze azoknak is kell előleget adni, akiknek pillanatnyilag nem tudunk munkát juttatni. Különösen a sokgyerekes családfenntartó asszonyok előlege szaporodik fel. A pénz, élelem, és tüzelőanyag előlegek levonását szigorúan végrehajtjuk. Általában előleg esetén a kereset felét le kell mindig vonni. A ruhaneműek értékét rendszeren csak részletekben vonjuk le.

Előlegként ad ki a Stefánia Szövetség az ínségakció terhére tejet, élelmet és tüzelőt a sokgyermekes családoknak. Az ezekről szóló utalványokat a kerületi irodában láttamozzák és naplózzák. Ezeket az előlegeket külön dolgoztatjuk le.

Az előlegek utalványai sárga színűek. A foglalkoztatóban elő nem állítható szárazanyagokat egy vaskereskedő cégnél fennálló folyószámla terhére utalványozzuk. Ilyenkor, mivel az értéket pontosan nem tudjuk, a naplózás elmarad és csak a számla beérkeztekor írjuk elő készpénz-előlegként a megfelelő összeget. Kiadáskor azonban már figyelmeztető kerül a fejlagra.

Bárki előlege a fejlapról azonnal megállapítható. Mivel azonban a fejlapp elveszhet, minden kerület és a központ is előlegkönyveket vezet, Ezekben minden ínségesnek külön számlája van, amelyre az előleg kiadását és levonását feljegyezzük.

Le nem dolgozandó segílyt – pillanatnyi segílyt – csak a legritkább esetben adunk és főleg annak, aki betegség miatt havi munkáját ledolgozni nem tudja és hozzátartozóival sem tudja ledolgoztatni. Nagyobb családok, különösen ahol nő, vagy csak részben munkaképes férfi a családfenntartó, gyakrabban kaphatnak tejet, élelmet, tüzelőt pillanatnyi segílyként. A pillanatnyi segílyeket ugyanolyan könyvben tartjuk nyilván, mint az előlegeket. A rendes kifizetési naplóra le nem dolgozandó segíly nem kerülhet.

Ha a munkás négy-öt napot dolgozott, kikérheti, „lejárthatja” munkalapját, így anélkül jut pénzhez és élelemhez, hogy előleglapját megterhelné. A le nem dolgozott munka ériekére különbözeti munkalapot kap és dolgozhat tovább.

A munkateljesítmény igazolása a munkalap hátoldalán történik. Itt a hivatal, illetőleg üzem erre jogosított közege pontosan feltünteti, hogy hány napot, hány órát dolgozott a munkás, milyen napszám, illetőleg órabér mellett, milyen és mennyi akkord-mun-

kát végzett és ezért neki mennyi munkabér jár. Az igazolt munkalappal a munkás újból a kerületi irodában jelentkezik, ahol a munkalapot számfejtik. Magára a munkalapra rájegyzik, hogy mennyit kap készpénzben, élelemben, fában, szénben, mennyit vonnak le a keresetből. Az elosztási kulcsot a Munkabérek c. fejezetben látható táblázat mutatja.

A számfejtést azután naplózzák. Külön kifizetési naplóba kerülnek a mérnöki hivatali kifizetések, ez a b) napló. A többi kifizetések és az előlegek az a) naplóba kerülnek. Ez a szétosztás is az elszámolások megkönnyítését célozza. A számfejtés a naplóval azonos szöveggel a fejlagra és az igazolvány megfelelő lapjára is rákerül.

A kifizetési napló mellé a számfejtett munkalap, illetőleg az előleg utalását jelző és a nevet, lakáscímet, az előleg megjelölését, keltet és a kerületvezető aláírását tartalmazó kis cédula kerül mellékletként. A naplót pénztárzáráskor – egyelőre csak a készpénzutasítások ellenőrzése végett – megvizsgálja a számvevőség egy tisztviselője, a pénztárral egyeztetni és láttamozza. A naplók azután a mellékletekkel együtt a központba kerülnek. Itt átvizsgálják azokat számszerűleg, az adatokat rávezetik a központi kartoték lapjaira, az előlegeket, levonásokat bevezetik az előlegkönyvekbe is.

Készpénzről, élelemről, tűzifáról, szénről, ruházati cikkekről, kész ételekről különféle utalvány készül. Utalványozási joga minden kerületvezetőnek van. A készpénzt azonnal kifizetik a kerületi irodában. Április 1-ig a kifizetés a központban történt. Ez nagy tolongással járt, az ínségeseknek hosszú utat kellett megtenniök egyik-másik kerületi irodából a központig. Ezért április óta a kerületek fizetnek. Az ínségakció naponta maximum 4000 pengő ellátmányt kap, ebből minden kerület 200-300, maximum 500 pengőt. Erről az összegről délután a kifizetési napló bemutatása, az utalványok és egy strazza csatolása mellett elszámolnak. Hogy a visszamaradt pénz kezelése minél egyszerűbb legyen, azt nem adják be, hanem a másnapi előrelátható szükségletnek megfelelő összegre kiegészítve, kerületenként egy lakattal lezárható zacskóba helyezik. A zacskókat a főpénztár őrzi reggelig, amikor is a kerületek pár perc alatt újból megkapják azokat.

Ezzel a rendszerrel a legforgalmasabb napokon is simán és gyorsan megy a munka. Természetesen előfordul, hogy egyik-másik

kerületnek napközben elfogy a pénze, ilyenkor azonban rövid úton azonnal kap pótlást.

A decentralizációnak egyik legnagyobb előnye, hogy az egyeztetés, elszámolás, ellenőrzés könnyű és gyors. A régi rendszernél előfordult, hogy a legforgalmasabb időben egy hétig is elmaradt a naplók egyeztetése a pénztárral. Ma ez naponta megtörténik. Négy hónap elszámolásával – a kiadásoknak mérnöki hivatal, foglalkoztató, konyha stb. terhére való elkönyvelésével – 8 ember 4 hétig dolgozott. Április 15-e óta minden kerület naponta jelenti – az alábbi minta szerint –, hogy a napi kifizetésből mennyi esik a mérnöki hivatal stb. terhére.

kerület.

hó n.

Napi összesítés.

	Készpénz		Élelem		Tuzifa		Szén		Ruházat		Levonás		Előleg		Kereseti összeg	
	P	f	P	f	P	f	P	f	P	f	P	f	P	f	P	f
Mérnöki hivatal																
Háziipari foglalkozt.																
Központi konyha																
Szell. szuks. munka																
Stb., stb.																
Munkabérek összesen :																
Előleg összesen :																
Kifizetés összesen :																

A központ ezeket az adatokat naplószerűen gyűjti és az egyes oszlopokat bármely pillanatban összegezni tudja.

A kifizetés utolsó fázisa az élelmiszerek, tüzelőanyag kiadása. Az élelmiszert csak a rendszeresített adagokban, csomagolva adjuk ki. A csomagolás a központi konyhán történik, innen autó szállítja az adagokat a kiosztóba. Ugyanitt étkeznek azok,

akik kész ételekben kapják a munkabérüket, itt történik a szén kiadása is. A tüzfát nem lehet itt raktározni, ezért a közel fekvő városi faraktárból adjuk ki.

Környezettanulmány.

A környezettanulmány a segítségre szoruló személy adatainak és sajátos életkörülményeinek hű képe s mint ilyen, a célszerű és helyes segélyezés igazi alapja.

A környezettanulmány nélkül a társadalom egésze szempontjából a legjobb szándékú segélyezés is csak amatőrmunka marad, amely elveszíti a minden tömegsegélyezés nyomán fellépő parazitizmusban annak a szolgálatnak értékét, amit a rászoruló ember megsegítésében a társadalomnak különben nyújtott volna.

A környezettanulmány jelentősége nem kisebb a rászoruló szempontjából sem, mert lehetőséget nyújt ahhoz, hogy a segítség mértékében és módjában a bajba jutott ember viszonyaihoz és szükségleteihez idomuljon és ezzel a segélynyújtás valóban célra-vezetővé válj ön.

A környezettanulmány harmadsorban akkor tesz jelentős szolgálatot, amikor adatainak feldolgozásával számszerű tényeket ad az inségakció vagy segélyezés gazdasági és pénzügyi terveihez. A környezettanulmány ily módon tette lehetővé azt, hogy az azelőtt úgyszólván kizárólag adminisztrációs jellegű tömegsegélyezést átemeljük az erkölcsileg és gazdaságilag hatásosabb szociálpolitikai távlatok útjára.

A fent vázolt hatásokat azonban a környezettanulmány csak akkor eredményezheti, ha a környezettanulmányt iskolázott és erre a célra alaposan képzett környezettanulmányozók készítik s ha a környezettanulmány helyesen összeállított kérdőpontokat tartalmaz.

Ezeket tartottuk szemelőtt akkor, amikor a környezettanulmányok végzését érettségit tett és gondosan előkészített Szociális Szervezőkre bíztuk.

A Szociális Szervezők kiképzése a kérdőpontok értelmének helyes megmagyarázásából, a beérkezett környezettanulmányok átnézéséből, az előforduló hibák közös megbeszéléséből állott.

Különös gondot fordítottunk arra, hogy a környezettanulmányok felvevői az ilyen látogatásaik alkalmával tanúsítandó helyes

magatartásukkal tovább menjenek az egyszerű adatbeszerzésnél s mint jó alkalmat használják fel a környezettanulmányozó látogatókat arra, hogy az ínségesek lelkivilágához hozzáferkőzzenek és bizalmukat megnyerjék.

Az ínségesnek már az első találkozásnál meg kell éreznie, hogy a környezettanulmányozót a jószándékú segíteni akarás vezeti, de látania kell a látogató felkészültségéből és magatartásából azt is, hogy az adatokkal való félrevezetés eleve kizárt vagy legalább is következményeiben rá nézve hátrányos.

Szociális szervezőink működésük megkezdésekor „lekörnyezték” Pécs összes ínségeit, majd a kerületi irodák megszervezése, a tavaszi csökkentés alkalmával újra-újra megkezdődtek a családlátogatások. Hogy az alapos előképzés milyen feltétele a jó környezettanulmánynak, azt bizonyítják azok a különbségek, amelyek a megbízható adatszolgáltatás szempontjából kétségtelenül megmutatkoztak a Szociális Szervezők által felvett környezettanulmányok és azok között, amelyeket a megelőző idők ideiglenes és alkalmi környezettanulmányozói készítettek. Az iskolai végzettség és képzettség nélkül erre a célra beosztottak s az úgynevezett „hatósági nyomozók” kevés kivétellel nem rendelkeztek azokkal a megfigyelő, kombináló és ítélőképességekkel, amelyek nem is annyira a tények megállapításához, mint inkább a segítség mértékének és módjának megjelöléséhez szükségesek.

Az említett különbségek a régebbi környezettanulmányok felülvizsgálása után az eddig segélyezették számának csökkenésében, illetve más oldalon megnövekedésében realizálódtak.

Fontos az, hogy a környezettanulmány valóban tanulmány és ne az egyszerű adatbeszerzés és első benyomás egyesített aktája legyen.

A korrektívumra az alkalmat az ínségakciónak kerületi átszervezése szolgáltatta.

Az ínséges első megjelenése munkáért vagy segélyért, a további munkábaállítások, kifizetések vagy segélyezések módot nyújtsanak az első ízben szerzett környezettanulmány további fokozatos kiegészítésére.

Rendkívüli vagy kétes esetben a Szociális Szervezőknek alkalmuk van az azonnali felülvizsgálatra, vagy kiegészítésre, miután a kerületi irodát az ínséges lakásától legtöbbször csak az utca-szomszédság választja el.

A felvett környezettanulmányokat a segélyezést, munkába-állítást, kifizetést feltüntető kartotékokhoz csatolják.

A karácsonyi és húsvéti akcióban való részesülés elbírálása így a környezettanulmányok és a fejlapok összevetése alapján történik.

Ez a rendszer azzal a további előnnyel jár, hogy a rászorulás megállapítása és a tényleges segítés egy kézben összpontosul.

Ami a környezettanulmányi lapok kérdőpontjait illeti, a segélyezés célja, a helyi viszonylatok és a gyakorlat bizonyos fejlődés után az alábbi környezettanulmányi-lap típust alakították ki Pécssett:

I. A kérelmezőre vonatkozó adatok.

1. A kérelmező neve.
2. Lakáscíme.
3. Születési helye, ideje.
4. Családi állapota, vallása.
5. Foglalkozása, iskolai végzettsége.
6. Egészségi állapota.
7. Tagja-e valamely betegsegélyző pénztárnak.
8. Jövedelme: heti, havi, évi, mely cégtől?
9. Vagyoni viszonyai: ingó, ingatlan? Hol, mennyi?
10. Tart-e háztartartási alkalmazottat?
11. Kit? Mennyi fizetéssel?
12. Fizetésre kötelezett hozzátartozói, azok neve, címe és vagyoni állapota.
13. Segélyezi-e valaki és ha igen, ki és mennyivel.
14. Részesül-e község, egyesület részéről valamely segélyben, ha igen, honnan kapja, mily időközben, mily összegben vagy alakban és e segély mérvét mivel igazolja?
15. Mióta lakik Pécssett?
16. Mióta van munkanélkül?
17. Az év folyamán mennyi ideig dolgozott és mennyit keresett?
18. A velelakó családtagok száma?
19. Neve, kora, egészségi állapota, foglalkozása, jövedelme?
20. Különös említést érdemlő esetben az együttlakók egyikeknek-másikának jellemzése.
21. Mennyi adóssága van?

22. Kinek tartozik?
23. Adósságának címe?
24. Elszegényesedésének oka?
25. Mióta él nyomasztó viszonyok között?
26. Jelenlegi tartózkodási helye állandó-e?

//. A kérelmező hozzátartozóira vonatkozó adatok.

27. Szülőknek neve?
28. Lakása?
29. Ingó, vagy ingatlan vagyona van-e és ha igen, miből áll?
30. Mi a fizetése, nyugdíja, kegydíja, rokkantsági járuléka, tőke, avagy ingatlan utáni jövedelme?
31. Különlakó gyermekek neve?
32. Lakása?
33. Foglalkozása?
34. Ingó, vagy ingatlan vagyona van-e és ha igen, miből áll és mi a jövedelme?
35. Gyermekei részesülnek-e menhelyi segélyben és ha igen, keresztnévük és a menhelyi könyv törzsszáma?
36. Milyen a családtagok, különösen a szülők és gyermekek egymáshoz való viszonya?

///. A kérelmező lakására vonatkozó adatok.

37. Fő- vagy albérlő?
38. Miből áll a lakása?
39. A lakás milyen? Tiszta, piszkos, egészséges, egészségtelen, rendes, rendetlen, földes, padlós?
40. A bútorkészlet milyen? Hiányos, rendes?
41. A lakásból és berendezésből milyen életviszonyokra lehet következtetni?
42. Mennyi havi lakbért fizet?
43. Hányan laknak a lakásban? felnőtt gyermek.
44. Van-e lakbérhátraléka és mennyi?
45. Ha igen, a háztulajdonos neve?
46. Vannak-e albérlők, s ha igen, hányan?
47. Azok mit fizetnek?

IV. A kérelmező segélyezésére vonatkozó adatok.

48. A kérelmező kérelme, kinek mit kér?

49. A környezettanulmányt felvevő észrevétele és javaslata.

50. A legsürgősebb tennivalók.

51. Foganatosított intézkedések.

52. Esetleg különösebb fontossággal bíró feljegyzések.

53. A környezettanulmány adatainak helyességét kik igazolják? (Háztulajdonos, rendőrség, lelkész, tanító, stb.)

Felülvizsgálta:

Dátum:

Felvette:

környezettanulmányt végző,

Környezettanulmányunk kérdőpontjaiból nyilvánvaló, hogy a környezettanulmány-lap típusnál az ínségakció és szegényügyi segélyezés áll előtérben.

A szociálpolitika más ágain működő szervezetek sajátos céljainak megfelelő környezettanulmányt használnak, így külön rendszerű környezettanulmányi lapja van a Stefánia Szövetségnek, amelyen a védőnők speciális munkája épül, a Tüdővész Ellen Védekező Egyesületnek, sőt már más társadalmi és jótékony egyesületeknek is.

A munkanélküliek nyilvántartása.

Amint az egyesek segélyezésének a környezettanulmány az alapja, éppen úgy az ínségakció egész munkájának alapja a nyilvántartás. Nélkülözhetetlen, mert csak a teljes és alapos nyilvántartás ad tiszta képet a nyomor, a munkanélküliség helyzetéről, amely nélkül pedig a tervek, a költségvetés elkészítése lehetetlen. Szükség van rá a mindennapi munka közben is, mint az adminisztráció legfontosabb eszközére.

A munkanélküliek nyilvántartása és a munkanélküliségi statisztika azonban távolabbi célt is szolgál. Az egyes városok ínségakciói, bármilyen tökéletesen szervezik meg azokat, a munkanélküliséget megszüntetni, de még csak enyhíteni sem fogják. Amit a városok tesznek, az csak tüneti kezelés. Csak a bajok következményét, a nyomort enyhítik, de magukat a bajokat nem tudják

orvosolni. Tartósabb eredményt csak országos szervezettel, országos tervekkel lehetne elérni.

Ezt a munkát azonban nem lehet addig elkezdni, amíg a munkanélküiségről teljesen tiszta képünk nincs. Nem tudjuk még csak megközelítő pontossággal sem, hogy Magyarországon hány munkanélküli van. Nem ismerjük a munkanélküiségnek munkáskategóriák, termelési ágak, szakmá szerinti és területi megosztását sem. A mai hivatalos statisztika, amely a szakszervezetek nyilvántartásaira támaszkodik, csupán a szervezett munkásság – tehát a munkásnépesség egy részének – a helyzetét tárja fel.

A munkaügyi hivatalok és a kötelező hatósági munkaközvetítés megszervezéséig csak a városok nyilvántartásai nyújthatnak képet a munkanélküiségről.

A nyilvántartásnak teljesnek kell lennie. Pedig éppen ennek a követelménynek megvalósítása a legnehezebb. Nagyon fontos az is, hogy a nyilvántartás könnyen kezelhető legyen, mert különben meglassítja a munkát. Az adatok összegyűjtésének, a változások megállapításának a módja is egyszerű kell hogy legyen, mert különben nem tud alkalmazkodni a gyors változásokhoz és a nyilvántartás is drága lesz.

A nyilvántartás régebbi alakja, a törzskönyv, csak mint kiegészítő eszköz szerepelhet a szociális nyilvántartásban. Egyetlen előnyével szemben ugyanis, hogy együtt őrzi az adatokat és lapjai nem veszhetnek el, rengeteg hátránya van. Úgy a statisztika, mint az adminisztráció céljainak csak a kartoték-rendszer felel meg. Könnyen kezelhető, mindenkor pontos betűrendben tartható. A zacskószerűen, felében összehajtott és megtűzött kartonlapban könnyen meg lehet őrizni a környeztanulmányt, orvosi bizonyítványt, családlátogatási lapot stb. Legfontosabb előnye azonban az, hogy a lapok az egyik nyilvántartásból a másikba bármikor áthelyezhetők. Az áthelyezés – amit kisebb viszonylatban a lovasítás (a lapok felső részére különböző színű és feliratú jelzők tűzése) is helyettesíthet – igen nagy szerepet játszik.

A munkanélküliek nyilvántartási lapjain fel kell tüntetni első sorban a személyazonosság megállapításához szükséges adatokat (név, lakás, születési év és hely, szülők neve) azután a családi és anyagi viszonyokat feltüntető adatokat, így a munkás keresetét, vagyonát, családi állapotát, családtagok számát, azok korát, nemét, foglalkozását, esetleges keresetét, vagyonát. Azután a foglalko-

zást, iskolai végzettséget, ami a munkába való állításnál szükséges, Ezeket az adatokat a fejlaphoz csatolt környezattanulmány és a családlátogatási lap adatai egészítik ki.

Nagyobb helyet foglal el a fejlapon a naplószerű rész. Ide be kell jegyezni minden segélyezést, szükségmunkára való beosztást, bérfizetést, a magánosoktól és a jótékony egyesületektől kapott segélyeket.

Ugyanilyen fontos az is, hogy a munkások minden keresete bekerüljön a nyilvántartásba. Nagyrésztük néhány hónapig dolgozik, jól keres, de nem takarékoskodik, elköltei keresetét és a munka megszűntével segélyért jelentkezik. Különösen áll ez a szezonmunkásokra, akik esetleg egész nyáron át keresnek. Akármilyen alapos a környezattanulmány, abból a keresetek nagyságát megállapítani utólag már nem lehet. Törvényes rendelkezés kellene, amely kötelezővé tenné a munkaadókra nézve, hogy munkásaik keresetét – azok elbocsátásakor – bejelentse. Emellett minden napszámost el kellene látni munkakönyvvel, amelybe szintén be kellene jegyezni a kereset összegét.

A pécsi ínségeseket már elláttuk igazolvánnyal, sajnos egyelőre a nem ínséges munkásokat, kötelező rendelkezés hiányában, ilyenek váltására egyelőre nem lehet szorítani. Az igazolványok magyarázó szövegében a társadalom szolidaritására, a parazitizmus veszélyére való hivatkozással sürgetjük a bejegyzések lelkiismeretes elvégzését, a Szociális Szervezők munkájuk közben mindenkit felkérnek erre, de senkit nem tudunk kényszeríteni, hogy a munkabéreket bejegyezze.

Az ínségesek nyilvántartása nem elég. Ez csak a segélyezés céljait szolgálja. A munkanélküliség nagyságának, kiterjedésének és az ínség okainak megállapítása csak a teljes munkásnyilvántartás segítségével oldható meg. Tehát nyilván kell tartanunk azokat a munkanélkülieket is, akik nem fordulnak segélyért a hatósághoz és a dolgozó munkásokat is. A munkaadók nyilvántartása is szükséges, hogy azok a munkanélküliség elleni harcba bevonhatók legyenek. Teljes szociális statisztikát kapunk, ha a város minden lakosát, a polgári társadalom tagjait is nyilvántartásba vesszük szociális helyzetük és az ínségnyhítés munkájában való részvétel szempontjából.

Amikor az ínségnyhítés munkáját 1930-ban új alapokra fektettük, azonnal hozzáláttunk a nyilvántartás adatainak összegyűj-

téséhez. 1932 októberéig két nyilvántartást vezettünk: a munkanélküli és dolgozó munkások nyilvántartását. 1932 októberében – könnyebb kezelhetés végett – a munkanélkülieket két csoportra osztottuk: inségesekre és nem inségesekre. Előbbi csoportba fokozatosan azok kerültek, akik a tél folyamán segélyt vagy szükségmunkát kaptak, a nem inséges csoportban azok maradtak, akik bár munkanélkül voltak az év folyamán nem szorultak rá a hatósági támogatásra. 1932 decemberében és 1933 januárjában a szociális szervezők házról-házra járva, összeírták a polgári társadalom tagjait, ugyanekkor felfektettük a munkaadók nyilvántartását is.

1933 februárjában felállítottuk a kerületi irodákat. Ettől kezdve központi és kerületi nyilvántartásokat vezetünk,

A kerületi nyilvántartások a következők:

- A) inséges munkanélküliek.
- B) Nem inséges munkanélküliek.
- C) Dolgozó munkások.
- D) Közsegélyesek.
- E) A munkanélküliek szakmaszerinti nyilvántartása.
- F) A polgári társadalom nyilvántartása.

Az A) B) C) kartoték lapjai egyformák, alakjukat és beosztásukat az adminisztrációt tárgyaló fejezetben ismertetjük. A D) kartoték egyelőre környezettanulmányi lapokból, az E) kartoték kis cédulákból áll. Az utóbbi végleges lapjai a munkaközvetítés céljait előmozdító adatokat (különös szakképzettség, végzett tanulmányok, hol dolgozott hosszabb ideig, milyen minősítéssel lépett ki a szolgálatból stb.) fogják tartalmazni. A polgári társadalom tagjairól készült fejlap mintáját itt mutatjuk be,

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R	S	Sz	T	U	V	W	X	Y	Z		
Név									Fogl.							Lak.											
Vagyoni áll.									Családi kör.							Jót. szerv. tagja:											
P é n z b e n													T e r m é s z e t b e n														
Dat.	P	I	Kinek					Mód.	Dat.	Tárgy			Kinek			Mód.											
Ö n k é n t e s m u n k a										E g y é b																	
Dat.	Hol		Mit			Mód.	Dat.																				
Várható				Teljesítés				Fennáll				Megjegyzésre : Fordíts!															

A munkanélküliségi statisztika legnehezebb kérdése, hogy honnan és hogyan szerzi be adatait. Kiindulási alap csak a népszámlálás lehet. Az időközi változások hullámszerűsége, megajzolása azonban nagyon nehéz. Ezt csak azokban az országokban oldották meg többé-kevésbé sikeresen, ahol munkanélküliségi biztosítás van, mert ez a kedvezmény jelentkezésre készít minden munkanélkülit. Mivel nálunk munkanélküliségi biztosítás nincs, kisegítő megoldásokat kellett keresnünk.

A nyilvántartás alapjait a népszámláláskor vetettük meg. Ekkor a számlálólapok alapján minden munkásról fejlapot készítettünk. A fejlap a munkakönyvek és cselédkönyvek nyilvántartólapjaihoz hasonlított.

Az alap tehát megvolt. Ezután következett a nehezebb munka, meg kellett találni azokat az eszközöket, amelyek segít-

ségével minden egyes változásról gyorsan és könnyen értesítést kaphatunk.

A bejelentésre kötelezett és valóban be is jelentett munkásokról pontos adatokat kapunk az OTI-tól. Az önálló betegsegélyező intézetet fenntartó vállalatokat külön kellett felkérnünk az adatok közlésére. Nem nélkülözhetjük az önkéntes jelentkezés útján és a kerületek munkája közben tudomásunkra jutott adatokat sem, mert az OTI-nál be nem jelentett napszámok máskülönben egészen kimaradnának a nyilvántartásból. A hatósági munkaközvetítő adatait is felhasználjuk, de ezeknek – sajnos – nincs nagy jelentőségük. A rendőri bejelentő és az anyakönyvi hivatalokkal való együttműködés a vándorlásokról, halálozásokról és a női munkások házasságkötéséről is értesítést biztosít.

Az OTI-nál a központ egyik tisztviselője naponta egy-egy kis cédulára ír ki minden változást. Ezeknek a céduláknak az alapján először is minden szakmában a munkanélküliek és dolgozók napi létszámát állapítják meg. Azután a munkaadó kartotéklapján feljegyzik, hogy hány munkást bocsátott el, illetőleg hányat vett fel, majd a munkanélküliek és dolgozók központi kartotékjaiban elvégzik a szükséges áthelyezéseket. Minden ezután érkező bejelentést⁷ először a kartoték szerint ellenőriznek, nehogy egy-egy adat kétszer is bekerüljön a statisztikába. A kis cédulákat azután továbbítják az illetékes kerületnek, ahol a fejlagra feljegyzik a munkabaállítás napját, munkaadó nevét, kilépéskor annak napját és elvégzik a szükséges áthelyezéseket. A vállalatok adatszolgáltatása még nem tökéletes, mert csak havonta egyszer küldik meg a hónap folyamán felvett, illetőleg elbocsátott munkások jegyzékét, így a napi statisztika nem lehet teljes. A kerületek munkájuk közben vesznek tudomást a változásokról. A környezettanulmányozások, kéthetenkinti családlátogatások során rengeteg adatot kapnak. Az F) kartoték kizárólag a kerületek adatai alapján egészül ki.

A kerületek az adatokat először maguk dolgozzák fel, de egy napon belül kis cédulákon a központnak is bejelentik a változásokat. A központ és a kerületek adatgyűjtése tehát kiegészíti egymást,

A nyilvántartások betürendesek. Először szakmaszerinti nyilvántartással kísérleteztünk, de mivel egy-egy munkás több foglalkozást is bementett, a munkanélküliek pontos létszámát nem tudtuk megállapítani, azonkívül ez a rendszer a visszaéléseket is megkönnyítette. Ezért már az első évben áttértünk a betürendes nyil-

vántartási módszerre és csak a legutolsó hónapokban fektettük fel újból – most már az előbbiektől elkülönítve – a szakmaszerinti nyilvántartást is.

A beérkező adatok alapján először a szakmaszerinti napi kimutatás készül. Ennek alapján történik a munkaközvetítő hivatal jelentéseinek az összeállítása. A hónap végén aztán grafikonba rajzoljuk, először az egyes szakmákon belüli ingadozást, azután a munkanélküliek és munkások összlétszámának naponkénti ingadozását. Kimutatás készül a munkaadók szerint is az alkalmazásokról és elbocsájtásokról.

Bemutatjuk a munkanélküliség 1931 január 1 és 1933 április 30 közötti hullámzást szemléltető összesített grafikonokat.

A központban a következő nyilvántartásokat kezeljük:

1. A munkanélküliek.
2. A dolgozók.
3. A munkaadók nyilvántartását.

Az első két nyilvántartás párhuzamos a kerületi nyilvántartásokkal, a kifizetési naplók stb. segítségével a kerületekben történt minden segélyezést feljegyzünk ezeken is,

Munkaközvetítés.

A hatósági munkaközvetítő hivatalok az 1916: XVI. t.-c. alapján működnek. A törvény megalkotásának közvetlen célja az volt, hogy a háború következtében bizonytalanná vált munkapiacot rendet teremtsen. A törvény maga csak a kereteket szabja meg, egészen szűkszavúan, a szervezet és általában a részletek szabályozását a végrehajtással megbízott kereskedelmi és belügyminiszterek hatáskörébe utalja. Az ugyanebben az évben megjelent végrehajtási utasítás, a 92.815/1916. K. M. sz. rendelet indítja meg a hatósági munkaközvetítők munkáját.

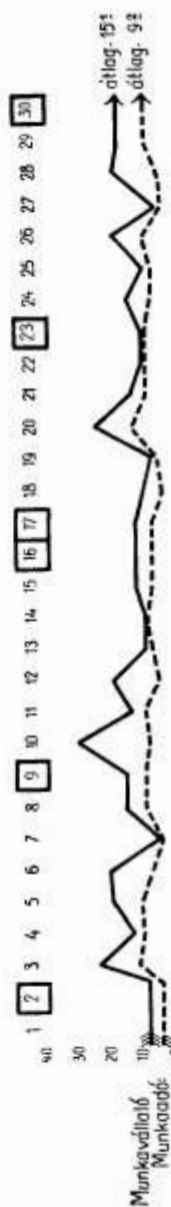
A törvény biztató kezdet volt. Továbbfejlesztéséről azonban megfélekedtek. Pedig a háborút követő gazdasági válság olyan nagy munkanélküli tömegeket dobott az utcára, olyan fejtelenséget teremtett a munkapiacban, amelyekre a törvény megalkotásának idejében nem lehetett gondolni. Ezeknek a munkanélkülieknek jó részét – egyes statisztikusok szerint közel 50 7-át – el lehetett volna helyezni, ha a munkapiac nem lett volna olyan szervezetlen. Itt mutatkozott aztán meg, hogy a munkaközvetítő hivatalok-

Az állandó változás szemlélhető az alábbi grafikonon. A gazdasági helyzet hullámzása a munkások felfogadását, illetőleg elbocsátását vonja maga után. Míg a változás a munkaadók vonalában csak kisebb kilengéseket okoz, addig a munkások nagyobb számát érinti.

A mellékelt grafikon az áprilisi havi változásokat tárja fel. A gazdasági élet egy keveset javult. Több munkás jutott alkalmazáshoz és kevesebbet bocsátottak el. A hűsvéti ünnepek előtt megnövekedett forgalom több munkaalkalmat nyújtott, több munkást alkalmaztak. Ugyanabban az időben az elbocsátások minimálisra csökkentek. A nagypénteki kifizetések után ismét több elbocsátás történt. Ekkor az alkalmazás is lecsökkent. Míg az elbocsátások ünnepek után azonnal folytatódtak, az alkalmazásban csak kisebb mértű javulás észlelhető. A havi átlag javulása láthatólag a hűsvéti ünnepek előtti nagyobb forgalomból s ennek folyamányaképpen jelentkező több munkás alkalmazásából állott elő.

1933. évi áprilisi hónap.

Alkalmazott

Elbocsájtott

nak nincs tiszta képük a munkapiac helyzetéről s azt nem is tarthatják kézben. Tőlük egészen függetlenül megindult az ínség-enyhítés, a szükségmunkák szervezése és ma az a helyzet, hogy a munkaközvetítők minden jelentőségüket elvesztették. Rájuk a munkanélküliség elleni küzdelemben egyáltalában nem lehet számítani.

Már a megalkotásukkor hiba volt, hogy teljesen a magán-közvetítők mintájára létesültek. A hatósági jellegnek úgyszólván csak hátrányait kapták meg, a bürokratikus berendezést, a lassúságot, az óvatosságot. A hatósági jelleg igazi tartalmát, a hatalmat, a kizárólagosságot, tekintélyt nem. így tehát nem lehet csodálni, ha a gyorsabban, agilisabban és olcsóbban dolgozó egyesületi, főként a szakszervezeti közvetítőkkel való versenyben lemaradtak. Utóbbiak teljesen elhódították tőlük a szakmunkások közvetítését, úgyhogy ma a hatósági munkaközvetítők csak napszamosok és cselédek közvetítésével foglalkoznak.

Hogy milyen eredménytelenül dolgoztak a hatósági közvetítők, azt élénken bizonyítja működési statisztikájuk.

1919-1929 között átlag 78.068 munkahelyet tartottak nyilván évenként és ebből csak 51.468-at sikerült betölteniök, annak ellenére, hogy a nyilvántartott munkaerők száma ugyanezekben az években átlag 110.522 volt.

Jellemző adat az is, hogy amíg a hatósági munkaközvetítők 1929-ben havonta átlag 7180 munkahelyet és 15.273 munkakeresőt tartottak nyilván és csak 4872 munkahelyet tudtak betölteni, addig egyéb közhasznú közvetítők a náluk nyilvántartott 6073 munkahelyből 5552-t töltöttek be. Az utóbbiaknál nyilvántartott munkakeresők száma 17.584 volt.

A hatósági munkaközvetítők tehát az adott lehetőségeket sem tudják kihasználni. Lassúsággal, bürokratizmusukkal elidegenítik a munkaadókat, de a jobb munkásokat is.

A pécsi hatósági munkaközvetítő hivatal hatásköre a városon kívül Baranya, Somogy és Tolna vármegyék területére terjed ki, A háború utáni években kifejtett tevékenységéről bemutatunk néhány statisztikai példát:

Kimutatás

1922-1932. években történt közvelítésekről.

Év	100 munkahelyre GSŐ közvetítés		100 munkakeresőre eső közvetítés		Év	100 munkahelyre munkakereső	
	férfi	nő	férfi	nő		férfi	nő
1922	85	73	51	92	1922	92	46
1923	64	37	48	88	1923	94	52
1924	65	32	59	72	1924	108	20
1925	71	68	43	70	1925	158	103
1926	79	16	56	65	1926	113	117
1927	66	82	58	82	1927	115	119
1928	63	86	57	66	1928	117	102
1929	51	73	43	72	1929	226	138
1930	95	67	42	49	1930	106	105
1931	98	72	62	65	1931	139	223
1932	91	72	68	51	1932	131	126

Kimutatás

1922-1932. években történt munkásközvelítésekről.

Év	Munkahely				Munkakereső				Közvetítés				
	férfi	nő	tan	össze	férfi	nő	tan	össze	férfi	nő	tan	össze	
1922	1336	156	2	3903	2192	153	3	3729	1134	132	1	2461	
1923	1932	342	46	5406	2088	159	14	3694	1010	128	7	2301	
1924	1804	399	44	5845	1958	193	13	3904	1155	140	9	2565	
1925	1052	212	35	3180	1762	205	6	3827	751	145	6	2215	
1926	1068	165	36	2721	1319	174		3059	736	113	2	1876	
1927	1080	1503	11	2583	1221	176	5	2994	711	123	3	1944	
1928	752	148	6	2247	867	177	2	2646	474	117	1	1649	
1929	1089	177	11	2871	1282	180	3	3092	557	140	1	1959	
1930	2521	178	22	4324	5706	246	1	8167	2426	121		3644	
1931	6104	1393		7497	9651	165		11301	6026	106		7094	
1932	11055	1102		12077	1591	145		17367	1098	738		11719	
Szükségmunka nélkül												Szükségmunka	
193	575	178	22	2378					480	121		1698	1930 1946
1931	407	139		1800					329	106		1397	1931 5697
1932	414	102	1436						340	738		1078	1932 10641

Működésüknek eredménye nem jobb a többi munkaközvetítők eredményénél.

1930-ban az inségakcióval kapcsolatban helyileg pótolta a város a hiányokat, felfektette a nyilvántartásokat, összegyűjtötte a munkanélküliségre vonatkozó adatokat és ma már ott tartunk, hogy Pécs város minden munkását nyilvántartjuk és tudjuk, hogy munkanélkül van-e és ha nem, hol dolgozik. Azt mondhatjuk, hogy teljesen tiszta képünk van a pécsi munkapiac helyzetéről.

A kerületi irodák felállítása óta szakmaszerinti nyilvántartásunk is van. A kerületi irodák felállításának egyik célja az volt, hogy a munkaalkalmakat felkutassák és azokat a kerület inségeseivel be is töltsék. Tehát a kerületi autarchia és a „társadalmi szükségmunka” intézményének a létrehozása a cél. A kerületek ügyeit intéző szociális szervezők munkájuk során állandóan járják a kerületeket, a munkaadók figyelmét felhívják az irodára, megkérik őket, hogy szakmunkásért, napszámosért stb. csak hozzájuk forduljanak. Ha aztán tényleg akad munkaalkalom, felveszik a munkaadói megbízást és ha a kerületben van megfelelő munkanélküli, azt azonnal behívják. Ha ilyen nincs, értesítik a többi kerületet és másnap délelőtt akár 5-6 jelentkező közül válogathat a munkaadó. Elv az – és ennek a betartására a kerületek szigorú utasítást kaptak -, hogy minden munkaadói megbízást 48 óra alatt feltétlenül és kifogástalanul el kell intézni, „elévülés” nincs. Ezzel akarjuk a munkaadók bizalmát visszaszerezni.

A szakmunkásokról – kerületi nyilvántartásokon kívül - a központ is felfekteti a szakmaszerinti nyilvántartást. Ennek lapjai valóságos fotográfiai a munkás szaktudásának, gyakorlatának úgy, hogy a munkaadók akár a személyes tárgyalás mellőzésével, pusztán a nyilvántartási lapok összehasonlítása útján is ki tudják választani a nekik legjobban megfelelő munkást. A nyilvántartási lapot itt mutatjuk be.

Név és lakás :	
Születési hely és idő :	Családi állapot :
Foglalkozás :	
Iskolai és egyéb végzettsége :	
Milyen szakmában rendelkezik alapos ismeretekkel ?	
Hol és mennyi ideig volt alkalmazásban ?	
Milyen szerszámai vannak ?	
Milyen munkára menne el legszívesebben ?	
Kinél és mikor volt hosszabb ideig alkalmazásban ?	
Megjegyzések :	

A hatósági munkaközvetítés egész szervezetét át kell alakítani. Az átalakított intézmény feladata, munkaköre lenne az egyszerű közvetítés helyett az ország munkapiacának megszervezése. Ennek a nagyvonalú munkának első feltétele, hogy az ipari és a mezőgazdasági munkaközvetítést egy kézbe tegyék le. Az ipari és mezőgazdasági munkák, valamint az ország egyes területei közti kiegyenlítés legyen a munkahivatalok legfontosabb feladata. A telepítések ügyét is ezek kezébe kell adni. Emellett a három legnagyobb arányú és jelentőségű szervező munka mellett még rengeteg feladatuk lenne a munkahivataloknak. A szezonmunkák megszervezése, a szezonmunkások téli foglalkoztatása, a háziipar fejlesztése, az ipari termelő- és a mezőgazdasági munkásszövetkezetek megszervezése, a túlszűfolt iparágakban elhelyezkedni nem tudóknak más munkaágakra való átképzése, a szellemi munkások, a magántisztviselők elhelyezkedésének ügye, végül a külföldiek foglalkoztatásának, a kivándorlásnak a kérdése, mind az Országos Munkaügyi hivatal kezébe kell, hogy összpontosuljon.

Munkanélküliségi statisztikánk nagyon hiányos. Tiszta képet a helyzetről csak a munkahivatalok adhatnának. Ezek is csak akkor, ha működésük kizárólagos, vagyis ha minden magánköz vetítőt, még a közhasznúakat is megszüntetik. Nyilván kell tartani a munkábanlevők keresetét is. Ezért kötelezővé kell tenni a munkaadókra, hogy minden munkásfelvételt – ha az nem a hatósági munkaközvetítő útján történik – azonnal bejelentsenek. Be kell jelenteni az elbocsátást is, minden esetben közölve azt is, hogy a munkás mennyit keresett. Ennek talán legegyszerűbb és legjobb módja az volna, ha minden munkás egységes munkakönyvvel látattnék el, amelyet a munkahivatal adna ki. Ebbe lehetne bejegyezni a megfelelő adatokat és azok tudomásul vételét a munkahivatal bélyegzőjével igazolni.

Más feladatok is várnak a munkahivatalokra, amelyek a munkapiac megszervezésével szorosan összefüggenek, ilyen a pályaválasztási tanácsadás, a tanoncok védelme, a munkabérek alakulásának figyelése. A városi szükségmunkák és inségakció levezetése, az országos szükségmunkaprogramm összeállításánál a tanácsadás, javaslattétel, jövőben pedig a munkanélküliség elleni biztosítás is a munkahivatalok hatáskörébe kell hogy tartozzon.

A munkaügyi hivatalokat – külföldi mintára – három fokozatban kellene szervezni. A községi-, városi munkahivatal volna az első fórum. Nyilvántartaná a község, város munkásait, s a munkanélkülieket, intézné az inségakció ügyeit. Kisebb községekben egy-egy tisztviselő el tudná látni ezt a munkakört. A kerületi munkahivatal már állami szerv volna, Hatáskörébe két-három törvényhatóság munkahivatalai tartoznának. Itt már nem egyénenkint tartanak nyilván a munkanélkülieket, hanem a községek összesített adatai szereplnének egy-egy kartotéklapon. Erre a lapra kerülne rá a munkahivatal napi létszámjelentése. Itt végeznék a kerületen belül a törvényhatóságok közti kiegyenlítés munkáját, nyilvántartást vezetnének, grafikonokat készítenének a munkabérek alakulásáról stb., stb. A kerületek összegezett jelentései alapján dolgozna az Országos Munkaügyi hivatal, amely az egész ország munkapiacát szabályozná. A munkaügyi hivatalok egész gépezete nem a kereskedelmi, hanem a belügyminiszter felügyelete alatt dolgozna és annak lenne legfontosabb szociális szerve. Tisztviselői a szociális, közgazdasági és statisztikai tudományok minden ágában alaposan kiképzett hivatalnokok lennének.

Cselédközvetítés.

A munkaközvetítéssel szorosan összefüggő, de egészen különös szociális jelentőségű kérdés a házi cselédek ügye. Pécssett 1925-ig határozott cselédhiány volt. Azóta azonban a falusi lakosság helyzete rosszabbodott s mind több és több leány jön be a városba munkát keresni. Néhány évig még csak sikerült elhelyezkedniük, de a gazdasági helyzet súlyosbodása hamarosan megszüntette ennek lehetőségét. Az utóbbi időben azok nagy része is munkanélkülivé lett, akik éveken keresztül állandóan dolgoztak. A munkanélküli cselédek gyárakban sem tudtak elhelyezkedni, teljesen az utcára kerültek. Kis részük visszament vidékre, a nagyobbik rész megindult a züllés útján. A hatósági munkaközvetítő nyilvántartása nagyon szomorú képet tár elénk. A nyilvántartottak legnagyobb része rossz munkaerő, testi ereiét az erkölcstelen élet és az ebből eredő betegségek, munkakedvét a csavargás tette tönkre. A házi munkákhoz alig értenek, erkölcsi szempontból egészen alacsony színvonalon állanak.

Legnagyobb részük nem is akar dolgozni, csak azért van néhány óráig a munkaközvetítő várótermében, hogy az előjegyzési lapot igazolásul használhassa és ezzel a csavargás vádját elháríthassa magáról.

Ezek a munkanélküli cselédek állandóan veszélyeztetik a város közérkölciségét és súlyos fertőző bajok terjesztői is. Arra alig van reményük, hogy elhelyezkedhessenek, mert hiszen a rendes jó munkásoknak sincs ma munkájuk. Ma mindenki nagyon meggondolja, hogy alkalmazzon-e cselédet és aki rászánja magát az megköveteli, hogy akit felfogad, ügyes, szorgalmas, egészséges és erkölcsi szempontból is kifogástalan legyen.

Ezen a téren tehát mindenképpen rendet kell teremteni. Azokat, akik tudnak és akarnak dolgozni, ki kell válogatni, a többinek is meg kell adni a módot arra, hogy magát kiképeztesse és mai környezetéből kiemelkedhessen, Azokat pedig, akik nem téríthetők vissza a jobb útra, a rendőrség segítségével illetőségi helyükre kell toloncolni, ahol szülői felügyelet alatt még megmenthetők a társadalom számára.

A város hatósága egyelőre két eszközzel próbált a mai helyzeten segíteni. Újból felállította a hatósági munkaközvetítő cselédotthonát, amelynek a felszerelését annak idején hadikórház céljaira

elvitték és a munkaközvetítő várótermében összegyülekezett cselédeket munkára fogta. Az itt készült kézimunkákat a háziipari foglalkoztató értékesíti, a cselédek ebédet kapnak munkájukért. Az új cselédotthon 1933 február havában nyílt meg 20 ágygal és fürdővel. Jóllehet a szállásért 20 fillért kellett csak fizetni éjszakánként, az otthonban alig aludt 4-8 cseléd naponta. Ugyanabban az időben 15-20-an fizettek magánházaknál 40-50 fillért egy ágyért éjszakánként. Az otthon népszerűtlenségének az az oka, hogy lakóinak már esti 7 órakor bent kell lenniök. Ez a tény megint csak a cselédek szomorú erkölcsi viszonyaira vet fényt, A cselédkérdés megoldásának útja:

1. A kötelező hatósági közvetítés elrendelése és a magánközvetítők azonnali megszüntetése.

2. A cselédnyilvántartás felfektetése. Képzettség szempontjából, egészségügyi és erkölcsrendészeti szempontból nyilván kell tartani minden háztartási alkalmazottat. A kataszter alapján bizonyos időközökben orvosi vizsgálatnak kell alávetni legalább is a munkanélkülieket; a munkakerülőket és azokat, akiknek hosszabb gyógykezelésre van szükségük, haza kell toloncolni.

3. A munkanélkülieknek tanfolyamon kell résztvenniök. A tanfolyam tartására a Szociális Missziótársulat hölgyei vállalkoznak. A tanfolyamon háztartási ismeretekre, főzésre kell tanítani a cselédet és erkölcsi, valamint egészségügyi oktatást is kapnak. Azokat, akik egészségi állapotuk vagy életkoruk miatt cselédként előrelátóhatólag nem fognak tudni elhelyezni, más munkához kell juttatni.

Amint sikerül csak némiképpen is rendet teremteni, amint megindíthatjuk a tanfolyamot, fel fogjuk hívni az egyházi és világi hatóságok útján a falusi lakosság figyelmét az e célra szolgáló intézményekre, így beköltözés után legalább néhány hónapig ellenőrizni tudjuk őket és a meg nem feleelőket hazairányíthatjuk.

Vándorszállás.

Az úgynevezett Littke-kaszárnyában 1933 február elején nyílt meg a férfi vándorszállás 20 ágygal, fürdővel, vetkezővel és fertőtlenítő kamrával. Az átutazó munkanélküliek egy-egy éjszakára kaptak itt szállást. Mindenkinek a vetkező helyiségben le kellett vetközni és ruháját fertőtlenítés végett át kellett adnia. Ezután mindenki megfürdött és tiszta hálóinget kapott, csak így

léphetett a hálóterembe. A levetett ruhák a fertőtlenítő kamrába kerültek. Az ágyneműket szintén fertőtlenítettük, még pedig naponta. A vándorszállás lakói 40 fillért fizettek a szállásért és reggeliért, ezt az összeget le is dolgozhatták.

A szállást a nyári hónapokra megszüntettük, fennállásának közel 4 hónapja alatt összesen 456 lakója volt, ezek közül 16 külföldi, kiknek továbbításáról gondoskodni lehetett.

Központi konyha.

Az ínségesek gazdaságos ellátása csak akkor biztosítható, ha az ú. n. adminisztrációs költségek az ínségnyhítés céljait szolgáló összegnek csak igen kis hányadát veszik igénybe. Ez a szempont készítette a város vezetőségét arra, hogy az élelmezést szolgáló intézményeket központosítsa, kezelésüket egy személy irányítása alá rendelje és ezzel a költségeket csökkentse. A központi konyha az ínségnyhítésen kívül még a szegényház, árvaház, tanonc-internátus és koldusok élelmezését is végzi. Míg azelőtt minden egyes intézménynek külön háztartása volt, külön anyagbeszerzést végzett, a kiadások nagyok voltak. A konyhák egyesítése révén az élelmezés aránylag igen kis személyzettel gazdaságosabban nyert megoldást. A gyermekétkeztetés intézményesítése, a koldusok ellátása mellett a már régebben fenntartott intézmények élelmezése különösebb gondot, munkát nem okozott.

A központi konyha a szegényházzal kapcsolatban épült és az ott elhelyezett csökkent munkaképességűek munkaerejének kihasználását is számításba vette. Azt a nagy munkát, amit a konyhán felhasznált burgonya, bab, borsó, lencse, zöldség stb. tisztításai válogatása jelent, időtöltésképpen az öregek végzik. Gépek nélkül a legegyszerűbb berendezéssel ezeknek a parlagon hagyott munkaerőknek a felhasználása teszi lehetővé az élelmezésnek igen olcsó biztosítását.

A konyha több részre oszlik. A főzést nagy külön termekben főszakács és egy irgalmasrendi nővér vezetése mellett két szakácsnő végzi. 3500 személy ellátását tudja biztosítani.

A téasztaszobában ugyancsak minden gépi berendezés nélkül a szükséges téasztaneműek készítését egy irgalmasrendi apáca felügyelete és vezetése mellett két téasztagyúró asszony látja el, akiknek a konyhába beosztott személyzet is segít.

A központi konyhában megfőzött ételeket két teherautó szállítja az iskolákhoz, óvodákhoz, napközi otthonokba, az elosztó helyiségekbe stb. Az ételek mellett bádogdobozokban viszik a központi konyhán elmosogatott és magas hőfokon sterilizált edényeket, melyeket használat után ugyancsak a rendelkezésre álló teherautók szállítanak vissza.

A központi konyhával egy vezetés alatt működik a tejpasztőröző és palackozó konyha is. Az iskolás és óvodás gyermekek és általában a tej segélyben részesülők tejét itt pasztőrözik, palackozzák és ugyancsak autóban szállítják ki az elosztóhelyekre, az iskolákhoz, óvodákhoz, napközi otthonokhoz, A kiürült edényeket ide szállítják vissza. A napi rend az, hogy reggel 8 órakor indulnak a tejjel az autók, mit 10 óráig minden helyen leadni tartoznak. $\frac{1}{2}$ 11 órakor megkezdik az ebéd fuvarozását. Az ebéd leadásával egyidejűleg a kiürült tejespalackokat átveszik és azt a konyhához visszaszállítják, ahol azonnal megkezdik a tisztítást, sterilizálást és töltést. Ebéd végeztével összeszedik az ebédhez használt edényeket, evőeszközöket, azokat visszaszállítják a konyhához, ahol az e célra alkalmazott mosogató asszonyok tisztogatják és sterilizálják. A szükséges gőzt a sterilizáláshoz, pasztőrözéshez egy kis gőzkazán szolgáltatja.

A központi konyha vezetőjének hatáskörébe tartozik az inségmunkásoknak kiadott élelmiszerek kiosztása is. Az élelmiszereket egy irgalmasrendi nővér felügyelete alatt csomagolják és szállítják a háziipari foglalkoztató épületében levő elosztó helyiségbe. Az élelmiszerek pontosan adagok szerint vannak csomagolva és azt az utalvány ellenében mindenki azonnal átveheti.

Az ételmaradékot, valamint az élelmiszerhulladékot, mosogatóból származó felhasználható anyagokat a központi konyha gazdaságosan értékesíti azzal, hogy sertéseket etet. E célra külön kis farmot létesített. A sertéseket nem vásárolta, hanem a régi szegényháznál levő 4 darab természetes szaporulata által növekedett meg a számuk. 1932. évben 11 darab, 1933 április végéig 19 darab hizott sertést vágtak a szegények részére, ezidőszerint 40 darab áll hizás alatt. Ennek a sertésállománynak a neveléséhez az anyagot a hulladék szolgáltatja, mely ilyen módon gazdaságosan felhasználható és lényeges költségkímélést jelent. A farm csak 1933 év tavaszán létesült, a sertéseket eddig felváltva helyi sertésüzem tulajdonosok helyezték el. A farm további kiépítését nem tudtuk hamarabb

megkezdeni, most azonban többszáz darab baromfi, tyúk, kacsa, liba, pulyka, azonkívül házinyúl fogyasztja a hulladékokat és szolgálja az ellátás gazdaságosságát. A további terv ennek a kis farmnak méhészettel való kibővítése, A farm körüli teendőket két öreg ember végzi, akik koldusellátásban részesülnek.

A központi konyha egy oki. gazda vezetése alatt áll. Az ebéd, vacsora ellátást egy konyhatiszt és a már fentebb említett konyhaszemélyzet, a tejellátást egy irodai alkalmazott, egy vajmester és két szakképzett tejmunkás végzi. A raktárt egy írgalmasrendi nővér, a hozzá beosztott csomagoló ínséges kereskedő segédekkel látja el. Az irodai munkák, kimutatások, elszámolások elkészítését egy női munkaerő végzi. A rendelkezésre álló két teherautót egy-egy soffőr és az ételek fel- és lerakását két-két kísérő látja el. Naponta 1000 liter körüli tej kezelése és elosztása, 2000 és 3000 között váltakozó ebéd létszám, hozzáigazodó vacsora elkészítése és szétosztása, továbbá mintegy 12-13.000 személynek ételmiszerrel való ellátása háramlik erre a kis személyzetre, kik szerény díjazás mellett végzik nagy emberbaráti munkájukat. A vezető levonás után 208 P, a konyhatiszt 90 P, az irodai segédek 50-50 P, a főszakács 60 P, a vajmester 60 P, a szakácsnők és segédek 30-30 P díjazásban részesülnek.

V. KOLDUS-ÜGY.

A szociálpolitika hiánya, vagy a szociálpolitikai eszközök helytelen alkalmazása idézik elő a koldulást. Hosszú megfigyelés után mindenki levonhatja a konzekvenciát és megállapíthatja, hogy a koldulás könnyebben, kevesebb áldozatokkal gyógyítható és sokkal kisebb baj, mint aminőnek külseje után ítélni lehet. Aki felületesen szemléli a rongyos ruhájú, összetöpörödött kéregetőket, szájalmat keltő gyermekeket, görnyedt hátú, reszketést mutató asszonyokat, a koldus-ügyet szörnyű nagy horderejű, szinte megoldhatatlan kérdésnek látja. Aki hallja a követelődzésüket, figyeli igényeiket és csak kis érzéke van a szociális kérdések iránt, megállapíthatja, hogy igényeik nagyobbak, mint a nyomorúságuk közvetlen okai. Őt letaposott úton haladnak az emberek a koldulás medre felé. Az egyik út a betegség, vagy az időelőtt való elerőtlenedés, a másik a kisgyermek és özvegyek útja, akiktől a halál időelőtt ragadta el a családfenntartót, a harmadik rész a rokkantak, betegek sorából kerül ki és végül ott találjuk a lustákat, a munkakerülőket, akik a koldulást választják megélhetésük forrásának. Ezen az úton haladók közül legnagyobb szájalmat érdemelnek azon serdülők, illetőleg serdüetlenek, akik ártatlanok szegénységükben, mert árvaságuk következtében szorulnak eltartásra.

A szociálpolitikának a koldulás rendezésénél is azt az érvet kell szemelőtt tartania, hogy az emberi sors miatt az emberi méltóság sérelmet ne szenvedjen. A hatóságok meg tudják adni a mindennapi kenyeret; népkonyhát állíthatnak fel, elhelyezhetik tömeglakásban, vagy megtarthatják házi ápolásban az arra szorulókat, ez azonban a problémát nem oldja meg, mert ez az ellátás az időelőre nézve megfelelő társadalmi támogatás és lelki gondozás nélkül kényszerhelyzetet jelent, melyben nem érzi jól magát, amely ellenséges indulatot vált ki azzal a szervvel szemben, mely mind-ezeket áldozatok árán biztosította részére. A közület, a hatóság

Az ebédet
autórr viszik a
Ráeponti Rongyhá-
ról az
elosztó helyekre.

Ebédnél.

A Rásegélyesek,
nemcsak a Rongyház
segítenek, hanem
szaprközben is hasz-
nos munkával
foglalkoznak.

Harcsonás.

ellátásu-
édjének
Korai kivü
alkészítésénél is segítenek.

Pács sz. Kir. város
szegényháza.

Ebédrel.

Készül az ebéd.

Tollfeszítés.

ZsaboKoraszky foto. Pács.

elvégezheti e téren tennivalóit százszázalékosan, akkor is a munkának csak az egyik felét végezte el, mert nem a közigazgatás Júvatása a lélekmentés. A társadalomnak is meg kell tenni, maga helyzetének biztosítása érdekében, amit ez a nagy ug> e célból megkíván. A szegén} ügy megoldásánál elengedhetlenül szükséges úgy az egyháznak, mint a társadalomnak legszorosabb bekapcsolódása.

Különféle felfogások láttak napvilágot e kérdéssel kapcsolatban. Vannak akik ezt kizárólag az állam, illetőleg a hatóságok feladatának tartják és abból kirekesztenek minden felekezeti vagy társadalmi részvételt. Viszont a másik álláspont a szegényüg} ét egészen az egyház részére sajátítja ki. Az érvek sorozatát hozzák fel az egyes álláspontok mellett.

Sem alkalom, sem tér nem nyílik arra ez alkalommal, hogy a két álláspont helyessége, vagy hibái felsorakoztassanak. Az adott helyzet parancsol és a jelenlegi gazdasági viszonyok között a közhatóságoknak, egyházaknak és társadalomnak közös összefogásában jelöli meg az utat, amelyen a súlyosnak látszó problémát meg lehet oldani. A közhatóságoknak a törvény, rendeletek, határozatok végrehajtása, a közjog érvényesítése és a hiányzó anyagiak előteremtése képezi feladatát. A hatóság vigyáz arra, hogy ebből a kérdésből kikapcsolják teljesen a felekezetek, osztályok kérdését, hogy minden esetben csak az embert lássák, a szenvedő, nélkülöző embert, kinek biztosítani kell az emberhez méltó ellátást, ha az indokolt és viszont, akire alkalmazzák a törvényt, ha üzletszerűleg, a könnyű megélhetést akarja a maga részére kéregetéssel biztosítani.

Az egyházaknak a közreműködése elengedhetlenül szükséges, mert a lélek művelése a lelki inség megszüntetése, a magasabb lelki közösségben való elhelyezkedés éppen úgy elengedhetetlen, mint a rendes anyagi viszonyok között élő egyéneknél. A társadalomnak a szerepe pedig határozottan meg van jelölve, mert a társadalom tagjaiból kerültek ki az elesettek és a társadalomnak kell mindent elkövetnie, hogy az eltartottak számát a minimálisra csökkentse, mert a társadalom elesetteinek eltartása olyan teher és súly, mely rendszerbe foglalás nélkül elhatalmasodik és gyengíti az érdekelt társadalmi osztályok pozícióját. A szegényügy rendezése ki kell zárja minden egyéni szempont érvényesülését. Mindenkinek hiúságtól mentesen kell áldozatul hoznia, amit a kér-

dés tőle megkíván, anyagiakat, vagy munkát, hogy ezzel a közjót előmozdítsa. A hatóság, mint minden felekezeti és társadalmi osztály felett álló szerv, tudja ma egyesíteni ezekéi az erőket, de ennek az egyesítésnek a szó legszorosabb értelmében egyesítésnek kell lennie, hogy alkalmassá váljon a nagy feladat elvégzésére.

A szegényügy rendezésénél ugyancsak a preventív intézkedéseket kell foganatosítani. Meg kell szűkíteni és lehetőleg meg kell szüntetni azokat az utakat, amelyeken a szegénység posványra felé halad a tábor.

A betegség és az időelőtt való előregedésből származó szegénység kérdését megelőzi a megfelelő egészségügyi intézkedés. A koldusok nagy százaléka a népbetegségek áldozata. Az egészségtelen lakás, egészségtelen életmód szüli ezt az állapotot, mely a koldusbotot adja a kezükbe. Ennek megelőzése egyszerű. A népbetegségek elleni küzdelem a szervezett társadalomban megoldható. A betegségek gyógyítása, az erő visszaszerzése visszaadja egyúttal az egyént a társadalomnak, míg ezen állapotban hagyása a társadalomból való kitiszítottságot, eltartottságot jelenti.

Milyen egyszerű volna a munkanélküliek tömegét, energiáját beállítani a népbetegségek ellen való védekezésbe, előállítani minden építőanyagot, megépíteni a város szélén az egészséges lakásokat, ahonnan a tuberkulózis, – mint a szegénység egyik legfőbb oka – száműzetnék. Az egészséges életmódra való oktatás szolgálatába egyszerű volna beállítani az ugyancsak elhelyezkedni nem tudó diplomásokat, tanítókat, tanítónőket, óvónőket, kik saját otthonukban keresnek fel a veszélyeztetetteket és rábeszéléssel, szeretetteljes oktatással a helyes életmódhoz vezetnék vissza azokat, kik többkevesebb idő után a koldusok táborát növelnék.

A kisgyermekes özvegyek számát könnyen le lehetne apasztani, ha minden városnak megfelelő intézete lenne, ahol legalább napközben, míg az anyák munkában állanak, elhelyeznék gyermekeiket, ahol ezen idő alatt egészséges testi gondozásban, a nagyobbak megfelelő oktatásban részesülnének és azzal eleje vétetnék, hogy utcára kerüljenek, megszokják a koldulást, a parazita életet. A már megrokkantakat, elgyengülteket, öröklött gyengeelméjűeket, kik az élet nehézségeivel szemben nem tudnak helytállni, hatósági, egyházi és társadalmi összefogás mellett el lehetne helyezni emberi módon megfelelő intézetekben. Ezekre a munkákra kellene tulajdonképpen a szegényügynek szorítkoznia.

A munkakerülők, lusták számára munkaalkalmakat kell biztosítani, melyek révén önmagukat tarthatják el és ezeknek támogatásától el kell zárkózni. Alkalmazni kell velük szemben ridegen és szigorúan a törvényt az esetben, ha a tisztességes rendes munkát elfogadni vonakodnak. Az ilyen egyének nem érdemelnek kíméletet az irgalmasság veszélyt jelent azokra, akik jót cselekszenek.

Pécs város hatóságát, midőn szociálpolitikai programját a szegényügy rendezésével kezdte meg, nem tévesztette ezekéi a szempontokat szem elől. Az egészség védelme, illetőleg a betegségek megelőzése célzatával érintkezést tart fenn a Tuberkulózis Ellen Védekező Egyesülettel, melynek áldásos működése érezhető. A kisgyermek és az özvegyek részére a Stefánia mellett két napközi otthont tart fenn, azonkívül az iskolák, óvodák útján ellátásban részesülnek a gyermekek. Az özvegyek pedig könnyebb háziipari foglalkozást kapnak és ezzel elejét veszi az elzüllesnek. A lusta munkakerülők részére minden körülmények között annyi munkaalkalmat nyújt, amennyi létminimumuk megszerzését biztosítja. Aki mindezek dacára koldul, azzal szemben a legridegebb eljárást tette folyamatba.

A koldusok hada ezzel csupán egy kategóriára apadt, a megrokkantak, elöregedett, testileg legyengült, vagy öröklött elmebetegség folytán, magára hagyott, vagy eltartásra szorultak kategóriájára.

A koldusok a történelem minden korszakában ismeretesek voltak. Évszázadok folyamán megfelelő gyakorlat fejlődött ki, sőt láthattunk olyan szervezettséget, mely minden társadalmi osztálynak becsületére válna. Jaj volt annak, aki a fegyelmet megszegte. Egyes kéregető helyek a koldusbörzén, magas árfolyamon cseréltek gazdát. Köztudomású, hogy azokban a városokban, hol a koldulás erélyes kézzel nincsen rendezve, az adakozók nevét az egyik koldus a másikkal csak megfelelő ellenérték fejében adja. Nyilvántartják azokat, akik adnak és külön megjelölik azokat, akik nem hajlandók a koldusok részére adományokat nyújtani. Az ilyenekkel szemben különféle retorziós lépésekkel élnek. A kolduskereset tehát olyan kereseti forrás, mint másnál a kereskedelem, ipar, mégis azzal a különbséggel, hogy a befektetés a legkisebb, viszont munka nélkül igen tekintélyes jövedelmet és rendes megélhetést biztosít.

A társadalom már be volt rendezkedve a koldusok látogatására. Pénteki napon a kereskedő, iparos és tisztviselő családok előre elkészítették azt az összeget, mit a kéregetőknek fillérenként kiosztani szándékoztak. A kéregetők pedig hetenkint pontosan megjelentek és összeszedték a nekik juttatott segílyt. A templom ajtóiban kinek-kinek megvolt a helye és jaj volt annak a betolakodónak, aki a másik helyére állt, azt a szó legszorosabb értelmében mankóikkal üzték el. A gazdasági helyzet rosszabbodásával a helyi koldusokon kívül hetenkint, rendszeren pénteki napon a környék lakói tódultak be nagy számmal, kik valósággal ellepték, rosszul öltözöttek, fekete pápaszemmel, szájalmatkeltően a várost.

A koldulás mérete már túrhetetlenné vált. A napról-napra csökkent kereseti lehetőségek mellett a koldusoknak adott összeg kinek-kinek a háztartásában érezhető tételt jelentett. Az anyagi helyzet kényszerítő hatása alatt a közönség hangosan kérte a koldusügy rendezését. A város hatósága a bajt idejében kívánta orvosolni és megkereste a nyílt üzleti kereskedőket és iparosokat, hogy a rendezés megvalósításához önkéntes adományaikkal járuljanak hozzá. Az első felszólításra a Kereskedők Testülete, a nyílt üzletű iparosok igen tekintélyes összeget ajánlottak fel. A realizálás alkalmával azonban az összeget revízió alá vették és ennek következtében a végleges megoldás ismét elodázódott.

1930-ban a felajánlások gyűjtése megkezdődött, ezzel egyidejűleg a koldusok összeírása és körülményeik megvizsgálása is megindult. Március hónapban nyert befejezést. A seregszemle 250, kizárólag csak koldulásból élő családot állapított meg, kik közül sokan voltak, akik csak vendégszerepeltek Pécsen. Az idegen illetőségűek községi előjáróságát a város hatósága értesítette és felszólította, hogy a koldusokat vagy szállítsák haza, vagy pedig az eltartásukért járó díjat fizessék ki. Az idegen illetőségűeket a községük legnagyobbbrészt hazaszállította. Ezekután az összeírtakat és ellátásra szorultakat a város hatósága közelebbi vizsgálat alá vette. Kor szerint 50 éven felüli koldus volt 82, 60 éven felüli 39, 70 éven felüli 65, 80 éven felüli 25. Összesen tehát 210 koldus ellátásáról kellett gondoskodni. A családi állapot szerint magános koldus 92, családós koldus 118 volt.

A kizárólag csak koldusok mellett az úgynevezett közsegélysek ellátása is a szegényügy keretébe tartozik, akiknek száma 1930-ban maximálisan 314 volt, 1931-ben 186, 1932-ben 256,

1933-ban 268 volt. A közsegélyesek csak árnyalatokban különböztek a koldusoktól. Valamelyik, fenntebb felsorolt oknál fogva olyan helyzetbe kerültek, hogy saját maguk eltartásáról gondoskodni képtelenek voltak. Valami keresethez jutottak ugyan, ez azonban kiegészítésre szorult. Ezt a kiegészítést a város hatósága havonkénti fix összegben nyújtotta. Ezeknek a száma állandóan változik a gazdasági helyzet romlása, vagy javulásával kapcsolatban.

Az egyházak, a Szent Ferenc Harmadrendje, az Iparos Asszonyok Kongregációja, Leány kongregáció, Credo, Evangélikus Diakona, a Reformátusok Regnum Chrisztianuma vállalkoztak a társadalom tagjai részéről felajánlott összegek összegyűjtésére. Az első felbuzdulás eredménye pénzügyileg is kifejezésre jutott. 2900 pengővel indult meg a gyűjtés, mely a későbbiek során 3375 pengőig emelkedett. 1931-ben ez az összeg csökkenő tendenciát mutatott és ma csak 2200-2500 pengős átlagos társadalmi hozzájárulással lehet számolni.

A koldusok ellátását a város hatósága végezte. Kezdetben a koldusok ellátása a kereskedők bevonásával történt. Minden koldus megkapta a maga utalványát, amellyel az arra vállalkozó kereskedőknél beszerezte az előírt élelmiszereket. Abban az időben egy koldus egy hónapra $\frac{1}{2}$ kg. zsírt, $\frac{1}{4}$ kg. cukrot, $\frac{1}{4}$ kg. darát, 2 kg. főzőlisztet, $\frac{1}{4}$ kg. sót, $\frac{1}{4}$ kg. rizst, 3 és $\frac{1}{2}$, kg. burgonyát, 1 dkg. magyarborsot és $\frac{1}{2}$ kg. hagymát kapott. A téli időben ezenkívül tüzelőanyag- és ruházati szükségletét is ellátta a város. Minden koldus, kinek lakbért kellett fizetni, a város hatóságától kapta meg az erre szükséges összeget, A koldusok ennek fejében nem voltak kötelesek semmiféle ellenszolgáltatást adni.

A koldusok ellátására irányuló törekvés nem volt eredményes. Az utalványokra a fegyelmezetlen kereskedők a felsorolt élelmiszerek helyett egyéb cikkeket szolgáltatottak ki, így szeszesitalokat is. A koldusok arravaló hivatkozással, hogy nekik a kiadott élelmiszermennyiség nem elegendő, ismét koldultak. Ezt az állapotot meg kellett szüntetni. A központi konyha létesítésével ennek lehetősége megnyílt. 1930 szeptember hó 15-étől kezdve a koldusok kész ételtámogatásban részesültek. Három elosztóhelyen jutottak hozzá járandóságaikhoz, mely reggeliből, ebédből és vacsorából állott. Reggelire kettő és fél deci tejet, ebédre négy deciliter levest, 4 dl. főzeléket, vagy tésztát, vacsorára vagy főzeléket, vagy tésztát, (18 dkg. lisztből elkészítve) és minden napra 45 dkg. kenyeret kaptak.

Minden vasárnap ebédre a főzelékhez hús is járt. Érintetlen maradt ezenkívül a lakbéréllátási kérdés is. A koldusok ezen ellátásért elvileg különféle kisebb munkát voltak kötelesek végezni, azonban a hely és berendezés hiánya miatt ezt az elvet, keresztülvinni 100%-ig nem lehetett.

1931 decemberében a foglalkoztatások céljára létesült a háziipari foglalkoztató. A foglalkoztatás elé azonban akkor egy újabb akadály gördült, a koldusok szétszórta laktak a város különböző részem, különösen a perifériákon és azzal az indokolással, hogy magas koruk és gyengeségük miatt ilyen utat nem tehetnek, a foglalkoztatóban kijelölt helyüket nem foglalták el. Ezen az állapoton a város hatósága úgy segített, hogy külön e célra a város két szélső részén foglalkoztatót állított és ott bérelt lakásokat a foglalkoztató környékén, ahonnan már nem került nagy megerőltetésükbe a bejárás.

Ezidőszerint az a helyzet, hogy a város két ellenkező keleti és nyugati részén egy-egy nagyobb kolduskörzetet alakított, honnan a koldusok reggel 8 órára bejárnak a foglalkoztatóba, ott megkapják az ellátásukat, meleg helyiségben könnyebb munkával, tollfosztással, kukoricaháncsfonással, gyékényfonással stb. foglalkoznak. Este mindenki megkapja vacsoráját és azután hazamegy szállására. Az ellátáson kívül a végzett munka arányában dohányt, cukrot, szappant, tüt, cernát stb. kapnak. A felügyeletet és gondozást a Szent Ferencrendi szegénygondozó nővérek látják el, akik a munkaképeseknél ellenőrzik saját maguk rendbentartását, a munkájukat, azonkívül gondoskodnak arról, hogy semmiféle hiányt ne szenvedjenek s a ruhapótlás, tüzelőanyag ellátás körüli tennivalókat végzik. A tehetetlen és beteg koldusokat pedig ápolják, testileg tisztántartják és gondoskodnak arról, hogy élelmezésükéi hazaszállítsák.

A koldusok tisztántartását a vándorszállás mellett létesült mosdókban végzik. Hetenkint külön a férfiak és külön a nők tetőtől-talpig megmosakodnak, a háziipari foglalkoztatóban szőtt és ugyanott elkészített vászonból tiszta fehérneműt kapnak. A férfiakat ugyancsak ott az e célra szerződtetett borbély megborotválja és megnyírja.

A tiltott koldulás ellenőrzésére s az idegen kéregetők beözönlésének meggátlására a megfelelő munkanélküliekből kiválasztott koldusellenőrök tartják szemmel a várost, akik a népjóléti ügy-

osztállyal és a rendőrséggel együttműködve biztosítják a társadalmat a visszaélések ellen. Ezeknek száma négy.

A kezdet nehézségeinek leküzdése után most már kerékvágásban halad a koldusok ellátása és ha a város lakosságához itt-ott becsenget kéregető, az nem a koldusok sorából kerül ki többé, hanem a munkakerülőkből, munkaképes csavargókból, kik ilyen módon akarnak maguknak jogtalan előnyöket biztosítani.

A remény, hogy ezen a téren még tökéletes berendezkedés érhető el, megvan. Ha a város hatósága koldustelepét létesít, külön kis területen együtt lennének elhelyezhetők a koldusok anélkül, hogy szabadságukat feladnák. Ott munkahelyek állanának rendelkezésre, meg volna a lehetősége, hogy képességük szerint kertészettel, növénygondozással, baromfi, házinyúltenyésztéssel, méhészettel foglalkozhassanak és ellátásukat gazdaságossá tegyék. Mindenki idejét hasznosan tölthetné, s mód és lehetőség nyílna a szegénygondozó-nővérek ereje és idejének kímélésével, s gazdaságosabb kihasználásával az emberértéket jobban szolgálni.

A vizsgálódások megállapították, hogy a szegénygondozásba kerültek legnagyobb része nem részesült azelőtt olyan testi gondozásban, mint aminőben a kérdés rendezése után részesül. A testi és lelki elhanyagoltság után a rendes életmód sok olyannak adta vissza az egészségét és növelte erejét, aki azelőtt teljesen megrokkanva az utcák szélére került és lelket egyáltalán nem emelő szármalmas állapotban fetrengett. Ha a társadalom anyagi erejét ugyané célra jobban központosítani lehet, akkor ez a probléma ezen keretek között intézményesítve, hosszú időre nem fogja többet a lakosságot foglalkoztatni.

A város hatóságának a koldusellátáson kívül szegényháza is van, mely sajnos, a jelenlegi viszonyok között szűknek bizonyult. A folyton növekvő elszegényedés olyan egyéneket sodort a köztartottjai közé, kik valaha jobb napokat láttak. A valamikor tehetősebb sorban élt és öregségre teljesen elszegényedett polgárokat helyezi ide a város, ahol a Szent Vince-rendi nővérek gondozása alatt élik hátralevő napjaikat. Az ellátásuk különbözik a koldusok ellátásától és elhelyezésük is kórházszerű. Mozgási szabadságukban sincsenek korlátozva. Legtöbbszörre már betegek és elérőtlenedtek, az élettől erősen megtépázottak, akiknek a beteg állapotukra tekintettel, intenzív gondozásra van szükségük. Rendszeres orvosi kezelés alatt is állanak.

Az árvákat Pécs város árvaháza fogadja be, mely 70 ágyas a Szent Vince-rendi nővérek vezetése alatt áll. Nagy kert, szőlő áll a rendelkezésre, hol a gyermekek a nyári, tavaszi és őszi időben szabadon mozoghatnak. Úgy az árvaház, mint a szegényház a jelenlegi viszonyok között szűknek bizonyult és Pécs város hatósága a közeljövőben reméli a kibővítésüket.

A szegényügyi megoldás anyagiak hiányában nem volt könnyű dolog. Új ösvényeket kell taposni, új eszmékkel kellett a közönséget megismertetni, melyek egymagukban elég nagy energiát kötöttek le. A legnagyobb nehézség a szegények részéről volt tapasztalható. A nép hálátlan, sohasem elégszik meg azzal, amit részére juttatnak, követelődző és a közzel szemben igényeit felfokozza, önkritikája nincs és mindazokat az erőfeszítéseket, melyek sorsának megjavítására szolgálnak, ellenséges indulattal nézi. Az egyházi és társadalmi ráhatással kell ezen a mentalitáson változtatni, Egész természetesnek veszik, hogy őket a társadalom eltartja és nekik ellenértéket adni nem kell, kevés közöttük a megértő, a hálás lelkületű. Azonban minden szociálpolitikai megmozdulásnál nélkülözhetetlen szeretet és teljes kitartás meg fogja hozni a gyümölcsöket.

VI. EGYÜTTMŰKÖDÉS A HATÓSÁGOKKAL, EGYHÁZAKKAL, TÁRSADALMI EGYESÜLETEK- KEL ÉS A KÖZÖNSÉGGEL.

Hatóságok bekapcsolódása az inségenyhítés munkájába.

A szociális problémák megoldása közben az életben megnyilatkozó kérdések, kérések tömege különféle variációkban kerül a város vezetősége elé. A köznyugalom, a relatív megelégedettség csak úgy biztosítható, ha ezek a kérések, kérdések meghallgatásra találnak. A kisemberek kis kérdései a maguk szempontjából a legfontosabbak és felületes, sablonos, vagy közönyös tárgyalásuk az egyén lelkivilágában forradalmat idézhet elő, amely a társadalmi, hatósági berendezést gyűlöletessé teheti. Viszont a kisember lelkiségehez igazított meghallgatás, intézkedés baráttá változtatja az előítéletektől duzzadó, elfogult embert. Egy adóvégrehajtás felfüggesztése, egy kis halasztás, valamely vitás ügyben tanács, útbaigazítás megnyugtatólag hat. Egy gazdasági eltévedés, mely arra a kis egzisztenciára katasztrofális kimenetelű lehet, félreértett, félremagyarázott intézkedések, melyek éppen úgy feldúlhatják a család egyensúlyát, mint a munkanélküliség, mind olyan apróságok, amelyen felborulhat egy család jövője s melyek egy kis áldozattal, akarással, könnyen elintézhetőek. A relatív békének megteremtéséhez vezető munkába szorosan kapcsolódik ezeknek a kis kérdéseknek sorsa, elintézésük, megszervezésük nélkül jó, helyes megoldást találni lényeges anyagi áldozat nélkül nem lehet.

Ezért fontos ezeknek a kérdéseknek, egyéni kérelmeknek megszervezett meghallgatása, elintézése s ezzel a szociálpolitikai célkitűzések keretébe vonása. A város főispánjának vezetése alatt a hatóságok fejei magukévá tették a szociális munka e célkitűzését. Egyben ezen a munkán túlterjedőleg anyagi hozzájárulást is vállaltak. A hatóságoknak intenzív megértő munkája valóra váltotta a

reményeket. Az ínségesek kéréseit a legbehatóbb tanulmányozás tárgyává tették, a szabályok keretein belül támogatást nyújtottak. Sok egzisztencia, mely már elmerülőfélben volt és ínséges helyzet előtt állott, a hatóságok összhangzó munkája következtében visszanyerte bizalmát és életkedvét. Ez az anyagiakban fel nem értékelhető együttműködés az ínségakciónak egyik legfontosabb eszköze volt.

De nem becsülhető le az a nagy anyagi áldozat sem, amit a lecsökkentett fizetésű közalkalmazottak az ínségesek érdekében hoztak. A szociális hét alatt hatóságokint ajánlották fel fizetésüknek megfelelő százalékát az ínségesek támogatására. A felajánlásokat a rendőrség tisztikara és őrszemélyzete nyitotta meg. Ezt követte a pécsi üzletvezetőség tisztikara és a hozzátartozó vasúti alkalmazottak felajánlása, a városi tisztviselők és alkalmazottak, a postaigazgatóság és hivatalai személyzetének felajánlása, a m. kir. 4. honvéd vegyesdandár, tanszemélyzet és iskolák, a kir. ítélőtábla, törvényszék és járásbíróház, a gyermekmenhely, Erzsébet Tudományegyetem, tanfelügyelőség, Nyukosz, Villamos- és Légszesztelep, Villamosvasút, OTI, Dohánygyár, m. kir. pénzügyigazgatóság és adóhivatal, pénzügyőri szakasz felajánlásai, melyeket mind a Kormányzóné öföméltósága által kezdeményezett ínségakció címén fizettek be. A Pécsen állomásozó helyőrség tisztikara ugyancsak e célból rendezett lovasünnepélyének tiszta jövedelmét ajánlotta fel. A vasutasok állomási segélyegyletének pénzmaradványát a pécsi karitás bizottság ugyanezen célzattal karácsonykor a személyzet árvái között osztotta szét.

Értékben ki nem fejezhető munkát vállalt a középiskolák és elemi iskolák tanszemélyzete a gyermekékeztetési és felruházás körüli munkának vállalásával.

Egyházak és társadalmi egyesületek ínségnyhító tevékenysége.

Az a feladatsor, amelyet a szociálpolitika felölel, az anya- és csecsemő-vevelemtől elér a nincstelen elaggott koldus eltemetéséig. A békében és a háborút követő konjunktúra virágzóbb éveiben ezt a hatalmas területet a társadalmi egyesületek és a hatóságok közösen művelték, összműködés szempontjából azonban alig volt több érintkezési pont a költségvetések szubvenciós tételeinél, de alig is volt szükség ennél többre.

Ebből a ma már lemérhető és bízhatóan ítéhető kezdetből természetes fejlődés kiérlelte volna az idők kívánalmainak megfelelő társadalompolitikát.

A nagy háború és az összeomlás azonban megváltoztatták ezt a folyamatot. S alighogy a konjunktúrák évek a maguk gyors ütemével utolérték újra a békenívót, valósággal rászakadt a társadalomra az általános dekonjunktúra, amely gazdasági téren és ennek következtében az élet majdnem minden viszonylatában felfordította az emberiség egész életberendezését.

Az emberibb társadalmi berendezkedésért és magasabb életstandardért gyakorlati szociálpolitika égetően sürgős, lét- vagy nemlét kérdéssé változott. A szegénysorsúak és munkásosztályok létproblémája olyan mértékű társadalmi problémává vált, amellyel a társadalom és hatóságok sem anyagi erő, sem felelősség szempontjából külön-külön nem birkózhatnak.

Az időleges és érzelmi alapok helyett állandóság és szak tudás, szétágazás helyett az erkölcsi és anyagi erők koncentrációja, a külön utak helyett céltudatos és tervszerű együttműködés szükséges. Méretekben kifejezve: olyan munka, mely az államhatalomtól leír a lokális jellegű jótékonyági egyesületig.

Ha az imént elmondottak alapján Pécs városa szociálpolitikai fejlődésében a társadalmi egyesületek és a nagyközönség szerepét vizsgáljuk, azt találjuk, hogy az általánosítás mindenképpen alkalmazható a helyi viszonylatokra is. Áll ez a megállapítás a hatóságok és a társadalom működésének szeparált voltára. Másfelől az elzárkózottságból való kilépésre, melyben dicséretére szolgál az ősi városnak, hogy az új kívánalmak, nevezetesen az organizált együttműködés szempontjából jókor megérezte az újrendszerű munka szükségességét, s azt késedelem nélkül meg is kezdte.

Az inségakciós aktivitás és berendezkedés ismertetése lévén elsősorban célja a beszámolónak, fejlődéstörténettel csak addig foglalkozunk, amíg annak megismerése a mai állapot megértéséhez és a kifejlődés szemmel tartásához szükséges. A vizsgálatot a gazdasági élet páfordulásának évében, 1928-ban kezdjük. Hogy a társadalmi egyesületek szociálpolitikai jelentősége, működésének mérete ezekben az időkben mint fokozódik, s az évek során mint alakul át, azt legszemléltetőbben a város költségvetésében felvett szubvenciók összege mutatja.

Ezek szerint költségvetési rendes támogatásban részesült:

	1928 ban,	1929 ben	1930 ban	1931 ben,	1932 ben	1933 ban
Stefánia Szövetség	4000 P	4000 P	4000 P	4700 P	4000 P	7038 P
Tbc ell -ved egy	5000	5000	5000	5000	4838	3200 „
Nőegylet	873	900	1086	nem külön tetei		—
Jótekonys eg\ k	1860	5295	7660	8300	3940	4680
Összesen	11733 P	15195 P	18746 P	18000 P	12778 P	14918 P

Ezek a számadatok a gazdasági élet változása és a szociálpolitikai feladatok fordított arányosságának demonstrálása mellett, dicsőítő bizonyosságai annak a hatalmas munkának, amelyet a város patinás egyesületei a mindig súlyosbodó életviszonyok mellett a szociálpolitika két legjelentősebb ágában, az egészségügyben és szegény segélyezésben kifejtettek.

De ha ezt a felsorolást a népjóléti alábbi kiadási összegének változásával állítjuk párhuzamba, szembetűnően érdekes, hogy a gazdasági élet leromlása, amint lejjebb süllyed a normálvonalnál és válsággá fajul, mint tolódik át a szociálpolitikai mentőakció a társadalomról a hatóságra.

	Kézpénz	Eleiem	Tuzelota	Szén	Ruha
1931 október 1-től	20890 22	6805 50	6363 48	78 55	35 50
1932	402034 27	53209 06	30678 10	5889 05	3535 82
1933 május 31-ig	194372 99	34550 77	10922 37	6847 02	8103 92
Összesen	617297 48	94565 33	47963 95	12814 62	11675 24

A hatóságok és a társadalom együttműködésének ez a második fázisa. Ekkorra már leapadtak az altruista anyagi erőforrások, a megoldásra váró, erős segítséget igénylő problémák tömege kicsap az egyes feladatokra berendezkedett, jellegében amatőr társadalmi alakzatok köréből, a feladathalmazat maga sürgeti ki az organizált munkát.

Az élet azonban nem ismerve az elméleti osztályozást, a fejlődés egyes mozzanatainak közé a valóságban átmeneti alakzatokat iktat. Pécs város hatóságának és társadalmának szociálpolitikai együttműködésében történetileg két tipikusan átmeneti és értékes intézményt kell bemutatnunk. Egyik ezek közül a népkonyha és napközi melegedő párhuzamos intézménye. A költségvetési tétel hosszú ideig egyetlen összekötő szál volt az adminisztrációs népjóléti és gyakorlati szociálpolitika között.

A Pécsi Jótékony Nőegylet áldozatkész hölgyei vállalták a népkonyhán a főzést és a kiosztásokat. A város hatósága 1928-ban már 831, 1929-ben 900, 1930-ban 1086 pengőt állított be költségve-

tésébe a népkonyha fenntartására. A népkonyha a szegénysorsúak istápolásából és segélyezéséből, a helyzet mostohábra fordulása folytán, lassan a munkanélküliek és ellátatlanok konyhájává tágult. A közéletmezésre szoruló emberek száma azonban a gazdasági leromlás folytatódása miatt mindig inkább növekszik. A népkonyha üzemfenntartásához és az ételmezésre járók kiszolgálásához szükséges munka túlér a lelkes munkaerők teljesítőképességén, nemcsak fizikai, de szociálpolitikai szempontból is.

Az ínségesek tömegének nagyobbodása folytán a népkonyha vezetősége a segélyezésre való felvételben nem támaszkodhat már azokra a személyesen szerzett, rászorultságot megállapító adatokra, amelyek a régebbi években és a népkonyha kezdetén a segélyezésre való felvételnél egyedül voltak irányadók. Az ínségeseknek tömeggé szaporodása, a nagyobb arányokban szervezett tömegsegélyezés és a parazitizmus társadalmi veszedelme időbelileg úgyszólván egyszerre jelentkeznek. A népkonyha eredeti alakjában már nem volt képes ezzel a veszedelemmel szembeszállni. Természeteszerű, hogy bizonyos disszonancia keletkezett a jószándék és a kivétel végén előálló eredmény között. Mind több és több lett azoknak a száma, akik a népkonyhai ellátást nem a társadalom segítéseként, hanem, mint a munka nélkül való élet kényelmes megélhetési forrását kezelték.

A népkonyhának hivatásában, történetében és megszűnése okaiban mindenképpen kisebb testvér-alakulata a napközi melegedő,

1928 telén nyitja meg a város a Majorossy Imre-utcában az első, később a Szigeti országúton a második napközi melegedőt. A költségeket a város hatósága fedezi, a mindennapos kemény munkát pedig újra azok a fáradhatatlan, áldozatokban ki nem merülő hölgyek vállalják, akiknek kezéből a népkonyha és minden jótékonyság munkája fakad hosszú évek óta. A kemény tél és a növekvő ínség szenvedői a két napközi melegedőbe menekültek a hideg lakásokból és az utcáról. Délelőtt és délután forró teát főztek számukra az iparosasszonyok kongregációjának jólelkű tagjai, míg 1926-ban a kiosztást a Nőegylet hölgyei végezték. A következő télen azonban ez az intézmény is beolvadt a most már erősebben kibontakozó és racionálisabb alapokra áttérő népjóléti intézményekbe. A napközi melegedő ugyanis a nyomorúság ilyen fokán csak mint kiegészítő intézmény töltheti be hivatását.

Két elengedhetetlen feltétele van. Az egyik, hogy a rászorulóknak a tüzelő kérdése ettől függetlenül rendezett legyen. Azaz a rászorulóknak a téli hideg ellen ne egyedül a napközi melegedő, vagy az egyszer-kétszer tüzelőhöz juttató fa-, vagy szénakció legyen az egyedüli védelme. A másik feltétlen kívánalom, hogy megfelelően előkészített és beosztott társadalmi settlement álljon rendelkezésre. Ezek nélkül félő, hogy a napközi melegedők a válogatatlan nagy tömegek gyűjtőhelyei lesznek és a közbiztonság, közegészség és szociális szempontból sokkal inkább ártanak, mint használnak.

Így történt, hogy a szellemi és fizikai foglalkoztatás nélkül megkonstruált melegedők, ebben a formájukban Pécsen is hamarosan melegágyai lettek a munkakerülésnek, naplopásnak, méginkább a szélsőséges politikai propagandának. Az említett gazdasági okokon kívül főleg ez siettetette a napközi melegedők másfélévi működés utáni megszüntetését.

A szociálpolitikai együttműködés felé vezető úton a népkonyha és a napközi melegedő intézménye mellett, megjelenési formájában és értékeiben külön fejezet az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga, A társadalom olyan önszervezkedése ez, amely már nem egy feladatra teremtődik, hanem külön organizáció, jól kiépített külön kis ország a város még csak bontakozó szociálpolitikai államában. Kisebbitett méreteiben a szociálpolitikai együttműködés valósággá vált jövődjéje.

Életre hozója: a trianoni nyomorúság és az anyaggal fellépő lelki lerongyolódás. A társadalom már 1927-ben érezte, hogy a szegénység ország-világot változtató, vagy megingató új formája rémlik felette. Az akkor még csak változó gazdasági viszonyok ott hordják már csirájukban a későbbi évek fekete pecsétjét, a szegényügy és szociálpolitika modern és szomorú szintézisét.

Az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga már nem szegényistapolásra és gondozásra, nem a békevilág jótékonyására szervezkedik. Beáll a bajok, a magyar bajok közepébe és minden feléje nyúló kezet megragad. Segíteni akar a társadalom minden rétegének bajbajutott emberén. A keresztény és nemzeti gondolat irányában való együttműködésre alakult, valójában azonban szociálpolitikát csinált.

1927 telén 1018 szegény magyarnak, 1928-ban 1250-nek nyújtott karácsonyi meleg szobát és ételmelet. Nem a Keresztény

Nemzeti Liga, hanem ami ebben igazán nagyjelentőségű, a hatóságok és a társadalom együtt adják ezeket, de a Liga gyűjtő és osztó kezei útján. 1929-ben már 1745 ember részesül a karácsonyi akció áldásaiban. Ez az akció meg sem szűnik, hanem tovább folytatódik és mint téli akció 1120 P értékű élelmiszert, 500 P készpénzt, 10 vagon szenet, 1200 P értékű más tüzelő-segélyt utal ki a város inségeseinek.

Ha azonban az Egyesült Keresztény Liga itt megállt volna, működésében, jelentőségében nem emelkedhetett volna többre, csupán nagyobbra, az érdemes társadalmi egyesületek mellett.

A Keresztény Nemzeti Liga azonban a szociális bajok és ellentétek leküzdésére összeköttetést teremtett a hatóságok és a társadalom minden rétege és alakulata között. Szívesen vállalkozik és berendezkedik minden olyan tevékenységre, amely akár a jobb megélhetést, akár a társadalmi csoportok összehangolása által a közélet színvonalát emelheti. Ahogy az 1928-as évi jelentés mondja: „Közlebb hozta az egyéni sérelmeket a hivatalos tényezőkhöz, ezeket összehozta a panaszossal olyan helyeken, ahol az érintkezés fesztelenségében megismerhették az egyéni érdekeket, ogos kívánságokat és ezzel a béke létrehozásának egy fontos alkatelemét adta!”

Itt kulminál szociálpolitikai hivatásában és a társadalom és hatóságok együttműködésének fejlődéstörténetében a Keresztény Nemzeti Liga. Mert ha a szociálpolitika tudományos meghatározottságában olyan tevékenység, amely a társadalom és a társadalmi berendezkedésekben mutatkozó ellentétek kiegyenlítését célozza, akkor a Keresztény Nemzeti Liga a társadalomból spontán létrejött és öntevékeny szociálpolitikai organizmus volt.

Ezzel a rövidre szabott visszapillantással beértünk az 1931-es évbe, az inségakció első esztendéjébe. Hogy az együttműködés teljes képét nyerhessük, foglalkozunk még a különböző felekezetek és egyházközségek szeretetakcióinak keletkezésével és célkitűzésével.

Feltétlenül szükségét érezzük annak, hogy már előjáróban kijelentsük, hogy a vallásfelekezetek szervezkedése és működése nélkül a társadalompolitikai szervezet, ezzel együtt azt is mondjuk, hogy célkitűzés sem lehetne teljes. A magasabb és kiérett társadalmi élet nemcsak fizikai életszükségleteket ismer.

A társadalmi berendezkedéshez tagjainak zavartalan boldo-

gulásához a lelki javak is szükségesek. Sőt szükséges az is, hogy ezek olyan széles körben legyenek hozzáférhetőek a nagy többség számára, mint a fizikai életheletőségek. Mert a test és lélek összefüggése kihat a fizikai és szellemi életheletőségek egymáshoz való viszonyára. És kétségtelen törvénye az összefüggésnek, hogy a testi ínség és nyomorúság nyomában szellemi durvulás és erkölcsi leromlás jár.

Az ínség, nyomor és erkölcs egymásra hatása kölcsönös. A kölcsönösség következménye az, hogy a vallások karitatív munkássága mellett, hiányos lenne a másik oldalon a testi ínség enyhítésére alakuló mozgalmaknál a lelki istápolásról való megelégedés. Éneikül súlyos csatát vesztené minden fizikai nyomor enyhítésére berendezett akció, azzal a felszabaduló szenvedéllyel szemben, mely akkor tör fel a segélyezésre szoruló tömegben, amikor az a maga nyomora mellett tudatára ébred annak, hogy a tehetősebbeket az egyszerűbb jólélésűen kívül és azon felül is, bizonyos önvédelmi kényszer szorítja az adakozásra. A vallásfelekezetek karitatív munkája, ha rendszeresen illeszkedik a hatósági és társadalmi ínségnyhító mozgalmakba, intézményesen tudja biztosítani a lelki és erkölcsi erőket.

A helyi viszonyokat tekintve, a vallásfelekezetek együttműködése a jelenlegi ínségakcióval teljes mértékben fennáll. Az egyes vallásfelekezetek szociális és karitatív tevékenysége a viszonyoknak megfelelően felfokozott.

A felfokozott működést azért hangoztatjuk, mert a kedvezőbb gazdasági viszonyok idején is voltak alamizsnálkodó szervei az egyházaknak. Az ínséges idők beálltával azonban az összes felekezetek nagyobb méretre szervezkedtek át, úgy a kiosztásra került javak értékének és mennyiségének felemelésében, mint a tevékenységek területének kiszélesítésében, a lebonyolító szervezetek nagyobbitásában, sőt összehangolásában.

Legszembetűnőbben ezt a „Katolikus karitás” létrejötté mutatja. A „Katolikus karitás” 1931-ben kimondottan azért alakult, hogy centralizálja és egybefogja a karitással foglalkozó katolikus egyházi és laikus intézményeket, egyházközségeket és hitbuzgalmi egyesületeket. Célkitűzése: a segélyezés egységes elvek szerinti lebonyolítása, (csak természetbeni segélyezés, segélyezés mérve családtagonként és egyenként) nagyobb általános jellegű akció irányítása, (ruhanemű gyűjtése 1931-32 telén, hasz-

nált bútorok összeszedése az 1932-33-as akcióban) ellenőrzés gyakorlása, a segélyezés adatainak összegyűjtése és földolgozása.

A katolikus karitászon belüli együttműködés 1931-32-ben mintegy 70.000, 1932-33-ban csak májusig mintegy 94.500 pengő értékű segélyezést jelentett, ruhaneműben, élelemben, tüzelőanyagban, pillanatnyi pénzsegélyben stb.

Az új munkamódszamban a régebbi amatőr alamizsnálkodást szakszerű tevékenység váltja fel. Mindenekelőtt az egyházközségek egy-egy jótékonyssággal már régebben foglalkozó alakulatra bízzák saját területükön belül az ínségnyhítés végrehajtását,

Ilyen feladatot lát el a Szociális Misszió a székesegyház egyházközségben, a Szent Vince-egylet a budai külvárosi egyházközségben, Szent Ferenc harmadikrendje és annak kebelében alakult Szent Antal kenyere egyesület a szigeti külvárosi egyházközségben. A belvárosi egyházközség a szociális és karitatív munka irányítására külön szociális misszió társulati nővéreket telepít le. A Szent Ferenc szigeti külvárosi egyházközség még 50 tagú férfi és női vegyes, szegénybizottságot is szervezett, a koldusok gondozására szerzetes nők részére létesít rendházat.

Az így megbízott, illetve telepített szervezetek a munka technikájában is új és megfelelő utakra térnek. A környezettanulmányok és kartoték bevezetése, a családlátogatások rendszeresítése úgyszólván mindenütt tért hódít.

A legnagyobb vállalkozás és az egyetemes szociálpolitika felé való előrehaladás azonban a működési terület kiszélesítésében mutatkozik. A segélyezés zöme ma is a rászorulóknak természetbeni segélyezése, a téli időkben ruhaneművel, cipővel, tüzelővel való ellátása és az ősegyház agapéira emlékeztető megvendéglés a nagyobb egyházi ünnepek, s a patrónusok ünneplési napjain. Ezek mellett azonban a „Karitász” szervei fokozatosan és rendszeresen kiterjesztették munkakörüket. A Szociális Missziótársulat nővérei misszióházukban, világi munkatársak bevonásával, gyermekfoglalkoztató délutánokat állandósítottak, sőt lehetővé tették az egyházközség legszegényebb gyermekei számára a társulat balatonboglári házában a nyaralást. Ugyancsak a Szociális Missziótársulat világi szerve és a missziós nővérek, a könnyebb és jobb megélhetés céljából, csipkeverő, kétizben varró-tanfolyamot tartottak. Az ínséges családok mindennemű hatósági ügyeiben ugyan csak rendszeresen eljárak.

A szigeti külvárosi egyházközség saját területén túl is vállalt közérdekű szociálpolitikai munkát. A szegénygondozók 1932 november 1-től átvették a szegénygondozást. Ezek az áldozatos lelkek valóban vallásos meggyőződéstől indítatva, kerületekre osztva végzik nehéz munkájukat, mikor a gondjaikra bízottakat fürdetik, tisztántartják, öltöztetik, lakásukat söprik, meszelik.

A harmadrend más tagjai már 1930-ban a népkonyhai ebédkiosztást is vállalták, majd a városi szegények természetbeni segélyét juttatták el a közsegélyesekhez. 1932 októberétől pedig az egész városra kiterjedőleg látják el a Ferences szegényiroda igazgatása mellett a kolduspénz gyűjtését és elszámolását.

Amit a katolikus „Karitászbán” tömörült katolikus szervek és egyesületek tevékenységéről mondtunk, itt-ott más megnyilvánulási formában, de ugyanolyan intenzitásban fellelhetők más felekezetek szociális és karitatív működésében is.

A pécsi református egyház kebelében a „Regnum Christiánium” végzi a szeretet-munkát. Hogy az inség mily változást okozott a református egyház szociálpolitikai működésében, szemléltetően mutatják a felhasznált pénzüsszegek. 1931-ben 2.220 P-t, 1932-ben 6.640 P-t, 1933-ban május 1-ig 2.182 P-t fordított szervezetben és munkamódban történő változás mutatja, hogy a gyülekezetnek külön „Diakonissza”-! végzik a szegények állandó környezettanulmányozását és látogatását. Az ő munkájukat kiegészíti a Nőegylet választmányi tagjainak közreműködése. Ugyancsak környezettanulmányozással és családlátogatással segítenek a segélyezésre jogosultság megállapításában.

Az evangélikus egyháznak ugyancsak külön „Diakoniá”-ja van a szegénygondozás és inségenyhítés feladatainak szolgálatára. A régebbi aggok és munkaképtelennel való törődés itt is csak kis része a jótéteményeknek a munkanélküliség folytán inségesé váltak segélyezése mellett.

Szükségessé vált az egyházi szegénykataszternek felállítása, amelynek alapján a karitatív munka középpontjában álló evangélikus „Diakonia” tagjai vállalták az egyes családok gondozását. Minden szegénynek gondviselője van a „Diakonia” tagjai között, aki hetenként látogatja pártfogloltját és erről jelentést tesz. A rászorulókra felemelően ható személyes látogatások erkölcsi haszna mellett e módszer a társadalom szociális nevelésére kétségtelenül alkalmas iskola. Az élelem, ruha, cipő és rendkívüli

pénzsegélyezés az ínségnyhítés egyéb anyagi eszköze ma is a tagdíjakból, gyűjtésekből és a tagok által készített kézimunkák jövedelméből nyer fedezetet.

Az izraelita hitközség szociális-karitatív munkájának irányítója az izraelita nőegylet, de elosztott feladatokkal vesznek részt az ínségnyhítésben maga a hitközség, a „Szentegylet”, „Betegápolóegylet”, „Leányegylet”, „Szeretetház”. Külön konyhán látják el a hitközség pártfogoltjait a téli hónapok alatt. A gyermekfelruháztatás, a népiskoláknak nyújtott tanulmányi segélyek, a szegénysorsúak számára adott havi pénzsegélyek, a kiházásítási segély, a betegeknek orvosi gyógyszerekkel, gyógyfürdőkkel való ellátása, a tehetetlen öregeknek elhelyezése az izraelita „Szeretetházban”, mutatják, hogy egy belterjesen kidolgozott és nagyarányú berendezkedés, mint autonóm terület az izraelita hitközség kebelén belül végzi a szociális munkát.

A vallásfelekezetek mai szociálpolitikai tevékenységének ismertetése után határozottan domborodik ki a vallásból eredő szociális és karitatív ínségnyhítés szerepe a város egészének szociálpolitikai életében. A hatósággal való együttműködés legértékesebb részeként, a közvetett, de pótolhatatlan erkölcsi segítéség látható.

A közvetlen gyakorlati együttműködés pedig abban mutatkozik, hogy a vallásfelekezetek mindenkor a hatóság rendelkezésére bocsájtják az általuk segélyezettnek névsorát, a segélyezés módját és mérvét. Ez az együttműködés erős gátja az olyan parazitizmusnak, amely ugyanazoknak a személyeknek több oldalról való segélyezéséből állhatna elő.

Az egyöntetű munkamódszer pedig lehetővé teszi azt, hogy a hatóság által nyilvántartott ínségesek életkörülményeiről és szükséghelyzetéről, a környezettanulmányok és családgondozó lapok kölcsönös kiegészítése alapján tiszta képet nyerjünk.

A társadalom szociálpolitikai tevékenységének a vallásfelekezetek akciója mellett, másik felét és értékes részét jelentik az igazán érdemes múltra visszatekintő, egészségügyet szolgáló és jótékonykodással foglalkozó egyéb társadalmi egyesületek.

Célkitűzésében és szervezettségében ezek közül kétségtelen első helyen áll az Országos Stefánia Szövetség pécsi fiókja. Elsődleges hivatásában a Stefánia Szövetség anya- és csecsemővédelmi intézmény. A jövő generáció épségének ügye természetszerűen

függő viszonyban van a család, s ezáltal a mindenkori szociális viszonyokkal, így a szövetség munkaterülete két párhuzamos részre oszlik; az egyik az orvosi és védőnői egészségügyi, a másik a szociális munka. Az első a terhes anyák, a csecsemők és 3 éves korig a kisdedek egészségvédelmére vonatkozik, célja nem a betegség gyógyítása, hanem helyes tanácsadással a betegségek megelőzése. Négy védőintézetében hetenkint négyszer áll készen a szövetség orvosi tanácsadásra. Az idevonatkozó anyagi segélynyújtás főtényezői még a díjtalanul rendelkezésre bocsájtott vándorlóda, s a csecsemőkelengye kikölcsönzése. Orvosaik jogosultak a szegényalapra gyógyszereket rendelni, s a veszélyeztetett csecsemők számára megfelelő tejmennyiséget kiutalni. Védőnők egyrészt csecsemők ápolására tanítják házról-házra járva az anyákat, másrészt maguk is elvégzik ezt, ahol erre szükség van. Érdemes fölemlíteni, hogy amíg 1922-ben orvosi tanácsadásokon megjelent összesen 1230 anya, kisdéd és csecsemő, addig 1931-ben ez a szám már 7590-re emelkedett. A védőnők látogatása 1922-ben 6396, 1931-ben 22.003 volt. Eredmény pedig, hogy míg azelőtt minden 4-ik 5-ik csecsemő meghalt, addig 1930-ban csak minden 8-9 csecsemőre esik egy halálozás.

A párhuzamos szociális munka első és főfeladata, hogy a családoknak segítségére siessen ezerféle ügyekben. Azt mondhatni, hogy nincsen a mindennapi életnek olyan ügyes-bajos dolga, amelyet a Stefánia kézbe nem venne. 1931-ben például 701 volt a szociális ügyek száma és 1450 az utánjárásoké. Nagy jelentőségű ezen fölül az az oktatás, amelyben a szövetség védőnői a háziasszonyokat részesíti anyai és háztartási tevékenységükben.

Az együttműködést illetőleg a népjóléti ügyosztály kerületi irodái minden anya- és csecsemővédelmi ügyet felvesznek, arról a Stefániát értesítik, illetőleg a rászorulókat odairányítják. Tej, élelmiszer és tüzelőanyagokra szóló utalványokat bocsát a város hatósága rendelkezésre, amelyek pillanatnyi segély, vagy előleg formájában, mintegy első segély, jutnak az ott istápoltt ínséges családok kezeihez. A Stefánia szövetség viszont minden alkalommal értesíti a hatóságot a részéről segélyezett névsoráról, s az általa adott segélyekről.

Teljesen azonos az együttműködés a másik nagy jelentőségű egészségügyi társadalmi szervezettel, a Tüdővész Ellen Védekező Egyesülettel.

A tuberkulózis veszedelmes, nemzetrontó betegségének leküzdésére irányuló mozgalom Pécsen, az egyetem ideköltözésével nagyon felerősödött. Ma az egyetem belklinikájának megfelelő osztálya, teljes felszerelésével, ezenfelül az egyesület egy védőnője és két gondozónője látja el a nehéz feladatot.

Az alkalmilag jelentkezők, klinikai ambulancián kezelt betegek, a Stefánia Szövetség és a kerületi irodák által odairányítottak, a tisztiorvos és iskolaorvos által utaltak és az anyakönyvi hivatal halálozási esetei után felkeresettek alkotják a kezelték és segélyezették sorát. A gyógykezelésen kívül az orvosi utasítások betartásának ellenőrzése, a betegségben szenvedők családtagjainak orvosi vizsgálata és felügyelete, betegápolásra való oktatás, a higiénikus életmódra nevelés az, amellyel az egyesület a népbetegség és következményei ellen küzd.

Az egyesületnek 357 gondozottja van. Mivel a betegség leginkább a szegényebb néprétegekben dül, a Tuberkulózis Ellen Védekező Egyesület ugyancsak szükségképpen foglalkozik a család-gondozással. A város hatóságával való összeköttetés az egyesület részéről egyrészt abban áll, hogy az ínségakcióra felvettek közül azokat, akiknek az egészséges munkásokkal való közös foglalkoztatása, betegségük fertőző voltánál fogva káros lenne, bejelentik. Újabban az egyesület a cseléd-kérdés megoldásában áll segítségére a város hatóságának. Minden közvetítésre jelentkező cselédet megvizsgál, nehogy a beteg alkalmazott egészséges családba kerülve, azt tovább fertőzve, terjessze a kórt. A betegség megállapítása esetén gondjaiba veszi a beteg cselédet és gyógyulásáig alkalmaztatni nem engedi. De gondosan ügyel arra is, hogy egészséges cseléd olyan családba ne kerüljön, ahol tüdőbeteg van. A Tuberkulózis Ellen Védekező Egyesületnek ez a munkája azonban csak a cseléd-kérdés gyökeres rendezésével lehetne teljes hasznú, amikor minden alkalmazott, úgy az alkalmaztatásnak elején, mint később, ellenőrzés céljából törvényadta-erőnél fogva volna orvosilag vizsgálható.

A város hatósága az évi szubvención kívül, élelmiszer és tejtámogatásban részesíti a védőnők által javasoltakat. Az egyesület fölhívására a család kenyérkereső tagjának többször, vagy hosszabb munkaalkalmakat biztosít, hogy ezáltal is elősegítse a beteg családtag bővebb, erősebb táplálását, melynek hiánya okozza legtöbbször a betegségre való hajlamosságot az ínségesek

között. A betegség elterjedésének és erősödésének a táplálkozás hiánya mellett, kétségtelen leggyakoribb oka az egészségtelen és nedves lakás. A népjóléti ügyosztály minden lehetőt tesz az egyesület által tudomására jutott esetekben, hogy a veszélyeztetett családok az ilyen lakásokból kikerüljenek és más megfelelő helyen nyerjenek elhelyezést.

Sajnos, hogy az anyagiak hiánya miatt, ez az előzetes munka csak kis részét jelenti annak a védekezésnek, amely éppen a nehezebb megélhetési viszonyok miatt, a legszörnyűbb veszedelmekkel fenyegeti a nemzet minden tagját. A szociális bajok közül nincsen még egy olyan baj, amely veszedelmeiben ennyire egyetemes lenne. Ez a betegség egyaránt leselkedik szegényre, gazdagra! S ezen a téren a szegényebb néposztályról való megfélemezés legerősebben éppen a tehetősebbeket sújtja, akiknek a védekezése teljesen meddő, mindaddig, amíg a betegség főfészkében a szegényebb osztályokban úgyszólván bántatlanul dülhat,

A „Pécs Városi Közegészségügyi Mintakerület” intézménye, mely 1931 szeptemberében kezdte meg működését a Budai-külváros IV. kerületében, a szociális nyomort előidéző betegségek megelőzését tűzte ki céljául. Személyzete egy iskolaorvos és az egészségügyi védőnőkből áll. Az iskolába lépő gyermekekről törzslapot fektetnek fel, melyre feljegyzik az orvosi vizsgálat eredményét. Ez a lap kíséri a gyermeket a felsőbb évfolyamokba is s minden egészségügyi változást pontosan feljegyeznek rá. Ha az orvosi vizsgálat valami rendellenességet észlel, akkor „értésítő lap” megy a szülőkhöz, melyben felszólítják a hozzátartozókat a beteg gyermek orvosi kezeltetésére.

A védőnők időnkint meglátogatják védencük családját, s az ú. n. „családi lapon” pontosan feljegyzik észrevételeiket. Beteg gyermeket gyakrabban látogat a védőnő, s gondosan felügyel arra, hogy az orvos által előírt utasításokat a szülők betartják-e.

A nem kimondottan egészségügyi társadalmi szociális alakulatok közül még a Szociális Misszió Társulat és a Jótékony Nőegyletet kell kiemelnünk.

A Szociális Misszió Társulat mindaddig, amíg a társadalom fönntartó és adakozó ereje a gazdasági viszonyok romlása folytán el nem gyöngült, sokrétű szociális akciónak volt kezdeményezője. Az anya- és csecsemővédelem, a patronázs, a fogházmisszió, a cselédek „Zita-köre”, voltak ezek közül a legkiemelkedőbbek. Ma az

anya- és csecsemővédelmi feladatokat a Stefánia Szövetség vette át. A „Zita-kör”, amely társadalmi szempontból pedig a legkülönb szolgáltatást teljesíti az egyébként egészen magára hagyott cselédség nevelésével és tanításával, ma is az egyedüli alakulat, amely nem csupán elhelyezkedési, de erkölcsi szempontból is mellette áll ennek a pártfogó nélkül álló, de tekintélyes számú tömegnek. Az inség növekedése óta a Szociális Misszió Társulat is változáson ment keresztül a karitatív gondozást illetően. Átvette a székesegyházi egyházközségi szegényeinek gondozását, s ezt a környezettanulmányozás és kártotékozás rendszerével végzi.

A jótékony egyesületek közül eléggé nem méltatható gazdag és áldásos munkájával a Pécsi Jótékony Nőegylet áll az élen. A tisztán társadalmi és karitatív jellegű segélyezés korában úgyszólván minden anyagi erőnek és a rászorulókon való mindennemű segítségnek forrása és középpontja volt évtizedeken át. Hogy ez a patinás, karitatív egyesület széles tevékenységi körében ma csökkenni kénytelen, legkifejezettebben mutatja, hogy a gazdasági válság anyagi teljesítő képességében a gazdagabb rétegeket is legyöngítette. A nőegylet ennek ellenére ma is külön telepen 62 szegényt lát el teljesen ingyen. Havi 300 pengő készpénzsegélyt folyósít szegényeinek. A sokszínű társadalmi segélyezésben a nőegylet speciális hivatása ma a szemérmes szegények felkeresése és segélyezése. Ezt a sok figyelmet és meleg szívet kívánó munkát a nőegylet előkelő hölgy-tagjai látják el.

A hatóság és a társadalom szociálpolitikai együttműködése nem lehet teljes, mert a társadalmi egyesületek önmaguk között nem rendezték működési területüket. A társadalmi egyesületek működésének ismertetéséből látjuk, hogy az egyes munkaterületeket kívánatos kiegészíteni, mert feladatcsoportok a szervezetek között feleslegesen ismétlődnek, sőt kereszteződnek.

Ezt az általános tünetet két másik körülmény kíséri, amely a további haladás szempontjából jelentőségteljes. Az egyik, hogy a gazdasági romlás folytatódása, vagy csak helyben állása mellett is, sem a hatóságok, sem a társadalmi szervezetek erkölcsi fizikai szempontból nem végezhetik eredményesen a rájuk háruló, mindig súlyosabb, mindig nagyobb tömeggel szemben teljesítendő inségnyhító munkát.

A másik szempont, hogy ugyanakkor kimutathatóan gyengül a társadalom anyagi áldozó-ereje, s ezzel a kedve is.

A meglévő energiák munkábaállítása és racionális fölhasználása most már vitális kérdés, Ha a racionális fölhasználásra való gondolással a hatóságok és a társadalom mai együttes anyagi és erkölcsi befektetését (ami számokba levetítve közel fél millió pengőt jelent) egybevetjük a ma elért és az ilyen áldozatoktól megkívánható eredménnyel, – a következmény csak a hatóságok és társadalom erkölcsi és anyagi erejének koncentrálása, az együttműködés kidolgozottabb, fokozottabb kívánalma lehet.

A haladás iránya: a társadalmi önkéntes munkaerők bekapcsolása a szociális munkába: a működési területek elosztása, egybehangolása és egységes irányítása, Módot kell adni a társadalmi akciók, szervek vezetőinek és végrehajtóinak a szükséges szociálpolitikai szaktudás elsajátítására (együttes tanfolyam!), amely képessé teszi őket az elvi és gyakorlati együttműködésre, s a hatóságokat terhelő felelősségnek a megosztására.

A társadalom inkább mentes a segélyező eljárásoknál fellépő előítéletektől, ezért bizonyos fokban inkább képes a szenvedők és elesettekhez lelkileg közelebb férközni, s ezzel a nyomort nehezítő lelki és erkölcsi depressziót könnyíteni.

Ugyanakkor, amikor értékes munkaerőkkel növelné a társadalom az ínség ellen küzdők sorát, önmagának adna lehetőséget a kor szociális viszonyainak szélesebb körben való megismerésére és a szociális lelkületű társadalmi élet kialakítására.

A társadalomnak ez az önkéntes munkája azonban éppen az elmondottak alapján nem haladhat az érzélgőségből fakadó amatőrösködés útjain. Kár helyett a munka igazi értékévé csak úgy válhat, ha az legalább a legszükségesebb elvi és gyakorlati szakismereteken épül.

A hatóság és társadalom erőinek ebből az egybeolvadásából teremődik meg az a szociálpolitika, mely képes a város lakóit átmenteni az elkövetkező jobb időknek.

Együttműködés a közönséggel.

Az individualizmus során kialakult új gazdasági rendszer az egyének lelkében is nagy változásokat okozott. Míg az individualizmust megelőző korszakban a vallásosság, lemondás hatotta át a közönség széles rétegeit, addig az individualizmusban már a földi örömök, kedvtelések, meggazdagodási vágy lépett előtérbe és arra

készítette az egyéneket, hogy minden rendelkezésre álló eszközzel mindezeket megszerezzék. Az individualizmusban tehát teljes mérgekben kifejezésre jutott az emberi természetben rejlő s addig visszatartott önzés, mely aztán nem volt tekintettel többé a társadalmi érdekekre. Ennek következtében nem törődött azokkal a szociális problémákkal, melyek körülötte kialakultak és melyek megoldása mindjobban fenyegette a társadalom létét.

A problémák fenyegető morajlása, az egyének szeme előtt megnyilatkozó ínség, nyomor, megmozdította a lelkek mélyébe oltott irgalmasságot. Az egyházak munkájának hatása alatt az irgalmasság tettekben is megnyilatkozott, a közönség adakozott, úgy, ahogy arra alkalom kínálkozott, olyan összeget, amit nélkülözni tudott, illetőleg, amennyit jónak látott.

Az irgalmasság gyakorlása és az egyének szeretetérzése hozta létre a karitatív egyesületeket. Az individuális szemponttal azonban ellentétesek voltak a megkötöttséget jelentő társadalmi egyesületek és azért nem helyezkedtek el a társadalmi egyesületek keretei közt mindazok, akik a tényleges adakozásban részt vettek. De hiányoztak igen sokan az egyházak részéről folyamatba tett jótékonyági mozgalmakból, mert a társadalomba nevelt függetlenség következtében a szabadkéz elvét nem akarták feladni.

Míg a gazdasági helyzet nem romlott le és az ötletszerű adakozás nem veszélyeztette az egyensúlyt, rendszeresítésre, a közönség ilyen irányú megszervezésére különösképpen szükség nem is volt. A rendszertelen adakozás azonban egyfelől gyengíti a polgári társadalmat, fogyasztja az erőtartalékot, a másik oldalon sokkal nagyobb bajt, a parazitizmust tenyészt ki.

A közönség megszervezése más szempontból is nagyon fontos. Azokat az erőket kell összegyűjteni és rendszerbe foglalni, melyek magukra hagyva hatástalanok maradnak és ezzel biztosítani kell későbbi időkre is a megmaradt tartalékok hatásfokát. De szükséges volt a közönség megszervezése a munkások szempontjából is. Nem lehet közömbös, hogy a hatóságok, egyházak és társadalom végső erőfeszítésig vitt munkájával szemben a szegény népréteg milyen indulattal viseltetik, hogy vájjon kiváltja-e azt a hatást, melyet az anyagi, erkölcsi és fizikai erők munkábaállítása célzott. Ha ezt a munkát a rosszindulat, örökös kritika, gáncs kíséri, a munka eredménytelen marad. Az emberi nélkülözés foka csökken, de a megnyugvást nem szolgálja olyan mérték-

ben, mint amilyent a nagy munka, áldozat célzott. A közönség megszervezése a jóindulat kialakítása szempontjából fontos. Mindenkinek ismernie, tudnia kell, milyen módok és lehetőségek állanak rendelkezésre, meddig terjednek a szociális munka keretei és hogy ki-ki mennyit igényelhet a maga részére támogatásképpen. Nincs az a tökéletes munka, az az ellátási rendszer, mód, melyet rosszindulattal ne lehetne a legrosszabbnak minősíteni. Ez fokozottan áll a társadalomnak segélyre utalt rétegére, ahol hajlandók minden intézkedésben visszaélést feltételezni, messzemenő konzekvenciákat levonni és a nyugalom megbontásához tápot találni.

Mindezek a körülmények tehát égetően szükségessé teszik, hogy a közönség széles rétegei a szociális munkába intenzíven bekapcsolódjanak.

Ez a törekvés nem új. A múltban a helyi sajtó járt elől a munkában. A „Dunántúl” éveken keresztül a téli inséges időkben gyűjtéseket rendezett, használt ruhákat szedett össze és osztott szét, a kéregetés megszüntetése érdekében értekezletet tartott, gyermekrendőrséget szervezett stb. A „Pécsi Napló” hasábjain ugyanezekkel a munkákkal találkozunk. A város lakosságát cikkekkel, akciókkal az irgalmasság gyakorlásának szervezett útjára akarták terelni. A sajtó a szociális hangulat kialakításában nagy érdemeket szerzett és nagy hivatás vár rá a jövőben a megkezdett szociális problémák megoldásánál.

A nagyközönséggel való szoros együttműködés megszervezését a szociális hét tűzte ki célul. 1932 november hó 21-től 27-ig terjedő időben a hatóságok, egyházak, társadalmi egyesületek, iskolák, intézetek, intézmények, a város területén működő alakulatok gyűléseket tartottak, amelyeken a szociális problémákat tárgyalták. 65 gyűlésen 101 előadás keretében szisztematikusan foglalkoztak a gyermekvédelem és ifjúság problémáival a munkanélküliség és inség kérdésével, az intelligens inségesek helyzetével, a beteg és az elaggott családok gondozása körüli feladatokkal.

Az egyházak a szociális hét keretében felhívták a hívők figyelmét azokra a kötelességekre, melyekre az emberi magasabbrendűségből kifolyólag kötelezve vannak és rámutattak azokra a módokra, melyek lehetővé teszik a gyakorlati bekapcsolódást, egyben buzdították a hívőket minél szélesebbkörű, minél nagyobb áldozat hozatalára.

A társadalmi egyesületekben és a többi alakulatokban tartott gyűléseken feltárták az ember társadalmiságából ráháruló kötelezettségeket, melyek jól teljesítése a tehetősebbeknek nyugalmát, fejlődését biztosítja. Az erősebbet a gyengébb, a gazdagabbat a szegény támogatására ösztönözték. Ezek a gyűlések arra kívánták rávenni a tehetőseket, hogy ki-ki vállaljon egy támogatásra szoruló és annak legyen a tanácsadója, patrónusa.

A gazdasági érdekek megvédésére tömörült alakulatokban feltárták a munkanélküliség és ínség helyzetét, levonták az abból folyó következményeket, rámutattak a betegségek gyógyítási módjainak lehetőségeire, melyek munkaalkalmak nyújtásában, az arra szorulóknak elsőrendű szükségletét szolgáló cikkeknek önköltségi áron való rendelkezésre bocsátását, tartozásoknak munkaerőben való elfogadását, a tanácsadást, gyógykezelést célozták. A gyűlések során az adakozás rendszeres gyakorlására, a parazitizmus következményeire mutattak rá. Feltárták a támogatás módjait, eszközeit, körülményeit, hogy ezzel a támogatás rendszeresítése elé meredő egyéni aggályokat eloszlassák.

A szociális hét hatása abban mutatkozott, hogy a közönség a város hatósága által kibocsátott élelmiszer, tüzelőanyag (fa, szén) és munkajegyekkel gyakorolta a jótékonykodást. A koldulás megszüntetésére havonta fizetendő önkéntes megajánlásokat tett. A hatóságnak rendelkezésére bocsátotta mindazokat az adatokat, melyek az egyénileg gyakorolt segélyezésre vonatkoztak. Ezeknek az adatoknak a birtokában a hatóságnak módjában volt anélkül, hogy a közönség egyéni adakozását korlátozta volna, kiegyenlítést eszközölni. Láta, hogy ki, honnan, milyen támogatásban részesül, tehát azt csupán a létminimumra kellett kiegészítenie. Ezzel a rendelkezésére álló javak elosztásában az igazságot szolgálhatta.

Nagyfontosságú és a jövő szempontjából igen nagy kihatással volt az az akció, mely az iskolás gyermekek szociális nevelését célozta. A tanintézetek vezetői a tehetősebb gyermekeket buzdították, hogy egy iskolatársuk részére szülei hozzájárulásával váltsák meg naponta a tej- vagy ebédjegyet, szedjék össze az elhasznált ruhákat és juttassák az igazgatók útján az arra szoruló iskolatársaknak.

A közönségnek rendszeres adakozáshoz való hozzászoktatását célozták a használt ruhaneműk, bútorok összegyűjtése, amit a társadalmi egyesületek és felekezetek végeztek. A nagyközön-

séggel szoros együttműködés érdekében a szociális héten megtartott minden gyűlés két-két tagot küldött be a nagybizottságba, melynek feladata az együttműködésben mutatkozó esetleges hiányok kiküszöbölése.

Míg a gazdasági helyzet jobb volt és a válság nem érezte ennyire hatását, a szociális nyomor elleni küzdelem bázisát képezték a pécsi pénzüzetek, gyárak és vállalatok. Nem volt jótékony cél, gyűjtés, megmozdulás, melyből ki ne vették volna részüket. A hatósági ínségakció mozgalmához igen nagy összeggel járultak. Csak egy tételt kell megemlíteni, hogy ebből az áldozatkészség fokára lehessen következtetni. Az 1930/31. évben a város hatósága felszólította a pécsi intézeteket, vállalatokat az ínségenyhítés költségeinek részbeni viselésére. A Pécsi Bőrgyár 16.000 P-s adománnyal nyitotta meg az adakozást. Ezt követték a pénzüzetek 8700 P-t kitevő adakozásai. A pécsi pénzüzetek tették lehetővé, hogy a város Fonyódon gyermeknyaralótelepet létesítsen. E célra 20.000 P-s kamatmentes kölcsönt ajánlottak fel.

A vergődő kis egzisztenciák részére a hatóság közbenjárására a teljes kihelyezési szünetben kiskölcsönöket folyósítottak, ezzel nagyban hozzájárultak az ínség csökkentéséhez.

A Dunagőzhajózási Társaság igazgatósága a város hatósága útján 15 és fél vagon elsőrendű szemet juttatott az ínségeseknek.

Az intézetek, vállalatok és egyesületek mögött nem maradtak el a magánosok sem és míg a gazdasági helyzet nem süllyedt le a jelenlegi nivóra, addig az egyesek áldozatkészsége kiegészítette a pénzüzetek, vállalatok és egyesületek adományait. Az 1000 P-s adományok, önköltségen rendelkezésre bocsátott anyagok segítettek elő hathatósan a város munkáját. A gazdasági helyzet romlása az egyéni és vállalati adakozást is a minimálisra szorította. Ezért vált szükségessé a filléres adakozások rendszeresítése is, hogy a társadalom erőtartálékja, időelőtt ki ne merüljön.

A Nemzeti Kaszinó a kártyajátéokra és feketekávéra külön ínségpótlékot állapított meg, mely a téli hónapokban az egyesület felajánlásával együtt 1177 P-t tett ki.

De a közönséggel való együttműködés legszebb példája a bányamunkások csatlakozásában nyilatkozott meg. A tél folyamán rendes üzemmenettel dolgozó bányamunkások keresetük egy részét ajánlották fel az ínségesek támogatására. Ez az összeg a tél folyamán 2663 P 84 fillért tett ki. A bányamunkásoknak ez a gesztusa

a nyomorgó embertársaikkal való legmelegebb együttérzésről tesz tanúságot és példát mutat minden társadalmi osztálynak.

Ez a nagy munka meghozta a megértést. Megnyilatkozott a rendszeres munkába való bekapcsolódás készsége, mely reményt nyújt arra, hogy a nagyközönséggel való együttműködés rövidesen a legteljesebb mértékben meglesz és megtermi a mindenki által várt, a közönség javát szolgáló összefogást, szeretetet, mely a mai nehéz magyar sors elviselését lehetővé teszi.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
BEVEZETŐ	3
A SZOCIÁLPOLITIKA EREDETE ÉS FEJLŐDÉSE	7
PÉCS VAROS SZOCIÁLPOLITIKÁJÁNAK ÁTTEKINTÉSE 1921- 1933-ig	25
A SZOCIÁLPOLITIKAI FELADATOK GYAKORLATI MEGVALÓSÍTÁSÁNAK UTJAI	37
I A GYERMEK VÉDELME Anya és csecsemővédelem	39
Napközi otthonok	40
Az óvodás és iskolás gyermekek szociális gondozása	41
II AZ IFJÚSÁG VÉDELME ÉS SZOCIÁLIS ÉLETRE NEVELESE	
A középiskolák közreműködése az inségenyhítésben	45
A munkanélküli munkásifjúság foglalkoztatása	50
III FELNŐTTEK SEGÉLYEZÉSE A segélyre szoruló felnőttek osztályozása és segélyjoga .	62
A munkaképes munkanélküliek	64
Szellemi szükségmunkások foglalkoztatása	79
A mérnöki hivatal keretében foglalkoztatott inségesek	86
Háziipari foglalkoztató	92
Munkaberek Azok kifizetése	104
A munkanélküliek egészségügyi ellátása	108
IV A SEGÉLYEZÉS ESZKÖZEI ES SZERVEI Az inségenyhítés szervezete	114
A központi iroda működése	115
A kerületi irodák	116
Szociális szervezők	119
Az inségenyhítés adminisztrációja	127
Környezettanulmány	136
A munkanélküliek nyilvántartása	140
Munkaközvetítés	146
Cselédközvetítés	153
Vandorszallas	154
Központi könyvtár	155
VI EGYÜTTMŰKÖDÉS A HATÓSÁGOKKAL, EGYHÁZAKKAL, TÁR	
Egyházak és társadalmi egyesületek inségenyhítő tevékenysége	160
Együttműködés a közönséggel	182

ÉRTELEMZAVARÓ SAJTÓHIBÁK.

4, oldal 2. bekezdésének utolsóelőtti sorában „Balázs Karoly, helyett „Balás Károly”.

10. oldal 4. bekezdés 2. sorában „egy-egy” helyett „egy”.

20. oldal 6 sorában „apredommans” helyett „apredommans”.

21. oldal 3. bekezdés 9. sorában „az önálló” helyett „a fennálló”.

23 oldal 5. bekezdés 8. sorában „vettek át” helyett „vettek”.

62. oldalon a cím második sorában „szegényjoga” helyett „segély joga”.

83 oldal 3. sorában „ügyosztály” helyett „ügyosztályok”.

83. old. 11. sorában „következő” helyett „következőket”,

83. old. 18. sorában „ért” helyett „értünk”.

101. old. 2. sorában „segített” helyett „segítette”

103 old. utolsó bekezdésének 3. sorában „létszámcsökkenések” helyett „létszámlökések”

105. old. 8. sorában „5 P-t” helyett „5 P”, 9. sorában „7 50 P-t” helyett „750 P”, „10 P” helyett „10 P értékű”.

110. old alulról 7-ik sorában „N M N” helyett „N. M M.”.

112 old. 3 bekezd, 1 sorában „N. M. N.” helyett ugyan-csak „N. M. M.”.

119 old. 5. sorában „rendszerre” helyett „rendszerére”.

119 old. 3. bekezd 6. sorában „tagja” helyett „tagjai”.

137. old alulról 6 sorában „nyújtsanak” helyett „nyújtanak”.

150. old első sorában „Működésüknek” helyett „Működésének” olvasandó.

151. oldalon a törzslapminta 7. rovata helyesen: „Hol, mikor és mennyi ideig volt legutóbb alkalmazásban”

161. old. 3 mondata helyesen: „Az ilyen egyenek nem érdemeinek kíméletet és velük szemben az irgalmasság” stb

161 old. 8 sorában „hatóságát” helyett „hatósága”.

162 old. alulról 5. sorában „210” helyett „211”, a negyedik sorban „118” helyett „119” olvasandó.

169. old. 11. sora helyesen, „standardért dolgozó gyakorlati szociálpolitika... stb.”

170. old. 2. bekezd első sorában „a népjóléti” után beszúrando „ügyosztály”

171. old alulról 6 sorában „1926-ban” helyett „1929”-ben olvasandó.